

**LES CAPACITÉS ET LES POSSIBILITÉS D'APPLICATION DU SOUS-SYSTÈME
FONCTIONNEL INTERARMES DU SYSTÈME DE COMMANDEMENT INFORMATIQUE
« HUTOPCCIS »¹**

**A „HUTOPCCIS”² SZÁMÍTÓGÉPES VEZETÉSI RENDSZER ÖSSZFEGYVERNEMI
FUNKCIONÁLIS ALRENDSZERÉNEK KÉPESSÉGE ÉS ALKALMAZÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI**

Exercer le commandement se rapporte en premier lieu sur les processus de planification et de prise de décision. Dans ce processus, le temps et les informations disponibles constituent les facteurs-clés. Il est toujours impératif de prendre les décisions à temps concernant le processus de prise de décision de l'ennemi à condition de vouloir s'emparer du ou garder le pouvoir d'initiative. « L'absence d'un élément essentiel tel que l'information, le contrôle et la télécommunication constitue une entrave à l'exercice du commandement. Pour faire simple : les commandants ont besoin d'information pour prendre des décisions, ils ont besoin de commandement pour concilier et contrôler les actions des troupes et les forces et les effectifs, et ils ont besoin de moyens de télécommunication pour transmettre et exécuter les informations afin de prendre et d'exécuter des décisions pour les besoins de la cause commune. »³

Pour commander les opérations et les actions et pour réaliser leur commandement et leur contrôle (C2) au niveau opérationnel et tactique, il faut installer et faire fonctionner des points de commandement. Le point de commandement est un poste de commandement d'où le commandant et son état major accomplissent leurs actions pendant l'opération. C'est une capacité essentielle utilisée par le commandant pour contrôler les opérations et les actions. Dans le combat moderne, le commandant effectue le commandement et le contrôle à partir du point de commandement, à l'aide d'un système de commandement informatique et d'outils de transmission de données numériques.

Cette étude vise à présenter les capacités et les possibilités d'application du sous-système fonctionnel interarmes du système de commandement informatique HUTOPCCIS qui soutient la prise de décision nécessaire pour le commandement exercé par le commandant des forces et des manœuvres et de son état-major.

A vezetés gyakorlása elsődlegesen a tervezési és döntési folyamatra vonatkozik. Ebben a folyamatban a felhasználható idő és az információk játsszák a legfontosabb tényezőket, és mindig kötelező érvényű, hogy időben döntéseket hozzunk a szemben álló fél saját döntéshozatali folyamatára vonatkozóan, amennyiben a kezdeményezést meg akarjuk szerezni vagy meg akarjuk tartani. „A vezetés gyakorlását bármelyik olyan lényeges komponens hiánya gátolja, mint az információ, az irányítás és a távközlés. Leegyszerűsítve, a parancsnoknak információra van szüksége elhatározása meghozatalához, irányításra a csapatok tevékenységének és az erőeszközök egyeztetéséhez és figyelemmel kíséréséhez, összeköttetésre az információk

¹ HUTOPCCIS - Hungarian Tactical Operational Command and Control Information System – Système d'information, de commandement et de contrôle tactique et opérationnel hongrois

² HUTOPCCIS - Hungarian Tactical Operational Command and Control Information System – Magyar Harcászati Hadműveleti Vezetési és Irányítási Információs Rendszer

³ De « A szárazföldi csapatok harcászati doktrínája » (en français : La doctrine tactique des troupes au sol) (ATP-35 (B)), une publication de la Direction générale de la planification de la défense de l'État-major des armées, Budapest, 1999. P. 64

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

továbbításához és végrehajtásához, lehetővé téve a parancsnok számára, hogy döntéseket hozzon és hajtson végre a közös cél érdekében.”⁴

A műveletek, harctevékenységek vezetésére, a műveleti és harcászati szintű C2 megvalósításának érdekében vezetési pontokat kell telepíteni és működtetni. A vezetési pont egy parancsnokság, ahol a parancsnok és törzse tevékenységét végzi a művelet alatt. Egy alap képesség, amit a parancsnok a műveletek, harctevékenységek irányítására alkalmaz. A korszerű harcban a parancsnok a vezetést és irányítást a vezetési pontról, számítógépes vezetési rendszerrel és a hozzá kapcsolódó korszerű digitális adatátvitellel rendelkező híradó eszközök segítségével végzi.

Ez a tanulmány a manőver erő parancsnok és törzse vezetéséhez szükséges döntés támogató számítógépes vezetési rendszer (HUTOPCCIS) egy meghatározó modul alrendszerét, az összefegyvernemi funkcionális alrendszer képességét és alkalmazásának lehetőségét kívánja bemutatni.

Le commandement d'opération doit toujours être exécuté dans la zone d'opération et de responsabilité avec des éléments de commandement ayant un effet direct sur les opérations et les actions et qui sont capables de réagir vite et de façon opérationnelle aux changements de situation et de mettre les forces et effectifs nécessaires à disposition en temps voulu dans le but de soutenir les opérations ou actions. Ce sont les systèmes de commandement de campagne qui satisfont à ces critères.

Les missions spécifiées pour les niveaux d'ambition – qu'il s'agisse d'une application définie ou non par l'article 5 du Traité de l'Atlantique Nord – ne peuvent être intégralement accomplies ni conformes aux critères définis par l'époque et l'Organisation que si le « système de commandement et de contrôle informatique tactique et opérationnel » est utilisé. Ce système assure la planification et le commandement de la mise en œuvre des forces, des unités et des sous-unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat en tant que partie du système de commandement automatisé des troupes au sol du futur.

Le système d'information et de commandement tactique doit comporter des sous-systèmes capables de couvrir, assurer et servir, c'est-à-dire soutenir les systèmes de campagne utilisés par les unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat au niveau des forces au sol, des brigades, des bataillons et des compagnies pendant les phases de planification et de commandement.

Les sous-systèmes du système de campagne sont commandés au niveau des forces armées, et ils doivent être en même temps indépendants à tous les niveaux intermédiaires. L'accès aux données et aux informations est un élément de commandement inférieur contrôlé à chaque niveau d'application et de commandement et dont le poste de travail ne peut accéder qu'aux données et informations fournies et autorisées par le niveau supérieur pour l'accomplissement d'une mission donnée.

Les sous-systèmes du système de campagne doivent communiquer entre eux pour la collecte, l'analyse, l'enregistrement et le transfert des données et des informations. Il n'est pas nécessaire de hiérarchiser les éléments des sous-systèmes. Il faut toutefois installer, désigner et assurer un sous-système principal. Ce sous-système est le *sous-système interarmes* qui intègre chaque sous-système ainsi que les données et informations qu'ils contiennent.

Les développeurs du système de commandement tactique informatique:

- Docteur FURJÁN Attila lieutenant-colonel, maître de conférences;
- Madame LEPESI Györgyné analyste-programmeur-chef.

⁴ A szárazföldi csapatok harcászati doktrínája (ATP-35 (B), HVK Védelmi tervezési Főcsoportfőnökség kiadványa. Budapest, 1999. p.64.

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

1. LA FONCTION, L'APPLICATION, LES CAPACITÉS, LES BASES DE DONNÉES INFORMATIQUES SPATIALES ET LES CRITÈRES MATÉRIELS DU FONCTIONNEMENT DU SYSTÈME D'INFORMATION, DE COMMANDEMENT ET DE CONTRÔLE DE CAMPAGNE

Au vingt-et-unième siècle, pour le fonctionnement des armées modernes, il est impératif d'utiliser un système d'information pour soutenir les processus de commandement et de contrôle compliqués et pour automatiser certains de leurs éléments. Le soutien et l'automatisation des processus doivent être assurés à chaque niveau de planification, d'exécution et de vérification. Il est aussi exigé que le système puisse assurer la coopération des troupes entre elles et avec les troupes alliées de l'OTAN. Les systèmes capables de remplir ces fonctions s'appellent « C4I » (Command Control Communication Computers and Information).

Le système C4I est le système le plus complexe et le plus sophistiqué des forces militaires destiné à prendre en charge les missions de contrôle, de commandement et de planification en état de paix et de menace déclarés, et en état de guerre.

1.1. LA FONCTION DU SYSTEME D'INFORMATION, DE COMMANDEMENT ET DE CONTROLE INFORMATIQUE DE CAMPAGNE

La planification et le commandement des actions (opérations) militaires au niveau des compagnies, des bataillons, des brigades et des troupes au sol: la planification de l'application au combat des forces et des outils de reconnaissance; le commandement de la reconnaissance; la transmission des informations (données) de reconnaissance rapportées par les unités de reconnaissance vers les points de commandement, ainsi que la collecte, l'analyse, le traitement et le classement des ces informations; la distribution et la transmission des cibles aux forces participant à l'appui d'artillerie via un réseau informatique ou une radio tactique sous forme de messages formalisés. La planification continue de l'appui d'artillerie pendant la préparation et l'exécution des actions militaires. La planification et le commandement de la marche à l'aide de l'interface informatique spatiale. L'inventaire du personnel et des moyens techniques, le maintien de la puissance de combat. L'envoi, la réception et le traitement contrôlés des informations de texte et de carte.

Les éléments logiciels développés du système de commandement de combat:

- Sous-système fonctionnel de l'inventaire et de l'entretien du tableau du personnel et de la puissance de combat;
- Sous-système fonctionnel de traitement de données, de planification, de commandement et de reconnaissance;
- Sous-système fonctionnel de planification et de commandement interarmes;
- Sous-système fonctionnel de planification et de commandement d'appui d'artillerie;
- Sous-système fonctionnel de planification et de commandement de marche;
- Sous-système fonctionnel d'envoi et de réception d'informations de texte et de carte.

2. L'APPLICATION ET LES CAPACITES DU SYSTEME D'INFORMATION ET DE COMMANDEMENT TACTIQUE INFORMATIQUE DE CAMPAGNE

2.1. DOMAINES D'APPLICATION

L'application du système est possible au niveau des compagnies, des bataillons, des brigades et des troupes (corps d'armée) au sol aux postes de combat d'observation ainsi que dans les centres de commandement de combat installés aux postes de combat pour la conception du poste de travail des postes de reconnaissance, de traitement de données et de commandement, des sections d'appui d'artillerie, de contrôle d'action en cours et de planification d'opération. Pour la

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

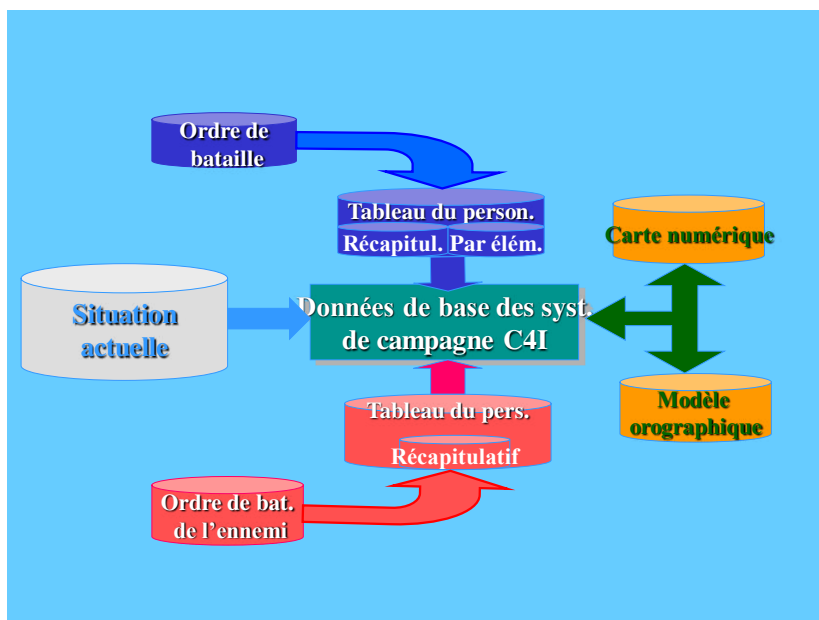
Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Schéma 2 : L'alimentation des données de base du système « HUTOPCCIS »

2.3. LES PROGRAMMES DE BASE, LES BASES DE DONNEES INFORMATIQUES SPATIALES ET LES CRITERES MATERIELS DU FONCTIONNEMENT DU SYSTEME D'INFORMATION ET DE COMMANDEMENT TACTIQUE

2.3.1. Les programmes de base et les bases de données informatiques spatiales du système d'information et de commandement tactique

ArcView 3.2 + complément Spatial Analyst,

- Delphi5;
- MapObjects 2.0;
- MS SQL 2000 (système de gestion de base de données);
- Bases de données fournies par le Service de cartographie de l'Armée Hongroise:
 - Modèle orographique DTED Level2;
 - JOG (Air&Ground), des GeoTIFF;
 - Base de données vectorielle;
 - GeoTIFF topographiques.

Avant, la localisation et la visualisation informatique des objets étaient toujours problématiques lors du développement des systèmes de commandement. La situation a changé grâce aux bases de données graphiques et aux outils de l'informatique spatiale utilisés aujourd'hui en complément des bases de données traditionnelles. Les cartes numériques et les modèles orographiques sont désormais des outils essentiels et puissants pour la conception des systèmes de commande. La carte numérique, la DTA 50 (Base de données cartographiques numériques de la Hongrie,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

échelle 1:200 000) et le DDM50 (Modèle orographique numérique de la Hongrie, grille de 50 X 50 mètres) que nous avons utilisés sont les produits du Service de Géoinformation de l'Armée Hongroise.

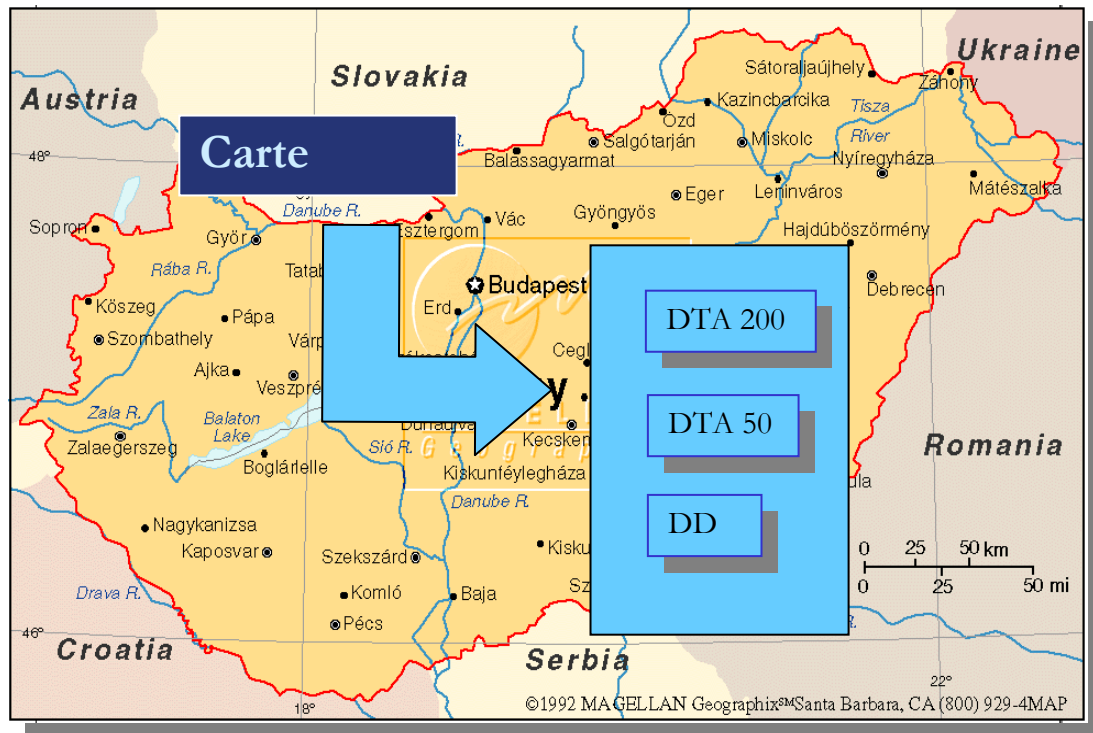

Schéma 3 : Les surfaces de cartographie numériques utilisées pour le système « HUTOPCCIS »

2.3.2 Les critères matériels du fonctionnement du logiciel « TOPCCIS » :

Pour le bon fonctionnement du système de commandement informatique, les outils utilisés doivent être des ordinateurs et des logiciels compatibles avec le système informatique de l'Armée Hongroise. Ils doivent être de bonne qualité, durables et facilement extensibles. Les éléments matériels et logiciels doivent être compatibles avec le système informatique de l'organisation militaire utilisatrice. Ces éléments s'intègrent bien dans les réseaux locaux modernes mais ils peuvent également constituer une base idéale pour la construction d'un nouveau réseau.

Le système informatique doit être exploité sur des ordinateurs grand public ou militaires suivant l'endroit d'utilisation.

3. SOUS-SYSTEME DE PLANIFICATION ET DE COMMANDEMENT FONCTIONNEL INTERARMES

3.1. CAPACITES, DOMAINES D'APPLICATION ET D'UTILISATION

Les organes de direction des forces au sol (le commandement interarmées de l'Armée Hongroise, les commandements et états-majors des brigades, des régiments, des bataillons indépendants, des bataillon affectés à des unités particulières et des compagnies) ont appris et exercé le règlement et le processus de prise de décision et le règlement de commandement lors de différentes formations. Conformément aux critères, ils ont développé le système des

éléments et des points de commandement comportant les groupes de travail et les sections capables de réaliser les processus.

Ils ont apporté une attention particulière à la création des critères de commandement tactique et opérationnelle des unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat qui accomplissent les missions; ainsi qu'à l'exercice du commandement.

Pendant ce travail d'analyse, de recherche et de conception laborieux, ils ont réalisé l'importance et le besoin d'un système de critère et de transmission informatique pour soutenir les missions de commandement et qui serait un élément du système de commandement de troupes automatisé lui-même faisant partie intégrante du système de commandement et du règlement de commandement. Il est apparu le besoin d'un système capable de soutenir le processus de prise de décision du commandant, la planification et le commandement de combat.

3.1.1 La fonction du sous-système fonctionnel interarmes

La visualisation sur carte et orthophoto numériques, en tant que partie intégrante du système d'information et de commandement tactique informatique, de l'organisation et des éléments tactiques et opérationnels des unités et sous-unités de manœuvre, de la planification de l'application tactique des éléments, unités, sous-unités, forces et moyens de l'ordre de bataille, selon les critères de capacité, de normes d'application (doctrines) et de test de visibilité. Le soutien de la réalisation et de la transmission des commandes d'action et d'opération, des registres de situation et de puissance de combat et des rapports d'opération et d'autres rapports.

Le sous-système interarmes les sous-systèmes du système « HUTOPCCIS », il assure la planification, l'organisation, le commandement de la mise en œuvre des unités et sous-unités de manœuvre selon les niveaux de commandement.

Le sous-système assure la situation de tous temps, ainsi que les index de mobilisabilité et de puissance de combat et le degré d'utilisation des autres matériels par l'unification des données et des informations fournies par les éléments du sous-système intégral du système « HUTOPCCIS ».

Il permet aux unités et sous-unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat de définir rapidement, de façon schématique et à l'écrit les missions de combat.

Avec l'enregistrement et la visualisation exacts de la situation tactique et d'opération, il soutient la préparation et la réalisation des différentes conférences, des évaluations des situations de combat lors du processus de planification, et des remises et réceptions effectuées entre les mises au point et les relèves définies aux point de commandement des niveaux de commandement et selon l'emploi de temps quotidien (DALY RYTHM).

Il soutient la tenue des différents documents de combat (notamment des registres de journal, d'événement et d'incident d'opération et de combat, des registres de puissance de combat etc.) définis par les procédures opérationnelles permanentes (POP) développées à chaque niveau et à chaque point de commandement du système d'information et de rapport des forces au sol. Il soutient la rédaction des différents rapports selon les documents de rapport formalisés et préparés à l'avance. Il soutient également la transmission des rapports conformément à l'ordre défini, et il enregistre l'heure de leur envoi dans les registres adéquats.

Il permet la réalisation du processus de planification pendant le commandement des actions et des opérations, ainsi que la préparation des décisions et la prise des décisions dynamiques.

3.1.2 Les capacités majeures du système « HUTOPCCIS » :

Le système TOPCCIS est capable de : soutenir la planification du déploiement des unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat des troupes au sol; de modéliser l'exécutabilité des plans d'opération et de déploiement développés; de soutenir le commandement des opérations, des actions et des applications des unités et sous-unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat des troupes au sol; de tenir le registre

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám**

des opérations, des actions et de la situation tactique et d'opération de tout temps (de tous ses aspects) des unités et sous-unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat des troupes au sol; et de soutenir la création et la rédaction des différents rapports à terme ou qui ne sont soumis à aucun délai par l'utilisation du registre susmentionné.

Critères généraux du système de commandement tactique et d'opération:

- il doit être créé selon des critères homogènes, il doit respecter rigoureusement la hiérarchie définie;
- il doit assurer en même temps l'exécution de la planification, de l'organisation et du commandement et du contrôle des organisations militaires;
- sa structure interne (y compris les organes et les personnes associés) doit s'étendre à toutes les missions possibles;
- il doit maintenir le contact avec les organisations supérieures, inférieures et collaboratrices par plusieurs moyens;
- il doit être compatible avec les moyens de transmission, informatiques et d'autre type d'appui, et ses informations doivent être protégées;
- il doit comporter les moyens de commandement mobiles et de transport nécessaires;
- il doit comporter des groupes et points de commandement de réserve et du matériel informatique et bureautique;
- il doit pouvoir être intégré dans le système de commandement et de contrôle de l'OTAN;
- il doit assurer continuellement la relève;
- il doit être suffisamment travaillé et préparé.

Critères pour assurer la conception, l'installation et l'utilisation des points et éléments de commandement, qui constituent les éléments de base du système de commandement tactique et d'opération, et pour assurer et établir les critères de leur fonctionnement:

- installation rapide, le maintien d'une capacité d'installation rapide et fiable;
- emploi de temps continu pendant 24 heures avec relève (si plus d'heures de travail : trois relèves);
- la présence continue d'un contexte/des liaisons informatiques et de transmission;
- la présence des conditions de repos, d'approvisionnement et autres;
- assurer la capacité de survie;
- le maintien d'une défense aérienne active et passive;
- couverture adéquate à proximité;
- le caractère confortable des lieux;
- protection NBC assurée pour un pourcentage défini du personnel du point de commandement afin de garantir les conditions du travail continu même lors d'une contamination.

3.1.3 Les domaines d'application du système « HUTOPCCIS » :

L'application du système est possible au niveau des compagnies (batteries), des bataillons affectés à des unités particulières (divisions), des brigades (régiments et bataillons indépendants) et des forces armées des forces au sol aux points de commandement (postes de combat), notamment dans les centres de commandement de combat et d'opération installés aux postes de combat.

Le système assure la connexion entre les différents éléments et points de commandement (postes de combat) installés selon le niveau de commandement, ainsi que la liaison continue entre les postes et groupes de travail et les sections.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- La planification de combat et de commandement, ainsi que l'enregistrement et la visualisation des informations se font sur des cartes et des orthophotos numériques à différentes échelles selon le niveau de commandement. Le système permet de créer et de transmettre des schémas présentant les éléments de la situation à différentes échelles selon le niveau de commandement. Pour utiliser le système de commandement, des connaissances techniques et un niveau d'utilisateur moyen en informatique sont requis.

De plus, le système:

- peut être utilisé dans des situations tactiques et d'opération et pour la gestion de crise;
- est conforme aux standards du STANAG de l'OTAN pour la planification de l'application des manœuvres;
- permet la visualisation de différents éléments tactiques sur une carte numérique en utilisant les signes conventionnels de l'OTAN (selon l'APP-6C) – (quartiers, bases, lignes d'objectifs intermédiaires, etc.);
- permet la modification de la première ligne sur une carte numérique pendant l'action militaire;
- permet la modification de n'importe quel élément de l'ordre de bataille (par exemple : quartiers, bases) pendant l'action militaire;
- permet la planification des types d'action militaire (attaque, défense) et le commandement de l'action militaire en cours effectuée par les forces de manœuvre;
- permet de signaler les informations provenant d'un autre point de commandement ou poste de travail;
- permet de visualiser et d'effacer les informations provenant d'autres points de commandement qu'elles soient traitées et non traitées;
- permet le flux, le traitement et la visualisation sur carte numérique des informations entre les niveaux tactique et d'opération;
- permet la gestion de la marche, des manœuvres et des mouvements des unités sur une carte numérique pour la mise au point de la marche et des manœuvres;
- permet la visualisation des signes tactiques conventionnels de l'OTAN sur une carte numérique;
- permet l'envoi et la réception de n'importe quelle information de texte (commandements, dispositions concernant le combat);
- permet d'enregistrer et de stocker les exercices, intégralement ou en partie;
- permet d'ouvrir de nouveaux exercices.

Pour ce qui concerne les questions autour du commandement (la construction de combien et de quels types de points et d'éléments de commandement est nécessaire, quels est la fonction de chacun des points et éléments etc.), nous avons tenu compte des éléments suivants:

- la fonction et le système de missions de l'organisation, de l'unité et de la sous-unité;
- les critères de l'application tactique et d'opération de l'organisation, de l'unité et de la sous-unité;
- l'organisation, l'effectif et les capacités de l'organisation, de l'unité, de la sous-unité, du commandement et de l'état-major;
- les outils techniques (de transmission, informatiques, d'état-major etc.) de commandement disponibles et prévus; et enfin
- quant à l'installation et l'utilisation de chaque point et élément de commandement: il faut assurer le travail dans des conditions normales et NBC, un emploi de temps de 24 heures avec relève (si plus d'heures de travail: trois relèves), ainsi que la présence d'outils informatiques et de transmission de données et de parole munis d'une protection d'informations, la présence d'outils d'information, de commandement et de contrôle automatisés, la

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

couverture de chaque côté (à proximité) et la présence de moyens et de constructions pour augmenter la capacité de survie.

3.1.4 Les domaines d'utilisation du système « HUTOPCCIS » :

Le système d'information, de contrôle et de commandement tactique peut être utilisé à chaque niveau de commandement pour: la planification, le commandement des combats, la définition des missions de combat, la collecte, l'analyse et l'enregistrement des données de reconnaissance, la destruction par feu, l'appui d'artillerie, la tenue et la transmission des documents de combat, les registres de puissance de combat et de mobilisabilité, la rédaction et la transmission des rapports à terme et qui ne sont soumis à aucun délai via le réseau informatique et / ou le système de transmission sous forme de messages formalisés.

Les domaines d'utilisation du système au niveau des troupes au sol, des brigades, des régiments, des bataillons indépendants, des bataillons affectés à des unités particulières et des compagnies:

- la planification et le commandement des actions et des opérations, des unités et des sous-unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat, et de l'application des systèmes de campagne;
- l'enregistrement de la situation, de l'action, de la puissance de combat et de la mobilisabilité des unités, des sous-unités, des forces et des équipements techniques et de combat ennemis, amis, non amis et non identifiés;
- faire parvenir les exercices et les exercices de combat aux unités et sous-unités de manœuvre, d'appui au combat et de soutien logistique au combat;
- dans le système des alertes et des notifications : la réception et la transmission des données et des exercices, l'exploitation automatique des systèmes;
- l'enregistrement de la situation;
- l'enregistrement et la transmission de la puissance au combat et de la mobilisabilité;
- la tenue des documents de combat (journal d'opérations, journal d'incidents, etc.);
- la rédaction et la transmission des rapports à terme et des rapports qui ne sont soumis à aucun délai;
- l'exécution de toutes ces missions via un réseau informatique et / ou un système de transmission, sous forme de messages formalisés.

3.2 LES NIVEAUX DE COMMANDE DE L'APPLICATION DU SYSTEME D'INFORMATION ET DE COMMANDEMENT TACTIQUE ; LES GROUPES, ELEMENTS ET SECTIONS FONCTIONNELS SOUTENUS PAR LE SYSTEME

Critères généraux

Dans le cadre du commandement des forces au sol hors état de paix (déclaré ou non), le système de commandement informatique assure à chaque niveau de commandement:

- la planification et le commandement des opérations, des actions et des mises en œuvre par les groupes de travail et les sections des différents points et éléments de commandement;
- la définition des missions de combat, la transmission des documents de combat;
- la tenue des documents de combat;
- l'enregistrement continu des puissances et capacités de combat et des situations;
- l'enregistrement, le traitement et la transmission de données et d'informations exacts, rapides, fiables et à temps.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Les niveaux de commandement de l'application du système « TOPCCIS » :

Le système d'information et de commandement tactique couvre niveaux de commandement à partir du niveau des organes de direction des forces au sol jusqu'au niveau des compagnies (batterie) affectées à des unités particulières. Ainsi, il assure la planification et le commandement à partir du plus haut niveau de commandement des forces jusqu'au niveau des éléments et commandements indépendants exécutables.

Les niveaux de commandement de l'application:

- organes de direction des forces au sol (commandement interarmées de l'Armée Hongroise);
- brigade (fantassin);
- régiment (technique, logistique);
- bataillon indépendant (char, opérations spéciales, reconnaissance, protection chimique, appui de commande);
- bataillon affecté à une unité particulière (fantassin, mixte léger, logistique, transport, constructeur des ponts et chaussées etc.);
- division affectée à une unité particulière (artilleur, missile antichar);
- compagnie affectée à une unité particulière (fantassin, char, réaction rapide, spécial);
- batterie affectée à une unité particulière (artilleur, missile antichar, missile antiaérien).

Les troupes, éléments et sections fonctionnels soutenus par le système « TOPCCIS » :

Le système d'information, de commandement et de contrôle tactiques est capable de soutenir les actions des sections et des groupes de travail des points et éléments de commandement installés, aménagés et utilisés à chaque niveau de commandement. Il est également capable de servir les missions et les fonctions selon leurs spécificités, leur ordre d'action et leur système de missions.

Toute l'organisation du commandement interarmées de l'Armée Hongroise n'accomplit pas de mission de commandement tactique, d'opération et d'action autre qu'en état de paix (déclaré).

Le commandement assure et coordonne la formation et l'entraînement des organisations militaires, unités et sous-unités nécessaires pour l'exécution des actions et des opérations militaires.

Les unités et sous-unités des forces au sol doivent avoir les capacités nécessaires pour pouvoir être installées à l'étranger avec les commandements, les états-majors et les organisations.

L'installation des points et éléments de commandement des sous-unités et unités destinées à être mises en œuvre à l'étranger doit être possible.

3.2.1 Les organes de direction des forces au sol:

Le commandement interarmées de l'Armée Hongroise, en tant que l'organe de direction des forces au sol, peut installer et utiliser deux points (éléments) de commandement, tels que le groupe opérationnel de commandement du commandement interarmées de l'Armée Hongroise et le point de commandement mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise, pour le commandement des unités, sous-unités et forces subalternes hors état de paix.

Le groupe opérationnel de commandement du commandement interarmées de l'Armée Hongroise

Le point de commandement est installé en tant que point de commandement stationnaire dans le bâtiment de cantonnement/de paix du commandement. Le point de commandement n'a pas pour fonction le commandement des manœuvres ni le commandement des actions militaires dans la zone d'opération et de responsabilité désignée. L'élément de commandement et le groupe de planification des opérations, s'ils accomplissent leur mission sous un commandement national sur le territoire national, planifient et organisent l'a mise en œuvre des troupes désignées par les forces armées et leur dispositif d'application, et ils cèdent le commandement des troupes au point de commandement

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise dans la zone d'opération et de responsabilité désignée. Si les troupes sont affectées à l'OTAN, l'élément de commandement les remet au commandement allié chargé du commandement tactique et du commandement des opérations. Il a une double mission par la suite : d'une part, il assure l'appui national des troupes désignées en tant que point de commandement administratif, d'autre part, il commande les missions de paix et les unités et sous-unités des forces armées qui n'ont pas été mises en œuvre.

Ainsi, compte tenu de sa fonction et application prévues, le système « HUTOPCCIS » n'est ni installé ni développé aux postes de travail désignés du groupe opérationnel de commandement du commandement interarmées de l'Armée Hongroise.

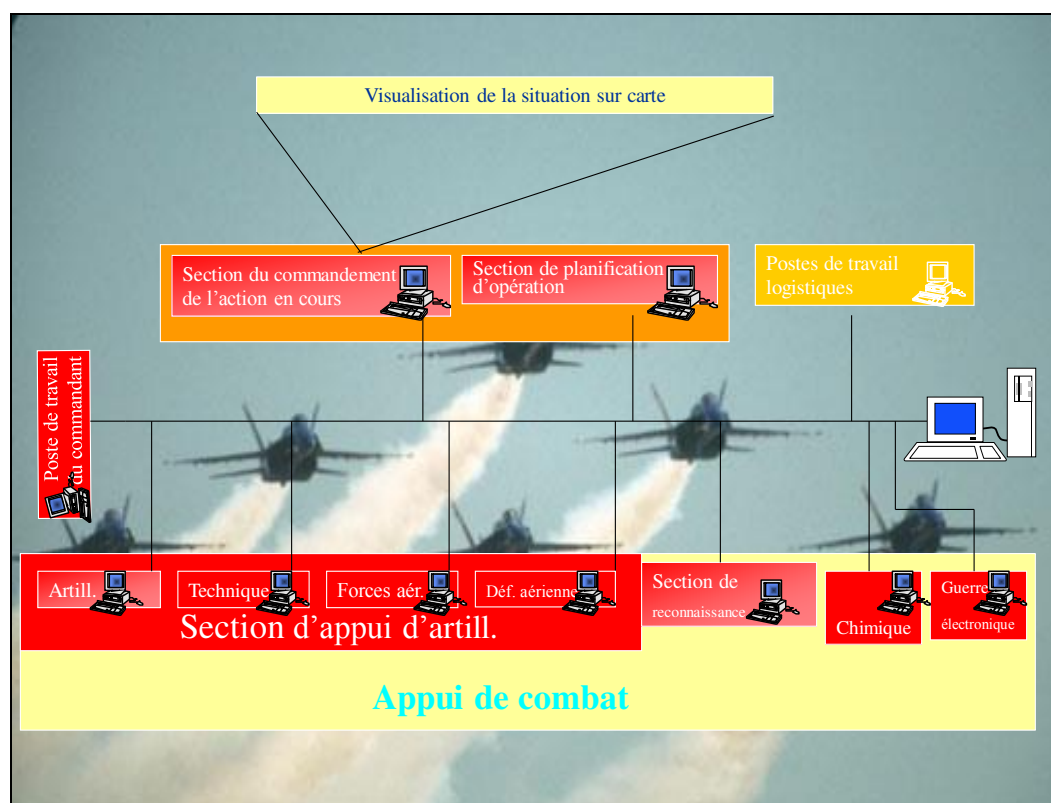

Schéma 4 : Le système de réseau informatique « HUTOPCCIS » dans le centre de commandement de combat dénommé « point de commandement mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise »

Le point de commandement mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise:

L'élément (point) de commandement est l'élément du plus haut niveau des forces au sol qui est installé et utilisé dans la zone d'opération et de responsabilité désignée. Sa mission principale: le commandement des forces affectées et subalternes (police des frontières etc.); le commandement des unités et des sous-unités des forces armées désignées pour effectuer les actions et les opérations militaires, installées et réorganisées; la planification, l'organisation et le

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

commandement de la mise en œuvre, de l'appui au combat et du soutien logistique au combat effectués dans la zone d'opération et de responsabilité.

Les éléments, les groupes de travail et les sections capables d'accomplir, d'assurer et de servir toutes les missions définies dans la section précédente sont installés à ce point de commandement.

Le point de commandement mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise unifiée et commande tous les systèmes de campagne des forces armées, c'est-à-dire les systèmes:

- de commandement de combat (y compris les systèmes d'alarme et de notification) ;
- de reconnaissance;
- d'appui d'artillerie et de coordination d'artillerie;
- d'appui technique;
- d'appui NBC (de protection chimique);
- d'appui aérien et de défense aérienne;
- logistique.

Au sein de l'élément de commandement du point de commandement mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise, le système sert et assure l'action des groupes de travail, des sections et des éléments de commandement suivants:

- a.) *Au sein du centre de commandement de combat et d'opération:*
 - la section de commandement de l'action/de l'action militaire en cours;
 - la section de reconnaissance (poste de travail de collecte, d'analyse et d'évaluation de données);
 - la section d'appui et de coordination d'artillerie, y compris les postes de travail des artilleurs, technique, de protection chimique (NBC), de défense d'aéronefs et aérienne (installation commune avec le groupe de contrôle de combat des forces aériennes); par élément: le poste de travail ICC (conteneur), le poste de travail de protection chimique (NBC) en lien direct avec le centre NBC (le centre est installé directement à côté du point de commandement mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise);
 - les troupes, les sections et les officiers de liaison.
- b.) *Les sections faisant partie de l'élément de commandement mais qui sont installées et utilisées en dehors du centre de commandement de combat et d'opération:*
 - logistique;
 - de santé;
 - de coopération civilo-militaire;
 - de RH;
 - de transmission et informatique;
 - du groupe de travail de planification (à cause des spécificités du point de commandement, ce groupe comporte plus d'effectif et il a plusieurs missions).
- c.) *Groupes et éléments complémentaires (suivant leur mission):*
 - groupe de liaison avec le commandement des forces aériennes de l'Armée Hongroise;
 - officier (groupe) de liaison avec la police des frontières;
 - officier (groupe) de liaison avec la police du Ministère de l'Intérieur;
 - officier de liaison avec la Direction générale de la Protection contre les catastrophes du Ministère de l'Intérieur;
 - officier de liaison avec les Affaires civique et de l'immigration du Ministère de l'Intérieur;

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

— centre NBC.

Suite au démarrage des opérations et des actions militaires, le point de commandement mobile du commandement interarmées de l'Armée Hongroise déménage à une fréquence déterminée selon la situation (au moins un déménagement par jour est préconisé selon les normes établies par l'OTAN). Pour être conforme à ces normes, le système « HUTOPCCIS » est facile à déménager et à rendre opérationnel, la préparation de son utilisation se fait vite avec les effectifs techniques informatiques nécessaires.

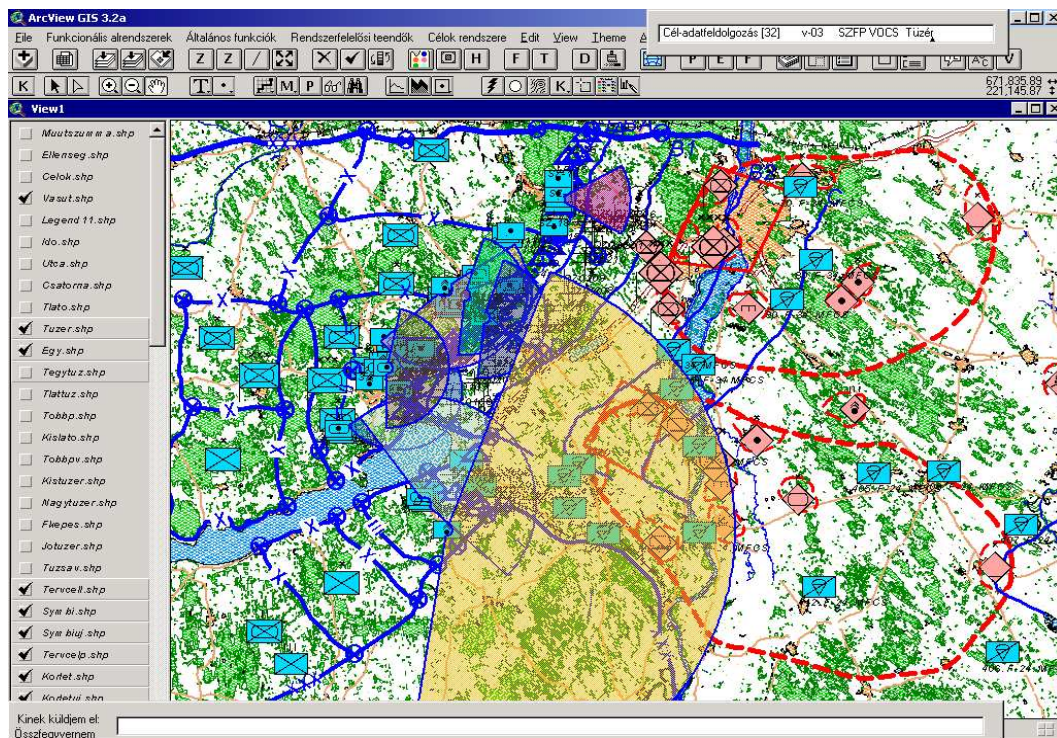

Schéma 5 : La planification sur carte numérique d'une opération de défense de corps d'armée à l'aide du système de commandement « HUTOPCCIS »

3.2.2 L'organe de direction de la brigade des fantassins

Pour le commandement de ses opérations militaires et de ses missions de combat, la brigade des fantassins installe et utilise un point de commandement (poste de combat) double (un point principal et un point arrière) dans la zone d'opération et de responsabilité désignée.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

**Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám**

Les systèmes de campagne de la brigade sont exploités par l'utilisation simultanée ou partagée de deux points de commandement. Le premier point de commandement qui est le poste de combat principal est capable de séparer un élément de commandement de combat blindé des autres.

Les systèmes de campagne au niveau de la brigade sont équivalents aux systèmes de niveau de forces armées qui sont les suivants:

- de commandement de combat (y compris les systèmes d'alarme et de notification);
- de reconnaissance;
- d'appui d'artillerie;
- d'appui technique;
- d'appui NBC (de protection chimique);
- d'appui d'aéronefs et aérien;
- logistique.

Le poste de combat de commandement des systèmes de niveau de brigade est le poste de combat principal sauf pour le système logistique qui est utilisé par le poste de combat arrière même si l'un de ses éléments est installé et utilisé au poste de combat principal.

Le système sert l'action des groupes de travail et sections suivants au poste de combat principal de la brigade:

Au sein du centre de commandement de combat et d'opération:

- section de commandement de l'action/de l'action militaire en cours;
- section de reconnaissance : poste de travail de collecte, d'analyse et d'évaluation de données;
- au sein du poste de travail d'appui (de coordination) d'artillerie, : les postes de travail des artilleurs, technique, de protection chimique (NBC), de défense d'aéronefs et aérienne (installation commune avec le groupe de contrôle de combat aérien).

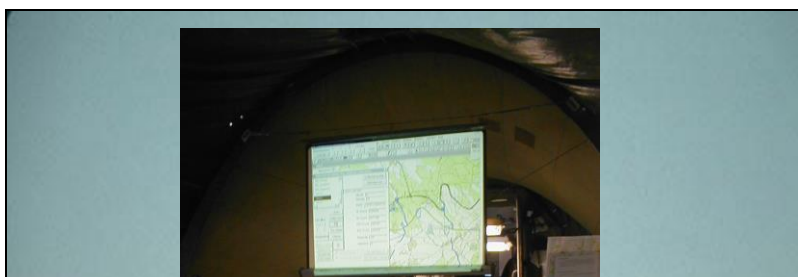
Les suivants sont installés et utilisés en dehors du centre de commandement de combat et d'opération du poste de combat :

- groupe de travail de planification;
- groupe de PSYOPS;
- section logistique.

Le système sert et assure l'action des sections et groupes de travail suivants au poste de combat arrière de la brigade:

- groupe de planification;
- groupe logistique;
- groupe de CIMIC;
- groupe de RH;
- groupe météorologique;
- section de santé.

Si l'élément de commandement de combat blindé de la brigade est envoyé en mission et installé, le système assure le service des sous-systèmes de commandement de combat, de reconnaissance, d'appui d'artillerie, d'appui technique, d'appui NBC (protection chimique), d'appui aérien et d'appui de défense aérienne.

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Schéma 6 : Le système « HUTOPCCIS » en fonctionnement lors de l'exercice intitulé « Bakonyi csapás-2003 » au poste de combat principal de la brigade

3.2.3 Bataillon (division), bataillon indépendant, bataillon blindé

Lors de la mise en œuvre du bataillon blindé indépendant, deux points de commandement (un principal et un arrière) sont installés et utilisés grâce à un élément mobile (élément de commandement de combat blindé) destiné à effectuer le commandement de la/des compagnie(s) blindée(s) quand celles-ci sont utilisées indépendamment. Cet élément assure également l'intervention directe du commandant aux moments cruciaux du combat lorsque le bataillon est affecté à une unité particulière.

Au poste de combat du bataillon, le système doit assurer et servir les actions de planification et de commandement des sections et éléments suivants:

Au sein du centre de commandement de combat:

- officier de commandement de combat/section de commandement de l'action en cours;
- section de reconnaissance;
- section d'appui d'artillerie;
- section d'appui technique;
- section d'appui NBC;
- section de défense d'aéronef et aérienne (le groupe FAC fait partie de son personnel).

Il comporte un poste de travail qui assure les conditions de connexion au système lors de la mise en œuvre de l'élément mobile, la liaison continue avec les éléments de niveau bataillon du système, le flux d'information et le service continu et fiable de la fonction de planification et de commandement.

Hors du centre de commandement de combat:

- section logistique;
- section de RH;
- section de santé.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Schéma 7 : Conteneur mobile conforme aux standards de l'OTAN pour point de commandement au niveau du bataillon

Compagnie (batterie), compagnie (de fantassins, blindée) affectée à une unité particulière:

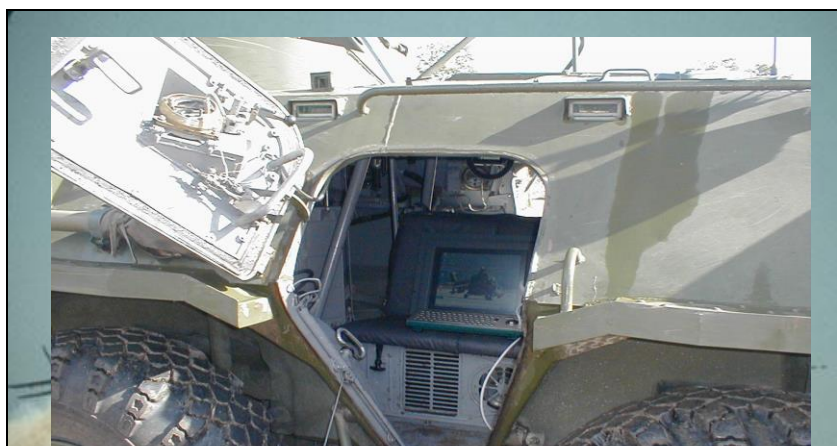
Quand une compagnie est mise en œuvre, elle utilise un point de commandement qui est le poste de combat d'observation du commandant de compagnie. La mise en œuvre de la compagnie est organisée et planifiée à ce point de commandement, en utilisant les chars disponibles.

Au niveau de la compagnie, la liaison avec les éléments du système de niveau forces armées doit se faire via le niveau du bataillon supérieur. Il est utile que le système soit en liaison directe avec deux postes de travail, ce sont: le poste de travail du commandant et le poste de travail principal du groupe d'appui et d'observation d'artillerie de compagnie.

Compagnie (de réaction rapide) affectée à une unité particulière

Pendant la période de planification et d'organisation de mise en œuvre, la compagnie installe et utilise son point de commandement à proximité du point de commandement du bataillon. Lors de la mise en œuvre, elle utilise un élément de commandement mobile, notamment le point d'observation réduit du commandant de compagnie. À ce point de commandement, la mise en œuvre de la compagnie est commandée en utilisant les chars disponibles.

Au niveau de la compagnie, la liaison avec les éléments du système de niveau forces armées doit se faire via le niveau du bataillon supérieur. Il est utile que le système soit en liaison directe avec deux postes de travail, ce sont : le poste de travail de planification du commandant du point de commandement, et le poste de travail d'observation réduit du commandant.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Schéma 8 : Le système « HUTOPCCIS » en fonctionnement lors de l'exercice intitulé « Bakonyi csapás-2003 » au point de commandement de la compagnie

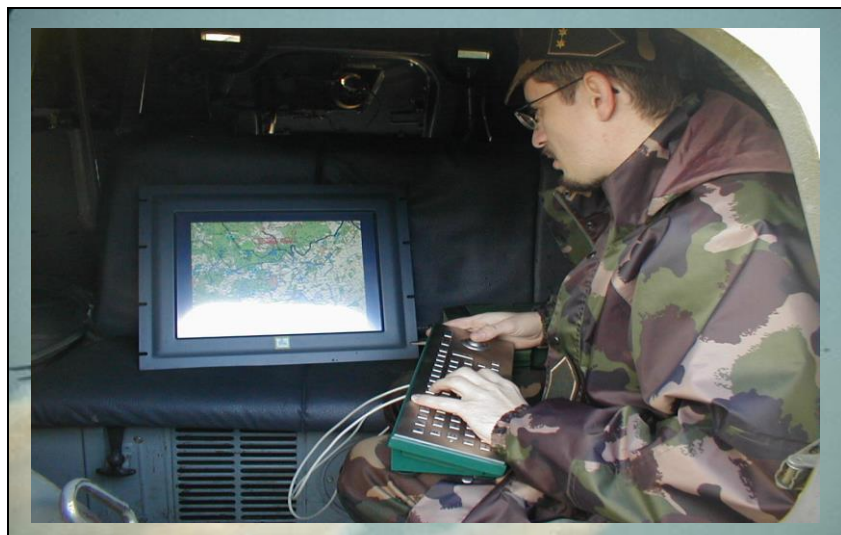

Schéma 9 : Schéma Le système « HUTOPCCIS » en fonctionnement lors de l'exercice intitulé « Bakonyi csapás-2003 » au point de commandement de la compagnie

Objectifs pour le développement et l'application du système:

- le développement des éléments actuels du système de commandement de combat;
- l'interopérabilité (la coopération avec les systèmes de commandement des autres pays membres de l'OTAN);
- l'établissement d'une liaison entre le système de commandement de combat et le système de commandement d'artillerie « ÁRPÁD »;
- l'établissement d'une liaison entre le système de commandement de combat et le système GPS;

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- l'établissement d'une liaison entre le système de commandement de combat et les avions sans pilote;
- l'extension du système de commandement par le développement de nouveaux éléments adaptés au système (processus de prise de décision militaire, appui technique, appui de protection chimique, appui de défense aérienne, CIMIC, guerre électronique, logistique, météorologique);
- l'établissement des conditions matérielles des essais en campagne et la conduite de ces essais avec les éléments de commandement de combat informatiques développés;

Schéma 10 : Rendre le système interopérable est un élément-clé lors de son développement

Compte tenu des exigences au niveau du commandement automatisé des forces au sol, l'existence d'un système informatique de planification et de commandement tactique et opérationnel à utiliser pendant les opérations de guerre et autres opérations sera d'une importance cruciale dans les années à venir. Le système d'information, de commandement et de contrôle tactique et opérationnel hongrois « HUTOPCCIS » est capable de satisfaire à ces exigences.

Mots-clés : « HUTOPCCIS », système de commandement, de contrôle et d'information, sous-système fonctionnel interarmes, plan numérique, orthophoto numérique, base de données informatiques spatiales, transmission de données numériques.

Kulcsszavak: „HUTOPCCIS”, Vezetési Irányítási és Információs Rendszer, összefegyvernemi funkcionális alrendszer, digitális térkép, digitális ortofoto, térinformatikai adatbázis, digitális adatátvitel.

BIBLIOGRAPHIE

1. Docteur FURJÁN Attila : A tűzfelderítés és a felderítési adatok integrált felderítési rendszerben történő feldolgozásának elvi és gyakorlati kérdései a Magyar Honvédségben (Les questions théoriques et pratiques du traitement de données de reconnaissance et de reconnaissance d'artillerie dans un système de reconnaissance intégré de l'Armée Hongroise) – Thèse de doctorat (PhD) (1999) ;
2. Tű/42 - Légifényképek kiértékelése a tüzérségnél (L'interprétation des photos aériennes à l'artilleriel ; manuel) ;
3. Ált/204 - Katonai tereptan (Topographie militaire) (1991) ;
4. A légifényképezés alapjai (Les bases de la photographie aérienne) - manuscrit. Une publication de l'Université de Défense nationale Miklós Zrínyi (1996) ;

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

DR. Attila FURJÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

5. Katonai térképészeti ismeretek - I. (Notions topographiques militaires, volume I) (Manuel universitaire) Une publication de l'Université de Défense nationale Miklós Zrínyi et du Service cartographique de l'Armée Hongroise (1997) ;
6. Hadtudományi lexikon (Encyclopédie d'art militaire), une édition de la Société hongroise de l'art militaire, Budapest. (1995) ;
7. Docteur IVÁNYOSI-SZABÓ István et Docteur ERDÉLYI Sándor : Az ellenség tűzzel való pusztítása tervezésének elméleti alapjai I. rész (Les bases théoriques de la planification de la destruction de l'ennemi par le feu) - manuel ;
8. Le règlement de service des forces allemandes au sol HDV (Heeresdienstvorschrift) ;
9. HDV (Heeresdienstvorschrift) 261/210 Das Artilleriebataillon der Brigade, Annexe 2 ;
10. Klaus-Michael Schmidt, A tüzérség rendszere a Szárazföldi Haderő fegyverzete szempontjából (Le système de l'artillerie du point de vue de l'armement des forces au sol), Soldat und Technik, 1996/5. - Traduction par László VARGA ;
11. Karl-Heinz Totz, Markus Hilbrecht, ABRA, das Artilleriebeobachtungsradar - heute. Whertechnische Report, février 1998 ;
12. Raytheon Systems Company, Raytheon Battlefield Radar Sensors and Electronic Systems, California (USA). 1999 ;
13. L'Institut technico-militaire du Ministère de la Défense - Pilóta nélküli felderítő repülőeszközök (Avions de reconnaissance sans pilote ; étude) ;
14. Une publication de la Direction de l'artillerie de l'État-major des forces au sol de l'Armée Hongroise, A gépesített lövészdandár tűztámogatásának és a tüzérealgységek tűzvezetésének NATO elvek szerinti végrehajtása (L'appui d'artillerie de la brigade d'infanterie motorisée et le commandement d'artillerie des sous-unités d'artillerie conformément aux directives de l'OTAN) - manuel. Székesfehérvár. 1999 ;
15. Voennno-Isztoriceszkij zszurnal - 1981 - N11.; Une publication de la Direction générale de l'Équipe de planification de la défense de l'État-major de l'Armée Hongroise, - A szárazföldi csapatok harcászati doktrínája ATP-35 (B) (La doctrine tactique des troupes au sol), Budapest, 1999.
16. Une publication du Groupe de travail intégrationnel Europe-Atlantique de l'État-major de l'Armée Hongroise - A felderítés doktrínája (La doctrine de la reconnaissance) ;
17. Une publication du Groupe de travail intégrationnel Europe-Atlantique de l'État-major de l'Armée Hongroise - FM-6-20-2. A hadtesttüzérség, a hadosztálytüzérség és a tábori tüzérdandár parancsnokságok harcászata, módszerei és eljárásai (Les tactiques, les méthodes et les procédés des commandements d'artillerie de corps d'armée, d'artillerie de division et de brigade d'artillerie de campagne) -1996 ;
18. Une publication du Groupe de travail intégrationnel Europe-Atlantique de l'État-major de l'Armée Hongroise - NATO szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye (Vocabulaire des termes techniques de l'OTAN et leurs définitions);
19. Établies par le Service cartographique de l'Armée Hongroise : la carte vectorielle DTA-50, la version à projection nationale unitaire du modèle orographique DTM-50 ;
20. Logiciels : - ESRI Arc View 3.2, Spatial Analyst, MAPOBJECTS 1.2 ;
- Borland Delphi 3. Client-Server ;
- MS SQL-Server ;

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**DR. Attila FURJÁN****Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám**

21. Une publication du Groupe de travail intégrationnel Europe-Atlantique de l'État-major de l'Armée Hongroise - FM-6-20-2. Hadosztálytüzérség, tábori tüzérdandár és tábori tüzérfőnökség (hadtest) (L'artillerie de division, la brigade d'artillerie de campagne et la direction d'artillerie de campagne ; corps d'armée) (1996.);
22. Une publication du Groupe de travail intégrationnel Europe-Atlantique de l'État-major de l'Armée Hongroise -FM 100-15. A hadtest hadműveletei (Les opérations du corps d'armée) (1996);
23. Une publication du Groupe de travail intégrationnel Europe-Atlantique de l'État-major de l'Armée Hongroise -FM 6-20-1. A tábori tüzérség csöves tüzérosztályának harcászati elvei, alkalmazási módja (Les principes tactiques et la méthode de mise en œuvre de la division tubulaire de l'artillerie de campagne) - Budapest.1997 ;
24. Une publication du Groupe de travail intégrationnel Europe-Atlantique de l'État-major de l'Armée Hongroise - FM-34-1. Felderítés és elektronikai hadviselés (Reconnaissance et guerre électronique) (1996);

SINAI: FROM THE HOLY LAND TO THE HOLY WAR (ROOTS OF TERROR IN THE SINAI PENINSULA)

SÍNAI: A SZENT FÖLDTŐL A SZENT HÁBORÚIG

The Sinai peninsula, the corridor between Africa and Asia is a tourist paradise. But this paradise not the same, as it was before 2004, when the first, but not the least terrorist attack happened. When I saw the page of wikitravel about Sudan on the net in 2010, and now, I read „:Warning!”¹ written with big red letters, When I saw the page of wikitravel about Egypt.² and the Sinai³ on the net in 2010, I didn't see the „Warning!” notification. But now I have read it written with big red letters.⁴

LOCATION OF THE SINAI

The Arab Republic of Egypt is a country located on two continents: in the northeast of Africa and in the southwest of Asia. The link between the two continents is the Sinai Peninsula. From the total area of Egypt (1.001 450 km²), the Sinai is around 6% (61 000 km²). The borders of the triangular peninsula are the Mediterranean Sea in the north, the Gulf of Suez in the southwest, the Gulf of Aqaba in the southeast, the Suez Canal in the west, and the Gaza Strip and Israel in the east.

Presidential Decree No. 84., issued in 1979, divided the peninsula into two governorates: North and South Sinai Governorates (*muhafaza*).⁵ The territory of the North Sinai Governorate is 27 564 km² ⁶, and that of the southern governorate is 28 438 km² ⁷. In the western part of the Sinai three other *muhafaza* (Ismailijja, Suez and Port Said) straddle the canal, with the bulk of their territory in Africa.

The Sinai is an underdeveloped desert area, but it is very important geo-strategically.

The Sinai is sparsely populated. The mountains, the desert, and the abandoned mines are ideal places for the terrorist groups. After a road attack or kidnapping, the terrorist can easily escape by their cars, and abscond.

North Sinai is one of the poorest governorates in Egypt, but the southern neighbor's is well developed, due to the prosperous investments in tourism. All of the biggest, and the most important cities of the peninsula are located in the southern governorate.

In 1994, the Egyptian government planned the development of the Sinai, but in 1997 the government gave up this project, changed its opinion, and started to accomplish the Toshka Project, the creation of the second Nile Valley in Southern Egypt.⁸

The governor of the North Sinai, Abdel Wahab Mabrouk was dismissed⁹ following a raid (8 August 2012.) that left 16 Egyptian soldiers dead.¹⁰

¹ <http://wikitravel.org/en/Sudan>

² <http://wikitravel.org/en/Egypt>

³ http://wikitravel.org/en/Sinai_Peninsula

⁴ <http://wikitravel.org/en/Sudan>

⁵ <http://www.northsinai.gov.eg>

⁶ <http://ar.wikipedia.org/wiki/>

⁷ http://ar.wikipedia.org/wiki/محافظة_سدايناء_جنوب

⁸ Toshka Project - Mubarak Pumping Station /, Egypt <http://www.water-technology.net/projects/mubarak/>;

⁹ <http://www.egyptindependent.com/news/defense-ministry-will-choose-north-sinai-governor-says-minister>

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

In September 2012 the new, elected President of Egypt, Mohamed Mursi appointed ten new governors and one out of these is for the North Sinai Governorate.¹¹

The governor (*muhafez*) of the southern governorate, Brigadier Khaled Foda used to be the governor of the Luxor governorate, where on 17 November 1997, six Islamist terrorist¹² killed 62 tourists at the temple of Hatsepsut.

During Egypt's 5000-year history, from the beginning to the present, possession of the peninsula has always been very important for Egypt, for the following reasons:

- mineral resources;¹³
- the peninsula is a natural border protecting from any attack or invasion from the North;¹⁴
- the large and arid desert of Sinai assures a natural defense for the Suez Canal,¹⁵
- the possession of the peninsula guarantees military domination over the Red Sea.¹⁶

At-Tur is the capital of the South Sinai Governorate, but the largest and the most important city is Sarm es-Seikh. At-Tur is an old, biblical city, and famous tourist destination. There is the Rutho Monastery,¹⁷ which is on the list of UNESCO¹⁸.

The modern city of al-Arish, near the Israeli border, is the capital of the north, where the population is not only Arabian but also Palestinian.

And there are two other important cities: Sarm es-Sejkh, a tourist destination, where there is one camp from two of the MOF¹⁹ The main MFO's camp is in el-Ghora²⁰. El-Ghora is the „capital” of the MOF. In 1982 the last Israeli soldier left Sinai, and the contingents of the Multinational Force and Observers (MFO) assumed control of it. The MFO – for reasons of military efficiency and law enforcement – divided the region into three main sections in Egypt and later on in Israel.

(North part) and Sarm es-Sejkh in the South. After this the mission of MFO.^{21,22} started.

But in the peninsula, there is one other division, not recorded, and officially not recognized: the borders of the Bedouin tribal areas, marked by stones, trees, and *wadis*.

A SHORT HISTORY OF SINAI

The history of Sinai is well known from historical and archaeological research.²³ Though the most famous events are Moses meeting God on Mount Sinai, and the Exodus, to determine the exact date of it is very difficult. The name of Israel is first mentioned on the stele of Mernepta.²⁴, so the Exodus happened before the reign of Meneptah.

<http://www.dailynewsegypt.com/2012/09/04/morsy-appoints-ten-new-governors/>

¹² Gamaa Islamiyya

¹³ Turquoise, malachite, copper and oil

¹⁴ Hyksos, Assyrian, Turkish, British, or Israeli

¹⁵ Opened in 1869.

¹⁶ Arabian peninsula: Mecca and Medina, Yemen, Sudan

¹⁷ Built in the 6. century by Byzantine emperor Justinian.

¹⁸ <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/194/>

¹⁹ Multinational Force and Observers

²⁰ Approximately 16-25 kilometers from the international Egyptian-Israeli border. (25 km: <http://www.globalsecurity.org/military/facility/el-gorah.htm>; u.l.:2013.04.11.) and 16 km Egypt restores order at MFO's Sinai HQ after Friday night attack; <http://www.timesofisrael.com/egyptian-military-regains-control-of-northern-sinai/> (u.l.:2013.04.10.)

²¹ „An independent international organization, with peacekeeping responsibilities in the Sinai.” (<http://mfo.org>)

²² The origins of the MFO lie in Annex I to the 1979 Treaty of Peace between Egypt and Israel. In 1981, the Treaty Parties negotiated a Protocol that established the MFO and defined its mission.

²³ The first ruins are nine stonetombs, from B.C. 4000-3100.

²⁴ The most reliable source is a stele of pharao Merneptah (reigned 1212-1203 BC), which mentions that he destroyed the people of Israel.

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

From the time of the Fatimids (909-1171) Egypt became the center of an empire of Asia and Africa, including the peninsula. From the Sinai and the Red Sea, Egypt could conquer Mecca, Medina²⁵, Yemen, and Syria-Palestine.

During the Crusades, when Egypt was under the control of the Fatimids, the Ayyubids and the Mamluks,²⁶ the importance of the peninsula was growing. Many fortresses and castles were built during those centuries.

The importance of the Sinai did not diminish under the Ottomans. The beduin inhabitants of the Sinai helped the Ottoman army in the conquest of Egypt. They show the wells, and the shortest roads to Cairo for the troops..

Even after the opening of the Suez Canal 1869, the peninsula was a part of the world politics.

Egypt and Israel have fought thrice (1956, 1967 and 1973) over this region.

During the Arab-Israeli wars in – 1948 and 1956 Egyptian and Israeli forces stormed across the peninsula, but between 1949 and 1967 the Sinai was under Egyptian military administration. In the Six Day War in the 1967 Israel occupied the Sinai and its occupation lasted till 1982.

In the presidency of Anwar as-Sadat, on 20 November 1977, the Egyptian President visited Israel and met Israeli Prime Minister Menachem Begin. At that time a rapprochement began, which led to the Camp David Accords in 1978.

They discussed the future of the Sinai first time and also the peace treaty between Israel and Egypt.²⁷ But in our days, the new prime minister after the fall of Mubarak, Essam Sharaf²⁸ told in an interview, that the „Camp David accords with Israel not a sacred thing”²⁹ „I am against normalisation of relations with Israel in any area, even in the area of scientific research.”³⁰

POPULATION

Out of the 380 500 persons which form the population of the Sinai; 314 000 ones live in the northern and 66 500 ones in the southern governorate, this latter is the least populated governorate in Egypt. About 60% of the population is of Bedouin origin. About 11-13 tribes live in the peninsula.³¹

The Egyptians moved to the Sinai to find jobs in the field of tourism.³² The largest minority is the Palestinians (50 000 - 70 000).³³ Most of the Bedouins in the north live in the towns, and have mingled with Egyptians and the people from neighboring Gaza. The Bedouins in the South Sinai Governorate maintain a traditional nomadic lifestyle.³⁴

In the era of President Mubarak (1981-2011) many hotels were built on the Red Sea coast, and cities grew up from the sand (Taba, Nuweiba, Dahab, Sarm es-Seykh). But the investors did not take into account the interests and traditions of the Bedouins, they occupied the Bedouin areas and "exiled" many tribes living on the coast into the interior of the peninsula.

"In the summer of 1999, the latest dispossession of land took place when the army bulldozed Bedouin-run tourist campgrounds north of Nuweiba as part of the final phase of hotel development in the sector, overseen by the Tourist Development Agency (TDA). The director of the Tourist Development Agency dismissed Bedouin rights in the most parts of the land, saying that they had not lived on the coast before 1982.”³⁵

²⁵ The two holiest islamic cities.

²⁶ Crusades: 1096-1272; Fatimids: 909-1171; Ayyubids: 1174-1250; Mamluks: 1250-1517

²⁷ The second was a framework agreement establishing the autonomy of the territory in the West Bank and Gaza.

²⁸ From 3 March 2011 to 21 November 2011

²⁹ Egypt declares Camp David accords with Israel 'not a sacred thing', <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/8766724/Egypt-declares-Camp-David-accords-with-Israel-not-a-sacred-thing.html>

³⁰ Profile: Egyptian Prime Minister Essam Sharaf; <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12668416>

³¹ <http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm>

³² <http://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B3%D9%8A%D9%86%D8%A7%D8%A1>

³³ International Crisis Group, 1. oldal

³⁴ <http://www.reuters.com/article/2012/04/01/us-egypt-sinai-idUSBRE83006120120401>

³⁵ <http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm>

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

In the beginning of development of tourism, the Bedouins had played a serious role, but later they were driven out. According to statistics, only 30% are working in tourism now.³⁶

Therefore, for the people of Sinai the Egyptians are enemies. "We have known four periods of occupation (*ihtilal*), for the last 30 years namely British, Egyptian, and Israeli and later Egyptian again. Look, they are the colonialists of today there."³⁷ Bedouins were also barred from the military and the most part of the security services.

„The Egyptian officials working in the peninsula very often accused the Bedouins that in fact they are the "Sinai Jews." Thus they were expressing the mistrust in political allegiance of the Bedouins who had friendly relations to the Israelis, under whose control used to be the in this area from 1967 to 1982."³⁸

The local Palestinians have extensive contacts with the Palestinians of the Gaza Strip and the West Coast. The Bedouins do not recognize international borders. In fact, many of the northern Palestinian Bedouins are allied with those living outside the borders.

"A government report in 2010 said a quarter of all Sinai's population of some 600,000 people did not carry national ID cards. The Bedouins account for the majority of their number; still they are not allowed to have land of their own, or serve in the army and they do not benefit from any revenue from the local tourism."³⁹

"We don't feel like Egyptian citizens," said Sheikh Ahmed Hussein of the Qararsha tribe, one of the biggest in southern Sinai. "The Mubarak regime created this problem; intensified the problem of jihadist groups by not giving the people of Sinai their rights," stated Essam Durbella of Al-Gamaa Al-Islamiya.⁴⁰

TERRORIST ATTACKS: 2004, 2005, 2006

The first extremist salafi Sheikh Soliman Abu Ayoub, appeared in the peninsula in 1986. He had close ties to the organization called Takfir va-l-Hijra.⁴¹

"All throughout, those groups have been peaceful. We could have done so much. We saw Israeli tourists coming and going before our eyes, but decided to be patient and far-sighted," Ayoub says.⁴²

On 7 October 2004 three bomb attacks targeted tourists in Taba and in other small tourist place.⁴³ After the massacre, the Israeli official media claimed that it was a terrorist attack against Israel, and its aim was to halt the Middle East peace process. But Egypt refuted the charges. More than 3 000 people have been arrested without any court order.⁴⁴ The human rights organizations in various public forums also drew the world's attention of police malpractice, without results.⁴⁵ The authorities denied the connection to al-Qaeda.⁴⁶ Gas canisters and TNT were used – and TNT could be obtained from the mines in the peninsula, or has been abandoned in many places.

On 23rd July, 2005 also three bombs exploded in Sharm es-Seykh.⁴⁷ The attacks took place in three locations: at the Old Market after 10:00 PM, when many tourists were enjoying themselves in the cafés and restaurants. The second bomb exploded near the Moevenpick Hotel,⁴⁸ and the third⁴⁹ in the lobby of Ghazala Garden⁵⁰ hotel.

³⁶ <http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm>

³⁷ http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/Egypt/61_eg_ypts_sinai_question.pdf p. 22.

³⁸ Rajeev Agarwal: SINAI: The Middle East's New Hot Spot;

http://www.idsa.in/issuebrief/SINAITheMiddleEastNewHotSpot_ragarwal_301112

³⁹ El-Rashidi, Sara: Egyptian jihadist groups: A threat to domestic, regional security?

<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/43365/Egypt/Politics-/Egyptian-jihadist-groups-A-threat-to-domestic,-reg.aspx>

⁴⁰ Egyptian jihadist groups: A threat to domestic, regional security?

⁴¹ Radical islamist group founded in Egypt, by Shoukri Moustafa (1942-1978)

⁴² Sinai contested: Outlaws, Islamists, Israel and army

⁴³ 57 dead, including 30 Israeli citizens, and more than 180 injured.

⁴⁴ <http://www.dahab-info.com/news/security-in-sinai---recent-kidnappings.html>

⁴⁵ <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/egypt0205.pdf>

⁴⁶ (http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=655)

⁴⁷ : 86 killed, more than 200 injured.

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Between August and November 2005, the Egyptian authorities carried out an operation against extremist groups in the peninsula. Several people were killed, among them Salim Khadr as-Sanub and Khalid Musa'id, identified by the government as key figures in the 2004 and 2005 attacks.

On 24 April 2006 in Dahab three further bombs were detonated and killed several victims, among them one Hungarian.⁵¹

The terrorists died but the terror survives. New groups are born and they grow up. They want an emirate in Sinai. The attacks multiplied. Kidnapping of tourists or soldiers of the MFO, terrorist attacks in Egypt and in Israel, and the destruction of the gas pipeline are the new strategic goals.

The sentences are usually death-penalty. The Egyptian court sentenced to death 14 Islamist militants for involvement in a 2011 attack in the Sinai peninsula.⁵² And 14 Islamists were sentenced to death for the Sinai attack⁵³ in 2011.

AFTER MUBARAK

Since the revolution⁵⁴ in Egypt that removed Mubarak, Sinai has become a battlefield between the state and other jihadist terrorist groups from Egypt, or Gaza. The control of state discontinued, the borders are uncontrollable. The extremist from Egypt and from abroad meet in the Sinai, and they fight with weapons from Libya, and Middle-East.

Initially the bedouins organised these groups, and later the jihadist joined local the bedouins. The tribes who accepted the jihadist ideology are well armed, and co-operate with the terrorist. The other tribes, who don't accept this idea are enemies and targets of the jihadist, and collaborationist with the government.

The fall of Morsi worsened the situation. Left the state without control.

OPERATION EAGLE, 2011 - 2012.

In response of the terrorist attacks, the Morsi cabinet launched a military campaign in August 2011 against the Sinai insurgency. With the beginning of the Eagle operation, the Morsi government declared the war against the terrorists. The state flies against the terrorist groups, muslims are against muslims, the good muslims are against the bad muslims, an islamist government is against the islamism.

In the judgement of the jihadists, the soldiers and policemen are enemies, and unbelievers. Therefore they are attacked by the jihadist at an Egyptian border headquarter. In the massacre of 4 August 2012, killing 16 guards, in the most sacred islamic month, in the Ramadan.

It was responded by launching the 'Operation Sinai' in which the Morsi's cabinet used helicopter gunships to launch missiles on terrorist locations. The use of this kind of weapons is forbidden.

THE TERRORIST GROUPS

Ansar bayt al-Maqdis (Partisans of the Holy Temple)

⁴⁸ The Moevenpick hotel was the favorite hotel of the former president Hosni Mubarak and his family. Negotiations of the Middle East Peace Process also often took place here..

⁴⁹ Also a truck bomb.

⁵⁰ There are two Ghazala hotels. The Ghazala Garden and the Ghazala Beach. The Ghazala Beach is near the seacoast. The Ghazala Garden is located next to the Hilton, where many of the guests from Israel stay. The two hotels are almost next to each other, with a common parking lot. If the attacks had been directed against Israeli citizens, then surely the perpetrators would have chosen the Hilton and not the Ghazala Garden.

⁵¹ : 24 dead –(including two Hungarian tourists), and 100 injured.⁵¹

⁵² Killed seven people

⁵³ Egypt sentences 14 Islamists to death for 2011 Sinai attack, <http://www.alarabiya.net/articles/2012/08/14/232260.html>

⁵⁴ January, 2011

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

This salafi, jihadi group based in the Sinai desert, and they enlist local bedouins, Egyptians, and some jihadists from other arabs countries e. g. (Lybia, Syria). The group is affiliated with al-Qaeda.

On 21 September 2012 Ansar bayt al-Maqdis attacked a post in the Egypt-Israel border, and killed IDF Cpl. Netanel Yahalomi⁵⁵

On 5 August 2012. masked gunmen attacked an army checkpoint at the Rafah border crossing. At least 15 Egyptian soldiers were killed.

JAYSH AL-ISLAM (ARM OF ISLAM)

The Dugmus klan, which is originally Palestinian, lives in Gaza strip, in 2007 proclaimed themselves as the Jays ah-Islam

They kidnapped a British journalist, Alan Johnson who was freed after four months. In 2011 a bombing attack took place against a coptic church in Alexandria, and its death-toll had 23 persons.

JAHAFIL AL-TAWHID WAL-JIHAD FI FILASTIN (THE ARMIES OF MONOTHEISM AND JIHAD IN PALESTINE)

This sunni Palestinian islamist group is linked by al-Qaeda. They have the responsibility for the bombings in Taba (2004), Sharm El-Seikh (2005) and Dahab (2006). Their „work” is the rocket attacks against the pipeline Egypt-Israel, and the kidnapping of the member of MFO. They kidnapped and murdered the Italian peace activist, Vittorio Arrigoni in 2011.

Keywords: Sinai peninsula, islam, terrorism, Hosni Mubarak, Israel

Kulcsszavak: Sínai-félsziget, iszlám, terrorizmus, Hoszni Mubarak, Izrael

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

Egypt sentences 14 Islamists to death for 2011 Sinai attack <http://www.alarabiya.net/articles/2012/08/14/232260.html>
u.l.:2012.09.07.

<http://www.allsinai.info/sites/bedouines.htm> u.l.:2013.04.08.

http://www.crisisgroup.org/~media/Files/Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/Egypt/61_eg_ypts_sinai_question.pdf
p. 22. u.l.2012.09.08.

<http://www.dahab-info.com/news/security-in-sinai---recent-kidnappings.html>

<http://www.dailynewsegypt.com/2012/09/04/morsy-appoints-ten-new-governors/> u.l.2012.09.11.

<http://www.egyptindependent.com/news/defense-ministry-will-choose-north-sinai-governor-says-minister> 2012.08.30

Egypt's Sinai uestion International Crisis Group Middle East/North Africa Report N62,30 January 2007 u.l. 2012.10.04.

Elyan, Tamim Insight: In Sinai, militant Islam flourishes - quietly

⁵⁵Lappin, Yaakov: Sinai Salafi group says it was behind deadly attack
<http://www.jpost.com/Middle-East/Sinai-Salafi-group-says-it-was-behind-deadly-attack>
09/24/2012 06:07

Ansar Bayt al-Maqdes say attack that killed an Israeli soldier, injured another was carried out in response to anti-Islam film.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István GALGÓCZI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

<http://www.reuters.com/article/2012/04/01/us-egypt-sinai-idUSBRE83006120120401>

2013.01.20.

HILTON TABA ATTACK (http://www.globaljihad.net/view_page.asp?id=655) 2013.03.14.

www.globalsecurity.org/military/facility/el-gorah.htm u.l.:2013.04.11.

Egypt: Mass Arrests and Torture in Sinai <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/egypt0205.pdf> 2012.09.08.

Lappin, Yaakov: Sinai Salafi group says it was behind deadly attack <http://www.jpost.com/Middle-East/Sinai-Salafi-group-says-it-was-behind-deadly-attack> <http://mfo.org>

Profile: Egyptian Prime Minister Essam Sharaf; <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-12668416> 2011.04.06.

Rajeev Agarwal: SINAI: The Middle East's New Hot Spot; <http://www.idsa.in/issuebrief/> 2013.05.02.

El-Rashidi, Sara: Egyptian jihadist groups: A threat to domestic, regional security?

<http://english.ahram.org.eg/NewsContent/1/64/43365/Egypt/Politics-/Egyptian-jihadist-groups-A-threat-to-domestic.-reg.aspx>
u.l. 2012.11.13.

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/8766724/Egypt-declares-Camp-David-accords-with-Israel-not-a-sacred-thing.html> u.l.: 2013.01.12.

<http://www.timesofisrael.com/egyptian-military-regains-control-of-northern-sinai> u.l.:2013.04.10.

Toshka Project - Mubarak Pumping Station www.water-technology.net/projects/mubarak 2013.04.03.

Rutho Monastery <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/194/> 2013.04.13.

<http://www.youm7.com/News.asp?NewsID=775799>

<http://wikitravel.org/en/Sudan>

<http://wikitravel.org/en/Egypt>

http://wikitravel.org/en/Sinai_Peninsula

<http://wikitravel.org/en/Sudan>

<http://www.northsinai.gov.eg>

all in the same time: 2013.06.01.

A MAGYAR HONVÉDSÉG MŰVELETI VÍZELLÁTÁSÁNAK LOGISZTIKAI FELADATAI

TASKS OF OPERATIONAL WATER SUPPLY OF HUNGARIAN DEFENCE FORCES

A katonai vízellátásban jelentős szerepe van a logisztikai alegységeknek, mivel a víz beszerzése és annak felhasználási területe általában nem esik egybe. A beszerzett víz tárolása, szállítása és szétosztása jelentős eszközparkot igényel, melynek alkalmazása komoly szervezőmunkát feltételez. Írásomban megvizsgálom a vízellátás logisztikai feladatait hadműveleti szinteknek megfelelően, majd erre alapozva bemutatok egy lehetséges változatot egy hadosztály vízellátására.

In the military water supply logistic units have the main rule, because of the way between water source and soldiers in the theater. The storage and transportation and distribution of water need a lot of technical means, that involves difficult planning work. In this study I analyze the logistic tasks of water supply in relation to operational levels and make an example of water supply of a division.

BEVEZETÉS

A jelenkor meghatározó katonai ütközőzónái jellemzően meleg éghajlatú, vízben szegény területen találhatóak. Mivel a víz az emberi szervezet számára nélkülözhetetlen, ezért ezeken a területeken a katonai műveletek sikeres végrehajtásának egyik elengedhetetlen követelménye a megfelelő vízellátás megteremtése. A vízellátást három egymástól jól elkülönülő területre lehet felosztani. Első a szükséges mennyiségű és minőségű ivó- vagy technikai víz beszerzése. Ez történhet a helyi közműhálózatok vagy vízművek felhasználásával, megbízható forrásból származó palackozott víz beszerzésével, katonai víztisztító berendezések igénybevételel vagy ezek kombinálásával. Második a beszerzett víz tárolása és a felhasználási helyekre történő szállítása. Ehhez különböző méretű tartályok tartályautók esetleg külön erre a célra épített csőhálózat vehető igénybe. Harmadik az egész folyamatot átölelő egészségügyi ellenőrzés.

Írásomban megvizsgálom a Magyar Honvédség műveleti vízellátásának logisztikai feladatait, azok eszköz és időszükségletét. Nem foglalkozom részletesen a szükséges ivóvíz kitermelésével, tisztításával illetve az egészségügyi ellenőrzéssel, valamint teljesen mellőzöm a technikai eszközök üzemeltetésével kapcsolatos vízellátás bemutatását.

Mindezek előtt azonban szükségesnek tartom a vízellátás feladatait hadműveleti szintek szerint meghatározni.

A VÍZELLÁTÁS FELADATAINAK HADMŰVELETI BESOROLÁSA

Ahhoz, hogy a vízellátást megfelelően lehessen tervezni, be kell határolni melyik szinten, milyen feladatot kell végrehajtani.

Harcászati: Az alegységeknek rendelkezniük kell 7 DOS (Day of Supply, napi ellátmány) ivóvízkészlettel. Ez a NATO (North Atlantic Treaty Organisation, Észak Atlanti Szerződés Szervezete) normák szerint minimum 5 liter ivóvizet jelent

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

naponként és katonánként, tehát 7 napra ez 35 liter víz katonánként. A Magyar Honvédség alegységei alapvetően ömlesztett (tartályos) víz szállítására vannak felkészítve, ehhez rendelkeznek 1.000 literes vízszállító utánfutókkal, 5.000 vagy 8.000 literes vízszállító tartályautókkal. A palackozott ivóvíz szállítására nincs tervezett szállítótér, és a tárolást a katonák sem tudják egyénileg megoldani. Ezen a szinten mindenki az előjáró által biztosított vízmennyiséget használja, illetve ebből annyit, amennyit egyszerre magánál tud tartani. Nincs beszerzés és tisztítás! Célszerű az összevont nagyobb mennyiségű tárolást kerülni, mivel egy tartályautó sérülése esetén egy század teljes ivóvíz-készlete odaveszhet.

Ezen felül a sérült katonák egészségügyi ellátásához szükséges vízmennyiséget kell még biztosítani.

Hadműveleti: ezen a szinten jelentkezik először a szükséges vízmennyiség beszerzése. Amennyiben a körülmények megengedik, szóba jöhet a közműhálózat felhasználása, ha az abból nyerhető ivóvíz minősége garantálható. A legfontosabb feladat az ivóvíz szállítása a hadműveleti vagy stratégiai szintről a harcászati szintre, valamint megfelelő (körülményektől függő) tartalék képzése. Tartalék vízellátásról is gondoskodni kell, amit legegyszerűbben katonai víztisztító berendezések telepítésével lehet megoldani. A szállítás és tartalékképzés jellemző technikai eszköze a tartályautó.

Harcászati szinthez képest plusz igényt támaszt az összpontosítási körletben nyugvásban lévő alegységek ételmezesi ellátása, fürdetése és a ruházat tisztítása, valamint a dandár szinten telepítendő tábori kórház vízellátása.

Stratégiai: a stratégiai szint legfontosabb feladata a csapatok ellátásához szükséges ivóvíz beszerzése. Ez történhet kitermeléssel és/vagy tisztítással, a rendelkezésre álló közműhálózat felhasználásával vagy szerződések megkötésével. Szükséges nagyobb mértékű központi készlet kialakítása (minimum 27 DOS) ömlesztett ivóvízből és/vagy palackozott ivóvízből. Ugyan nem logisztikai feladat, de mindenféleképpen meg kell említeni, az egyik legfontosabb hadműveleti feladat ezen a szinten az egységek ellátási prioritásának meghatározása.

Röviden összefoglalva, harcászati szinten a NATO logikájának megfelelően 7 DOS ivóvíznek kell rendelkezésre állnia. A legfontosabb feladat ennek a vízmennyiségnek a fogadása, tárolása és szétosztása. Hadműveleti szinten kiemelt feladat a víz továbbítása a harcászati szint felé, valamint az egészségügyi ellátáshoz, főzéshez és tisztálkodáshoz szükséges vízmennyiség fogadása, továbbítása. Stratégiai szinten a nagyobb volumenű beszerzés, tárolás (23 DOS) és tartalékképzés, valamint a szétosztás a legfontosabb feladat.

ESZKÖZIGÉNY

Kutatásom során a legnehezebb feladat a kiindulási adatok meghatározása volt. Mivel nincs egy átfogó vízellátási utasítás, így a különböző területek vízigényét is nehéz felmérni. Jelen pillanatban nem világos az ellátási rend sem, ezért nagyon nehéz eszközszükségletet rendelni az egyes feladatokhoz. A jelenkor katonai műveleteiben általában a katonák számára az ivóvizet palackozott formában biztosítják. Ez a szemlélet megjelent a Magyar Honvédségben is. Csakhogy a palackozott ivóvíz nem szállítható a rendszeresített tartályos eszközökkel, amiket a főzéshez, fürdéshez, egészségügyi ellátáshoz, mosatáshoz szükséges vízmennyiség tárolása és szállítása miatt nem lehet nélkülözni. A legtöbb esetben pedig nem áll rendelkezésre plusz szállítótér a palackok szállításához sem. Jelen írásomban ezért én csak az ömlesztett víz alkalmazásával számolok, teszem ezt azért is, mert az ivóvíz mennyisége egyébként sem meghatározó a más célokra szükséges vízmennyiséghez képest.

Nem célokom a Magyar Honvédség szervezeti egységeinek pontos bemutatása, csak egy ellátási sémát szeretnék felvázolni. Ehhez azonban szükség van az alegységek létszámadatainak ismeretére is. A továbbiakban a 1. sz. táblázatban megadott értékeket veszem alapul.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Század	Zászlóalj	Dandár	Hadosztály
140 fő	3 század + támogatók és kiszolgálók. Összesen 5 század szintű alegység, 700 fő	3 zászlóalj + támogatók és kiszolgálók. Összesen 5 zászlóalj szintű alegység, 3.500 fő	3 dandár + támogatók és kiszolgálók. Összesen 3 dandár és 8 zászlóalj szintű alegység, 16.100 fő

1. sz. táblázat A tervezés alapjául szolgáló adatok¹

A vízellátásban a kiindulási alapot a katonák hadrafoghatóságának megőrzéséhez szükséges vízmennyiségek megállapítása jelenti. Sajnos jelenleg nem rendelkezünk olyan átfogó szabályzóval, amelyben ez meghatározásra kerülne, így szakterületenként különböző számokkal találkozhatunk. A továbbiakban ezért a NATO STANAG 2885-ben megállapított normákat veszem alapul, lásd 2. sz. táblázat, kiegészítve az Élm/17² szakutasításban a kézi mosásra megállapított 40 literes normával.

Felhasználás	Követelmény
	Liter / fő / nap Normál körülmények között
Egységek akcióban ⁽¹⁾	
a. csak ivás és főzés (katonánként)	25 ⁽²⁾
b. általános fogyasztás	70 ⁽³⁾
Egészségügyi csapatok	
a. zászlóalj eü. központ	50 ⁽⁴⁾
b. mosoda (dandár és hadtest)	170
c. kórház	200 ⁽⁴⁾
Ideiglenes vagy fél állandó táborok	
a. ivás, főzés, mosás	100
b. mint a fenti, plusz háztartási víz ⁽⁵⁾	150

2. sz. táblázat³ Napi ivóvíz-fogyasztási adagok

Megjegyzés:

- (1) Katonák páncélozott szállítójárműben ABV védőfelszerelésben teljes felszereléssel.
- (2) Normál tervezési értékek általános műveletekhez.
- (3) Mint a (2) de kiegészítve fürdéssel.
- (4) Az egységek akcióban b. pontjában megadottn felül.
- (5) Különálló nem ivóvíz-ellátórendszer nélkül.

A kiindulási alap tisztázása után nézzük, milyen vízigények keletkeznek az egyes szinteken, ezek milyen eszközigényt generálnak.

¹ A táblázatot a szerző készítette.

² ÉLM/17 Utasítás a csapat élelmezési szolgálat megszervezésére és működtetésére háborúban (magasabbegység, egység, alegység). A Honvédelmi Minisztérium kiadványa 1968

³ Emergency Supply of Water in War. STANAG 2885 (edition 4). North Atlantic Treaty Organization, 2004.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Saját kutatásaimból,⁴ illetve a NATO normákból kiindulva azt gondolom, hogy a napi kiszabatból 5 liter az a vízmenyiség, amit egy katonának egyszerre magánál kellene tudni tartania. Ehhez 1 darab 3 literes háti italzsák és 2 darab övre fűzhető 1 literes kulacs szükséges. A ma rendszerben lévő alumínium kulacs gyakorlatilag (rögzíthetőségi problémák miatt) alkalmatlan e feladat ellátására. Lásd 1–3. sz. képek.

1. sz. kép Magyar katonai kulacs⁵2. sz. kép Övre fűzhető kulacs⁶

⁴ Lásd: KÁLLAI ERNŐ, *Vízellátás a Magyar Honvédségben*, in *Sereg Szemle* 2010. 1. szám 118-131 oldalak, és KÁLLAI ERNŐ, *A környezeti hőterhelés mérésének lehetőségei a Magyar Honvédségben*, in *Hadtudományi Szemle* [online], 2010. 3. évfolyam, 1. szám.

⁵ A kép forrása: <http://armyuzlet.hu/?m=prod&a=show&id=1084&cid=26>, letöltve 2010. május 21.

⁶ A kép forrása: <http://armyuzlet.hu/?m=prod&a=show&id=992&cid=26>, letöltve 2010. május 21.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám3. sz. kép Háti italzsák⁷

Század szinten az elsődleges ivóvíz-szállító eszköz az 1.000 literes vízszállító utánfutó, mivel tartályautó alkalmazása esetén a század egész vízmennyisége egyetlen technikai eszközben lenne tárolva, ami véleményem szerint igen kockázatos. Jelenleg a század szintű szervezetek jellemzően 2 db vízszállító utánfutóval vannak ellátva, ami nem biztosítja 7 DOS (4.900 liter ivóvíz) tárolását és szállítását. Úgy gondolom, hogy egy század számára minimum 4 darab vízszállító utánfutó szükséges⁸ és emellett az ellátási biztonság növelése érdekében minden gépjárműhöz rendszeresíteni kellene 1-1 darab 20 literes vizeskannát is. Lásd 4–5 sz. képek.

4. sz. kép Vízszállító utánfutó⁹

⁷ A kép forrása: <http://www.nexternal.com/useg/images/CamelBak%20Viper%20Woodland%20Camo.jpg>, letöltve 2010. május 21.

⁸ A katonák egy napi adagot maguknál tartanak.

⁹ A képet a szerző készítette.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám5. sz. kép Gépjárművekhez rendszeresíthető katonai vizeskannák¹⁰

Zászlóalj szinten, az eddigieken fölüli igényt támaszt a sérültek egészségügyi ellátása, a katonák élelmezése és fürdetése. Egy zászlóalj esetében az ételkészítés 14.000 liter vizet igényel naponta. A 7 DOS szállításához 13 darab 8.000 liter tárolókapacitású tartályautóra van szükség. Az egyszeri fürdetés vízigénye pedig 31.500 liter, aminek szállítása 4 darab 8.000 literes tartályautóval oldható meg. A sérültek első szintű ellátása során 50 liter vízre van szükség sérültenként. Egy zászlóalj szintű egészségügyi központban 95 fő teljes vagy 190 fő csökkentett (harccselekmények időszakában, csak állapot stabilizálása, közvetlen életmentő beavatkozások) ellátására van mód naponta.¹¹ Ez alapján a 7 DOS 66.500 liter vizet jelent, melynek szállításához 9 darab 8.000 literes tartályautó szükséges, lásd 6. sz. kép.

A Magyar Honvédségben rendszeresített zászlóalj mobil víztisztító állomás, véleményem szerint zászlóalj szinten csak igen ritkán alkalmazható, mivel működtetéséhez nyugodt körülményekre és napokban mérhető állandó települési helyre van szükség. Ezért úgy gondolom, hogy igénybevételekre csak dandár alkalmazása esetén, mögöttes területen, a közvetlen harctevékenységektől viszonylag távol kerülhet sor.

6. sz. kép 8000 literes ivóvíz-szállító terepjáró tehergépkocsi¹²

Dandár szinten, az eddig részletezett területeken kívül a tábori kórház és a mosatás vízigényét kell kielégíteni. A tábori kórházban 200 liter víz szükséges egy sérült ellátásához. A zászlóalj egészségügyi központból a sérültek 40%-a kerül

¹⁰ A kép forrása: http://www.petrolcans.com/military_water_can.htm, letöltve 2010. május 21.

¹¹ Az egészségügyi központra és a tábori kórházra vonatkozó adatok Dr. Pusztai Erzsébet orvos alezredes Asszonnyal, a MH 5. Bocskai István Lövészdandár Egészségügyi központjának parancsnokával folytatott telefonos interjúból származnak.

¹² A képet a szerző készítette.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

továbbszállításra a tábori kórházba. 4 zászlóaljjal számolva¹³ ez 312 főt jelent naponta, amihez 62.400 liter vízre van szükség naponta. A 7 DOS ez esetben 436.800 litert tesz ki. A Magyar Honvédség műveleti mosatásáról nem sikerült teljes körű információt szerezni. Jelenleg a honvédségben, vásárolt szolgáltatásként működik a mosatás. A Magyar Honvédségen belül nem áll rendelkezésre egyetlen szervezet sem, melynek feladata lenne háborús alkalmazás során a katonák ruházatának tisztítása. Ezért a ruházat tisztításához az Él/17 szabályzatban, a kézi mosásra meghatározott 40 litert számolom katonánként/alkalom. A dandár teljes személyi állománya részére a mosáshoz 140.000 liter víz szükséges alkalmanként.

Ha a fent említett vízmennyiséget egyszerre szeretnénk tartályautókkal mozgatni, akkor 8.000 literes kapacitású gépjárművekből is 73 darabra lenne szükség. Ezért ezen a szinten előtérbe kerülhet a nagy tárolókapacitású telepíthető tartályok alkalmazása, lásd 7. sz. kép, melyekbe az utánszállítást folyamatosan kell biztosítani. 60.000 liter fix tárolókapacitás mellett 4 darab 8.000 literes tartályautó napi két fordulóval képes a tábori kórház igényét kielégíteni. Ebben az esetben azonban a 7 DOS nem áll rendelkezésre a helyszínen. Amennyiben a mosatás céljára 3 darab tartályautó áll rendelkezésre, akkor a katonák nagyjából 6 naponta jutnak nagymosási lehetőséghez.

7. sz. kép Ivóvíztároló tartály (hasonló kialakítású tartályok akár 1.000.000 literes tárolókapacitással is beszerezhetőek)¹⁴

A dandár ellátási biztonságának növelése érdekében telepíteni kell a rendelkezésre álló víztisztító berendezéseket. Először is a zászlóalj mobil víztisztító állomások jöhetnek szóba, azonban a hadműveleti helyzettől függően alkalmazásra kerülhet a nagyteljesítményű tábori víztisztító állomás is. Ebben az esetben azonban figyelembe kell venni annak telepítéséhez szükséges időszükségletet (39 óra), ami az áttelepülések alkalmával sem csökkenthető.¹⁵ A nagyteljesítményű tábori víztisztító állomás alkalmazását célszerű mellőzni, ha előreláthatóan nem biztosítható annak folyamatos üzemeltetése a kijelölt települési helyen legalább 2 hétig.

A hadműveleti helyzettől függően, amennyiben az összpontosítási körletek előre láthatóan hosszabb ideig változatlanok maradnak, számításba jöhet a helyi közműhálózattól független ivóvíz szállító-elosztó csőrendszer kiépítése.

Hadosztály vagy a feletti szinten már új igény gyakorlatilag nem jelentkezik. A feladat a nagyobb mértékű (23 DOS) készletképzés, melynek eszközei a már említett nagy tárolókapacitású tartály, vagy raktár a csomagolt ivóvíz számára, illetve a víz szállításához szükséges nagy kapacitású szállítójárművek. Normál esetben ezen a szinten kerül telepítésre a nagyteljesítményű tábori víztisztító állomás, melynek üzemeltetése növeli az ellátási biztonságot.

¹³ A támogató és kiszolgáló erők nem szenvednek akkora veszteséget, mint a harcolók, így azok sérültjeit 1 zászlóalj erő jeleníti meg.

¹⁴ A kép forrása: http://www.bergco.com/flexible_containment/products/khcms_pillowtank.aspx, letöltve 2010. május 21.

¹⁵ Részletesebben lásd: PADÁNYI JÓZSEF – KÁLLAI ERNŐ: A vízellátás új technikai berendezése. Katonai Logisztika 2005. 2. szám. és PADÁNYI JÓZSEF – KÁLLAI ERNŐ: Új víztisztító berendezés a Magyar Honvédségben. Haditechnika 2005. 2. szám

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Összefoglalva, az ivóvíz-ellátásban a legkülönbélebb, a víz tárolására szállítására és szétosztására alkalmas eszközöket alkalmazhatunk. Ahogy haladunk az ellátási láncban visszafelé a katonától, úgy nő az alkalmazott eszközök tároló kapacitása. Század és zászlóalj szinten csak teljesen mobil eszközök alkalmazása a célszerű, mivel csak így lehet rugalmasan reagálni a műveleti körülmények változásaira. Dandár szinttől egyre inkább előtérbe kerül a telepítést igénylő nagyobb tároló képességű eszközök alkalmazása, mivel egyre inkább emelkedik a tárolandó víz mennyisége is, melynek tárolásához igen nagyszámú tartályautó lenne szükséges. Ha a hadműveleti körülmények lehetővé teszik, sor kerülhet különálló vízellátó csőhálózat kiépítésére is. Az ellátási biztonság növelése érdekében a lehetőségekhez képest több beszerzési forrást kell alkalmazni egy időben. Célszerű a katonai víztisztító berendezéseket a lehető legkorábban telepíteni és folyamatosan üzemeltetni, még akkor is, ha az általuk termelt vizet csak tisztálkodási célra használják is fel, mivel így azok bármikor azonnal bevonhatóak az ivóvíz-ellátásba.

Egy hadosztály ivóvíz minőségű vízszükségletét mutatja be a 3. táblázat. A hadosztály 1 DOS oszlopa egy elméleti napi maximális felhasználást mutat, amely feltételezi, hogy az összes katona a napi alap ellátása mellett fürdött és mosott is, valamint az egészségügyi létesítmények teljes kapacitással üzemeltek. A hadosztály ivóvíz, ételkészítés és egészségügyi ellátás 1 DOS-ának szállításához 92 darab 8.000 literes tartály gépkocsira lenne szükség.

	Század		Zászlóalj		Dandár		Hadosztály	
	1 DOS	7 DOS	1 DOS	7 DOS	1 DOS	7 DOS	1 DOS	23 DOS
Ivóvíz	700	4 900	3 500	24 500	17 500	122 500	80 500	1 851 500
Ételkészítés			14 000	98 000	70 000	490 000	322 000	7 406 000
Eü-i ellátás			9 500	66 500	100 400	702 800	339 200	7 801 600
Fürdés					157 500		724 500	2 898 000*
Mosás					140 000		644 000	2 576 000*
Összesen:							2.110.200	17.059.100

3. sz. táblázat Vízszükséglet felhasználási cél és az egység nagysága szerint, literben¹⁶

* 4 alkalom vízmennyisége

A vízellátásban nem csak az alkalmazott technikai eszközök bírnak meghatározó jelentőséggel, hanem tisztában kell lennünk azok alkalmazásához kapcsolódó időszükségletekkel is.

IDŐSZÜKSÉGLET

A vízellátás során többféle időtényezővel is találkozunk. Egyik a tartályok feltöltésének az időszükséglete, másik a tartályok normál fogyasztás melletti kiürülésének időtartama, valamint számolni kell a szállítási távolságból adódó menetidővel is.

A tartályok feltöltésekor vagy szivattyút alkalmazunk, vagy a rendszerben uralkodó nyomást használjuk ki. A túlzó-
ságtól kapott információ alapján, a közműhálózatra csatlakozó tűzcsap esetén, átlagosan 1.000 liter/perces feltöltési sebességgel lehet számolni. Ez alapján, nagyjából 8 percig tart egy 8.000 literes tartály autó feltöltése. A szivattyúval történő feltöltési idők alakulását a 4. sz. táblázat szemlélteti. A bemutatott értékeket meg kell növelni a fel- és lecsatlakozáshoz és az adminisztrációs feladatok elvégzéséhez szükséges idővel. A víztisztító század eddigi tapasztalatai alapján ez további 5-10 percet jelent.

A legmodernebb vízszállító eszközünk, a RÁBA H-25 ivóvíz-szállító terepjáró tehergépkocsi a tartályát saját szivattyúval képes tölteni és üríteni 15 m³/órás teljesítménnyel.

¹⁶ A táblázatot a szerző készítette.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Szivattyú szállítási teljesítménye [m ³ /óra]	Feltöltési idő [perc]	
	5.000 literes tartályautó	8.000 literes tartályautó
5	60	96
10	30	48
15	20	32
20	15	24
25	12	19.2
30	10	16

4. sz. táblázat Tartályautók feltöltési ideje¹⁷

A szállítás menetidejét 2 tényező befolyásolja. Az egyik a távolság a másik a menetsebesség.

A Magyar Honvédség háborús logisztikai ellátási rendszeréről nem lehet használható adatokat fellelni, így kiindulási adatként csak feltevéseket lehet alkalmazni. A frontvonal és a dandár logisztikai ellátó bázis távolsága 50 km-nél nem nagyon lehet kevesebb. Az odavezető út hossza 50-60 km között lehet. A központi logisztikai ellátó bázis távolsága a frontvonalától 150-200 km, a dandár logisztikai bázis és a központi logisztikai bázis közötti menetvonal hossza 100-180 km. A szállításhoz szükséges menetsebességet nehéz előre tervezni, mert ez a körülményektől függően tág határok között változhat. Nagy általánosságban annyit azonban meg lehet állapítani, hogy a frontvonalhoz közeledve egyre csökken. Előzetes tervezéshez két értéket javaslok alkalmazni. A dandár felelősségi területén belül 25 km/h-t, a mögöttes területen 40 km/h-t.

A fenti feltevésekből az következik, hogy 1 vízállító gépjármű a dandár felelősségi területén belül 4, a dandár logisztikai bázis és a központi logisztikai bázis között pedig 2 fordulót képes végrehajtani naponta.

ÖSSZEFOGLALÁS

A téma áttekintése után tehát megállapíthatjuk, hogy harcászati szinten elsődlegesen az ivóvíznek és a sérültek életmentő ellátásához szükséges vízmennyiségnek kell rendelkezésre állnia. A legfontosabb feladat ennek a vízmennyiségnek a fogadása, tárolása és szétosztása. Hadműveleti szinten kiemelt feladat a víz továbbítása a harcászati szint felé, valamint az egészségügyi ellátáshoz, főzéshez és tisztálkodáshoz szükséges vízmennyiség fogadása, továbbítása. Stratégiai szinten a nagyobb volumenű beszerzés, tárolás (minimum 23 DOS) és tartalékképzés, valamint a szétosztás a legfontosabb feladat.

Az ivóvíz-ellátásban a legkülönfélébb, a víz tárolására szállítására és szétosztására alkalmas eszközöket alkalmazhatunk. Ahogy haladunk az ellátási láncban visszafelé a katonától, úgy nő az alkalmazott eszközök tároló kapacitása. Század és zászlóalj szinten csak teljesen mobil eszközök alkalmazása a célszerű, mivel csak így lehet rugalmasan reagálni a műveleti körülmények változásaira. Dandár szinttől kezdve egyre inkább előtérbe kerül a telepítést igénylő nagyobb tároló képességű eszközök alkalmazása, mivel egyre inkább emelkedik a tárolandó víz mennyisége is, melynek tárolásához igen nagyszámú tartályautó lenne szükséges.

Nagymértékben csökkenti a vízellátó rendszer leterheltségét, ha sikerül optimálisan megválasztani a fürdés és mosás sűrűségét, mivel mindkettő jelentős mennyiségű vizet igényel. Úgy gondolom, az 5 naponkénti fürdés és mosás elegendő az állomány egészségügyi állapotának és moráljának megőrzéséhez. Nyilvánvalóan, amikor korlátlanul áll rendelkezésre megfelelő minőségű víz, akkor sem a fürdést sem a mosást nem szabad korlátozni.

¹⁷ A táblázatot a szerző készítette.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A sérültek egészségügyi ellátásához számított vízmennyiséget jelen írásomban erősen túlértékeltem, mivel a bemutatott vízmennyiségek a teljes egészségügyi rendszer maximális napi kapacitásához lettek kiszámolva. Ez a valóságban nem fordulhat elő, hiszen ekkor az egész hadosztály szinte napokon belül megsemmisülne.

Nagyon fontos az ellátási biztonság szempontjából, hogy a katonai víztisztító berendezések minél hamarabb telepítésre kerüljenek, még akkor is, ha az állomány ivóvíz igényét más forrásból elégítik ki. Ekkor a termelt „technikai” vizet folyamatos egészségügyi kontroll mellett más célra kell felhasználni. Amennyiben bármilyen zavar támadna az ivóvíz ellátásban, akkor azonnal rendelkezésre áll a víztisztító gépek által termelt, egészségügyileg ellenőrzött, megfelelő minőségű ivóvíz.

Az alábbiakban az 1. és a 3. sz. táblázatokra alapozva, egy hadosztály vízellátására vázolk fel egy lehetőséget, lásd 5. sz. táblázat.

Központi logisztikai bázis	Dandár logisztikai bázis	Zászlóalj	Század	Harcos
2.000.000 literes készlet tárolása 20 darab 100.000 literes flexibilis tartályban. Utanszállítás az alárendelt logisztikai bázisokhoz, a napi fogyasztás pótlására 30 darab 20.000 literes tartályautóval (987 477 liter napi fogyás pótlása). Víztisztító század telepítése (napi 800.000 liter víz termelése, normál szennyezettségű vízforrásból). Közműhálózat felhasználása a készletképzéshez. 10 DOS palackozott ivóvíz tárolása.	500.000 literes készlet tárolása 10 darab 50.000 literes flexibilis tartályban. 4-4 darab 8.000 literes tartályautóval a fürdéshez és a mosáshoz szükséges víz szállítása a zászlóalj felé, meghatározott rotáció szerint. A napi fogyasztás pótlása a zászlóalj felé 8 darab 8.000 literes tartályautóval (247.400 liter napi fogyás pótlása). 4 víztisztító raj telepítése (napi 80.000 liter víz termelése, normál szennyezettségű vízforrásból). A tábori kórház ellátása kiépített vezetékes hálózattal történik.	7 DOS ivóvíz tárolása az egészségügyi ellátáshoz és az ételkészítéshez 20 darab 8.000 literes tartályautóban	7 DOS ivóvíz tárolása 4 darab 1.000 literes vízszállító utánfutóban.	5 liter ivóvíz tárolása 2 kulacsban és egy háti italzsákban.

5. sz. táblázat Hadosztály vízellátási vázlat¹⁸

Megnevezés	darab/készlet
1 literes kulacs	32 200
3 literes háti italzsák	16 100

¹⁸ A táblázatot a szerző készítette.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KÁLLAI Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

1 000 literes vízszállító utánfutó	460
8 000 literes tartályautó	508
20 000 literes tartályautó	30
50 000 literes flexibilis tartály	30
100 000 literes flexibilis tartály	20
Zászlóalj mobil víztisztító állomás	24
Nagyteljesítményű tábori víztisztító állomás	8

6. sz. táblázat Az 5. sz. táblázatban bemutatott ellátási lánc eszközszükséglete¹⁹

A bemutatott példából egyértelműen meg lehet állapítani, hogy a csapatok vízellátásának tervezése nagyon fontos feladat, melyben pontosan meg kell találni az egyensúlyt az elvárások és a valós lehetőségek között, mivel az elvárt vízmennyiségek kis mértékű változtatása is jelentős technikai igényeket támaszthat.

Írásommal szerettem volna ráirányítani a figyelmet arra, hogy jelenleg a Magyar Honvédségben a vízellátásban alkalmazott eszközpark – a beszerezhető információk alapján, véleményem szerint – jelentősen alulbecsült. A rendelkezésre álló eszközökkel nem biztosítható az alegységek teljes körű vízellátása.

Kulcsszavak: Vízellátás, műveleti vízellátás, logisztika, katonai logisztika

Key words: Water supply, operational water supply, logistics, military logistics

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1.] ÉLM/17 Utasítás a csapat élelmezési szolgálat megszervezésére és működtetésére háborúban (magasabbegység, egység, alegység). A Honvédelmi Minisztérium kiadványa 1968;
- [2.] KÁLLAI ERNŐ, *Vízellátás a Magyar Honvédségben*, in *Sereg Szemle*, Veszprém, 2010. 1. szám 118-131 oldalak, HU ISSN: 2060-3924;
- [3.] KÁLLAI ERNŐ, *A környezeti hőterhelés mérésének lehetőségei a Magyar Honvédségben*, in *Hadtudományi Szemle* [online], 2010. 3. évfolyam, 1. szám;
- [4.] PADÁNYI JÓZSEF – KÁLLAI ERNŐ: *A vízellátás új technikai berendezése*, *Katonai Logisztika* 2005. 2. szám;
- [5.] PADÁNYI JÓZSEF – KÁLLAI ERNŐ: *Új víztisztító berendezés a Magyar Honvédségben*, *Haditechnika* 2005. 2. szám.

¹⁹ A táblázatot a szerző készítette.

THE WARFARE IN THE PRESENT AND FUTURE

A KATONAI MŰVELETEK NAPJAINKBAN ÉS A JÖVŐBEN

The theoretical and practical procedures of information operations, asymmetric warfare, psychological operations, and network centered, or effect-based operations were created with the intention of meeting the new requirements. The notion that armed combat includes crisis response operations is becoming increasingly widespread among the cultivators of military science. The concept of military culture is defined almost identically both by foreign and Hungarian special literature. While the former approaches this issue from the aspect of culture the latter approaches it from the aspect of military science. According to the lessons learned from military operations of the past few years conducting armed combat is not as simple as described above; there were many problems especially during peace enforcement, peacekeeping, and peace building. On the basis of these points in Hungarian military higher education it is reasonable to teach all the knowledge and practical lessons learned concerning armed combat – regardless of the state of armed forces – at all levels of operations.

A katonai műveletek és azok megvívásának körülményei napjainkban és a jövőben. A katonai műveletek megvívásának jellemzői.

INTRODUCTORY CHAPTER OF ARTICLE

In the past years combat operations and military operations other than war have not taken place under the traditional circumstances on the traditional theaters. There has been an increase in the number of combat operations where armed forces conduct crisis management or some other type of peace support operations in diversified (that is completely different from European circumstances) social and natural environments. Unusual circumstances have called for the research and development of new forms and methods of armed combat from the representatives of military science.

The theoretical and practical procedures of information operations, asymmetric warfare, psychological operations, network centered, or effect-based operations were created with the intention of meeting the new requirements.¹ Due to the above mentioned circumstances it seems reasonable to further analyze the theoretical and practical rules concerning armed combat and alter them if necessary. Furthermore, it seems necessary to adjust the preparation and training of commanders and soldiers to the new circumstances.

The *primary* goal of the author of the present study is to briefly present the new procedures and methodology of military operations through this study paper. His *second* objective is by amending his presentation performed at the scientific conference of Kossuth Lajos Faculty of Military Science to assist the successful preparation of our students to their examinations.²

¹ Pix, Gábor. *A lélektani műveletek egyes aktuális hadműveleti vonatkozásairól.* [On Some Current Operational Relevancies of Certain Psychological Operations] In. Humán Szemle. 2005. Issue 4.

² We must note that university notes by Bolgár, Judit – Hajdú, István – Szternák, György and titled: *A katonai műveletek háttere, megvívásuk napjainkban* [The Background of Military Operations and Characteristics of Their Conduct] were published, which further elaborates the notions of the authors concerning the problem indicated in the title. Furthermore, the manuscript of the publication can be found on the homepage of the Military Science PhD School.

DR. György SZTERNÁK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

The notion that armed combat includes crisis response operations is becoming increasingly widespread among the cultivators of military science. Some experts also regard crisis management and conflict prevention as part of armed combat. This notion of experts is especially true in the case of military operations of the last few years. Another possible classification of armed combat found in the special literature is separating combat operations and operations other than war. There is no substantial contradiction between the two notions; they differ only in the classification of military operations.³

1. MILITARY CULTURE AND MILITARY VICTORY

In connection with armed combat, combat operations, and operations other than war, military culture must be addressed as well. According to the data in special literature military culture has sociological as well as historical manifestations, although it is reasonable to structure analysis around primarily military issues. Special emphasis should be placed on the existing connections between military culture and military science because this relationship contains the objectives of the leadership of state and government and links between possible tasks and applications of armed forces. The concept of military culture is defined almost identically both by foreign and Hungarian special literature. While the former approaches this issue from the aspect of culture the latter approaches it from the aspect of military science. *Their identical and constant characteristics are the following: relationship of state politics and war, the sum of notions about strategy and armed combat – while taking into account historical experience, and the process of strategic planning.*⁴ According to the authors' notion the sources of military culture can be the following: the geopolitical and geostrategic status, the history, the economical and cultural heritage and advanced military traditions of a country. *Therefore military culture is a social, military intellectual and financial prerequisite and capability which is the basis of the national security and national military strategy as a whole.*

The concept of victory in the traditional sense has changed in the case of the above mentioned operations. In the beginning of the military resolution of a crisis commissioned or participant states primarily and generally strive to eliminate the causes evoking the crisis first through the means of diplomacy then with military prevention measures (power projection, pressure). Furthermore, through negotiations, introductions of economical and other sanctions they force that particular state to abandon its intentions that generate the crisis. Therefore the complete reconsideration of the execution of methods of military operations is needed in our opinion, primarily in order to protect the combat readiness of the deployed forces and equipment.

Recent crisis response operations led to the conclusion that there is only hope for success if international organizations start an operation *in a unified political agreement; and states begin an operation with mutually supportive, collateral contributions and phrasing of mutually accepted political end state.*

The new approach to military success made the issue of effect-based operations one of the main issues in the field of military science research. This notion appeared more and more frequently at increasingly high levels among the experts of the alliance in the recent years. The summit of the heads of states and prime ministers held in Riga in November 2006 was of fundamental importance for the notion of effect-based operations. The experts came to an agreement on the

³ AJP-3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations. pp. 2-15.

Deák, János: Napjaink és a jövő háborúja. [War Today And In The Future] In. Hadtudomány. 2005. Issue. 1. pp. 10.

Klaus, Naumann: Der Gewalt nicht nachgeben. Truppenpraxis 11/1999. pp. 732-742, 799.

⁴ Yitzhak Klein. A Theory of Strategic Culture. Comparative Strategy An International Journal. Volume 10. Number 1. January - March 1991.

Kovács, Jenő. Magyarország katonai stratégiája (komplex kutatási téma) II.rész. [The Military Strategy of Hungary (complex research subject) 2nd part]. In. Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások. Budapest. 1995.

Forgács, Balázs. Háború és hadikultúrák. [War and Military Cultures] In. Új Honvédségi Szemle 2002. Issue. 10. pp. 130-140.

DR. György SZTERNÁK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

comprehensive civil-military approach to security. In other words they agreed that successful military activity is not sufficient for the successful execution of crisis response operations.

Today experts primarily study how a crisis response operation, with military force as one of its significant elements, turns into an effect-based operation for the sake of greater success that is victory. On the basis of this kind of approach and research the conclusion may be clear that an effect-based operation is superior to a joint operation. Consequently it is inadequate to train commanders and soldiers to the execution of military operations. In this case much more is required: political, economical, legal, administrative, risk analysis, sociological, psychological as well as environment protection training. This approach raises the question of employing voluntary reservist soldiers in all member states.

2. CHARACTERISTIC OF MILITARY OPERATIONS

NATO has faced several theoretical and practical problems while analyzing the lessons learned of recent crisis response operations, says National University of Public Service (NUPS) University professor Zoltán Szenes.⁵ According to the opinion of the author, which we share, the alliance is in need of a new strategy since the old one was comprised seventeen years ago. Political decisions must always be supported by military power. If the capabilities of the military force of national contributions are insufficient then the theater commander is unable to accomplish his mission or may do so only through extensive efforts. The consensus of nations concerning operations is still needed during the planning and organizing phases.

According to experts and researchers levels and boundaries in military operations are less characteristic and significant today. Thus there is a greater and greater need for the cooperation with political, administrative and non-governmental players during the whole duration of the execution of operations.⁶ An effect-based operation presumes the joint use of the military element, the economical element and the civil element for the sake of success. The military element means military force, deterrence, means of coercion and obligatory deployment. The economical element includes the application of economical advantages or economic restrictions (sanctions) aimed at the resolution of a crisis. The civil element consists of the civil-military cooperation as an institution during the whole duration of the operation. Furthermore, it also comprises the use of non-military resources which include the undisturbed operation of governmental, self-governmental, judiciary, law enforcement, health care, social and educational elements. The effect-based approach to operations urges network solutions that make integrated joint military capabilities available to commanders for the execution of particular military operations. In other words, this is a process determined by the desired effect through which the kind of effect to achieve by the end of the operation is determined for the theater commander. It is clear that this cannot be achieved solely by military force.

In connection with effect-based operations experts have considered how the cooperation opportunities of an operational commander can be regulated in connection with non-military activities in theater.⁷ In our opinion military successes can only be long-lasting if they are followed by security reinforcement successfully, public administration is established during reconstruction, public security is consolidated and significant improvements are detectable in the inhabitants' social life at all strata. All this requires a close cooperation between crisis management forces and local forces. An agreement concerning the political end state is useless if standpoints differ in the resolution of any of the partial problems. In this case the success of the mission is jeopardized.

⁵ Szenes, Zoltán. Békeperspektíva. [Perspective of Peace] In. Regiment. 2008. Issue. 1. pp. 8-11.

⁶ Talla, István – Babos, Tibor. A műveletek hatásalapú megközelítése koncepció a rigai NATO-csúcsértekezlet tükrében. [Effect-based Operation Approach Concept According to the NATO Summit in Riga] In. Új Honvédségi Szemle. April. 2006. pp. 6-10.

⁷ Bjorn E. Kristiansen. Defense Transformation (A NATO Perspective). Conference in Garmish-Partenkirchen. 10. April. 2006. www.marshallcenter.org.de 14-03-2008.

DR. György SZTERNÁK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Today in crisis response operations the goal is not the destruction of the enemy but rather a peaceful settlement, intention to prevent an armed conflict, basically through political, diplomatic and economic means. If these preventive measures fail then usually a military operation is executed in order to establish security and peace; this operation is a method and form of armed combat. In this case – according to the law of armed conflict – the primary objective is the disruption of the enemy's political, administrative and military leadership and the deprivation of its military capabilities, the goal is not the complete destruction of a state and its armed forces. Nowadays crisis response operations do not stop at the activity of the participating military force but continue with the execution of peacekeeping, reconstruction (peace building) missions. According to experiences these are long and complex processes.

3. THE SOLDIER AS A SYSTEM

Approximately ten years ago military science experts realized that it is reasonable to use the findings of network-centered social research in connection with operations of armed forces for the sake of successful military activities. The Member States of the Alliance conduct research aimed at protecting their soldiers participating in armed conflicts as the fighting soldier is considered and equipped as a system. As a result of this research – even today but rather in the future – these soldiers are to be equipped and provided with light and efficient weapons, battle dress uniform and protective clothing, “networked” communication devices, and modern energy sources, thus boosting human performance.⁸ In the studies of the referred to article various authors of the Member States present their findings and plans achieved in “*the soldier as a system*” research and development. In Hungary it is Gyula Koródi, who dealt with the issue but he was researching it primarily from a medical aspect.⁹

We will discuss its fundamental points in the following as far as it relates to the theme declared in the title of the present study paper. According to the lessons learned the majority of the future armed conflicts will be conducted in inhabited environment where the use of main battle tanks, armored personnel carriers and armored vehicles is limited. The soldiers and small units participating in operations need to leave their vehicles or transport helicopters in order to execute their tasks. According to experts the mentioned soldiers and small units should be considered as “*basic combat units*” and should be regarded as systems – the subsystems of modern airplanes, helicopters, main battle tanks, or armored fighting vehicles.

Development and modernization should be executed in five fields in order to establish the capabilities of the system: mobility, destructive power, endurance, survivability, command and control. From another aspect: clothing, equipment, communication and information technology, armament, and power-supply. The Member States involved in the research agreed on these five fields as a whole and these are the directions which research is heading these days.

4) NETWORK CONCEPTS OF WARFARE

One of the preconditions of success during the execution of operations is the information flow between soldiers and devices in network-like connection which guarantees the reduction of the time factor effect in the course of reconnaissance, target designation, and destruction. Modern warfare has substantially changed the war-fighting techniques and information transmission systems of previous ages. *Network concepts also emerged in warfare.* Network-based warfare regards elements participating in both defensive and combat activities at different levels of leadership

⁸ Future Soldier Systems. NATO's Nations and Partners for Peace. 2004. Issues. 4-5. pp. 122-154., 76-95. 2007. Issue 4. pp. 52-83.

⁹ Kórodi, Gyula. Az idegrendszer lövés sérüléseinek aktív megelőzése. [Active Prevention of Gunshot Wounds of the Nervous System] In. Doktorandusz. 2005. Issue. 1.

A digitális katona személyi védelme a honvéddorvos szemszögéből. [The Protection of the Digital Soldier from the Aspect of the Medic] In. Hadmérnök 2006. Issue. November. Print edition of the lecture delivered at the 6th Robotic Warfare international conference.

DR. György SZTERNÁK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

(leadership, commanders, arms, commanders, executives, soldiers, defense communications, logistics and other elements) as network layers and units, and defines their relations based on the network's system, task and structure. Due to this modern defense-tactical communication concepts are also expanded through network-based approaches. Defense-tactical communication is characterized by both the network-based nature and functionality of communication centers and protocols used in warfare, both the networked structure and function of topology and system establishment (infrastructural, occasional, and mixed). These concepts are collectively: Network Centric Warfare (NCW) and Network Control Warfare (NCW).¹⁰ Experts talk about *digital, network based army and armed forces* in the referred studies, which is not that far in the future considering the present rate of progress. A digital, network-based army uses all the achievements of information technology: it possesses precision weapons, its leadership is based on integrated combat network systems and multimedia technology, qualitative measures are preferred to quantitative measures; its efficiency is due to its information-based approach, therefore it may also be called a knowledge-based army. Its power derives from the asymmetry of the opposing forces. Gaining information superiority is the primary objective which helps allied forces to initiate attack before the enemy. Apart from the efficient gathering and storage of information fast processing is also necessary; there should be an interface which can display all the necessary information perspicuously tailoring it to the personal needs of a certain user.

In modern combat operations and operations other than war systems and subsystems connect to the developed elements of Network Centric Warfare (NCW), thus soldiers function and execute their tasks in accordance with its rules and regulations. Research concerning "soldier-systems" is conducted in every Member State and according to the experts; the provision of armed forces with the necessary devices and equipment will take place in the next 5 to 10 years.

Network Centric Warfare enables commanders of armed forces to communicate with all the arms and services through a secure computer network. Technology enables the commanders to get a more accurate picture of the events in the theater. With the help of the developments of Network Centric Warfare a commander is always aware of the exact location of his forces, the available ammunition, fuel, and other resources. He is familiar with logistic information such as the condition of roads or the weather. With these he is able to predict the outcome of his decisions through the simulation of future events. Three fundamental preparatory measures must be undertaken in order to introduce Network Centric Warfare: existing network technology must be tailored to combat situations. The existing procedures must be tailored to the network systems. Classic military hierarchy must be reorganized in order to enable the realization of network concepts. Although at the same time experts raise the question: how much information is sufficient and how much is too much? The answer urges experts to undertake further research.¹¹

The most important precondition of the efficiency and success of the effect-based approach and Network Centric Warfare is the establishment of decision superiority. Decision superiority can be achieved if the army is capable of gaining exact and timely information, transmitting that safely, evaluating that with the use of standard principles and procedures. For this the armed forces should comprise an integrated, collective operational network cooperating in its every element.¹²

¹⁰ Dárdai, Ádám. Új eljárások a védelmi célú mobil távközlésben. [New methods in defensive mobile communications] In. Hadtudomány. 2004. Issue. 3-4.

Előházi, János. Védelmi célú informatikai rendszerek feladatai és fenyegetettségei a hálózatközpontú hadviselésben. [Tasks and Threats of Defensive Information Technology Systems in Network Centric Warfare] In. Hadmérnök. Volume 2. Issue 3. September. 2007.

¹¹ Jane's Defence Weekly. Issue. 23. March. 2007.

¹² Nagy Zoltán. A 21. század fegyveres küzdelmeinek irányai és kihívásai a NATO szemszögéből. [Trends and Challenges of Armed Combats of the 21st Century from the Aspect of NATO] In. Hadtudomány 2005. issue 4. Introductory presentation.

5. ASYMMETRY

According to the lessons learned the versatile – primarily psychological – preparation and training of the deployable personnel is exceedingly important considering the knowledge about the expected area of operations (theater), because the majority of operations – according to the experience – are executed in different environments, under different weather and terrain conditions and under different cultural and social circumstances. Military forces of the alliance and one-off coalitions frequently resolve their tasks through the asymmetry of forces, devices, procedures and circumstances. Asymmetry can mean the differences in theory and practice of armed combat, different technologies and organizations of the opposing forces. The larger the asymmetry the more important the preparation becomes.

Analyzing the events in Iraq and Afghanistan it can be concluded that local resistance (rebels, suicide attackers) adapted quickly to the circumstances of asymmetric warfare in both countries. They are well aware of the fact that the international forces have military advantage over them therefore they try to avoid confrontations, engagements in combat; they use hit-and-run tactics and their attacks target forces with weaker resistance (local police, security forces). Attaining the largest possible media and population impact (support) favorable to them through actions and assassinations is an important aspect in the planning.¹³

The importance of psychological preparation is not debated among researchers of military science, what is more its importance is emphasized more and more frequently. It became central to the training of soldiers that during armed combat the presence of initiative means comparability as well. In other words, different capabilities mean the potential for victory. *“The psychological dimension of a conflict is as important as the physical. This is especially true considering the current changes in the security environment and regarding the rapid increase and multiplication of asymmetric threats and the increased demand for peace. In fact a conflict is the clash of opposing interests which takes place not only in the minds of the participants but in the field as well. A conflict is fight for power. The mental constitution and attitude of people (friendly, enemy, uncertain, or non-committed) could decide the outcome of that certain conflict and the nature of the environment after the conflict.”*¹⁴

Asymmetry can also mean *in psychological operations* that the enemy seeks terrains during the conduct of combat where our advantage does not apply. They win over the population, use other procedures and methods of combat, attack only the exposed, vulnerable and defenseless points etc. A possible solution is the elimination of asymmetry in certain fields of armed combat. The successful execution of psychological operations may help with this. Connections between the strengths of the enemy must be recognized as fast as possible and one of them must be efficiently blocked and destroyed. Due to its relationships the blocked, destroyed combat unit will probably have its influence on other units as well thus establishing favorable conditions for victory. Recognizing the strengths of the enemy and the connections between them is naturally a prerequisite of success. In our opinion psychological preparation during commanders' training plays an important role in establishing these capabilities.

6. MILITARY SCIENCE RESEARCH IN THE FUTURE

According to the lessons learned from military operations of the past few years conducting armed combat is not as simple as described above; there were many problems especially during peace enforcement, peacekeeping, and peace building. Absolutely superior and modern military force has always been relative. Its aim is the complete destruction of the enemy and nowadays there are more and more situations where building is also required for the victory. Comparing

¹³ Szenes, Zoltán. Békeperspektíva. [Perspective of Peace] In. Regiment. 2008. Issue. 1. pp. 8-11.

¹⁴ Honvédelmi Minisztérium Honvéd Vezérkar, Civil-katonai együttműködési konferencia. [Ministry of Defence, Defence Forces General Staff. Civil-Military Cooperation Conference] Göd. 15-16. December. 2004.

the experiences with the authors' opinions it can be concluded that *armed combat has become more complex*. *The following issues have become the focus of military science research*: what is the impact of the changes and expansion of the content and form armed combat on the execution of the previous tasks of the armed forces, the operation of organizations, the preparation and training of soldiers? Are these operations (peacekeeping, peace enforcement) part of military science (tactics, operation, combat activity) or are they new ways of armed combat which require further research according to the lessons learned from previously staged operations? What kind of new mental, psychological phenomena, ethical and other circumstances and problems appear in these changes? What kind of combat procedures do armed peace enforcement and peacekeeping require from small units?¹⁵

During theoretical and practical research of military operations the theory of *universal defense* can be encountered more and more frequently which includes the comprehensive information technology supervision and use of the theater. The exact and timely availability of information can be crucial in decision superiority and in gaining initiative.¹⁶ An information technology network containing more and more data due to computerized process contains data concerning the medical status of soldiers deployed in the theater. The displayed data accurately indicate the "biological resources" and capabilities of the soldiers that is their states of combat readiness. Gyula Koródi described his notions concerning the combat capabilities of soldiers in a previously published study which is useful for experts and researchers dealing with this issue.¹⁷ In our opinion in spite of the constant development of technical devices the soldier will remain the central part of conducting armed combat. The soldiers of the future are in the center of a universal information technology system where almost every part of the system is designed for their safety and the protection of their combat capability. The constant physical, mental and psychological state of soldiers has a significant influence on the successful execution of the task, the protection of their combat capability and the possibility of their wounding (death). "Acting" in theater involves a tremendous load for soldiers. In other words, the soldier constantly balances between the protection of his own life and the success of the mission on the higher end of his endurance. This must be compensated with the use of universal defense in theater which has many medical and biological components, as the author disclosed in his study.

7. CHARACTERISTICS OF ARMED COMBAT

According to Hungarian and foreign (both western and eastern) authors armed combat can be characterized by the following points: *firstly*, the use of long range and precision weapons threatens the forward movement and assembling of forces. This action is executed through rocket- and air strikes with the involvement of all services. *Secondly*, the strategy and link between strategy, operation, and tactics are constantly modernized and qualitatively improved from the aspect of execution of operational tasks. On the basis of corresponding and comprehensive (coherent) connection the extent of the strategic success of armed forces is based on operational and tactical successes in both combat operations and operations other than war. *Thirdly*, an armed combat will take place in the entire space with the involvement of all the services, arms, expert teams and civil forces using the latest and most modern devices. *Fourthly*, the importance of the division, protection and defense of forces and devices increased due to more accurate and efficient rocket- and air-strikes. *Fifthly*, the range, accuracy and destructive power of rocket- and air-strikes will further increase. This enables the non-stop continuation of strategic level offensive operations. *Sixthly*, rocket- and air-strikes will destroy political,

¹⁵ Herfried, Münkler. Háborúban vagyunk? Terroristák, partizánok és a háború új formái. [Are We At War? Terrorists, Guerrillas and New Forms of War] In. Politische Vierteljahresschrift. Issue 2001/4. pp. 581-589.

¹⁶ Kószegvári, Tibor. A hadviselés és a tér összefüggései a 21. században. [Correspondances of Warfare and Space in The 21th Century] Material of the presentation delivered at Zrínyi Miklós National Defense University on 13th December 2000.

¹⁷ Kóródi, Gyula. Az idegrendszer lövési sérüléseinek aktív megelőzése. [Active Prevention of Gunshot Wounds of the Nervous System] In. Doktorandusz. 2005. Issue. 1. pp. 119-127.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. György SZTERNÁK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

economic, administrative, infrastructural and military objects of the enemy at the same time. *Seventhly*, according to the above points the efficient and well protected missile and air defense will be – and is even today – of crucial importance which can compete with all the enemy's destructive devices. *Eighthly*, the role of reconnaissance and intelligence will further increase in order to learn the enemy's intentions and to prevent disinformation. *Ninthly*, the achievement of air superiority; successful execution of rocket- and air-strikes will have a crucial impact on the success of armed combat, but apart from these the importance and necessity of land operations will remain.¹⁸ If this evaluation is to be accepted it becomes evident that it is reasonable to analyze the potential tasks, organization, equipment and education, qualification and training of armed forces through the consideration of all these factors.

Lessons learned from the crisis response operations of the previous years justify the fact that for the protection of the so called "*effective fighting force*" at least three times bigger support force is needed. This is especially true in case the contingent is deployed in an area far from homeland. The running of this infrastructure requires further personnel and financial resources during the operation. According to other experts every deployed soldier will be served by five to six other people in future crisis response operations. Furthermore, forces participating in these operations will be much more expensive than the forces of the Cold War era. Expenses can be cut with international cooperation which means that certain logistic services get cheaper as the number of nations participating in the operation increase.¹⁹

CONCLUSION

In our opinion the questions "*is military science in crisis*" and "*is there a contradiction between theory and practice of armed combat*" should be discussed but the answer is not easy. Comparing theory and practice the answer to the first question is "no" and "yes" to the second one. At the same time analyzing the military events of the past years the answers require serious research because armed combat itself became more complex.

On the basis of these points in Hungarian military higher education it is reasonable to teach all the knowledge and practical lessons learned concerning armed combat – regardless of the state of armed forces – at all levels of operations. The expected rules of application of arms and services, the law of armed conflict, the latest achievements of military science research should also be included in the curricula. In our opinion such a task can only be carried out by well educated and constantly researching teachers. In other words, those who are ignorant of the development of the theory and practice of tactics, operation and strategy, are not able to analyze contemporary events of armed combat scientifically.

In our study we examined whether there is a contradiction between the theory and practice of armed combat, why there is a contradiction, what the cause is of this using experiences and research findings published both in Hungarian and foreign literature. Naturally we cannot describe every detail due to limitations of extent, and it was not our aim. However, observations made by other researchers are welcomed for the sake of the research of the theme indicated in the title.

¹⁸ Pirtyi, Sándor. Barangolás a „sebezhetőség” fogalma körül. [Exploring the Concept of Vulnerability] In. Új Honvédségi Szemle. Volume 59. Issue. 2005/12. pp. 45-61.

Hajma, Lajos. A háborúval kapcsolatos elméletek változásai. [Changes of Theories Concerning War] In. Hadtudomány. 2005. Issue 2.

Richard J. Rinaldo. Warfighting and Peace Ops: Do Real Soldiers Do MOOTW? In. Force Quarterly 1997. Issue. 14. pp. 111-116.

AJP 3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations.

MC 237/2 NATO Military Policy for Crisis Response Operations.

¹⁹ Szarvas, László. A békeműveletek logisztikai támogatása. [Logistic Support of Peace Operations] Thesis. Library of Zrínyi Miklós National Defense University. Budapest, 2004.

DR. György SZTERNÁK

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Keywords: Combat operations, operations other than war, crisis management, crisis response operations, Network Centric Warfare.

Kulcsszavak: a katonai képességek, a katonai feladatok, az információs műveletek, a katona mint a művelet rend.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Klaus, Naumann: Der Gewalt nicht nachgeben. Truppenpraxis 11/1999.
2. Yitzhak Klein. A Theory of Strategic Culture. Comparative Strategy An International Journal. Volume 10. Number 1. January - March 1991.
3. Kovács, Jenő. Magyarország katonai stratégiája (komplex kutatási téma) II.rész. [The Military Strategy of Hungary (complex research subject) 2nd part]. In. Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások. Budapest. 1995.
4. Forgács, Balázs. Háború és hadikultúrák. [War and Military Cultures] In. Új Honvédségi Szemle 2002. Issue. 10.
5. Szenes, Zoltán. Békeperspektíva. [Perspective of Peace] In. Regiment. 2008. Issue. 1.
6. Talla, István – Babos, Tibor. A műveletek hatásalapú megközelítése koncepció a rigai NATO-csúcsértekezlet tükrében. [Effect-based Operation Approach Concept According to the NATO Summit in Riga] In. Új Honvédségi Szemle. April. 2006.
7. Bjorn E. Kristiansen. Defense Transformation (A NATO Perspective). Conference in Garmish-Partenkirchen. 10. April. 2006. www.marshallcenter.org.de 14-03-2008.
8. Future Soldier Systems. NATO's Nations and Partners for Peace. 2004. Issues. 4-5. pp. 122-154., 76-95. 2007. Issue 4.
9. Kóródi, Gyula. Az idegrendszer lövési sérüléseinek aktív megelőzése. [Active Prevention of Gunshot Wounds of the Nervous System] In. Doktorandusz. 2005. Issue. 1.
10. A digitális katona személyi védelme a honvédorvos szemszögéből. [The Protection of the Digital Soldier from the Aspect of the Medic] In. Hadmérnök 2006. Issue. November. Print edition of the lecture delivered at the 6th Robotic Warfare international conference.
11. Előházi, János. Védelmi célú informatikai rendszerek feladatai és fenyegetettségei a hálózatközpontú hadviselésben. [Tasks and Threats of Defensive Information Technology Systems in Network Centric Warfare] In. Hadmérnök. Volume 2. Issue 3. September. 2007.
12. Kőszegvári, Tibor. A hadviselés és a tér összefüggései a 21. században. [Correspondances of Warfare and Space in The 21th Century] Material of the presentation delivered at Zrínyi Miklós National Defense University on 13th December 2000.
13. Pírityi, Sándor. Barangolás a „sebezhetőség” fogalma körül. [Exploring the Concept of Vulnerability] In. Új Honvédségi Szemle. Volume 59. Issue. 2005/12.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. számA TÜZÉRSÉG SZEREPÉNEK ÁTALAKULÁSA AZ IPARI FEJLŐDÉS HATÁSÁRA
A 18-19. SZÁZADBAN

I. rész

(A tüzérség önállósodása, új technológiák a löveggyártásban)

THE CHANGE OF THE ROLE OF THE ARTILLERY AS THE RESULT OF THE INDUSTRIAL
DEVELOPMENT IN THE 18-19 CENTURIES

PART I.

(Detaching of the artillery, new technologies in the gun manufacturing)

„Clausewitz magától értetődőnek tartotta, hogy...a gazdasági változások által generált technikai fejlődés hat a stratégiára és a taktikára...Nem hagyta továbbá figyelmen kívül azt sem, hogy a katonai intézmények és a hadviselés függ a gazdasági erőforrásoktól.”¹

Az ipar 18-19. századi forradalma döntő változásokat eredményezett a hadiipar területén, ami viszont rendkívüli mértékben befolyásolta az egyes hadviselő államok tüzérségének felszereltségét, szervezetét és műveleti képességeit. A tüzérség önálló fegyvernemmé válása már a napóleoni háborúk során megtörtént, majd a krími háború és az amerikai polgárháború során – a huzagolt ágyúk elterjedésével – az előlőtöltő ágyúk elérték fejlődésük csúcspontját.

The industrial revolution in the 18-19 centuries resulted in significant changes in the field of defense industry, which had also an enormous influence on the facilities, organization and operational capabilities of the artillery of some belligerent states. The artillery had already become an independent type of arms during the Napoleonic Wars, but then, by the spread of rifled guns in the Crimean War and the American civil War - the muzzle-loading guns reached its peak of development.

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A hadászat – a gazdasági, hadiipari, haditechnikai fejlődés felgyorsulásának hatására, a „hadügy forradalma” következtében – a történelmi újkor egyes időszakaiban elveszítette egységes jellegét, több önálló ágra vált és létrejöttek az egymástól jól elkülöníthető, *önálló hadászati kultúrák*. A Hadtudományi Lexikon a hadtörténelem két olyan időszakát emeli ki, amikor „a hadászat viszonylag egységes tartalma megbomlott”: a napóleoni háborúkat és a második világháborút.²

Az önállóvá vált hadászati kultúrák közötti jelentős különbségek a két jelzett időszak kezdetén mutatkoztak meg a legélesebben.³ A hadviselésben kialakult eltérő modellek néhány évtized alatt – gyakran már az éppen zajló háború(k) során – közeledést mutattak egymáshoz, és elvezettek egy olyan fázishoz, amelyben a hadviselési módszerek egymáshoz történő igazodása, kölcsönhatása és átfedése figyelhető meg.

¹ Peter Paret: Clausewitz. In: Veszprémy László (szerk.): A korai stratégiai gondolkodás. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 266. o.

² Szabó József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon, Magyar Hadtudományi Társaság. Budapest, 1995. 435. o.

³ Összevetés céljából összegyűjtött táblázatos adatainkat ezért többségében tudatosan a napóleoni háborúk kezdeti szakaszából, jellemzően az 1805. körüli időszakból gyűjtöttük.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Egy előzőleg közreadott cikksorozatunkban a napóleoni korszak *lovasságának* jól igazolhatóan elkülönülő, önálló alkalmazási módjait mutattuk be.⁴ Jelen tanulmányunk célja, hogy bemutassuk a *gyalogsági harcéljárások* során egyre jelentősebbé váló tüzérség – földrajzi, gazdasági, hadiipari és haditechnikai okokból – gyökeresen eltérő modelljeit.

A korszerű hadtudományban a **haditechnika, a harcéljárás és a katonai szervezet kölcsönhatásait feltáró törvényszerűség** rámutat egy összefüggésrendszerre, amely szerint a tudományos-technikai haladás a hadügy területén a haditechnikai eszközök fejlődéseként jelenik meg.⁵ „A technikai felszereltség – a katonai erő leggyorsabban, legdinamikusabban változó összetevője – növekedése elkerülhetetlenül magával hozza a hadügy valamennyi területén új vonások megjelenését.”⁶ Tehát **ha a haditechnikában minőségi ugrás következik be**, akkor a hadügy minden területén jelentős, meghatározó változások zajlanak le, mivel **megváltoznak a hadműveleti elméletek és a harcéljárások**, illetve **katonai szervezetek** is. Sorrendiségét tekintve az ugrásszerű fejlődés következtében létrejött új haditechnikai eszköz, vagy eszközök harci hatékonysága – „a harci alkalmazás során szerepet játszó valamennyi fontos jellemző integrált kifejezése” – határozza meg az új harcéljárást, ami természetesen új katonai szervezet létrehozását vonja maga után.⁷ Vizsgálatunk kiemelt tárgyát képezi ennek alapján, hogy:

- milyen új gyártástechnológiai eljárások, technikai újítások és haditechnikai eszközök befolyásolták a 18-19. századi háborúk tüzérségének szervezetejlesztését és harcászátát?
- milyen mértékű különbségek mutatkoztak az egyes, eltérő gazdasági szinten álló államok haderőinek tüzérségei között és ezek milyen sikerességgel vettek részt a harctevékenységek megívásában?

1. ELŐZMÉNYEK: A TÜZÉRSÉG SZEREPE AZ ERŐDÍTMÉNYEK HEGEMÓNIAJÁNAK MEGTÖRÉSÉBEN A 16-17. SZÁZADBAN

Európában – a keleti lovas-nomád népek (magyarok, tatárok, türk népek) és mások (arabok, vikingek, földközi-tengeri kalózok) támadásainak hatására – a 9. századtól kezdődően fokozatosan, széles körben elterjedtek a *nagy kiterjedésű erőrendszerek, a várak és megerősített városfalak*. **A várak számának növekedésével került fokozatosan előtérbe a gyalogság**, hiszen az épített védelmi rendszereken belül nem volt szükség jelentősebb lovasságra, valójában nem is lehetett ott fenntartani nagyobb lovas erőt. A várkatonaság szinte kizárólag gyalogságból állt, kivéve egy felderítésre és hírközlésre alkalmazott kisebb könnyűlovas csoportot. A várak elterjedése azonban rendkívül lassú, négy-hat évszázadon át tartó folyamat volt, így a lovasság háttérbe szorulása is fokozatosan következett be, amiért természetesen a fent említett egyéb okok is felelősek voltak. A 16. századtól, a *lőfegyverek elterjedését követően*, a korábbi ostromgépeknél jóval hatékonyabb ostrom-technológia került a haderők kezébe, ami megváltoztatta a várak szerepét és lehetőségeit. A lőpor 15. századi megjelenésének következményeképpen, a 16-17. században, **a tűzfegyverek fejlődésének az időszaka vette kezdetét. Elsőként a nagy tömegű eszközök alkalmazására építő ostromtüzérség vált az alkalmazók hatékony eszközévé**, mivel a mozgékony tábori tüzérség és a kézi tűzfegyverek ekkor még meglehetősen kezdetlegesek voltak. Ekkortól a hadviselés központi elemét – egészen a napóleoni háborúk korát közvetlenül megelőző időszakig – a tűzfegyverek tűzhatása elől oltalmat adó, készletek raktározására alkalmas várak, illetve az azok falait hatékonyan lerombolni képes ostromgyűk közötti párharc jellemezte. A várépítéset első reakciójaként, a 16. századtól egy új – az ostromtüzérség tűzhatásának is jelentős mértékben ellenállni képes erődítés-típus kezdett elterjedni egész Európában. Az új elveket legmagasabb szinten elsajátító olasz hadmérnökök rendkívül keresettekké váltak. Az új, megerősített, „olaszbástya” vártípus ekkor még nemcsak a tüzérség elleni hatékonyabb védettséget, de a saját telepített tüzérség

⁴ Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: A napóleoni haderő manőverező hadviselése - a hatékony nehézlovasság harcéljárásának kialakulása, egyes ellátási és hadfelszerelési kérdései I-III. rész. Katonai Logisztika, 2010. évi 15. évf. 1. szám, 2011. évi 16. évf. 1. szám 147-174. o.; 2012. évi 17. évf. 1. szám 160-195. o.

⁵ Dr. Turcsányi Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz. 83-93. o.

⁶ Uo. 85. o.

⁷ Uo. 88. o.

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

hatékonyabb tevékenységét is biztosította. Elterjedését követően hosszú ideig a támadók és a védők rendelkezésére álló harceszközök egyensúlya alakult ki, emiatt a várak (városok) ostroma rendkívül hosszan tartó, bonyolult és költséges folyamattá vált. *Az új típusú erődítmények könnyedén befogadtak akár 10.000 főt is*, így a támadó hadsereg egyszerűen nem tudta megkerülni ezeket a helyeket anélkül, hogy kockáztatta volna a hátbatámadást. **Emiatt a legtöbb hadjárat vár- és városostromok sorozata lett, nyílt csatára egyre ritkábban, legtöbbször csak az ostromló és a felmentésre érkező sereg között került sor.** Ez – a tűzfegyverek fejlődési folyamata ellenére – a haderők várakba zárkózását, a lovasság részarányának csökkenését és **a gyalogság előtérbe kerülését eredményezte.** A 17. században még első sorban az ostrom volt a nyugat-európai hadviselés meghatározó katonai hadművelete. A főként gyalogosokból álló haderő a váraktól – mint a raktárakat is magába foglaló hadtáp-bázistól kiindulva – csak kis távolságra hajtott végre műveleteket. A várak számának növekedésével az **egyre gyakoribb ostromok** közrejátszottak abban, hogy a lovasság helyett **a gyalogság vált a hadseregek gerincévé.** A nyugati haderőkben **a lovasság százalékos aránya folyamatosan csökkent**, ami egyértelműen az erődök elterjedéséhez kapcsolódott.⁸ (Ebben bizonyíthatóan szerepet játszott az a tény is, hogy a lovas katona felszerelése és eltartása költségesebb volt, kiképzése pedig hosszabb időt vett igénybe.) A várak elterjedése mellett zajlott egy másik, a gyalogsági túlsúlyt ugyancsak erősítő folyamat. Ennek során az immár kézi lőfegyverekkel és alabárdokkal, illetve lándzsákkal felszerelt gyalogság kialakította a lovassággal szembeni védekezésnek a korábnál hatékonyabb képességét. Ennek következtében a váraktól és ellátó bázisoktól eltávolodott hadseregek sem alkalmaztak jelentős arányú lovasságot. Ez az időszak – a 15-17. század – tehát **a gyalogság abszolút uralmával, egyúttal a haderő manőverező-képességének csökkenésével** volt jellemezhető. (Ez a megállapítás elsősorban a kontinens nyugati felének hadviselőire vonatkozik. A kontinens keleti felén – ahol ugyancsak megtalálhatók a várépítéssel példái – továbbra is fontos szerepe van a könnyűlovasságnak.)

A várak jelentősége – a kőfal és az ágyú fejlesztőinek versengése során – végül **erőteljes csökkenésnek indult**, mivel „a 17. és 18. század fordulóján **feltalálták a gránátot...** amelyet a 18. században mindinkább...**az erődítések elleni feketelőporú teljes töltettel láttak el.**”⁹ Ezzel – és a löveljárások fokozatos fejlődésével – fordulat állt be a tüzérség és a várak párharcában. „**A tüzérség megnövekedett határfoka** a várháborút is gyökeresen megváltoztatta.”¹⁰ A régi lovagvárak a maguk hosszú és keskeny tornyaival sebezhetővé váltak. A korábban bevehetetlen erődítmények – amelyek a 15-16. században még sikeresen verték vissza az ostromló seregek támadását – *már nem jelentettek alig leküzdhető akadályt a fejlett tüzérséggel felszerelt csapatok számára.* Amikor sor került egy-egy erődítmény ostromára, a támadók – korszerű tüzérségükre támaszkodva – rövid idő, általában néhány nap vagy hét alatt meg tudták törni a védők ellenállását. (Vizsgálatunknál a *nagyhatalmak* jól felszerelt haderőit vettük alapul.) Ezért a harmincéves háború befejezésétől Nagy Frigyes háborúig **a hangsúly fokozatosan a nyílt csatamezőn összecsapó tömeghadseregekre, a hadseregek manővereire és a nyílt csatákra helyeződött át.**

2. A GYALOGSÁGI HADVISELÉS ÉS A TÜZÉRSÉG KAPCSOLATA A METODIZMUS IDŐSZAKÁBAN

A 17. század közepére **a tüzérséggel támogatott gyalogság vált a haderők fő – mintegy 80-90%-ot kitevő – központi elemévé.** A Nagy Frigyes háborút, illetve a napóleoni háborúkat megelőző száz évet így **a gyalogság egyeduralma – egyúttal a haderő hatékony, dinamikus hadviselésre meglehetősen korlátozott volta (esetenként képtelensége)** jellemezte. Ugyanakkor a csapatok felvonulása és ellátása a korábnál dinamikusabban zajlott a fejlettebb **út- és csatornahálózatnak** köszönhetően. Ahogy az erődítmények szerepe csökkent, *úgy nőtt a nagy távolságok megtételére képes hadseregek szerepe.* A várak már csak a haderő készleteinek tárolására alkalmas bázisként kaptak szerepet.

⁸ Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 77. és 79. o.

⁹ Szanati József: *A tábori tüzérség az első és a második világháborúban.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 1984. 21. o.

¹⁰ Rázsó Gyula. A lovagkor csatái. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987. 248-249. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A 18. század második felére – a kialakuló **metodizmus** elvei alapján – az erők nagy meneteket hajtottak végre, a nyílt összeütközéseket többnyire csak a biztos siker reményében (például jelentős túlerő rendelkezésre állása esetén) vállalták. Hiába váltak azonban hadászati szinten mozgékonyá – nagy távolságok megtételére alkalmassá – ezek a főként gyalogságból álló haderők, a hosszú meneteknek szinte „az volt a szerepe, hogy *helyettesítsék...a harcot.*”¹¹ Az ellenfél erőinek „kimanőverezése”, a törekvés az anyagi bázisától való elvágásra nem tette lehetővé gyors, döntő hadjáratok és háborúk folytatását. A hadászatban a stratégiai szintű manőverezésen (hosszú menetek), illetve a nagyszámú kis ütközet során megvalósuló veszteségokozáson, kifárasztáson és felőrlésen alapuló *metodizmus* vált uralkodóvá. A harcászatban a *vonalharcászat* érvényesült, ami merevséghez, a tevékenység lelassulásához vezetett, lényegében a fejlődés gátjává vált. A harmincéves háború lezárultát követő évszázadban a harcban jó szolgálatot tett volna a nagy létszámú, hatékony nehézlovasság és nagy szükség lett volna a mozgékony és nagy tűzerejű tábori- és lovagló tűzérésre – azonban ekkor még nem állt rendelkezésre ilyen erő.

A metodizmus kora, a Napóleont „megelőző korszak hadviselése...csak **korlátozott eszközökkel** számolt és dolgozott. Ezt a hadviselési módot meglehetősen **nagyfokú erélytelenség jellemezte. A döntő összeütközéseket, csatákat a lehetőségekhez képest kerülték.**”¹² A 18. század metodikus gyalogsági hadviseléséből két fontos elem is hiányzott: egyfelől a hatékony nehézlovasság, másfelől a hatékony tábori- és lovagló tűzérés. A hatékony vértés és dragonyos nehézlovasság létrehozása főként a lovagló tűzérés könnyűlövegeinek létrehozásától függött, így **a metodizmus egész problémaköre visszavezethető a tűzérési eszközök elégtelen minőségéhez és számához.** Az olyan jelentős ipari kapacitást igénylő fegyverrendszerek, mint **a tábori tűzérés eszközei, ugyanis jóval lassabban terjednek el a kézi fegyvereknél.** A tábori tűzérés lövegeinek mennyiségi mutatói a harmincéves háborútól Nagy Frigyes koráig (metodizmus időszaka) nem érték el a 3-4 ágyút ezer főnként, ami azt eredményezte, hogy **a simacsövű puskákkal ellátott gyalogság tömegei döntötték el a harcot, a vonalharcászat keretei között, kis távolságról folytatott, hosszú időn át tartó tűzpárbajjal.** Clausewitz meglehetősen érzékletesen így írja le a merev vonalharcászat keretében lezajlott felőrlő jellegű, gyalogsági lövészpárbajon alapuló methodista csatát: „A csapatokat egymás mellett és egymás mögött csatarendbe állítják, majd kisebb részük elkezd a harcot. **A harc órákig tartó tűzharcból áll, melyet csak itt-ott váltanak fel kisebb rohamok, szuronyharcok és lovas támadások...**Ha a harcba vett részek kiadják erejüket, kivonják őket a harcból és másokkal váltják fel őket. **Ilyen módon lassan folyik a harc egészen sötétedésig, amikor is rendszerint véget ér...és kezdetét veszi annak a felbecsülése, hogy mennyi harcképes ereje maradt meg a feleknek, mennyi területet nyertek.**”¹³ A veszteségek felmérését követően születik meg a döntés arról, hogy a felőrlő harcot folytató haderő helyben maradjon a következő harcnapig, vagy visszavonuljon. Nincsenek az ellenfél védelmi vonalait áttörő, erőit részekre szabadaló (gyorsan mozgó oszlopokkal végrehajtott) gyalogsági rohamok, vagy nehézlovassági tömegtámadások. (A hatékony lovagló tűzérés hiányában és alkalmas vértézet nélkül a könnyűlovasság legfeljebb szárnybiztosításra, felderítésre és a gyalogság támogatására, esetleg – nagyobb tömegben – az ellenfél lovassága elleni küzdelemre volt alkalmas.) A metodizmus korszakának csatája tehát jellemzően **nem döntő-megsemmisítő ütközet, hanem felőrlő jellegű kifárasztó harc** volt, „eredményét” a harcnap végén számszerűsíthető veszteségek adták. **Ennek a methodista hadviselési korszaknak vetett véget a tűzérési eszközök tömeggyártása és széles körű elterjedése** Nagy Frigyes háborúi során és azt követően az amerikai polgárháborúig.

¹¹ Baylis – Wirtz – Cohen – Gray: Stratégia a modern korban Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 39. o.

¹² Bánlaky József: A magyar nemzet hadtörténelme. Digitális kiadás: Arcanum Adatbázis Kft. 2001. <http://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0020/2076.html>

¹³ Perjés Géza: Clausewitz. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1983. 127. o.

3. A TECHNOLÓGIAI FEJLŐDÉS ÉS AZ IPARI FORRADALOM HATÁSA A LÖVEGGYÁRTÁSRA

„A kormányok a 18. század végén úgy döntöttek, hogy falak helyett inkább utakra költenek. A költség nagyjából azonos volt, de az új úthálózatnak köszönhetően felgyorsult a közlekedés.”¹⁴ Az úthálózat fejlesztése jelentős gazdaságélénkítő hatással bírt Európában, emellett – hasonlóan a római korhoz – a haderő felvonulását is elősegítette, továbbá számottevően javította a haderő ellátásának körülményeit. Lehetővé tette a műveletek során az elszakadást a raktárként is funkcionáló váraktól. Az utak mellett ekkortól egy másik területre is kiterjedt az állami célú építészeti hajózható csatornákra. Az első hajózható zsilipes csatornát Franciaországban nyitották meg 1642-ben. A Briare-csatorna építési munkálataival a Loire-t és a Szajná-t kötötték össze egy 43 km hosszú szakaszon, 40, a szintkülönbséget leküzdő zsilipkamra segítségével. Ezt a Canal du Midi megépítése követte 1671 és 1685 között. A létesítmény a Toulouse és a Garonne folyót, ezzel pedig végeredményében a Földközi-tengert köti össze az Atlanti-óceánnal. A csatorna hossza 240 km, 99 zsilipkamrája van. Jelentős mennyiségű csatorna épült Hollandiában is. Angliában 1760-tól 1830-ig tartott egy hasonló csatornaépítési korszak. Az európai csatornarendszer már a vasút megjelenése előtt fontos szerepet játszott az ipari forradalom kibontakoztatásában, mert gazdaságos módot talált a tömegáru és a kőszén szállítására. A 18. század második felétől az utak és hajózási csatornák hálózatának jelentős bővülése egyfajta kontinensen belüli kereskedelem-élénkülést idézett elő Nyugat-Európában, amely így gazdaságilag felzárkózhatott a kereskedelmi célú tengerhajózás következtében már a 17. században megerősödött Angliához. Mindez elvezetett az ipari forradalom kibontakozásához, amely széles körben teremtette meg a tömeges ágyúgyártás feltételeit.

Nem csupán a kereskedelem és a szállítás feltételeinek javulása „okolható” az ipari forradalom kibontakoztatásával, hanem a bányászatban megjelenő „gőzgép” is, melynek jegyében a világ nyersvas termelése 1.700 és 1.800 között 100.000 tonnáról 300.000 tonnára növekedett.¹⁵ Kelet-Európában azonban még nem játszódtott le ez a gazdaságélénkülési folyamat. Oroszország annak ellenére, hogy a nyersanyagok eladásával maga is bekapcsolódott a nemzetközi kereskedelemben, mégis az iparosodás alacsony fokán állt és a nyersanyagok kitermelésére, illetve félkész termékek előállítására és exportjára helyezte a hangsúlyt. Exportja jellemzően tengeri úton Angliába, vagy angol kereskedőkön keresztül a világ más részeibe irányult. A tisztán kontinentális orosz és porosz gazdaságról általában véve megállapítható, hogy „Oroszország az ipari termelésben ebben az időben gyakorlatilag semmiféle eredménnyel nem dicsekedhetett...Németország is gyakorlatilag még parasztállam.”¹⁶ Azonban már a porosz hadiipar esetében sem szerencsés az ipari kapacitások teljes lebecsülése, az orosz hadiipar esetében az 1. számú táblázatban bemutatott számok pedig egyértelműen azt mutatják, hogy ha alapvető hiányosságokat kell keresni a hadiipari mutatókban, akkor azt nem közvetlenül a vasgyártásban kell megtenni.

AZ EURÓPAI NAGYHATALMAK VASGYÁRTÁSÁNAK MUTATÓI (1750-1814)¹⁷

Állam megnevezése	Az előállított nyersvas mennyisége (tonna)			
	1750-ben	1790-ben	1796-ban	1806-1814
Anglia	17350	68000	125000	258000
Franciaország	n.a.	n.a.	230000	100000
Oroszország	n.a.	150000	160000	132000

1. sz. táblázat

¹⁴ Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 77. o.

¹⁵ Wille, Hermann Heinz: A szakácától a dinamóig – a technika története a kezdetektől 1900-ig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 205. o.

¹⁶ Aba István: A világ ipara. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1968. 12 és 15. o.

¹⁷ Uo. 11-13. o. és Wille, Hermann Heinz: A szakácától a dinamóig – a technika története a kezdetektől 1900-ig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 209. és 220. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A napóleoni háborúk kirobbanásakor még nem a termelését folyamatosan növelő **Anglia** a világ első vasgyártója, viszont – tengeri szállítókapacitásait kihasználva – ő a legjelentősebb nyersvas-importőr, hiszen az orosz „vas legnagyobb vásárlói Anglia és a tengeren túli új-angliai államok voltak.”¹⁸

Az oroszok ekkor igazán előkelő helyen álltak a nyersvas termelésében, ám a háború során – főként a kontinentális zárlat (1808-1812) éveiben – termelésük a franciákhoz hasonlóan, bár közel sem oly jelentős mértékben, visszaesett.¹⁹ Ha az orosz hadiiparnak voltak szűk keresztmetszetei, akkor az a fémfeldolgozó- és megmunkáló ipar területén adódhatott. **Öntöttvas ágyúk készítésében az oroszok** és a haditengerészet vonatkozásában az angolok²⁰ **előkelő helyen álltak**, a könnyű bronz ágyúk és a megmunkálás-igényes kézfegyverek vonatkozásában azonban már szerényebb volt az orosz teljesítmény. Utóbbi területen valamelyest segített viszont az angol kézfegyverek importja. Hasonlóképpen jelentős méretű behozatalra szorult az orosz haderő a jó minőségű öntöttvas ágyúkat igénylő haditengerészet esetében is.²¹ Ugyanakkor az Urálban 170 olvasztóra alapozó orosz vasfeldolgozás a 18. században még a svédvel és az angollal versenyzett, egyes termékei piacvezetők is voltak.

Amerika csak bizonyos késéssel követte az európai államok vasgyártását, ám a polgárháború idejére termelése messze meghaladta a legmagasabb fokozatú iparosított Angliáét is. „A tizenkilencedik század eleji Amerika szintén belekezdett a szén és a vasérc feltárásába... 1850-re Amerika Angliáét, a vasúti forradalom őshazáját az üzemelő vasútvonalak hosszában már megközelítette... majd 1860-ra a pennsylvaniai antracitmezőkön negyvenszeresére nőtt a termelés.”²² A polgárháború szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy az Amerikán belüli vasipar terén a Délhez képest rendkívül nagy volt az északi államok fölénye. A gyárak, illetve a szén- és vasérclelőhelyek 80%-a, a vasgyártás 94%-a Északon volt. „Észak alapvető nyersanyagokat – vasat, acélt, színesfémeket, szenet, vegyi anyagokat – állított elő nagy mennyiségben, és hozzáfért a világgazdasággal kapcsolatos biztosító közlekedési rendszerekhez, míg a Dél nem... 1861-re Észak saját jogán szén-és acélexportőrré vált – 1900-ra az alapvető hadianyagokból termelése meg fogja haladni Angliáét.”²³ Az USA nyersvas termelése a polgárháború időszakában hozzávetőleg mintegy 250.000 tonna volt évente.

Az európai **fémipar mutatóinak fokozatos felfutása** lehetővé tette előbb a **kézfegyverek széles körű elterjedését**, majd a **tüzérség fegyvernemé válását**, ami forradalmasította a sorjagyalgás harceljárásait. Ugyanakkor a mennyiségi mutatók javulása mellett a jelentős változásokhoz szükség volt az ágyúgyártással kapcsolatos **technológiai ugrásra** is, amelyet a fémmegmunkáló ipar fejlődése hozott el.

A 18. század végére *egyre fokozódó mértékben volt szükség a lovasságra és a tábortüzérségre*. Napóleon „maga is elvetette az óvatos, ostromokkal tarkított hadjáratok gondolatát: „**Az erődök** és a birodalmak **sorsa a csatamezőn dől el**”²⁴ – jelentette ki. A gyalogság és az ismét egyre nagyobb szerephez jutó lovasság mellett a csataterre célszerű volt eljuttatni a tüzérséget is. Ez azonban nem volt egyszerű feladat. A korábbi századokban az ostromágyúk üzemeltetéséhez sokszor 300-400 emberre, mozgatásukhoz 50-80 *szarvasmarhára* vagy *lóra* volt szükség. Megfelelő mennyiségű **gyalogosági ágyúval** a 19. században már többé-kevésbé minden nagyhatalom hadereje rendelkezett, **ám ezek az ágyúk rendkívül nagy tömegűek voltak**. Ezért már nem a pusztán mennyiség növelése volt a lényeg, hanem, hogy sikerült-e áttérni a korszerűbb, kisebb fajlagos tömegű lövegekre és eredményeket elérni a **mozgékony, tűzzel és**

¹⁸ Wille, Hermann Heinz: A szakócától a dinamóig – a technika története a kezdetektől 1900-ig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 209. o.

¹⁹ Heller, Mihail: Az Orosz Birodalom története I. Osiris Könyvkiadó, Budapest, 2003. 401. o.

²⁰ A királyi haditengerészet komoly erőfeszítéseket tett a hajóágyúk tömegének csökkentése, ugyanakkor a lőtávolság növelése érdekében. Ezt elsősorban az újfajta gyártástechnológiával és erősebb ötvözetek kialakításával érték el. Így a lövegek csökkentett falvastagság mellett is képesek voltak nagyobb mennyiségű lőpor robbanását elviselni.

²¹ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 34. o.

²² Keegan, John: Az amerikai polgárháború. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. 29-30. o.

²³ Uo. 25. o.

²⁴ Richard Holmes: A napóleoni háborúk kora. Alexandra Kiadó, Budapest, 2006. 28. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

gyors átcsoportosításokkal is manőverezni képes önálló tüzérfegyvernem és a mozgékony lovagló tüzérség fejlesztése területén.

A 18. század végén létrejött egy sor technikai újítás, amely lehetővé tette az ágyúk tömegének drasztikus csökkentését, ezáltal mobilitásuk jelentős növelését. A 16-17. században, az ágyúgyártás kézműipari korszakában „a csövet azonnal használhatóra öntötték...”, először elkészítették a magot az elvileg szükséges űrméretre..., ez azonban a gyakorlatban hátrafelé, a csőfar felé kissé vékonyodott, hogy öntés után a csőből könnyen kihúzható legyen.”²⁵ Az ilyen módon legyártott lövegcső *furatának középvonala* – a mag elhelyezkedésének függvényében – *véletlenszerűen változó volt*, míg az alkalmazható *lövedék-furat illesztés* – a *kúposság, illetve a mindössze* „primitív öntvénytisztításnak” nevezhető korszerűtlen ágyúfúrási eljárás miatt – *kedvezőtlenül magas értékre adódott*. A meglehetősen érdes cső belső felülete – amely a löpormaradványok eltávolítását is megnehezítette, emellett a repedések kialakulásának egyik forrása volt – mintegy 13 mm „illesztési” réssel tette lehetővé a működést.²⁶ (A repedésre való hajlam különösen az öntöttvas ágyúkat jellemezte.) Ilyen módon a löporgázok energiájának egy része a túlzottan nagy illesztési hézag miatt elveszett. 1805-re az orosz ágyúk (pl. egy 12 fontos) esetében az illesztési hézagot a 10 mm feletti értékről az ágyúfúrógépek alkalmazásának bevezetésével mintegy 5 mm-re csökkentették, ám ekkorra az ugyanilyen űrméretű francia ágyú illesztését az 1777-es 2 mm-ről már 1,3 mm-re javították, így a napóleoni háborúk során az orosz technológiai elmaradás folyamatos maradt.²⁷

Az ágyúk minőségével kapcsolatos áttörésre elsősorban a fejlett **fémmezmunkáló-iparral** rendelkező nyugat-európai államok – Anglia és Franciaország – területén került sor. A francia tüzérség „**a forradalmi időszak alatt némely ágazataiban – a lövegek öntése, fúrása a lőpor előállítása tekintetében – jelentékenyen tökéletesebbé vált.**”²⁸ Az *ágyúgyártás ipari korszakában a csövet már központosan és méretpontosan fúrták*. Ezt a Jean Maritz által Franciaországban, **1713 körül kifejlesztett**, majd Jean Baptiste Vaquette de Gribeauval marsall, tüzérségi főszemléző, később tüzérezzenál-igazgató által **1766-ban széles körben bevezetett függőleges elrendezésű fúrógép** tette lehetővé. Az áttörést ennél az eljárásnál az hozta meg, hogy a gép nagy teljesítménye lehetővé tette a cső „telibe fúrását”, tehát az üreg nélkül öntött, tömör lövegcsőbe egy **méretpontos, jó felületi minőségű, kúposság-mentes tengelyszimmetrikus furat** elkészítését. „A Gribeauval által kidolgozott és a napóleoni háborúkban már széleskörűen alkalmazott elveknek köszönhetően **a csőfurat és a lövedék közti méretkülönbség csökkent. A kevesebb gázvesztés okán kisebb lett a lőportöltet és ezáltal a lövegcső tömege**, és a csekélyebb csőkopás miatt nőtt a löveg élettartama.”²⁹ Az adott űrméretű ágyúk pontossága és lőtávolsága ennek következtében jelentősen növekedett. E **változások közül a legfontosabb a lövegek fajlagos tömegének csökkentése** lett. „A francia Gribeauval rendszer **lényege a mozgékonyág elérése volt...a tömeg csökkentésén keresztül**: az új 12 fontos ágyú szerkezeti tömege mindössze 800 kg volt a korábbi ágyú 1.600 kg-jával szemben...**Minden cső bronzból készült.**”³⁰ A bronz alkalmazása fajlagosan jóval könnyebb lövegek kialakítását tette lehetővé. „**A rugalmasabb anyagú bronz ágyúk csövének** falvastagsága kisebb volt az öntöttvas ágyúkénál...**A bronz ágyúk így akár fele akkora tömegűek is lehettek**, annak ellenére, hogy a bronz fajsúlya 20%-kal nagyobb az öntöttvasnál...**Ugyanakkor egy bronzból készült 24 fontos ágyú 156 fontba került, míg az öntöttvas**

²⁵ Szanati József: *A tábori tüzérség az első és a második világháborúban*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1984. 22. o.

²⁶ Wiese, Terence: *Artillery Equipments of the Napoleonic Wars*, Osprey Publishing, London, 2000. 5. o.

²⁷ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: *Napoleonic artillery*. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 53. és 62. o.

²⁸ Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténelme*. Digitális kiadás: *Arcanum Adatbázis Kft.* 2001. <http://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0020/2076.html>

²⁹ Bán Attila: *Az ágyúgyártás különös nehézségei háromszéken 1848–1849-ben*. Acta Siculica, 2010, 323–338. o. http://www.szm.ro/acta2010/323_338_ban.pdf

³⁰ Haythornthwaite, Philip J.: *Weapons Equipment of the Napoleonic Wars*. Arms and Armour Press, London, 1996. <http://www.scribd.com/doc/14597569>. 75. o.

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

mindössze 75 fontba.³¹ Így a fele akkora tömegért – lényegében a megnövekedett mozgékonyaságért – kétszeres árat kellett fizetnie a megrendelőnek.

Körülbelül két évtized kellett az újabb fejlesztéshez: ekkorra a korszerű ágyúgyártási eljárások az angol iparban szintén teret nyertek. Wilkinson 1776-ban szerkesztette meg nagy pontosságú ágyúfúró gépét.³² Az ágyúcsövet vízszintes helyzetben, egy esztergához hasonlító géppel forgatták meg, és az álló fúrófejet nyomták bele, ami tovább növelte a pontosságot. Ugyanebben az évben állították üzembe az első gőzgép-hajtású ágyúfúrógépet, ami „jelentős mértékben fokozta a termelékenységet.”³³ A század végére az ágyúöntés technológiája is jelentős fejlődésen ment át. „Függőleges öntőformáknál...a szennyeződések és finom légbuborékok a felszínre emelkednek a *holtanyag-térbe*... Az eljárás előnye, hogy a hőtágulás miatti hibák eltűntek, a fém tisztább, a szennyeződések legnagyobb része távozik a fémből, így a végtermék élettartama, használhatósága megnő, az esztergapadra került elkészült cső forgatása egyszerűbbé válik. Ez az eljárás a 18. század végén került először alkalmazásra a bronz- és vaságyúk készítésekor.”³⁴ Ekkortól eltűntek az ágyúk külső felületét díszítő különféle címerek és motívumok is: az ágyúgyártás teljes folyamatát az egyszerű, forgásszimmetrikus forma kialakítása jellemezte, kívül és belül precíz illesztést és jó felületi minőséget – ezáltal a repedések képződésére való kisebb hajlamot garantálva, ami különösen az erre hajlamos vasöntvény ágyúk esetében jelentett nagy előnyt. (Érdemes megjegyezni, hogy a pontos furatok készítésének képessége vezetett el a gőzgép-hengerek előállításának lehetőségéhez, amely a gépi erőforrások elterjedésének alapját képezte.) A gőzgép megjelenése és elterjedése jelentős mértékben növelte a hadiipari szektorhoz leginkább kötődő iparágak – a bányáipar, a kohászat és a fémmegmunkáló ipar – termelési kapacitásait. A tüzérséghez kötődően nemcsak az ágyúfúrási gépesítésében jutott jelentős szerephez a gőzgép, hanem a faipari gépek meghajtása területén is. A gőzgéppel hajtott megmunkáló eszközök bevezetése az angol haderő kocsi- és lövegmozdony gyártó üzemét 1802-re a világ legnagyobb kapacitású termelőüzemévé tette.³⁵

Az angol ipari kapacitás mértéke, illetve a gépi megmunkálás pontossági mutatói, és nem utolsósorban az angol gazdaság helyzete lehetővé tették a tüzérségi eszközök hatékonyságának további növelését, illetve egyes speciális lőszer-változatok gyártását is. Az angol Királyi Tüzérség hadnagya, Henry Shrapnel 1784-ben tervezte meg lövedékét, már létező technológiák (szórógolyós lövedék, kartács, időzített gyújtószerkezet) felhasználásával. A Shrapnel-gránátot 1803-tól alkalmazta az angol tüzérség. A Shrapnel által kidolgozott lövedék egy belül üreges vasgömb volt, amelyet apró golyókkal és lőporral töltöttek meg és egy középen elhelyezett, fából készült, lőport tartalmazó időzítő-gyújtócsővel látták el. A shrapnel-lövedék egyben jutott el – beállítástól függően 300-1100 méter távolságra – az ellenséges gyalogságig, ahol az a csapatok fölött robbant, a kartácsokhoz hasonló tűzhatást produkálva. Ez a lövedék biztosította lövésenként a legnagyobb mértékű élőerő-vesztést, jelentős mértékben megnövelve az angol tüzérség gyalogság elleni harc képességét. A Shrapnel-gránátok fontos szerephez jutottak az angol haderő Spanyolországban vívott csatáinál, majd végül Waterloonál és a krími háborúban is.

Az amerikai polgárháború tüzérségére jellemző legfontosabb gyártástechnológiai változás az volt, hogy a homogén bronz öntvény csőről áttértek a **kovácsoltvas alkalmazására**, miközben **bevezették az ágyúk huzagolását** is. (A huzagolt lövegek elterjedésének kezdete ugyanakkor valamivel korábbra, a krími háború idejére tehető, ekkor jelentek meg nagyobb számban az angol tüzérség eszköztárában.) Az **összetett, hegesztett vaspántos megerősítéseken alapuló huzagolt löveg-konstrukciók**, és az ezekhez gyártott *új típusú lőszer*ek, a korábbinál jóval több gépi megmunkálást

³¹ Peterson, Harold L. - Manucy, Albert: Artillery Through The Ages. National Park Service, Interpretive Series, History No. 3 US Government Printing Office, Washington, 1949. 32. és 36-37. o.

³² Wille, Hermann Heinz: A szakácától a dinamóig – a technika története a kezdetektől 1900-ig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988. 194. o.

³³ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 100. o.

³⁴ Merth Balázs: Az amerikai polgárháború tüzérsége OTDK II. hely. ZMNE Budapest, 2002. 7. o.

³⁵ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 105. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

igényelték. Gyártásuk igen költségesnek bizonyult, amelynek oka volt az is, hogy ezeket a lövedékeket megmunkálás-igényes vezetőbronzal kellett ellátni. *Az új technológiák alkalmazása azonban a lövegek tömegének további jelentős csökkenéséhez, illetve lőtávolságuk növekedéséhez vezetett.* Emellett a vontcsövű ágyúkkal sokkal pontosabban lehetett lőni. A Parrot-féle 10 fontos ágyú 1.800 m lőtávolságú volt. A 20 fontos Parrot ágyú 4.000 méter lőtávolságú huzagolt löveg volt, amely – lévén tömege mindössze 814 kg, ami még kellőképpen mozgékonyá tette a tábori tüzér alkalmazására – új távlatokat nyitott a tüzérségi harcászatban. Az új technológiák megjelenése és elterjedése következtében „az amerikai polgárháború volt **a csúcspontja az elöltöltő fegyvertechnológia hosszú ideig tartó korszakának.**”³⁶

Az orosz iparban azonban már jóval kevésbé és jóval később kerültek bevezetésre a korszerű ágyúgyártási eljárások. Az oroszok nem tudták csökkenteni lövegeik fajlagos tömegét sem a méretpontosság növelésén, sem a költséges bronz széleskörű alkalmazásán keresztül. Vasérc-bányászatuk és fatüzelésű kohókon alapuló, így területileg széttagolt kohászatuk összességében kedvező termelési értékeket produkált, a fémmegmunkáló ipar területén viszont messze elmaradtak a francia és angol színvonaltól. Az ágyúfűrés széles körben csak 1805-től terjedt el, „Európában utolsóként bevezetve ezt az eljárást” addig csak egy öntvénytisztítás jellegű furatmegmunkálás került alkalmazásra.³⁷ Ez volt jellemző a gőzgép elterjedése tekintetében is. Tüzérségüknél – az olcsó, nagy mennyiségben rendelkezésre álló nyersanyag miatt – döntő többségben használtak a repedések képződésére hajlamos, fajlagosan nagy tömegű vasöntvény ágyúkat, továbbra is megtartották a cső gyenge megmunkálásból fakadó kissé kúpos furatát és az ágyúk külső felületét díszítő motívumokat is. Jó példa erre a 3, 10 és 20 fontos változatban egyaránt gyártott orosz ágyútarack, az „unicorn”, vagy „licorn” amelynek felületén gyakran még díszítő elemeket alakítottak ki és a napóleoni háborúk végéig gyártásban maradt.³⁸ A rövidebb csövű unicornnak a nehézkes ágyúkhöz képest ugyan csökkent a tömege, ezáltal nőtt a mozgékonyasága, ugyanakkor csak csökkentett löportöltettel tüzelhetett, kisebb lőtávolsággal.³⁹ A 3 fontos unicorn lövedékének tömege mindössze 1 kg volt. Figyelembe kell venni azt is, hogy az orosz haderő egy jelentékeny részét kitevő népfelkelő kozák lovascsapatok részben saját bázisukon, állami támogatás nélkül gyártották le könnyű, 3 fontos ágyúikat lovaglótüzérségük számára. A kiterjedt méretű haderő létszámából fakadó mennyiség-igény volt az oka annak is, hogy az orosz (és porosz) haderő továbbra is rendszerben tartotta a gyalogzászlóaljok közvetlen támogatására alkalmazható 3 fontos tarackágyúkat.

A fémmegmunkáló ipar 18. század második felében bekövetkezett robbanásszerű fejlődése nagy hatással volt Nagy Frigyes háborúitól a napóleoni háborúkig a haderők tüzérségi szervezeteinek növekedésére és harceljárásaik fejlesztésére. A fejlesztések eredményeképpen – azonos tüzérségi feltételezve – csökkent az ágyúk mérete és tömege: a 18. századi tábori ágyúk 12 kezelővel, a napóleoni háborúkban alkalmazott francia eszközök pedig mindössze 5-9 emberrel is működtethetőek lettek. Az adott lövegteljesítmény mellett **csökkenthető tömeg** kulcsfontosságú volt az **önálló, mobil tüzérfegyvernem** és a lovasságot támogató **lovagló (lovas) tüzérség** felállításában. Az e két területen bekövetkezett dinamikus mennyiségi és minőségi változások **1750-től a forradalmi háborúk kezdetéig lényegében forradalmasították a hadviselést**, ugyanakkor **jelentős eltéréseket generáltak a fejlett, és a kevésbé fejlett fémiparral (kohászzal és fémmegmunkálással) rendelkező államok hadereje között.**

Az orosz (és a porosz) haderőt sikerült ugyan ellátni a haderő méretéből fakadó nagy mennyiségű ágyúval, ám ezek fajlagos tömege és fajlagos lőtávolsága messze alatta maradt a nyugati eszközökének. Ez a magyarázata annak, hogy az orosz tüzérség nagy mennyiségben vonultatott fel kevésbé jó minőségű 12 fontos ágyúkat a harctéren, míg a francia lovagló- és tábori tüzérség löveganyagában inkább a 6 fontos, pontos furatú bronz ágyúk jutottak szerephez. Az angolok 1805-ig nem is alkalmazták 9 fontosnál nehezebb ágyúkat és nagy súlyt fektettek korszerű és könnyű bronz tüzérségi

³⁶ Hans Halberstadt: Tüzérségi eszközök a középkortól napjainkig. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003. 26. o.

³⁷ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 34. o.

³⁸ Wiese, Terence: Artillery Equipments of the Napoleonic Wars, Osprey Publishing, London, 2000. 36. o.

³⁹ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 51. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

eszközök mozgékonyságának megteremtésére, illetve kihasználására a harc folyamán. Az amerikaiak löveggyártásukban a polgárháború időszakában a legkorszerűbb – és a legköltségesebb – gyártástechnológiát alkalmazták a kellőképpen könnyű tüzérségi eszközök előállítására érdekében, lovagló tüzérségüket pedig dandárszintre fejlesztették.

Kulcsszavak: hadiipar, tüzérség, elöltöltő, porosz, orosz, francia, angol

Keywords: defense industry, artillery, muzzle loading, prussian, russian, france, british

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aba István: A világ ipara. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1968.
- Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007.
- Bán Attila: Az ágyúgyártás különös nehézségei háromszéken 1848–1849-ben. Acta Siculica, 2010, 323–338. o.
http://www.szm.ro/acta2010/323_338_ban.pdf
- Bánlaky József: A magyar nemzet hadtörténelme. Digitális kiadás: Arcanum Adatbázis Kft. 2001.
<http://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0020/2076.html>
- Baylis – Wirtz – Cohen – Gray: Stratégia a modern korban Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.
- Coggins, Jack: Arms and Equipment of the Civil War. Double Day & Company. New York, 1962.
- Hans Halberstadt: Tüzérségi eszközök a középkortól napjainkig. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003.
- Haythornthwaite, Philip J.: Weapons Equipment of the Napoleonic Wars. Arms and Armour Press, London, 1996.
<http://www.scribd.com/doc/14597569>.
- Heller, Mihail: Az Orosz Birodalom története I. Osiris Könyvkiadó, Budapest, 2003.
- John Laffin: A hadvezetés titkai. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004.
- Johnson, Ray: Napoleonic Armies Arms & Armour, London, 1984.
- Keegan, John: Az amerikai polgárháború. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012.
- McNab, Chris: Armies of The Napoleonic Wars Osprey Publishing, Oxford, 2009.
- Merth Balázs: Az amerikai polgárháború tüzérsége OTDK II. hely. ZMNE Budapest, 2002.
- Nofi, Albert A. (1998). *The Waterloo Campaign: June 1815*. Da Capo Press. p. 123. ISBN 0938289985. Retrieved 2008-05-26.
- Perjés Géza: Clausewitz. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1983.
- Peterson, Harold L. - Manucy, Albert: Artillery Through The Ages. National Park Service, Interpretive Series, History No. 3 US Government Printing Office, Washington, 1949.
- Rázsó Gyula. A lovagkor csatái. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.
- Richard Holmes: A napóleoni háborúk kora. Alexandra Kiadó, Budapest, 2006.
- Szabó József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Bp., 1995.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő****Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám**

- Szanati József: A tábori tüzérség az első és a második világháborúban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1984.
- Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: A napóleoni haderő manőverező hadviselése - a hatékony nehézsúlyosság harceljárásának kialakulása, egyes ellátási és hadfelszerelési kérdései I-III. rész. Katonai Logisztika, 2010. évi 15. évf. 1. szám, 2011. évi 16. évf. 1. szám; 2012. évi 17. évf. 1. szám.
- Turcsányi Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz.
- Union Corps Histories: Cavalry Corps (Army of the Potomac) <http://www.civilwararchive.com/CORPS/cavaop.htm>
- Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.
- Wiese, Terence: Artillery Equipments of the Napoleonic Wars, Osprey Publishing, London, 2000.
- Wille, Hermann Heinz: A szakócától a dinamóig – a technika története a kezdetektől 1900-ig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.
- Zicherman István: A krími háború. Püldo Kiadó, Budapest, 2007.
- Zichermann István: A kaukázusi tűzfészek. Püldo Kiadó, Budapest, 2006.

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

**A TÜZÉRSÉG SZEREPÉNEK ÁTALAKULÁSA AZ IPARI FEJLŐDÉS HATÁSÁRA
A 18-19. SZÁZADBAN
II. RÉSZ**

(Változások a hadviselés jellegében)

**THE CHANGE OF THE ROLE OF THE ARTILLERY AS THE RESULT OF THE INDUSTRIAL
DEVELOPMENT IN THE 18-19 CENTURIES.**

PART II.

(Changes in the characteristics of the warfare)

„Oroszország hadereje híres volt nehézkes manővereiről: akadályozta őket *túlzottan nagyszámú* (főként öntöttvas) tüzérségük...A francia tüzérségnél hat ló vontatta a 12 fontos löveget, négy ló a 6 fontosat, az oroszoknál mindenhez *legalább két lóval több kellett a nagyobb tömeg miatt.*”¹

„Szinte az összes angol tábortábori ágyút bronzból készítették, mivel az jóval *könnyebb* volt, mint az öntöttvas... használatát a *mozgékony-ság iránti igény* motiválta...Így a brit tüzérség minden más haderő tüzérségénél *mozgékonyabb erő volt.*”²

A történeti fejlődés áttekintése és célirányos vizsgálataink igazolták, hogy a hadviselés intenzitásának növekedése szoros összefüggésben volt a tábortüzérség számszerű mutatóinak növekedésével. A hadviselő államoként jelentős mértékben eltérő mennyiségű és minőségű löveganyag eltérő tüzérségi harcjelölések létrejöttét eredményezte. A porosz és orosz, illetve a francia és az angol haderők – az alkalmazó állam geostratégiai jellemzői, illetve iparosodottságának mértéke alapján – eltérő modellek szerint szervezték meg és alkalmazták tüzérségüket. Ezek a modellek a később kialakuló és egymástól határozottan eltérő hadászati kultúrák egyik kiindulópontjának is tekinthetők.

A survey of historical development and our expedient research confirmed that there is a close correlation between increase in intensity of warfare and growth in numerical data of field artillery. Material for gun considerably changing in quantity and quality from belligerent to belligerent originated battle processes of various kinds. Prussian and Russian, furthermore French and British armies – in accordance with the geostrategic features of the state and on the basis of the degree of its industrialization – organized and used their artillery in pursuance of different models. These models can be considered one of the starting points for warfare cultures developed later and differing from each other definitely.

¹ Haythornthwaite, Philip J.: Weapons Equipment of the Napoleonic Wars. Arms and Armour Press, London, 1996. <http://www.scribd.com/doc/14597569>. 78-79. és 107. o.

² McNab, Chris: Armies of The Napoleonic Wars Osprey Publishing, Oxford, 2009. 141. o. továbbá Wiese, Terence: Artillery Equipments of the Napoleonic Wars, Osprey Publishing, London, 2000. 10. o.

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

4. A TÜZÉRSÉG SZEREPE ÉS SZERVEZETE A KOR MEGHATÁROZÓ HADERŐINÉL A 18-19. SZÁZADBAN

4.1. A POROSZ TÜZÉRSÉG

A tüzérség szerepének gyökeres átalakulása 1740-től, a porosz Nagy Frigyes haderejében vette kezdetét. Ezt megelőzően a poroszok hadviselése még szinte tisztán gyalogsági alapú, a jelentős veszteségektől sem visszariadó volt. A ferde csatarendnek és a porosz gyalogság átlagon felüli hatékonyságú lökiképzésének, továbbá a vas töltővessző és a papírcsomagolású lőszer bevezetésének köszönhetően ez a hadviselés a jelentős élőerő-veszteségek mellett is igen eredményes volt. Gazdasági okból „**Poroszország engedhette meg magának a legkevésbé, hogy bekapcsolódjék a tüzérségi fegyverkezési versenybe.** A tüzérség új divatja, állapította meg a király, valósággal pénzügyi szakadékba löki az államot...ezért **ragaszkodott hozzá, hogy a tüzérség nem igazi fegyvernem, csupán kiegészítő.**”³ Élőerő-veszteségei azonban olyan mértékűvé váltak, amit a toborzási-kiképzési rendszer, illetve az ország élőerő-tartalékai többé már nem tudtak követni. **Frigyes kénytelen volt haditechnikai eszközök nagyobb számú alkalmazásával kompenzálni gyalogsága csökkenő létszámát.** Ezen a ponton kapott szerepet a **tüzérség fokozottabb alkalmazása a gyalogság- és a lovasság támogatásában, illetve részben önálló feladatok során.** „Nagy Frigyes ezer ágyúval kezdte és tízezer ágyúval fejezte be háborúit... mivel rájött, hogy milyen fontos a tüzérség. Az osztrák erődökben zsákmányolt összes ágyút átírányította a hadseregéhez, és ezekkel az ágyúkkal győzte le az oroszokat Zorndorf mellett... Az uralkodó mindig hűséges maradt ahhoz az alapvető tételéhez, hogy akkor lehet csatát nyerni, ha **a nehéztüzérség ellenőrzi a döntő fontosságú magaslatokat,** és ha a könnyűtüzérség olyan mozgékony, hogy a csatatér bármely részén bevethető. **Ezáltal a tábori tüzérség igazi kifejlesztője lett.** Emellett **minden könnyűágyút 3 fontosra csökkentett, és a lovasság mellé rendelte őket.** A tábori tüzérségnek közepes tarackokat adott, hogy ne csak mozgó célpontokkal, de erődített állásokkal is elbírjon. Az újítás eredményeként a tüzérség olyan erős lett, hogy hosszú háborúi alatt **képes volt ellensúlyozni a gyalogság természetes fogyását is.**”⁴ *Háborúi utolsó időszakában főként gyalogságból álló haderejét egy kiegyenlítettebb fegyvernemi arányú, gyalogság – tüzérség – lovasság alapú haderővé alakította át.* A porosz könnyűlovasság folyamatos szaporítása mellett nagy súlyt fektetett a korábbi dragonyos lovasság egy részének hatékony, lovagló tüzérséggel támogatott vértés lovassággá alakítására is. (Frigyes háborúi során tűnnek fel elsőként – illetve hosszú idő után ismét – a haderők támogatására a *jelentősebb létszámú könnyűlovas kötelékek,* ám ezek még csak a lovasság elleni harcra, illetve a saját gyalogság támogatására és az ellenfél gyalogságának lefogására képesek, áttörésre nem.) A haderőreform kiteljesedését azonban jelentősen gátolta a porosz állam gyenge gazdasági teljesítőképessége, emellett az új szervezetek és harc eljárások háborúinak mindössze egy rövid szakaszát jellemezték. (Halála után fokozatosan leépítették, illetve vértjeitől megfosztották a vértés lovasságot is, amelyet mindössze három századnyi lovaglótüzérség támogatott.) Frigyesnek – összevetve a napóleoni háborúk korával – még mindössze csak kis tüzerejű 3 és 6 fontos tábori ágyúi voltak.⁵ *A változás lényege a tüzérség arányának növekedése volt: a porosz haderő 1740-ben még csak egy tüzérosztállyal rendelkezett, 1787-ben viszont már négy tüzérezreddel,* tehát mintegy tizenkétszer nagyobb erővel. **Nagy Frigyes újító jellegű útkeresése kiemelkedő fontosságú, hiszen – elsősorban tüzérségi reformjával, de sok más területen is – követendő példát mutatott a 18. század végi haderők – különösen a gyalogság-tüzérség alapú orosz haderő - szervezése során.** Amint az a 2. számú táblázat adataiból is látható – háborúi egy új hadviselési korszak előszobájának tekinthetők, még akkor is, ha azok utolsó szakaszára jellemző 1.000 főre eső 3 ágyú többségét a gyalogzászlóaljok között szétszórva alkalmazta.

³ Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 159. o.

⁴ John Laffin: A hadvezetés titkai. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004. 142.-143. o.

⁵ Peterson, Harold L. - Manucy, Albert: Artillery Through The Ages. National Park Service, Interpretive Series, History No. 3 US Government Printing Office, Washington, 1949. 10. o.

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A porosz haderőben a napóleoni háború korára a korszerűsítés jegyében vezették be a 12 fontos tábori és a 6 fontos lovagló ágyúkat, ugyanakkor továbbra is rendszerben tartották a 3 fontos (zászlóalj) ágyúkat is, ami egy rendkívül nagy darabszámú eszközzel rendelkező tüzérséget eredményezett.⁶ A poroszok vonalait zászlóaljanként megszakították az ott elhelyezett könnyű ezredlövegek (zászlóaljanként 4), míg útegekbe szervezett nehezebb tüzérségüket (és a – zömében könnyű – lovasságot) a szárnyakon szétosztva helyezték el.⁷ Lovagló tüzérségük elenyésző volt: 1787-ben mindössze 3 üteggel rendelkeztek, amelyet csak 1805-re fejlesztettek fel ezred erőre.⁸ A porosz haderőt 1806-ban szétverték a franciák, az 1810 után újjászervezett porosz haderő tüzérségét pedig már többségében angol segélyanyagból, korszerű elvek szerint állították fel.

4.2. A FRANCIA TÜZÉRSÉG

Nagy Frigyes 3 és 6 fontos ágyúkból álló korlátozott lövegszámú, nem egységesített tüzérségének teljesítményét a jelentős iparra támaszkodó Franciaország haderejének tüzérsége egy tudatos reformfolyamat során olyan mértékben múlta felül a 18. század végére, hogy az már **minőségi változást eredményezett a gyalogság (és a lovasság) harcászataiban**. „Gribeauval, Du Teil és mások 1760-as reformjai később a forradalmi Franciaországot a világ **legmozgékonyabb** és leghatékonyabb tüzérségével fegyverezték fel. **Első alkalommal volt arra lehetőség, hogy a gyalogság egy ütközet minden szakaszában tüztámogatást kapjon a tüzérségtől.**”⁹ Bizonyos kitételekkel kijelenthető, hogy a napóleoni francia haderőben vált először **önálló fegyvernemmé a tüzérség**. (Megjegyzendő, hogy a tüzérség fegyvernemi önállósága bizonyos mértékig megkérdőjelezhető, hiszen a lovagló tüzérség többsége a lovassággal, míg a fogatolt tüzérség többsége a gyalogsággal együtt, azoknak alárendelve tevékenykedett.) „Napoleon, aki pályafutása kezdetén tüzér volt, 1802-ben... a tüzérség teljes feladatkörét is megreformálta a francia hadseregben... és **a gyalogsággal és a lovassággal egyenértékűvé tette.**”¹⁰ A francia tüzérség 1805-ben 14 (8 gyalogsági- és 6 lovassági) tüzérezreddel rendelkezett. *A napóleoni haderőben átlagosan 4 ágyú jutott ezer gyalogosra.* 1805-ben Austerlitznél még csak 2, de négy évvel később Wagramnál ez az arány már 4 ágyúra javult, majd egészen Waterlooig 3,5-4,5 érték között mozgott. *A korszerű, kis tömegű eszközökkel felszerelt francia tüzérség hatékonyan manőverezett a harcmezőn.* A tüzérséget érintő változás azonban nemcsak mennyiségi jellegű volt, de minőségi is, és a harceljárás megváltozását vonta maga után. Ennek előfeltétele volt a puskázó csatárláncok elterjedése a gyalogságnál. A **„gyalogság rajharcban való fellépése a tüzérségnek a gyalogsággal szorosabb kapcsolatban való hagyását, a zászlóalj- és ezredlövegek intézményének további fenntartását lehetetlenné tette.** E helyett a lövegeket 6–8-asával **útegekké egyesítették, melyekből 2–3 nyert beosztást** egy-egy nagyobb gyalog vagy lovas testhez, gyalog vagy lovas-hadosztályhoz... **A csoportokba összevont lövegek** a csatater egy bizonyos pontjára vagy területére fokozottabb hatást fejthettek ki. Hogy ez a hatás lehetőleg még nagyobb fokúvá váljék, a **hadtestekhez külön tüzér-csoportok** nyertek beosztást.”¹¹ Megszületett a **tűzzel való manőverezés** és a pillanatnyilag leggyengébb ponton történő **tűzősszpontosítás** lehetősége, ezzel létrejött a gyalogsági védelem áttörésének – lényegében az átkaroláson, bekerítésen és részekre szabdaláson alapuló **manőverező harcászat** megvalósításának – egyik előfeltétele. A gyalogság és lovasság folyamatos, egymást kiegészítő támadó műveleteinek előtérbe helyezésén alapuló francia manőverező hadviselés **fokozottabb mozgékonytságot kívánt meg a tüzérségtől is.** „A támadáshoz **gyakori állásváltásra volt szükség,** hogy az ellenséges tüzérségnek rendszeresen újra kelljen irányoznia lövegeit, ezért a **könnyebb 6 fontos útegeket használták.** Az ellenség útegeit kellett elűzni, amelyek súlyos vesztesé-

⁶ McNab, Chris: *Armies of The Napoleonic Wars* Osprey Publishing, Oxford, 2009. 273. o.

⁷ Zicherman István: *A krími háború.* Püldo Kiadó, Budapest, 2007. 35. o.

⁸ McNab, Chris: *Armies of The Napoleonic Wars* Osprey Publishing, Oxford, 2009. 271. o.

⁹ Veszprémi László (szerk.): *A korai stratégia - Tanulmányok.* Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 192. o.

¹⁰ Hans Halberstadt: *Tüzérségi eszközök a középkortól napjainkig.* Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003. 18. o.

¹¹ Bánlaky József: *A magyar nemzet hadtörténelme.* Digitális kiadás: [Arcanum Adatbázis](http://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0020/2076.html) Kft. 2001. <http://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0020/2076.html>

geket okozhattak volna a támadók soraiban... Hosszabb tüzérségi párbaj után azonban előbb-utóbb sikerült az ellenség helyét „belőni”, s ezzel súlyos veszteséget okozni neki. Ezért ezt elkerülendő, az *elől lévő ütegek rendszeresen új állást kerestek maguknak, így csökkentve veszteségeiket.*¹² Nemcsak a gyalogsági tüzérütegeknek kellett mozgékonyaknak lenniük a franciák által képviselt manőverező harcászati során, de *jelentős feladat hárult a lovagló tüzérség ütegeire is.* A nehézlövasság áttörés céljából harcba vetett kötelékeinek közvetlen támogatása mellett a lovagló tüzérség fontos szerephez jutott a könnyűgyalogság előcsatározó és szárnybiztosító műveleteinek biztosítása során is. Az áttörés mellett a manőverező-mozgáscentrikus hadviselés másik fontos eleme a bekerítés volt, amelyben szintén jelentős szerep jutott a francia haderőben nagy mennyiségben szervezett lovagló tüzérségnek. „Az áttörés alternatívája a harcászati megkerülés volt. A bekerítő egység csapatnemei: a lovasság, a könnyűgyalogság és a könnyű táborigényűk voltak.”¹³ Kellőképpen erős lovagló tüzérség hiányában bekerítésre alkalmas erőcsoportosítás létrehozása tehát nem lett volna lehetséges.

4.3. AZ OROSZ TÜZÉRSÉG

Az **orosz reguláris tüzérség** 1808-ban 1.550, míg 1812-ben 1.699 ágyúval rendelkezett.¹⁴ Ez a teljes, népfelkelőkkel együtt mintegy 590.000 fő létszámú haderőre vetítve 2,6-2,8 ágyút jelentett ezer főre számítva. Ha azonban – például egy határon túli támadó hadművelet során – nem számolunk a 280.000 fős harcoló létszámú népfelkeléssel, akkor a 330.000 fős orosz haderőben **1.000 főre átlagosan 4,8-5,3 ágyú** jutott. Ez az arány érvényesült Friedlandnál, vagy Eylanál, ahol kimondott orosz tüzérségi fölényről beszélhetünk, habár tüzérségi eszközeiknek – számszerűségét tekintve – még jelentős részét tette ki az ebben az évben még rendszerben tartott 3 fontos tarack (amelyet a gyalogzászlóaljak között osztottak szét).¹⁵ A 120.000 fős orosz sereg **Borogyinánál** is 640 ágyúval vonult fel, ami **5,3 ágyúnak felel meg ezer főnként.** Azonban **az alkalmazott táborigényűk egy jelentős részét tették ki a döntő többségében elavult, nagy tömegű, olcsó, öntöttvas tüzérségi eszközök.** Ezek nehézségük következtében már a felvonulás során akadályozták a haderőt, a csata folyamán pedig nem lehetett őket hatékonyan átcsoportosítani. A tüzéreknek gyakran kellett (volna) visszavonulniuk a hullámzó harctevékenység folyamán, ami szintén alkalmazási problémákat okozott, mivel „Oroszország hadereje **híres volt nehézkes manővereiről: akadályozta őket túlzottan nagyszámú tüzérségük.**”¹⁶ A francia tüzérségnél „hat ló vontatta a 12 fontos löveget, négy ló a 6 fontosat, **az oroszoknál....nyolc-tíz ló** vontatta a 12 fontosat, hat a 6 fontosat.”¹⁷ A francia és az angol tüzérség – különösen a lovagló szervezeti elemek – sokat mozgott egy-egy csata során. A kevésbé mozgékony eszközökkel felszerelt orosz tüzérség más módszert alkalmazott. Az orosz szabályzat szerint: „a tüzérségnek fel kell készülnie arra, hogy feláldozza önmagát... A tüzérek közvetlen közlő lövők utolsó töltésüket az ellenfélre! Ezt követően az elfoglalt üteg tüzérállományának legalább akkora veszteséget kell okoznia a támadó gyalogságnak, mint amennyit maga az ágyú elvesztése jelent.”¹⁸ A nehéz eszközökkel felszerelt orosz tüzérség kevésbé alkalmazta az ütegek mozgását a harc folyamán, viszont nagyobb erőket rendelt a tüzérség védelmére és esetenként be is ásták azokat (Heilsberg 1807, Borogyino 1812). Az oroszok nem manővereztek a tüzzel olyan módon, hogy ütegeiket mozgatták volna a csata folyamán, ehelyett 12 fontos ágyúik mintegy 2.000 méteres lőtávolságára hagyatkoztak – igaz ezt 1,5 tonna többlettömeg árán, a mozgékonyt végleg feláldozva tehették csak meg. Ugyanakkor az oroszok porosz minta szerint a gyalogság közvetlen támogatására alkalmazták tüzérségük egy részét, főként az 1807-ig rendszerben tartott 3 fontos ágyúkat.¹⁹ Az oroszok nem a zászlóaljhoz adták le a 3 és 6 fontos

¹² Pászti László: A Magyar Honvédsereg harcászata az 1848/49-es szabadságharcban ZMNE KLHK HDI Budapest, 2009. 103-108. o.

¹³ Pászti László: A Magyar Honvédsereg harcászata az 1848/49-es szabadságharcban ZMNE KLHK HDI Budapest, 2009. 118. o.

¹⁴ McNab, Chris: *Armies of The Napoleonic Wars* Osprey Publishing, Oxford, 2009. 245. o.

¹⁵ Wiese, Terence: *Artillery Equipments of the Napoleonic Wars*, Osprey Publishing, London, 2000. 36. o.

¹⁶ Haythornthwaite, Philip J.: *Weapons Equipment of the Napoleonic Wars. Arms and Armour Press, London, 1996.* <http://www.scribd.com/doc/14597569>. 107. o.

¹⁷ Uo. 78-79. o.

¹⁸ Uo. 71. o.

¹⁹ Wiese, Terence: *Artillery Equipments of the Napoleonic Wars*, Osprey Publishing, London, 2000. 36. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

ágyúkat, esetükben a gyalogezredek közvetlen támogatására szétosztott ütegek jelentették a tüzérség „elaprózását.”²⁰ Az egyébként erős orosz tüzérség – korszerű bronzágyúk hiányában – elenyészően kis számban tartott fenn lovaglós tüzérséget. Az első ilyen üteget 1794-ben állították fel, 1805-ben – a kozákok elavult 3 fontos ütegeit nem számítva – hozzávetőleg egy ezrednyi ilyen erővel rendelkeztek, de még 1812-ben is csak azt tudták elérni, hogy lovashadosztályokat egy-egy lovaglós üteg támogassa.²¹

4.4. AZ ANGOL ÉS AZ AMERIKAI TÜZÉRSÉG

Az **angol tüzérség** nem mennyiségi mutatóival tűnt ki – ágyúik tömeggyártásának eredményeit ugyanis első sorban a haditengerészet élvezte, amely jó anyagminőségű, precízen fűrt, ám – a gazdaságos alapanyag-választás következtében – kissé túlsúlyos öntöttvas ágyúkat használt. (A haditengerészet a hajóágyúk tömegének relatív csökkentését újfajta gyártástechnológiával és erősebb ötvözetek kialakításával érte el.) Az angol szárazföldi haderő *könnyű expedíciós erő* volt, melynek kialakításakor a *hatékony tengeri szállítás* szempontjait vették figyelembe. „*Szinte az összes angol tábori ágyút bronzból készítették*, mivel az jóval könnyebb volt, mint az öntöttvas... használatát a mozgékony iránti igény motiválta.”²² Az 1788-ban a lovaglós tüzérségnél rendszeresített 6 fontos könnyűágyú csövének tömege mindössze 305 kg volt.²³ Az Európában partra tett erők a gyalogságon belül nagyarányú könnyűgyalogságot, illetve ennek támogatására egy kevés mozgékony könnyű lovasságot és viszonylag kis részarányú közepes gyalogsági- illetve **lovaglós tüzérséget** tartalmaztak. Az angol haderő műveletei során egyáltalán nem volt jellemző a tüzérségi fölény, miután a túlzott mennyiségű tüzérség, vagy a 12 fontos nehéztüzérség a tengeri szállítás szempontjából célszerűtlenül nagy tömeget jelentett volna. Nehéz ütegekben a legelterjedtebben használt eszköz a 9 fontos ágyú volt, ám ezt – lévén rendkívül kis tömegű, csöve mindössze 687 kg volt – 1805-től a lovaglós tüzérségnél is alkalmazták.²⁴ Waterloonál a 122.000 fős francia seregnek 364 ágyúja volt, így 3 ágyú jutott 1.000 főre, míg az angolok és szövetségeseik esetében 112.000 főre mindössze 203 ágyú jutott, ami 1,8:1000 arányt jelentett. *Azonban mégis volt egy erőssége az angol tüzérségnek: a lovaglós tüzérség magas aránya: például az említett ütközetben az angolok 5 gyalog- és 8 lovaglós üteggel vonultak fel.* Az alkalmazásbeli rugalmasságot növelte, hogy nem kötötték lovaglós tüzérségüket a lovassághoz – nem is voltak olyan nehéz, többkomponensű lovassági magasabbegységeik, mint a franciáknak – hanem egyfajta *mobilitású tartalékként* alkalmazták azokat. Waterloonál Wellington lovaglós tüzérségét szintén tartalékban tartotta, így a csata döntő pillanataiban a lovaglós tüzérség mindig a legmegfelelőbb helyen foglalhatott állást.²⁵ *De nem csak a lovaglós tüzérséghez kötődően, hanem általában véve, a gyalogsági ütegekre vonatkozóan is elmondható, hogy a löveganyag tömegét tudatos tervezés alapján alacsony szinten tartó angol tüzérség rendkívül mozgékony erő volt.* A brit gyalogsági ütegek lövegmozdonyaira és a löszerszkevényekre ugyanis – a lövegek könnyű szerkezeti kialakításából fakadóan – még felülhetett a 6-8 fős kezelőszemélyzet, így ezek az eszközök a francia, orosz és porosz gyalogsági ütegekhez viszonyítva jelentős többlet mobilitással rendelkeztek, mintegy közelítve a lovaglós tüzérség mozgékony felé.²⁶ Nem kellett tehát gyalogolniuk a brit tüzéreknek. Ilyen módon szinte nevezhetnénk az egész brit tüzérséget „lovassági tüzérségnek”. Nem megalapozatlan tehát az a szakirodalmi megállapítás, amely szerint „a brit tüzérség minden más haderő tüzérségénél mozgékonyabb erő volt.”²⁷

²⁰ Zicherman István: A krími háború. Püski Kiadó, Budapest, 2007. 35. o.

²¹ McNab, Chris: Armies of The Napoleonic Wars Osprey Publishing, Oxford, 2009. 242. és 245. o.

²² Uo. 141. o.

²³ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 102. o.

²⁴ Uo. 145. o.

²⁵ Nofi, Albert A. (1998). *The Waterloo Campaign: June 1815*. Da Capo Press. p. 123. ISBN 0938289985. Retrieved 2008-05-26. 123-128. o.

²⁶ Wiese, Terence: Artillery Equipments of the Napoleonic Wars, Osprey Publishing, London, 2000. 9-10. o. továbbá Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 115. és 117. o.

²⁷ Wiese, Terence: Artillery Equipments of the Napoleonic Wars, Osprey Publishing, London, 2000. 10. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Az amerikai polgárháborús tüzérség esetében „mindkét haderő az Európában szokásos aránynak megfelelő mennyiségű löveget vonultatott fel, **ezer katonánként nagyjából négyet**, ez pedig bőségesen elegendő volt a csaták eldöntéséhez, ha megfelelően alkalmazták.”²⁸ A tüzérség szerepe azonban csak kevés csatában bizonyult igazán döntőnek (Malvern Hill, illetve Fredericksburg, 1862., Gettysburg 1863). Ennek oka egyfelől az erdőfoltokkal fedett, átszeldelt terep volt, másfelől a gyalogság egy részének megnövekedett lőtávolsága. A gyalogság huzagolt fegyverei mintegy kétszeres hatásos lőtávolsággal bírtak a sima csövű puskákhöz képest, ami nagymértékben veszélyeztette a tüzéreggek állományát a csata folyamán. Ennek következtében a tüzérséget óvatosabban alkalmazták, elővonására ritkábban került sor. Ugyanezt a hatást váltotta ki az akár 4.000 méter lőtávolságú huzagolt lövegek (pl.: 20 fontos Parrot ágyú) megjelenése a harcmezőn: ezekkel az eszközökkel hatékonyan lehetett tüzérségi párbajt folytatni, ha az ellenfél összevonta lövegeit. Mindez a polgárháborús tüzérség óvatos és körültekintő alkalmazásához vezetett: a hadviselő felek óvakodtak költséges löveganyaguk és a kiképzett kezelőszemélyzetek elvesztésétől. (A tüzérek voltak a legjobban képzett katonák, oda ugyanis mindenképpen kellett az iskolázott, jól kiképzett kezelőszemélyzet.) Offenzív alkalmazás inkább a *nagyszámú huzagolt ágyúval rendelkező* – ezáltal az ellenfél tüzérségi csoportosításainak lefogatására-pusztítására inkább alkalmas, nagy lőtávolsága miatt inkább hátravonható, illetve az eszközök kisebb tömege miatt jóval mozgékonyabb – uniós tüzérséget jellemezte. A hadiipari háttérrel kevésbé rendelkező déliek vontcsövű ágyúkhöz alkalmazott tüzérségi gránátjai rossz minőségűek voltak, gyakran befulladtak. Emellett jóval kevesebb modern huzagolt ágyújuk volt. A korszerű, *nagyarányú huzagolt löveganyaggal ellátott erős tüzérség – a jelentős tüzérségi tartalékok a csaták során és a mélységben tevékenykedő lovassági magasabbegységek kiterjedt lovaglótűzér támogatása* - egyértelműen az Unió haderejére volt jellemző. „A háború első éveiben nagyon komoly fejlesztések indultak meg az északi oldalon. Ennek legfőbb magyarázata a *jelentős gazdasági és termelési potenciálfőlnye*.”²⁹ Az uniós tüzérség számszerű és minőségi főlnye – a huzagolt eszközök és a lovagló tüzérség magasabb aránya – lehetővé tette az aktív fellépését a műveletek során, így Gettysburgnál a 110 lövegből álló tüzértartalék fedezte a visszavonulást. Az északi haderőben mintegy 35 tüzérandárt szerveztek. A tábori tüzérandár legalább 5 ütegből állt. Minden gyaloghadtestet egy tüzérandár támogatta, emellett hadseregenként 5 dandáros tüzértartalékot is létrehozta, amelyet részben a lovagló tüzérség alkotott.³⁰ „1858-ban a Tábori Tűzér Szabályzat alapján... a gyalogos és lovas dandárok kötelékében szolgálatot teljesítő tűzér ütegek változatlanul a dandár alárendeltségében maradnak, de a *tűzér tartalék önálló fegyvernemként tevékenykedik tovább*... saját önálló harctevékenységet is folytathat... Elkülönült a *lovas tüzérség*, ahol minden tűzérnek volt lova és *maga a kötelék is a lovasság alárendeltségébe tartozott*.”³¹ A vontcsövű ágyúkkal általában az ellenfél tüzérségét támadták, míg a simacsövűekkel az élőerőt. Az Unió gyakran alkalmazott nagy összevont ütegeket, technikailag és taktikailag is jobban használta a tüzérséget. A lovagló tüzérséget mindkét fél használta, ám ez a terület is jóval inkább volt képviselve az északi haderőben, mint a déliben. A lovagló tüzérséget a lovassági magasabbegységek tevékenységének támogatása mellett – angol mintára – sikeresen alkalmazták a gyalogság tüzérségi támogatásának gyors és rugalmas megvalósítására. A lovagló tüzérség „repülő ütegeit... hatékonyan alkalmazták a tüzérségi eszközök mozgékonyságának növekedésével...Tüzelőállást foglaltak, löttek majd gyorsan felcsatlakoztattak, másik tüzelőállást foglaltak és megismételték a tevékenységet.”³² A lovagló ütegek alapvető eszköze, a 3 inches (9,5 fontos) huzagolt ágyú csövének tömege mindössze 445 kg volt, ami nagyfokú mozgékonytságot biztosított az eszköz számára.³³ Ilyen módon az Unió tüzérsége – magas fokú technológiai hátterére és az ebből fakadó jó minőségű, fajlagosan kis tömegű löveganyagára támaszkodva

²⁸ Keegan, John: Az amerikai polgárháború. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. 492. o.

²⁹ Merth Balázs: Az amerikai polgárháború tüzérsége OTDK II. hely. ZMNE Budapest, 2002. 33. o.

³⁰ Coggins, Jack: Arms and Equipment of the Civil War. Double Day & Company. New York, 1962. 63. o.

³¹ Merth Balázs: Az amerikai polgárháború tüzérsége OTDK II. hely. ZMNE Budapest, 2002. 2. és 28. o.

³² Uo. 31. o.

³³ McKenney, Janice E.: The Organizational History Of Field Artillery 1775-2003. Center Of Military History, United States Army, Washington D. C. 2007. 51. o.

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

– nagyfokú mozgékonytárává válított meg a gyalogság és a lovasság tüzérségi támogatása során is. „A tüzérség mobilitása... az Amerikai Polgárháború során döntő tényezőnek bizonyult. A gyors manőverek végrehajtása sokszor határozta meg egy összecsapás kimenetelét: remek példa az Északi Tüzér Tartalék harca Gettysburg mezején 1863. július 2-án.”³⁴ A technológiai fejlődés következtében a lovagló tüzérség egyre könnyebbé és hatékonyabbá váló lövegei fokozottan alkalmassá váltak a mélységben önállóan tevékenykedő lovassági magasabbegységek kísérésére és tűztámogatására. Az északi haderőben 1863-tól felállított lovashadtestek 32-48 könnyű löveggel voltak ellátva, amelyeket egy *lovagló tüzér ezredbe, vagy dandárba* szerveztek.³⁵ Új kihívást jelentett az északi tüzérség számára az, hogy a déli haderő 1863-tól egyre inkább defenzívá válnak során mind szélesebb körben alkalmazta a gyalogság beasását, ami jelentős mértékben csökkentette a tüzérség hatékonyságát. Erre az Unió tüzérsége meredek röppályájú tarackok rendszeresítésével és alkalmazásával reagált.³⁶

5. A TÜZÉRSÉG FEJLŐDÉSÉNEK HATÁSA A HADVISELÉSRE ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSE MÁS FEGYVERNEMEKSEL

A fegyveres harc megvívását a tüzérség szempontjából 1740-1865 között az jellemezte, hogy **a tüzérség dinamikus fejlődése következtében a csatatéren jelentős mértékben megnőtt a tűzsűrűség**. A várakból kiszabaduló haderők összecsapásaiban ismét egyre inkább számítottak a lovasságra (könnyűlovasság, illetve a dragonyosok és a vértések). Ezáltal a napóleoni háborúk folyamán a gyalogsági fegyvernem – számszerűségét és arányát tekintve – éppen erősen visszaszorulófélben volt a lovasság és a tüzérség javára, miközben harcéljárásai folyamatosan korszerűsödtek (oszloproham és **láncon puskázó könnyűgyalogság**). A napóleoni háborúk során **„a tüzérség tovább fejlődött... de a lövegek hatásos lőtávolsága továbbra sem változott.”**³⁷ A 700-1300 méteres lőtávon túl állomásozó erők sértetlenek maradtak, ezért a lövegekkel kellett manőverezni. Lényeges változás a krími háborúban és az amerikai polgárháborúban következett be, amelyekben a bevetett huzagolt lövegek hatótávolsága a simacsövűek kétszerese volt.

A tüzérség alkalmazása a **gyalogsághoz** kapcsolódott legszorosabb módon, amely az általunk vizsgált hadviselési időszakon (18-19. század) a katonai szervezetek meghatározó részét és mindenképpen az alapját képezte. Nem tekinthetünk el tehát legalább a felemlítés szintjén attól, hogy a gyalogsági harcéljárásokat – a vizsgálatunk szempontjából döntő időszakra vonatkozóan – jellemző formáik és megnevezéseik szerint meg ne említsük. A 18-19. század folyamán – pontosabban Nagy Frigyes háborúitól a krími és az amerikai polgárháborúig – **egymás mellett, párhuzamosan több gyalogsági harcéljárás is létezett:**

- az európai haderők többségében – köztük az elemzett *porosz és orosz* haderőben – még alkalmazták a **vonalharcászatot**, illetve a **hadrendben szétszétva** alkalmazott, zászlóalj- vagy ezred-, esetleg dandárszintű **alárendelt-támogató tüzérségen** (és lovasságon) alapuló korábbi harcéljárást;
- ugyanakkor a *francia haderőben* már bevezették a nehézgyalogsági **oszloprohamon** és a könnyűgyalogság **puskázó-csatárláncon** alapuló korszerű gyalogsági harcászatot, amelyet **összevont hadest-tüzérség** és hadsereg szintű **tüzér tartalék**, illetve **önálló, lovagló tüzérséggel megerősített nehézlovas-hadtestek** alkalmazása egészítette ki;
- a kontinens belső területein zajló szárazföldi műveletekbe **tengeri hatalomként** belépő *angol haderő* hajón Európába szállított kis létszámú **expedíciós erők** – anyagi bázisuktól távol – egy többségében **könnyűgyalogságon**

³⁴ Uo. 33. o.

³⁵ Union Corps Histories: Cavalry Corps (Army of the Potomac) <http://www.civilwararchive.com/CORPS/cavaop.htm> továbbá Alethea D. Sayers: Introduction To Civil War Cavalry <http://ehistory.osu.edu/uscw/features/regimental/cavalry.cfm> illetve Union Cavalry Corps Military Division of the Mississippi 22 March 24 April 1865 <http://cgsc.contentdm.oclc.org/cdm/singleitem/collection/p15040coll6/id/644/rec/38>

³⁶ McKenney, Janice E.: The Organizational History Of Field Artillery 1775-2003. Center Of Military History, United States Army, Washington D. C. 2007. 73. o.

³⁷ Szanati József: A tábori tüzérség az első és a második világháborúban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1984. 21. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

és mozgékony *könnyű* (főként lovagló) *tüzérségen* alapuló, **defenzív gyalogsági harcéljárás** alkalmazott. Ebben a magas fokú tüzérrőre, manőverező tüzérségre és a kockázatvállalás minimális szintjére építettek, gyakran kihasználva a védelmi harc olyan lehetőségeit, mint a terepadottságok. A krími háborúban és az amerikai polgárháborúban már a **huzagolt lövész- és tüzérségi fegyverekkel laza csatárláncban küzdő gyalogság** és erős sereglövassági kötelékek gyakran nagy mélységű alkalmazása volt tapasztalható. (A gyalogság puskáinak tüzereje és fegyvereinek pontossága, illetve lőtávolsága ekkor már lehetővé tette a szuronyrohamok elhagyását.) Huzagolt ágyúkból álló tüzérségük már **nagy lőtávolságra** volt képes koncentrált tűzhatást gyakorolni.

A gyalogság harcéljárásainak korszerűsödését leginkább a *könnyűgyalogság* (huzagolt és/vagy rövid fegyverrel csatárláncban tevékenykedő erők) térnyerése jellemezte. Az oroszoknál 1812-ig csak névleg létezett ilyen fegyvernem, a franciák a könnyű- és a nehézgyalogság hatékonyan együttműködő kötelékeire építettek, míg az angoloknál többségi, az amerikai haderőben pedig kizárólagos szerepre tett szert ez a csapatnem. *A tüzérség fejlődése – különösen a lovagló tüzérűtegek számszerű növekedése – nagy hatással volt a könnyűgyalogság térnyerésére.* „A könnyűgyalogság puskázó csatárláncainak és oldalbiztosítást végző kötelékeinek támogatásában kiemelt szerephez jutottak a lovagló tüzérség gyorsan mozgó ütegei.”³⁸ Ilyen módon az egyes haderők könnyűgyalogság fejlesztésére vonatkozó törekvéseit – a huzagoltfegyver-gyártó kapacitás mellett – *leginkább a lovagló tüzérség fajlagosan kis tömegű eszközeinek előállítására való hadiipari képesség befolyásolta. Nem mindenütt valósult azonban meg egyformán a költség- és technológiaigényes lovagló tüzérség széles körű felállítására.* A szükséges mozgékonytámaszt gyakran csak a tüzérő rovasára voltak képesek megvalósítani. Az orosz haderő lovasságának döntő többségét kitevő kozák könnyűlovasság lovagló tüzérsége az 1805-ben a sorogyalogság hadrendjéből kivont 3 fontos gyalogsági ütegekből állt, csekély tüzérrővel. A franciák 8-12 font, illetve az angolok 6-9 font közötti lovagló tüzérsége – amelyet ütegenként két-két tarackkal is kiegészítettek – már jóval nagyobb tüzérrővel bírt. Az angol és az amerikai uniós haderő kiemelkedően jó eredményeket ért el ezen a területen, többségében könnyűgyalogsági harcéljárásra építve, míg a franciák közepes, a poroszok és az oroszok pedig szerény könnyűgyalogsági képességgel – és lovagló tüzérséggel – rendelkeztek. Az orosz haderő könnyűgyalogsága (vadászok) lényegében nem építhetett a lovagló tüzérség támogatására.³⁹ (Következésképpen nem is alakult ki igazán hatékony könnyűgyalogság.)

A tüzérség fejlődése jelentős hatással bírt a lovasság szervezeteire és harcéljárására is. Már a *lovasságról* szóló tanulmányunknak is szerves részét képezte a tüzérség egy sajátos, önálló jelentőségre szert tévő területe, a **lovagló tüzérség** ismertetése.⁴⁰ A tüzérség e fajtájának fokozatos elterjedése a 18. század közepétől új távlatokat nyitott a *nehéz és félnehéz lovasság* (vértések és dragonyosok) alkalmazási lehetőségeiben (pl.: gyalogsági védelem áttörése) és maga után vonta e lovassági kategóriák dinamikus létszámnövekedését. Ugyanakkor szintén a 18. század közepétől indult erőteljes növekedésnek az európai haderők *könnyűlovassága* is.⁴¹ Már Nagy Frigyes háborúiban jelentős könnyűlovassági kötelékek csaptak össze egymással. A könnyűlovasság – egyéb feladatai (felderítés, szárnybiztosítás, üldözés, portya) mellett – jelentős szerephez jutott a saját tüzérség ütegeinek biztosításában-védelmezésében, illetve az ellenfél tüzérségének lerohanásában-pusztításában (pl.: Jéna, 1806; Eylau, 1807; Borogyino, 1812; Lipcse és Katzbach, 1813).⁴² Habár egyes esetekben a gyalogság is képes lehetett lerohanni a tüzérűtegeket, veszteségei e művelet során

³⁸ Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: *Napoleonic artillery*. Marlborough, The Crowood Press, 2007. 272. o.

³⁹ Uo. 54. o.

⁴⁰ Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: A napóleoni haderő manőverező hadviselése - a hatékony nehézlovasság harcéljárásának kialakítása, egyes ellátási és hadfelszerelési kérdései I-III. rész. *Katonai Logisztika*, 2010. évi 15. évf. 1. szám, 2011. évi 16. évf. 1. szám 147-174. o.; 2012. évi 17. évf. 1. szám 160-195. o.

⁴¹ Kivéve a keleti államok haderejét, ahol létszámuk eleve elérte a haderő harmadát.

⁴² Denison, George Taylor: *A lovasság története* Dürer reprint kiadás, Budapest, 1992. 305., 320. és 321-22. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

mintegy 3-3,5-szer nagyobbak voltak, mint a jóval mozgékonyabb lovasságé.⁴³ Alapvetően néhány gyalogszázad védte a tüzerüteget. „A lövegek védelmére mindig fedező csapatot rendeltek, amitől az üteg legfeljebb néhány százalékszára távolodhatott el.”⁴⁴ Egy, az üteg ellen végrehajtott lovassági támadás esetén a tüzérőség irányba fordult, majd a rendelkezésre álló rövid időben tüzzel próbálta meggátolni az állásai ellen irányuló támadás kibontakozását, miközben a gyalogság felkészült a lovassági támadásra és négyszögbe állt. A lovasok „közül azok, akik túléltek az előrenyomulás során rájuk leadott 2-3-sortüzet, ellenlovagoltak az ágyúk mellett... a tüzérők pedig a gyalogsági négyszögek védelmébe menekültek előlük. A támadó lovasság ekkor a négyszög puskatüzében elveszítette minden még esetleg megmaradt lendületét.”⁴⁵ Néhány kisebb lovastámadás rövid ideig való kivédésére tehát alkalmasnak bizonyult a tüzérőség, illetve a tüzérőséget biztosító gyalogság együttes tüze. Azonban a biztosítást végző gyalogság „rendszerint csak kisebb egység volt, többnyire 1-2 századnyi erő, nagyobb számú ellenség ellen sokáig nem védhették a lövegeket”.⁴⁶ Önmagában a gyalogság akkor nem volt alkalmas a lovasság támadásának kivédésére, ha az lovagló tüzérőséggel volt megerősítve. „A legkiszolgáltatottabb helyzetben a lovasság elleni védelemre felállt gyalogos négyszögek voltak... A gyalogsági négyszög egy passzív védelmi alakzat, a lovassági támadásnak ugyan hosszan képes ellenállni, de ha az tüzérőséget is hozott magával, súlyos veszteségeket tudott okozni, ha a lovasság nem állt rendelkezésre.”⁴⁷ Az ellenfél lovasságának hadtest-tüzérőség vagy hadsereg tüzértartalék elleni tömeges támadása esetenként csatadöntő műveleti elemnek bizonyult. Eylau-nál (1807. 02. 08.) a felvonult orosz hadsereg nemcsak gyalogságát, de tüzérőségét tekintve is jelentős fölényben volt a Napóleon vezette francia hadsereggel szemben, ám nem rendelkezett túlerejű sereglövassággal. Az ezer főnként 5,5 löveget felvonultató orosz hadsereg a hadrend közepén vonta össze tüzértartalékát és annak tömegtüzével olyan mértékben meggyengítette a francia közepet, hogy annak már az összeomlásától lehetett tartani, ami a csata elvesztését jelentette volna Napóleon számára. Ekkor azonban Napóleon 14.000 lovasból álló hadtest erejű nehézlovassági tartalékot vetett be az orosz tüzérőség megsemmisítése, illetve az orosz vonalak áttörése céljából.⁴⁸ A lovasság csapást mért a támadó orosz oszlopokra, majd lovasai **szétverték azt az orosz tüzérőséget**, amely addig oly sok veszteséget okozott a francia középnek.⁴⁹ A francia nehézlovasság „két szárnyra vált... előrenyomult, áttörte a centrum sűrű hadsoraikat, majd miután átgázolt rajtuk, az oroszok háta mögött ismét egyetlen oszlopba egyesültek. Ezután megindultak visszafelé ugyanazon az útvonalon, amelyen áttörtek. A szétzilált orosz egységeken áthaladva levágták a tüzérőket, akik korábban oly sok emberüket elpusztították.”⁵⁰ Az orosz gyalogság négyszögekbe fejlődött és saját védelmével volt elfoglalva a francia lovastámadás során. Az orosz lovasság kötelékei ugyan kísérletet tettek a támadó nehézlovasság feltartóztatására, erőik azonban messze nem bizonyultak elegendőnek a feladathoz. Az orosz tüzérőség többsége elveszett, a csata francia győzelemmel zárult.

A 18. század közepétől, a tüzérőség szervezeteinek dinamikus növekedését követően, úgy a gyalogság harctevékenysége, mint a tüzerütegek biztosítása, fedező lovasságot igényelt. A tüzerütegek lerohanására, illetve biztosítására egyaránt a könnyűlovasság bizonyult a legalkalmasabbnak. Azért is célszerű volt egy-egy könnyűlovas alegységgel megerősíteni a tüzerütegek biztosítási rendszerét, hogy rendelkezésre álljanak, ha az ellenfél gyalogsági támadása során felvonuló *könnyűgyalogság pontlövő tűzcsapásai* esetén lovassági ellencsapásra volt szükség. (A könnyűgyalogság egyik fő célpontja a tüzerütegek kezelőszemélyzete volt.) A lovasság könnyűgyalogos lánc ellen induló rohama rendszerint hatékonynak bizonyult, a laza csatárláncban tevékenykedő könnyűgyalogság ez ellen ugyanis – elhelyezke-

⁴³ Wiese, Terence: Artillery Equipments of the Napoleonic Wars, Osprey Publishing, London, 2000. 31. o.

⁴⁴ Pásztai László: A Magyar Honvédsereg harcászata az 1848/49-es szabadságharcban ZMNE KLHK HDI Budapest, 2009. 101. o.

⁴⁵ John Keegan: A csata arca. Akadémiai Kiadó, Budapest 2013. 183. o.

⁴⁶ Pásztai László: A Magyar Honvédsereg harcászata az 1848/49-es szabadságharcban ZMNE KLHK HDI Budapest, 2009. 101. o.

⁴⁷ Uo. 107., 112. és 116-7. o.

⁴⁸ Waitman Beorn: French Cavalry At Eylau, 1807 And Napoleon's Cavalry Doctrine. United States Military Academy, West Point, New York, 1999. 7. o.

⁴⁹ Denison, George Taylor: A lovasság története Dürer reprint kiadás, Budapest, 1992. 309. o.

⁵⁰ John Keegan: A csata arca. Akadémiai Kiadó, Budapest 2013. 47-48. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

déséből fakadóan - nem volt képes négyoszögbe állni. Ilyen módon a 18. század közepétől, a tüzéruitegek, illetve tüzérezredek számának dinamikus növekedésével párhuzamosan fokozatos növekedésnek indult a tüzérség elleni támadó-, illetve védelmi harctevékenységekben egyaránt nagy szerepet játszó könnyűlovasság is.

A lovas szervezeti elemek számának növekedésével, a nehézlovasság részleges önállósodásával *célszerűvé vált magát a lovasságot is szervezetszerű támogató tüzérségi elemekkel (lovagló tüzér ütegekkel) megerősíteni*, ami tovább növelte a tüzérség részarányát a 18. század végétől a haderőkben. A lovagló tüzérség különösen nagy hatékonysággal végezhetette a lovassági támadás hatására négyoszögbe állt gyalogság pusztítását. A gyalogságot, ha nem állt időben négyoszögbe, a lovasság támadása semmisítette meg, ha négyoszögbe állt, akkor pedig a tüzérség – különösen a lovagló tüzérség. Ilyen módon *a lovasság különféle csapatnemei létszámnövekedésének egyik meghatározó fontosságú oka éppen a tüzérség fejlődésében, számszerű növekedésében és minőségi átalakulásában (lovagló tüzérség elterjedése) keresendő*.

A tüzérség és a lovasság haderőn belüli részarányának és fontosságának növekedésével fokozatosan létrejött egy, az immár egyenrangú fegyvernemek szoros együttműködésén alapuló hárompólusú **összefegyvernemiség**, ami már *minőségi változáshoz vezetett a hadviselésben*. A tüzérségi eszközök tömeggyárthatóságának létrejöttével immár könnyen megvalósítható volt nagyszámú tüzéruiteg felállítása. Ennek hasznos kiegészítője volt a tüzérség megvédésére és támadására egyaránt képes, a tüzérséggel együtt dinamikusan növekvő létszámú lovasság, amely egyúttal *az egyetlen olyan erő volt a csatatéren, amely támadásaival a tüzérség számára kedvező mozgásformákra kényszeríthette a gyalogságot*. „Lovasegység felbukkanása *tömegalakításra* (gyalogsági négyoszögbe állásra) ösztönözte az ellenség gyalogságát, *hogy aztán az ágyútűz annál nagyobb veszteségeket idézzon elő...* Nyílt terepen, túlerejű lovasság ellen *célszerű volt a lovasság arcvonal mögött tartása a gyalogsági négyoszögek védelmére.*”⁵¹ Nagyszámú lovasság fenntartásával ilyen módon nemcsak a saját tüzérség tüzének hatékonyságát fokozták, hanem megvédték saját gyalogsági négyoszögeiket is. A tüzérség műveleti hatékonysága a más fegyvernemekkel való együttműködéstől függött. „Ha bármelyik oldal tüzérsége lehetőséget talált más fegyvernemekkel való *„együttműködésre*”, azaz gyalogos vagy lovassági akciókkal egyidejűleg tudta támadni ugyanazt az ellenséges alakulatot, *a lövegek tüzének hatékonysága megsokszorozódott*. Az ellenséges (lovas) alakulat közeli jelenléte ugyanis olyan fenyegetést jelentett, ami rákényszerítette a védekező alakzat katonáit, hogy felálljanak, és ne mozduljanak: márpedig a katonával nem történhetik kellemetlenebb dolog, mint hogy egy helyben áll, az ágyúk tüzelnek rá, ő pedig semmit sem tehet...A lovasság és a tüzérség gyalogság elleni működése ugyanakkor kiegészítő és előkészítő jelleggel bírt...Az olyan gyalogságot, amely az ellenséges lovasság fenyegetései és a tüzérségnek a lemészárlására irányuló erőfeszítései ellenére sem volt hajlandó visszavonulni az ellenség által igényelt területről, végül a gyalogságnak kellett megtámadnia.”⁵² A gyalogsági támadás sikeressége viszont a tüzérség támogatásától függött. Így alakult ki - többé-kevésbé mindenütt - *a gyalogság, a tüzérség és a lovasság – mint egyenrangú fegyvernemek – szoros összefegyvernemi együttműködésén alapuló hatékony összefegyvernemi harcászat*. Ezzel vége szakadt a metodizmus korszakának főként gyalogsági haderőkre alapozó, válságtüneteket mutató, alacsony hatásfokú harcászatának. *Az összefegyvernemiség kialakulása és a hatékony hadviselés létrejötte a tüzérség fejlődéséhez – lényegében az ágyúgyártás ipari-technológiai háttérének fejlődéséhez és a tüzérségi eszközök tömeggyárthatósága létrejöttéhez – volt köthető* és magával hozta a gyalogság, illetve a lovasság szervezeteinek és harceljárásainak fejlődését (könnyűgyalogság csatárláncai, nehézlovasság lovagló tüzérséggel támogatott önálló szervezetei). E folyamatból fakadóan az általunk vizsgált korszakon növekedett a tüzérség és a lovasság haderőn belüli részaránya, miközben – a korszerűsödés folyamatai (könnyűgyalogság fejlődése) mellett – csökkent a gyalogságé.

⁵¹ Pászti László: A Magyar Honvédsereg harcászata az 1848/49-es szabadságharcban ZMNE KLHK HDI Budapest, 2009. 107., 112. és 116-7. o.

⁵² John Keegan: A csata arca. Akadémiai Kiadó, Budapest 2013. 195-196. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A tüzér fegyvernem méretének növekedésével a 19. század csatái folyamán egyre inkább döntő jelentőséghez jutó, gyakran 80-170 löveget felsorakoztató *tüzértartalék* alkalmazási lehetőségeiben is meghatározó szerepe volt a lovaglós tüzérség arányának. Oroszország hadereje 1808-ig gyalogos tüzértartalékokat alkalmazott, amely nehézsége és lassú felvonulása folytán a csaták többségében nem került alkalmazásra.⁵³ A francia haderő vegyesen alkalmazott gyalog és lovaglós tüzérséget a tüzértartalékban, jelentősen fokozva ezzel a mozgékonyt és a tüzzel való manőverezés lehetőségét a csata során.⁵⁴ A brit tüzértartalék jelentős mértékben épített a lovaglós tüzérségre. Waterloo-nál Wellington a teljes lovaglós tüzérséget tartalékban tartotta, így a csata döntő pillanataiban a lovaglós tüzérség mindig a legmegfelelőbb helyen foglalhatott állást. Gettysburgnál (1863) a mintegy 100 eszközt felvonultató uniós tüzérségi tartalék mozgékonyt – mintegy a fele könnyű huzagolt ágyú volt – szinte csatadöntő tényezőnek bizonyult. A tüzérségi tartalék szervezeti jellemzői – a gyalog- és a lovaglós ütegek részaránya – kihatottak a tartalékokat biztosító erők jellemzőire is: a kevésbé mobil tartalékok inkább gyalogság biztosította, míg a mobilabb, több lovaglós elemet felvonultató tartalék biztosításához inkább a lovasság jelenthette a lerohanás elleni védelmet.

A 18. szd. közepétől a tüzérség különböző manőverképes szervezet-típusainak (lővontatású tábori tüzérség, illetve a lovaglós tüzérség) elterjedése, illetve számszerűségének növekedése egyaránt serkentőleg hatott a gyalogság és a lovasság harcászataira, ezáltal – a kiegyensúlyozottabb fegyvernemi arányok, az összefegyvernemesség és a hatékony fegyvernemi együttműködés létrejöttével – összességében tette hatékonyabbá és intenzívebbé a hadviselést. Amint az a 2. számú táblázat adatai alapján is nyomon követhető, a hadviselés – az 1618-1713 közötti, az általunk vizsgált korszakot megelőzően, illetve főként a metódizmus elveit követő időszakban – kéthavonta egy kisebb csatát megvívó intenzitási szintjéről mintegy **nyolcszoros értékre nőtt az 1740-1865 közötti időszakon**.⁵⁵

A HADICSELEKMÉNYEK JELLEMZŐINEK VÁLTOZÁSA A TÜZÉRSÉGI ESZKÖZMENNYISÉG NÖVEKEDÉSE TÜKRÉBEN 1618-1865⁵⁶

HÁBORÚ MEGNEVEZÉSE ÉS IDEJE	CSATÁBAN RÉSZTVEVŐ HADSEREG ÁTLAGOS LÉTSZÁMA	ÁGYÚK SZÁMA/ 1000 FŐ	ÁGYÚ LŐTÁV	100000 FŐ FELETTI ÖSSZEGETT LÉTSZÁMÚ CSATÁK	A CSA-TÁK SZÁMA HAVONTA	ÁGYÚK ÁTLAGOS SZÁMA CSATÁBAN ⁵⁷	HAD-VISELÉS INTENZITÁSI MUTATÓ ⁵⁸
Harcincéves háború (1618-1648)	19 000 fő	1,5 db	500 m	1 db	0,24 db	28 db	4,56
XIV. Lajos háborúi	40 000 fő	1,75 db		7 db	0,77 db	70 db	30,8

⁵³ Uo. 270. o.⁵⁴ Uo. 276. o.⁵⁵ Havi 0,5-ös átlagról havi 3,45-ös átlagra. Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 159. o.⁵⁶ Az adatok alapvetően Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 159. o. lábjegyzetre támaszkodnak, azonban az amerikai vonatkozású adatokat (tüzérség 1000 főnként, csaták száma havonta) Keegan, John: Az amerikai polgárháború. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012. 483. és 492. o. alapján pontosítottuk. A csatában részt vevő átlagos amerikai hadsereg méretét az e hadsereg támogatása érdekében a mélységben önállóan tevékenykedő lovashadtest létszámával egészítettük ki. Union Corps Histories: Cavalry Corps (Army of the Potomac) <http://www.civilwararchive.com/CORPS/cavaop.htm>⁵⁷ Az 1000 főre eső ágyúság és a létszám szorzata ezerrel osztva.⁵⁸ A hadviselés intenzitási mutatója alatt a havi átlagos csataszám és a csaták átlagos létszámának szorzatát értjük, ezerrel osztva.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

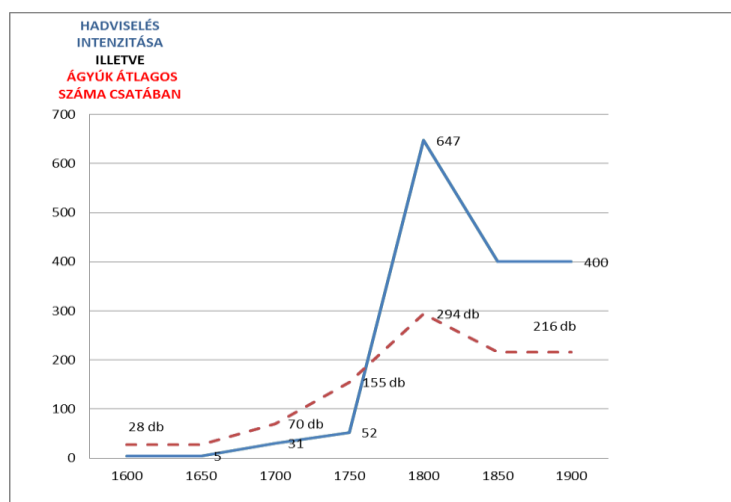
(1689-1713)			700 m				
II. Frigyes hábo- rú (1740-1763)	47 000 fő	3,3 db		12 db	1,1 db	155 db	51,7
Francia forra- dalmi háborúk (1793-1802)	45 000 fő	3,3 db		12	3,7 db	148 db	166,5
Napóleon hábo- rú (1803-1815)	84 000 fő	3,5 db	700- 1200 m	37 db	7,7 db	294 db	647
Amerikai polgár- háború (1861-1865)	54 000 fő (+ 10 000 fő) ⁵⁹	4 db (huzagolat- lan és huz- goltágyúk)	1200- 4000 m	18 db	6,25 db	216 db	400

2. sz. táblázat.

Ennek kiváltó oka főként az volt, hogy a tüzérségi eszközök száma a 19. század végére minden haderőben hozzávetőleg megháromszorozódott, majd ezt követte egy minőségi átalakulás: a lovaglós tüzérség széles körű elterjedése, illetve a 19. század közepétől a huzagolt elöltöltő ágyúk térhódítása.

Ekkortól a gyalogságot támogató nagyszámú tüzérségi eszköz, illetve a százas nagyságrendben összevont tüzérségi csoportosítások és a nagyfokú manőverezésre alkalmas lovaglós tüzérség tüzereje (és az általa támogatott nehézlovaság) már inkább válik döntő tényezővé a csata megívásában, mint a gyalogos katonák egyéni lőfegyverei.

Ugyanakkor az 1740-1750 közötti időszakról maga a gyalogság is tüzezősebb fegyverneművé vált az egyéni lőfegyver korszerűsítése (kópús bajonett, kovás elsütőszerkezet, fém töltővessző, papírcsomagolású töltés, huzagolt fegyverek megjelenése) következtében.

1. sz. diagram. A hadviselés intenzitási mutató változása és a bevetett tüzérségi eszközmennyiség növekedésének kapcsolata 1600-1900 között⁶⁰

⁵⁹ A hadsereget a mögöttes területen támogató lovashadtest létszáma.

⁶⁰ A 2. sz. táblázat adatai alapján.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Jelmagyarázat: Folyamatos vonallal jelzett a *hadviselés intenzitási mutató* a havi átlagos csataszám és a csatákban résztvevők (ezerrel osztott) átlagos létszámának szorzata (kék szín), míg a szaggatott vonal az *ágyúk átlagos számát jelöli a csatában* (piros szín, db).

A napóleoni háborúk során – különösen a háború 1807-ig tekinthető szakaszában –, a hadviselő felek tüzérsége egymástól jelentősen eltérő szervezeti és haditechnikai jellemzőkkel lépett harcba. Az egyes csatákban a lövegek mennyiségében mutatkozó számszerű eltéréseket a 3. számú táblázat mutatja be.

Legtöbb löveggel a porosz és orosz haderő rendelkezett, míg a legkevesebbel (természetesen a szárazföldön) az angol. **A haderők a tüzérségi eszközök számszerű növelésével fokozták tűzerejüket, miközben ugyancsak ezzel arányosan csökkent mozgékonyáguk.**

TÜZÉRSÉG RÉSZARÁNYA A NAPÓLEONI HÁBORÚK, A KRÍMI ÉS
AZ AMERIKAI POLGÁRHÁBORÚ CSATÁIBAN⁶¹

CSATA	HADERŐ	LÉTSZÁM	LÖVEGSZÁM	LÖVEGMENNYISÉG EZER FŐRE
Austerlitz (1805)	Francia	73200	139	1,89
	Szövetséges (orosz, osztrák)	85400	278	3,25
Friedland (1806)	Francia	66000	118	1,78
	Szövetséges (orosz, porosz)	84000	120	1,42
Jéna- Auerstadt (1806)	Francia	120000	120	1,0
	Porosz	110000	300	2,7
Eylau (1806)	Francia	54000	200	3,7
	Szövetséges (orosz, porosz)	72000	400	5,5
Wagram (1809)	Francia	160000	430	2,7
	Osztrák	140000	410	2,9
Portó (II.) (1809)	Francia	11000	20	1,8
	Angol	20000	24	1,2
Salamanca (1812)	Francia	48500	78	1,6
	Szövetséges (angol, portugál)	59000	60	1,01
Vittoria (1813)	Francia	66900	138	2,06
	Szövetséges (angol, portugál)	75300	90	1,19
Borogyino (1812)	Francia	133000	587	4,41
	Orosz	120000	640	5,33
Ligny (1815)	Francia	80000	210	2,62
	Porosz	84000	224	2,66

⁶¹ Haythornthwaite, Philip J.: Weapons Equipment of the Napoleonic Wars. Arms and Armour Press, London, 1996.
<http://www.scribd.com/doc/14597569>. 71. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Inkerman (1854)	Angol-francia	23200	58	2,5
	Orosz	42000	134	3,2
Gettysburg (1863)	Észak	94000	360	3,8
	Dél	75000	272	3,62

3. sz. táblázat

Az ezer főre eső lövegek számát tekintve az **orosz-porosz tüzérség** volt a legkedvezőbb helyzetben, mivel a csatákban **átlagosan 4-5 löveg/ezer fővel vettek részt**. A franciák esetében ez az érték **3 löveg/ezer fő volt**, a partraszállások miatt kevesebb löveggel harcoló **angoloknál** pedig (kiegészítő adatként figyelembe véve azt is, hogy Wellington 67000 fős hadereje Waterloonál 150 ágyúval rendelkezett) **1,6 löveg/ezer fő**.⁶²

A napóleoni korabeli tüzérségek harceljársait vizsgálva, szintén jelentős eltérések mutatkoznak a hadviselő felek között. A klasszikus vonalharcászat elemeit leginkább megőrző **porosz és orosz haderő inkább szétszototta tüzérségét, mintsem koncentráta**. A tűzzel intenzíven manőverező **franciák összevontan alkalmazták tüzérségüket** (és lovaságukat is). A kevés ágyúval rendelkező **angolok a lovaglótüzérség döntő túlsúlyával tették manőverezőképesebb katonai erőiket**.

TÜZÉRSÉGEK SZERVEZETI ARÁNYA A NAPÓLEONI HÁBORÚKBAN (1805)⁶³

HADERŐ	LOVAGLÓ TÜZÉR EZREDEK	TÁBORI TÜZÉR EZREDEK	LOVAGLÓ ÉS TÁBORI TÜZÉR EZREDEK ARÁNYA	GYALOG/ TÜZÉR EZREDEK SZÁMA	TÜZÉRSÉGI ESZKÖZ 1000 FŐRE
Angol	1	2	33%-67%	49/3	2
Francia	6	8	42%-58%	126/14	3
Porosz	1	4	20%-80%	66/5	3,5
Orosz	2	9	18%-82%	132/11	5

4. sz. táblázat

Figyelembe véve a 4. számú táblázat tüzérségi szervezetek nemzetenkénti összetételével kapcsolatos részletes adatait, megállapítható, hogy:

- arányaiban legkevesebb lovaglótüzérezreddel (18-20%) a poroszok és oroszok rendelkeztek, míg a legtöbbet a franciák és az angolok (33-42%);
- arányaiban a gyalogság létszámához képest legkiterjedtebb tüzérséggel az oroszok és a poroszok rendelkeztek (3,5-5 löveg 1000 főnként) míg a legkevesebbel az angolok (2 löveg 1.000 főnként);

⁶² A számításnál csak a két szélső – a legmagasabb és a legalacsonyabb - értéket vettük figyelembe.

⁶³ Az oroszok 1 gárda- és 2 sor lovaglótüzér-osztályát egy ezrednek, a kozák lovaglótüzér-ütegeket összességében szintén egy ezrednek, az angolok (Congrave-rakétaütegekkel együtt) 8 lovaglótüzér üteget szintén 1 ezrednek számítottuk. A speciális feltöltöttségű és diszlokációjú angol haderőszervezet külön számítási metódust követel meg. Az angol gyalogság 3 gárda- és 96 sor gyalog ezredét – tekintettel az ezredek 1-2 zászlóaljjal való átlagos feltöltöttségére – ezredenként 1,5 zászlóalj mennyiséggel számoltuk meg, így a 148 zászlóaljat hárommal osztva mintegy 49 ezred mennyiségűnek tekintettük. Johnson, Ray: Napoleonic Armies Arms & Armour, London, 1984. 20., 105. és 134. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. számTÜZÉRSÉGEK LÖVEGANYAGA A NAPÓLEONI HÁBORÚKBAN (1805)⁶⁴

HADERŐ	NEHÉZÜTEG LÖVEGANYAG	KÖNNYŰÜTEG LÖVEGANYAG	LOVAS ÜTEG LÖVEGANYAG
Angol	4x9 fontos ágyú 2x18 fontos tar. Összes eszköz: 6	4x6 fontos ágyú 2x18 fontos tar. Összes eszköz: 6	2x6 fontos ágyú 2x 9 fontos ágyú 1x18 fontos tar. Összes eszköz: 5
Francia	6x12 fontos ágyú 2x18 fontos tar. Összes eszköz: 8	4x6 fontos ágyú 2x18 fontos tar. Összes eszköz: 8	4x8 fontos ágyú 2x4 fontos ágyú 2x18 fontos tar. Összes eszköz: 8
Porosz	6x12 fontos ágyú 2x10 fontos tar. (2x3 fontos tar.) Összes eszköz: 10	6x6 fontos ágyú 2x7 fontos tar. (2x3 fontos tar.) Összes eszköz: 10	4x6 fontos ágyú 2x7 fontos tar. Összes eszköz: 6
Orosz	8x12 fontos ágyú 4x20 fontos tar. 2x3 fontos tar. Összes eszköz: 14	8x6 fontos ágyú 4x10 fontos tar. 2x3 fontos tar. Összes eszköz: 14	6x6 fontos ágyú (kozáküteg: 3 font) 6x10 fontos tar. Összes eszköz: 12

5. sz. táblázat

Az 5. számú táblázat alapján egy-egy tüzérségi szervezetben (nehéz és könnyű üteg) a legnagyobb darabszámú (10-14 db) és legnehezebb (8x12 fontos ágyú) eszközöket az orosz és a porosz haderő sorakoztatta fel, míg a legkönnyebb és legkevesebb (6 db) löveget tartalmazó üteget az angol haderőben találjuk. Feltűnő a lovaglós tüzérségnél az angol 9 fontos – lényegében más haderők gyalogtüzérségével azonos tüzerejű – löveganyaga és alacsony eszköz-száma, illetve az orosz lovaglós lövegeknél alkalmazott, kirívóan elavult 3 fontos könnyűágyú, és az eszközök ezt nyilván kompenzálni törekvő, ütegenkénti nagy száma. (Az orosz lovasság többségét a kozák ezredek tették ki, így ezek tüzérségi támogatása a jellemző adat.)

Megjegyzendő, hogy a 78 tábori tüzérezreddel (és mintegy 6 dandárnyi lovaglós tüzérséggel) rendelkező, 1696 gyalogezredet felvonultató amerikai (unionista) polgárháborús haderőben a tüzérség szervezeti aránya mintegy 4%-ot tett ki, ami a napóleoni angol haderő arányaival mutat rokonságot.⁶⁵ (Ezt nem szerepeltethettük az 1805-ös állapotot tükröző táblázatban.) Könnyű tüzérütegeikbe 4 db 6 fontos ágyút, illetve 2 db 12 fontos tarackot szerveztek, míg a nehéz üteg állományába 4 db 12 fontos ágyú és 2 db 24 fontos tarack került.⁶⁶ A tüzérséget viszont – a franciákhoz hasonlóan – hadtest szinten vonták össze egy 4-9 üteges tüzérdandárba.⁶⁷ Az amerikai uniós haderőben szintén kiemelkedően fontos szerep jutott a lovaglós tüzérségnek, amelyekkel már lovashadtesteket is támogattak.

⁶⁴ Uo.⁶⁵ Ezeket az erőket 35 tüzérdandárba és 5 lovaglótüzér dandárba szervezték.⁶⁶ McKenney, Janice E.: The Organizational History Of Field Artillery 1775-2003. Center Of Military History, United States Army, Washington D. C. 2007. 51. o⁶⁷ Uo. 61. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

Az általunk vizsgált korszakok, a 18-19. században a haderők szervezetének **számszerű többségét** a gyalogság alkotta. A „**hadügyi forradalom**” **elmélete** a nagy értékű és technologiaigényes fegyveremek (várak, haditengerészet, tüzérség és „a fokozott gyalogsági tüzerő”) létrejöttének és fejlődésének függvényében vizsgálja ezt az időszakot.⁶⁸ Vizsgálati módszerünk egyik elemeként magunk is ezt a gondolatmenetet követjük, hiszen a napóleoni háborúkra vonatkozóan a hadtörténészek már a nyolcvanas években felismerték, hogy „a **fegyveres harc anyagi-technikai viszonya a háborúk kézműipari korszakában (16-18. szd.)**... a polgári forradalmak idején **jelentősen megváltoztak**.”⁶⁹ Ekkor lépett át az ipar – és vele együtt a hadiipar – a kézműipari korszakból a **klasszikus ipari korszakba**, természetesen hadviselő államonként más és más mértékben. Az **ipar forradalma** döntő változásokat eredményezett a **hadiipari kapacitás és minőségképesség** területén, ami viszont rendkívüli mértékben befolyásolta az egyes hadviselő államok **tüzérségének felszereltségét és harcászati képességeit**. Általában véve, mind a gyalogság, mind a tüzérség és a lovasság fejlődési folyamatai **az új eljárásokkal gyártott haditechnikai eszközök** – tábori- és lovagló ágyúk, huzagolatlan és huzagolt puskák, lovassági vérték és sisakok – **tömegtermelése**, illetve egyes esetekben **minőségi anyagok és megmunkálási eljárások** (könnyű bronz ágyúanyag, precíz ágyúfúrás, puskák huzagolása) **alkalmazása tette lehetővé**. A **hadiipar termelési kapacitása és minőségképessége ekkortól vált a haderő-szervezési folyamat egyik kulcselemévé**. Ennek kézzelfogható aspektusa a **tüzérség haditechnikai eszközeinek, illetve harcászati szerepének növekedése**. A **tüzérségi eszközök száma a 19. század végére minden haderőben hozzávetőleg megháromszorozódott, ezért a hadviselés a metodizmus időszakában kéthavonta egy kisebb csatát megvívó intenzitási szintjéről az 1740-1865 közti időszakon mintegy nyolcszoros értékre nőtt**. Nemcsak az ipari kapacitások fejlődtek nagy sebességgel. Változtak a megmunkálási eljárások, gyártástechnológiák is. Ekkor következett be a zárványmentes öntési technológia elterjedése, illetve az öntött-furatú lövegekről a **tengely-szimmetrikusan fúrt lövegekre** történő áttérés is – az egyes államok számára különböző mértékben rendelkezésre álló gépipari megmunkáló kapacitás függvényében. **A hadviselő államonként jelentős mértékben eltérő mennyiségű és minőségű löveganyag eltérő tüzérségi harcjelzések létrejöttét eredményezte**.

Az egyes hadviselő felek haderőiben alkalmazott tüzérség szervezeti keretei és mennyiségi mutatói azonban a vizsgált időszakban gyökeresen eltértek egymástól – **a porosz és orosz, illetve a francia és az angol haderő más-más elvek szerint szervezte és alkalmazta tüzérségét**. Az angolok arányaiban kisszámú, de rendkívül mozgékony tüzérséggel támogatták partraszálló erőiket. Az amerikai unionista tüzérség az eszközök átlagos számszerűsége mellett már építhetett a huzagolt lövegek jelentős lőtávolságára is. A franciák közepes mennyiségű, közepesen mozgékony tüzérséggel segítették a magyaranyú lovassági elemmel vegyített szárazföldi haderőt, míg a nagyszámú, illetve nagy tömegű eszközei miatt nehézkes tüzérséggel rendelkező „orosz csapatokra jellemzőek voltak a nagy létszámú egységeket igénylő műveletek és a tüzérség széles körű alkalmazása.”⁷⁰ A tüzérségi képességek biztosítása két módon volt lehetséges: vagy kis mennyiségű, de mozgékony eszközzel, vagy nagy mennyiségű, kevésbé mozgékony löveganyaggal. Ahol nem tudtak korszerű, könnyű és mozgékony eszközt gyártani, ott a haderő megfelelő tüzérségi képességének biztosítása érdekében nagy mennyiségű, robusztus eszközökkel ellensúlyozták ezt a hátrányt. **A tüzérségi modell meghatározó volt a haderő összességének alkalmazási lehetőségeire**. Ilyen módon a hadiipari kapacitás közvetlenül befolyásolta a tüzérség kialakítását, ami viszont közvetlen hatással volt a gyalogság és a lovasság alkalmazására is.

Képletesen szólva, **az eltérő modellek ellenére megállapítható a tüzerő és a mozgékony „szorzatának” egyensúlyi szerepe**.

⁶⁸ Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005. 8-11. o.

⁶⁹ Szanati József: A tábori tüzérség az első és a második világháborúban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1984. 21. o.

⁷⁰ Zichermann István: A kaukázusi tűzfészek. Püldo Kiadó, Budapest, 2006. 11. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Az egyes haderők – az alkalmazó állam geostratégiai jellemzői, illetve iparosodottságának mértéke alapján – eltérő modellek szerint szervezték meg gyalogságukat és tüzérségüket. Amint azt a közel húsz éven át tartó napóleoni háborúk gyakorlata is bebizonyította, ezek a haderők – eltérő szervezési-alkalmazási modelljeik és eltérő mennyiségi-minőségi mutatókkal rendelkező hadfelszerelésük ellenére – hosszú távon egyenrangú félként csaptak össze egymással.

A hadviselés 1618-1865 közti fejlődésének a tüzérség vonatkozásában az alábbi főbb állomásait és fejlődési sajátosságait különböztethetjük meg:

- **nagy kiterjedésű kontinentális háborúk** már az ipari forradalmak korát megelőzően is voltak Európában (harmincéves háború, XIV. Lajos háborúi), de **ezek intenzitása igen alacsony volt.** Átlagosan négyhavonta került sor csatára, ahol is a jelentős veszteségek sem garantálták a döntés kicsikarását;
- az **ipar forradalma** döntő változásokat eredményezett a **hadiipari kapacitás és minőségképesség** területén, ami viszont rendkívüli mértékben befolyásolta az egyes hadviselő államok **tüzérségének felszereltségét és harcászati képességeit;**
- a havi egy csata mennyiséget először Nagy Frigyes háborúiban lépték át, ahol a gyalogság harcászati intenzitásának növekedése szoros összefüggésben volt **a tábori tüzérség számszerű mutatóinak kétszeres értékre növekedésével;**
- a tüzérségi eszközök száma 1715 és 1799 között minden haderőben hozzávetőleg **megháromszorozódott.** A fegyveres harc megvívását ekkortól az jellemezte, hogy **a csatatéren jelentős mértékben megnőtt a tüzérségi tűzsűrűség;**
- a tüzérség haditechnikai eszközeinek gyártástechnológiája a 18. század második felében robbanásszerűen fejlődött, ami lehetővé tette a lövegek fajlagos tömegének csökkentését, **a mozgékonyság növelését a tömeg csökkentésén keresztül, ami lehetővé tette a tüzérséggel való jelentős manőverezést és a tűzösszpontosítást;**
- megteremtődött tehát a gyalogsági védelem áttörésének – lényegében a bekerítésen vagy részekre szabdaláson alapuló **manőverező harcászat** kialakulásának – egyik előfeltétele;
- a **tüzérség** – és azon belül a lovaglós tüzérség – **fejlődésének következtében növekedésnek indult a könnyű- és a nehézlovasság, illetve a könnyűgyalogság is;**
- a bronz alkalmazása fajlagosan jóval könnyebb lövegek előállítását tette lehetővé, mivel a **bronz ágyúk akár fele akkora tömegűek is lehettek.** A fele akkora tömegért – lényegében **a mozgékonyságért – viszont kétszeres árat kellett fizetni, amit a tehetősebb államok inkább megengedhettek maguknak;**
- az egyes fegyvernemek fejlődési folyamatait **az új eljárásokkal gyártott haditechnikai eszközök tömegtermelése,** illetve egyes esetekben **minőségi anyagok és megmunkálási eljárások** (könnyű bronz ágyúanyag, precíz ágyúfúrás, puskák huzagolása) **alkalmazása tette lehetővé. A hadiipar termelési kapacitása és minőségképessége ekkortól vált a haderő-szervezési folyamat kulcselemévé;**
- **a hadviselő államokként jelentős mértékben eltérő mennyiségű és minőségű löveganyag eltérő tüzérségi harcjelölések létrejöttét eredményezte;**
- az orosz tüzérség nagyszámú, kiskaliberű, fajlagosan nagy tömegű löveggel, míg az angol tüzérség kisszámú, fajlagosan könnyű löveggel rendelkezett. A franciák e két modell között helyezkedtek el. **Ez meghatározta a tüzérség és a tüzérséggel való manőver lehetőségét és szerepét a harcban;**
- **a tüzérség haderőn belüli részarányának növekedése** új harcjelöléseket követelt meg a gyalogságtól (puskázó lánc és oszlop-roham) illetve a lovasságtól (lovaglós tüzérséggel támogatott hidegfegyveres tömegroham) is;

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- a korszak elején (Nagy Frigyes háborúi) a *tüzérség és a lovasság még a gyalogság alaptevékenységét támogatta a harcban*, míg a korszak közepére (napóleoni háborúk) már *létrejön az összefegyvernemi hadviselés*, amely a gyalogság, a tüzérség és a lovasság kiegyenlítődjő jelentőségű alkalmazásán alapult;
- a tüzérség fejlődéséhez köthetően *kialakult egy a gyalogság, a tüzérség és a lovasság – mint egyenrangú fegyvernemek – szoros összefegyvernemi együttműködésén alapuló hatékony összefegyvernemi harcászat*.

A kimondottan **hadiipari kapacitástól** függő, erősen **technikai** jellegű **tüzérségi fegyvernem** 18-19. században lezajlott fejlődésének – néhány kérdésben a 16-17. századra is visszatekintő – **vizsgálata** lehetővé tette számunkra, hogy az egymás mellett létező eltérő hadviselési modellek, a **hadászati kultúrák** előképeinek megjelenésével kapcsolatban is tegyünk egy kiegészítő jellegű, záró megállapítást. A haderő-korszerűsítési folyamatok – az egyes országok eltérő **hadiipari és gazdasági** lehetőségeihez igazodva – eltérő sebességgel zajlottak le. **Így az idők háborúiban – különösen a napóleoni háborúk kezdetén – rendkívül különböző szervezetű és haditechnikájú haderők csaptak össze igen eltérő harceljárásokkal – különböző hadászati kultúrákat képviselve. Ezek az eltérő kultúrák szoros összefüggésbe hozhatók a haderők tüzérsége közötti különbségekkel. Ugyanakkor a napóleoni háborúk számtalan csatája bizonyította be a gyakorlatban, hogy hosszú távon egymástól gyökeresen eltérő harceljárások – lényegében különböző hadászati kultúrák – is lehetnek egyenértékűek a harcban.**

Számos figyelemreméltó **párhuzam** figyelhető meg a **második világháború hadviselésével** – és az abban résztvevő haderők által képviselt **hadászati kultúrákkal**. (Néhány, a napoleon-kori nehézlovasság és a második világháborús páncéloscsapatok alkalmazása és szervezete közti párhuzamra már felhívtuk a figyelmet a lovassággal foglalkozó cikksorozatunkban.⁷¹) A napóleoni kor háborúiban a mozgáscentrikus hadászati kultúra elveit képviselő francia haderőnek ugyanúgy nem volt nagyobb számú lövege az oroszokkal szemben, mint ahogyan a mozgáscentrikus német haderőnek sem volt számszerűen több harckocsija a szovjetekkel szemben. Kevesebb számú ágyújuk sikeres és fölényes alkalmazását a franciák ugyanúgy a tüzérség koncentrált, önálló tüzértartalékban való alkalmazásával érték el, mint ahogyan a németek 1941-ben a harckocsik önálló hadosztályokba szervezésével értek el sikereket, kivívva a páncélos-főlényet. Az orosz löveganyag a napóleoni háborúk során, bár számbeli fölényben volt, lényegében elavult, részben korlátozott tűzerőjű, könnyű (3 fontos), részben pedig korlátozott mozgékonyosságú (a nehezebb lövegek) eszközt tartalmazott. Hasonló módon, 1941-ben a szovjet haderő elavult, alacsony harcértékű és korlátozott hatótávolságú, döntő többségében a könnyű kategóriába tartozó harckocsival (T-26, BT-5) szállt szembe a németekkel. A szovjetek éppen úgy a gyalogság támogatására osztották szét harckocsijaikat, mint ahogyan a napóleoni korszak orosz hadereje elaprózta löveganyagát a gyalogezredek és zászlóaljok között. A napoleon kori francia löveganyag – különösen a lovagló tüzérség eszközei – ugyanúgy technológiai fölényben álltak az oroszok eszközeivel szemben (ágyúfűrés, öntés módszerei, alapanyag minősége), mint ahogyan a német harckocsik technológiai fölényt mutattak a háború kezdeti időszakában a szovjetekkel szemben (Pz. III. és IV esetében rádió, optika, ötfős kezelőszemélyzet, nagyobb teljesítményű motorok, vastagabb páncélzat). Mindez francia/német részről egy manőverező hadviselés megvalósításának lehetőségét hordozta magában mindkét korszakban. A technológiai fölény mögött mindkét korszakban a francia/német társadalom fokozott gazdasági teljesítőképessége, jelentősebb ipari háttere állt. A csekélyebb és elavultabb ipari képességekkel bíró orosz hadiipart ez a helyzet nagy darabszámú eszköz legyártására készítette, hogy az ország hatékony megvédése céljából felállított nagyobb létszámú haderő számára a kellő katonai képességet biztosíthassa. Nem manőverező jellegű hadviselési helyzetekben, amikor az orosz/szovjet haderő védelemben volt (Friedland, Eylau, Borogyino, illetve Sztálingrád ostroma és Kurszk), a tüzérség és az élőerő számszerű fölényével ugyanolyan jelentős, esetenként sajátjánál is nagyobb vesztesé-

⁷¹ Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: A napóleoni haderő manőverező hadviselése - a hatékony nehézlovasság harceljárásának kialakulása, egyes ellátási és hadfelszerelési kérdései I-III. rész. Katonai Logisztika, 2010. évi 15. évf. 1. szám, 2011. évi 16. évf. 1. szám; 2012. évi 17. évf. 1. szám.

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

geket volt képes okozni a francia/német haderőben. A két korszak közötti párhuzamok tehát további vizsgálatra érdeme-
sek.

Kulcsszavak: hadiipar, tüzérség, elöltöltő, porosz, orosz, francia, angol

Keywords: armaments industry, artillery, muzzle-loading, Prussian, Russian, French, British

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Anthony L. Dawson – Paul Dawson – Stephen Summerfield: Napoleonic artillery. Marlborough, The Crowood Press, 2007.
- Bánlaky József: A magyar nemzet hadtörténelme. Digitális kiadás: Arcanum Adatbázis
Kft. 2001.<http://mek.oszk.hu/09400/09477/html/0020/2076.html>
- Baylis – Wirtz – Cohen – Gray: Stratégia a modern korban Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.
- Coggins, Jack: Arms and Equipment of the Civil War. Double Day & Company. New York, 1962.
- Denison, George Taylor: A lovasság története Dürer reprint kiadás, Budapest, 1992. 309. o.
- Hans Halberstadt: Tüzérségi eszközök a középkortól napjainkig. Hajja és Fiai könyvkiadó, Debrecen, 2003.
- Haythornthwaite, Philip J.: Weapons Equipment of the Napoleonic Wars. Arms and Armour Press, London, 1996.
<http://www.scribd.com/doc/14597569>.
- Heller, Mihail: Az Orosz Birodalom története I. Osiris Könyvkiadó, Budapest, 2003.
- John Laffin: A hadvezetés titkai. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004.
- Johnson, Ray: Napoleonic Armies Arms & Armour, London, 1984.
- Keegan, John: A csata arca. Akadémiai Kiadó, Budapest 2013.
- Keegan, John: Az amerikai polgárháború. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2012.
- McKenney, Janice E.: The Organizational History Of Field Artillery 1775-2003. Center Of Military History, United States Army, Washington D. C. 2007.
- McNab, Chris: Armies of The Napoleonic Wars Osprey Publishing, Oxford, 2009.
- Merth Balázs: Az amerikai polgárháború tüzérsége OTDK II. hely. ZMNE Budapest, 2002.
- Nofi, Albert A. (1998). The Waterloo Campaign: June 1815. Da Capo Press. p. 123. ISBN 0938289985. Retrieved 2008-05-26.
- Pászti László: A Magyar Honvédsereg harcászata az 1848/49-es szabadságharcban ZMNE KLHK HDI Budapest, 2009.
- Perjés Géza: Clausewitz. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1983.
- Peterson, Harold L. - Manucy, Albert: Artillery Through The Ages. National Park Service, Interpretive Series, History No. 3 US Government Printing Office, Washington, 1949.
- Peterson, Harold L. - Manucy, Albert: Artillery Through The Ages. National Park Service, Interpretive Series, History No. 3 US Government Printing Office, Washington, 1949.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- Rázsó Gyula. A lovagkor csatái. Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.
- Richard Holmes: A napóleoni háborúk kora. Alexandra Kiadó, Budapest, 2006.
- Szabó József (főszerk.): Hadtudományi Lexikon Magyar Hadtudományi Társaság. Bp., 1995.
- Szanati József: A tábori tüzérség az első és a második világháborúban. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1984.
- Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: A napóleoni haderő manőverező hadviselése - a hatékony nehézlovasság harceljárásának kialakulása, egyes ellátási és hadfelszerelési kérdései I-III. rész. Katonai Logisztika, 2010. évi 15. évf. 1. szám, 2011. évi 16. évf. 1. szám; 2012. évi 17. évf. 1. szám.
- Turcsányi Károly: Az ember – haditechnika rendszer a tudományos technikai forradalomban, Honvédelem, 1988/8. sz.
- Union Corps Histories: Cavalry Corps (Army of the Potomac) <http://www.civilwararchive.com/CORPS/cavaop.htm>
- Veszprémi László (szerk.): A korai stratégia - Tanulmányok. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2005.
- Waitman Beorn: French Cavalry At Eylau, 1807 And Napoleon's Cavalry Doctrine. United States Military Academy, West Point, New York, 1999.
- Wiese, Terence: Artillery Equipments of the Napoleonic Wars, Osprey Publishing, London, 2000.
- Wille, Hermann Heinz: A szakócától a dinamóig – a technika története a kezdetektől 1900-ig. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.
- Zicherman István: A krími háború. Püedlo Kiadó, Budapest, 2007.
- Zichermann István: A kaukázusi tűzfészek. Püedlo Kiadó, Budapest, 2006.

A 2012-ES MALI KONFLIKTUS ÉS ELŐZMÉNYEI**THE MALIAN CONFLICT OF 2012 AND ITS ANTECEDENTS**

Mali függetlenedése óta továbbra sem képes megküzdeni belső feszültségeivel. A kormány évtizedeken keresztül letörte a felkelő tuareg csoportokat, majd azokat társadalmi-gazdasági helyzetük javítását célzó egyezményekkel hitegette. A megoldatlan társadalmi-gazdasági konfliktusok, az ismételt súlyos szárazság ismét felerősítette a tuaregek önállósodási vágyát. A líbiai polgárháborúból (2011) hazatérő tuaregek, már harci tapasztalattal és jelentős fegyver mennyiséggel lépték át a határt, és váltak a fegyveres felkelés katonai erejévé. A felkelés legnagyobb sikereként a tuareg lázadók kikiáltották Azawad függetlenségét. A felkelésben részt vevő iszlám radikálisok – eltérő céljaik miatt – azonban szakítottak az önállósodásért küzdőkkel, szembefordultak velük, majd támadásaikat kiterjesztették Mali déli területei irányába. A nemzetközi közösség elítélte a történeteket és Franciaország katonai erővel beavatkozott a konfliktusba. Ezt követően afrikai oldalról az ECOWAS felajánlott erői hadba léptek, míg az EU felállított egy kiképző missziót a mali haderő támogatása és a belbiztonsági helyzet helyreállítása érdekében.

Since its independence, Mali hasn't been able to cope with its internal tensions. The government has cracked down on the Tuareg rebel groups for decades, and made them to believe in agreements to be improved their social and economic status. The unresolved socio-economic conflicts and the recurring severe drought have re-intensified the Tuaregs' desire for independence. The returning Tuaregs from the Libyan Civil War (2011) crossed the borders with combat experience and a substantial quantity of arms to become the military force of the Malian uprising. As the greatest success of the uprising, the Tuareg rebels proclaimed the independence of Azawad. The Islamic radicals involved also in the uprising - because of their different goals - broke up with the Tuaregs. They turned against them, and extended their attacks towards the southern regions of Mali. The international community has condemned the events and the French military forces intervened in the conflict. Subsequently from African side, the ECOWAS forces entered the war, while the EU has set up a training mission in support of the Malian armed forces and the restoration of the internal security situation.

TÉMAFELVETÉS

Cikkünkben a 2012-es Mali konfliktus okait és folyamatát elemezzük. A maliban élő tuaregek eddig számos alkalommal fellázdak a mali kormány ellen, de ez idáig a *látszat egyezményeken* kívül nem voltak képesek valós eredményeket elérni. A 2011-es líbiai polgárháború azonban merőben megváltoztatta a helyzetet. Elemzésünkben ezért kitérünk arra, hogy a Kadhafit támogató tuaregeknek miért kellett elhagyniuk Líbiát, és miért jelentett hatalmas változást Maliba visszatérésük. Próbáljuk feltárni annak a hátterét is, hogy a radikális muszlim szervezetek honnan szereztek fegyverutánpótlást.

Részletesen bemutatjuk a 2012-es Mali konfliktust, annak érdekében, hogy láthatóvá váljanak az érintett felek eltérő álláspontjai is, ezáltal érthetőbbé téve az események menetét. Végül kitérünk a nemzetközi közösség válaszára, folya-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

matát és eredményeit bemutatva,¹ mindezt elsősorban a témával foglalkozó főként nemzetközi sajtóinformációkat, és a térséggel foglalkozó elemzéseket felhasználva.

Kutatásunk célja annak megállapítása, hogy mi járult hozzá a mali konfliktus kialakulásához, és mi volt ennek a folyamata. Az előbbieket és a nemzetközi közösség reakciójának elemzése segít feltárni a térség biztonsági helyzetét befolyásoló kiemelkedő tényezőket. Cikkünk végén következtetéseket vonunk le, amelyek rámutatnak a régió törékeny biztonsági helyzetére, és példát hozunk a „win the hearts and minds” elv hasznosságára az adott helyzetben.

A MALI KONFLIKTUS ELŐZMÉNYE

A TUAREGEK

Mali 1960-as függetlenné válása óta a tuaregek több alkalommal törekedtek Észak-Mali, Azawad régiójának területi függetlenségének elérésére. 1962-63-ban kitört az első tuareg lázadás, amely a kormányerők győzelmével és kemény tuareg-ellenes megtorló intézkedésekkel ért véget. 1990-ben ismét fellázkodtak a tuaregek, amely a Tamanrasset békeegyezmény megkötésével ért véget. Ezt később az 1992-es Nemzeti Paktum elfogadása követte.

2006-ban a tuaregek újból fellázkodtak a kormány ellen, amely egy ismételt békeegyezmény aláírásával² végződött. A mali vezetés azonban továbbra sem volt képes a gyakorlatba átültetni a békeegyezmény bizalmerősítő pontjait és ezáltal valós alternatívákat kínálni a felek számára, így folytatódtak a kisebb intenzitású fegyveres összecsapások.

Az 1970-es évektől Moammer Kadhafi a líbiai belső lázadások megfékezésére és a határvédelmi feladatok ellátására jelentős tuareget toborzott Iszlám Légijába. 2011-ben e folyamat felerősödött, miután Moammer Kadhafi elnök ismét toborzó kampányba kezdett a líbiai felkelés megfékezésére okán. Az Észak-Malit sújtó szárazság, munkanélküliség és a helyi fizetésekhez képest kiemelkedő zsold miatt több ezer tuareg jelentkezett Kadhafi Iszlám Légijába. A tuaregek a líbiai polgárháború során aktívan részt vettek az ellenállók elleni fegyveres küzdelemben, amely során valós harci tapasztalatokat szereztek, és jelentős mennyiségű fegyverhez jutottak.

Tuaregek elhelyezkedése országhatárokon át.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7784641.stm> (Letöltés ideje: 2013.04.06.)

¹ Mivel a konfliktus még nem zárult le, cikkünkben a francia alakulatok kivonásának kezdetéig elemezzük a történeteket, ott pontot téve rá.

² Algériai Egyezmény.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

2011-ig a tuareg lázadások sikertelenségének okai között említhető a tuareg törzsek megosztottsága,³ az érintettek eltérő céljai, valamint a hadi felszerelések hiánya, a harcosok kiképzetlensége és a katonai műveletek alul szervezettsége.

A LÍBIAI POLGÁRHÁBORÚ,⁴ ÉS HATÁSA A MALI KONFLIKTUSRA

2011. januárban több, Líbia keleti részében található városban helyiek a kormány szociálpolitikai irányvonala ellen demonstráltak. Februárban a tüntetők állami intézményeket támadtak meg Bengáziban, Adzsdabijában, Dernában és Bajdában. Ezt követően február 27-én megalakult a Líbiai Nemzeti Átmeneti Tanács (NÁT),⁵ amely törekedett összehangolni a felkelésben résztvevő ellenálló csoportok műveleteit, valamint kapcsolatot tartott a nemzetközi közösséggel. A keleti országrészben zajló demonstrációk mellett Tripoliban is tüntetések kezdődtek.

Kadhafi a hadsereg és zsoldosok bevetését választotta a kialakult helyzet „normalizálására”. A Kadhafi-hű erők, beleértve a tuareg zsoldosokat is, márciusig támadták és felszámolták a fegyveres ellenállók többségét. Ekkor az ENSZ BT kiadta 1973. számú határozatát, amelyben légtér tilalmi zóna (NFZ)⁶ kialakítását rendelte el Líbiára vonatkozóan. Az ENSZ határozat érvényesítését először Franciaország és Nagy-Britannia vállalta magára, majd március 27-én a NATO vette át az irányítást, elindítva az Operation Unified Protector (OUP)⁷ műveletét. A Kadhafi-lojalisták és az ellenállók közötti fegyveres összecsapások 2012 októberében fejeződtek be, miután 20-án Moammer Kadhafi elnök életét vesztette, a NÁT bejelentette Líbia felszabadítását, és végül 31-én a NATO bejelentette OUP műveletének végét.

Az ország felszabadítását követően az ország keleti és nyugati törzsei, valamint a Kadhafi által behívott tuareg törzsek közötti hagyományos megosztottság kiéleződött, amely a tuareg fegyvereseket az ország elhagyására sarkallta. A tuaregek kihasználva a Kadhafi-éra bukását követő zűrzavart, az őrizetlenül hagyott fegyverraktárakból hadi felszereléseket szereztek. A helyzetet súlyosbította, hogy iszlám szélsőségesek szintén jelentős mennyiségű fegyverhez jutottak a kialakult helyzet miatt.⁸ Több jelentés megerősítette, hogy líbiai fegyverek kerültek nyugat-afrikai lázadó iszlamista csoportokhoz, szíriai ellenállókhoz és a Gázai övezetben működő szélsőségesekhez is. A Kadhafi-rendszer bukását követően a behívott tuareg harcosok⁹ többsége visszatért Maliba. Jelentések szerint a tuareg harcosok, a harcokban való aktív részvétel miatt, komoly harci tapasztalattal és fegyverzettel jelentek meg a térségben, amely hozzájárult a Száhel régió destabilizálásához.

A 2012-ES TUAREG FELKELÉS

2011-ig a nemzetközi közösség Malit a térség legstabilabb államának tartotta, mivel Amadou Toumani Touré és elődje Oumar Konaré elnökök átfogó gazdasági és szociális programokat indítottak be Maliban. 2011-ben azonban súlyos szárazság sújtotta az országot, amely nagyfokú mezőgazdasági károkhoz és éhínséghez vezetett az országban. A természet okozta károk mellett növekedtek a mezőgazdasági termékek árai, valamint általánosságban elmondható, hogy folytatódott a lakosság lélekszámának növekedése és a falvak elhagyása. Emellett ismét felszínre kerültek az ellentétek az északi és déli törzsek, valamint a kormány között.

³ Iyad Ag Ghaly megalapította az Ifora törzshöz kötődő tuaregekből a Népi Mozgalom Azawadért szervezetet (Popular Movement for the Azawad, PMA), míg a nem Ifora törzshöz tartozók az Azawad Felszabadításáért Forradalmi Hadsereget (Revolutionary Army for the Liberation of the Azawad, ARLA) és az Azawad Felszabadítása Frontot.

⁴ Bővebben lásd: Besenyő János-Marsai Viktor: Országismertető-Líbia. „Sereg Szemle” Kiadvány 2012. p 62-73.

⁵ A Líbiai Nemzeti Átmeneti Tanács nemzetközi elismeréséről, és szerepéről lásd: Országismertető-Líbia. p 24-26, 78-79.

⁶ No Fly Zone

⁷ Egyesített Védelmi Művelet

⁸ 2012 júniusában két milícia között fegyveres összecsapás volt al-Dafnyahban, az ott található rendőri fegyverkészlet birtoklásáért.

⁹ Besenyő és Marsai eredetileg 6000 fő tuareg zsoldost említ Líbiában. (Országismertető-Líbia. p 92-93.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

2011-ben Észak-Maliban több tuareg fegyveres csoport egyesülésével és a Líbiából hazatérő fegyveresekkel megalkult az **Azawad Függetlenségéért Nemzeti Mozgalom** (MNLA).¹⁰ Egy év felkészülés után 2012. januárban az MNLA támadást hajtott végre a kormányerők ellen Menakában és Tessalitban, majd több kisebb település ellen. Az MNLA kezdeményezett fegyveres felkeléshez csatlakozott Iyad al Ghaly által vezetett Ansar Dine iszlamista csoport, és az Al-Kaida az Iszlamista Maghrebben (AQIM)¹¹ terrorszervezet fegyveresei is. Január végén feltételezhetően az AQIM és külföldi iszlamista szélsőségesek lefegyverzést kövözően kivégezték Aghelok védőit.

Februárban Soumeylou Boubeye Maiga mali külügyminiszter és a 2006. május 23-a Demokratikus Szövetség a Változásért tuareg képviselői tárgyaltak a mali helyzetről Algériában. A felek felszólították a harcokban résztvevő erőket a párbeszéd megkezdésére. Az MNLA – részvétele hiányára fogva – elutasította a kezdeményezést és folytatta műveleteit a Mali haderő aleggységei ellen. A hónapban a felkelők elfoglalták Menakát és támadták Kidalt. E műveletekkel egyidőben az MNLA sikeres támadást hajtott végre az algériai-mali határ térségében lévő Tinzaouaten város ellen, amelynek védői felszerelésüket hátra hagyva Algériába menekültek. A támadások fokozódásával és a mali kormány felkelőellenes propagandájának hatására tuaregellenes tüntetések kezdődtek Bamakóban.

Márciusban Tessalit városa több ízben cserélt gazdát, amelyet végül az MNLA szerzett meg véglegesen. A haderő szervezetlen visszavonulása miatt a felkelők ismét jelentős mennyiségű fegyverhez jutottak. A hónap végére a felkelők akadálytalanul folytatták előrenyomulásukat Timbuktu irányába és sikeresen elfoglaltak több északi várost.

Bamakóban fiatal tisztek egy csoportja katonai puccsot követett el a hatalmon lévő Amadou Toumani Touré ellen, hangsúlyozva a katonák felszerelésbeli hiányosságait és a vezetés nem megfelelő ellenlépéseit a tuareg felkelésre. A nemzetközi közösség nyilatkozatban elítélte a puccsot, és egyben felszólította a katonai vezetést a hatalom polgári kézbe történő visszarendezésére. Az ECOWAS szankciók életbeléptetésével, míg az AU Mali tagságának felfüggesztésével válaszolt a kialakult helyzetre.

Emellett megkezdődött Gao város ostroma, amelyben a szélsőséges iszlamista MOJWA¹² is részt vett. Az Ansar Dine szélsőséges csoport pedig súlyos harcokat követően elfoglalta Kidalt.

A kialakult helyzet miatt a kormány tárgyalásokat folytatott az MNLA képviselőivel Burkina Fasóban és egyben a szomszédos országok beavatkozását sürgette. Az MNLA-val a tárgyalás eredménytelenül végződött.

Áprilisban a felkelők – kihasználva az Amadou Sanogo százados katonai hatalomátvétele okozta belpolitikai zavart – megtámadták, majd elfoglalták Timbuktu tartományt, és annak székhelyét Timbuktu is. Ezzel a felkelők kezére került a három északi tartomány teljes területe, amely Mali kétharmad részét teszi ki. Április 6-án az MNLA nyilatkozatban kikiáltotta Azawad függetlenségét és befejezettnek nyilvánította a katonai műveleteket. Az elszakadást azonban nem követte a nemzetközi közösség elismerése, és felszínre hozta a felkelésben résztvevő csoportok közötti ellentéteket.

Májusban és júniusban az MNLA és Ansar Dine képviselői több alkalommal egyeztettek a közös célokról. A tárgyalások során az MNLA határozottan kiállt a független Azawad mellett, míg iszlamista szövetségesei elsősorban a saría bevezetése mellett törtek pálcát, amit egész Malira ki akartak terjeszteni. A helyzetet súlyosbította, hogy az MNLA létrehozta Azawad „kormányát”, amelyben viszont nem kaptak helyet az arab törzsek képviselői. Az eltérő célok és a meg egyezésre képtelenség fegyveres összecsapáshoz vezetett az MNLA, Ansar Dine és azt támogató törzsi fegyveresek között Kidal és Timbuktu térségében.

Ezt követően a nyár folyamán a MOJWA, az AQIM és Ansar Dine fegyveresei megtámadták és elűzték az MNLA fegyvereseit Gaoból, Timbuktuból és Ansongóból. Szeptemberben a MOJWA folytatta előrenyomulását, és elfoglalta a Ganda Iso milícia által védett Douentza várost, míg az Ansar Dine novemberben Léré város feladására készítette az MNLA-t.

¹⁰ The National Movement for the Liberation of Azawad

¹¹ Al Kaida In The Islamic Maghreb

¹² Movement for Oneness and Jihad for Western Africa

NEMZETKÖZI VÁLASZLÉPÉSEK

AFRIKAI ÁLLAMOK

2012. március 23-án az Afrikai Unió és az ECOWAS¹³ tagállamai elítélték Amadou Sanogo százados által vezetett hatalomátvételt, követelték a demokratikus intézmények helyreállítását¹⁴ és az országon belüli konfliktus felszámolását. A felszólítást követően a százados alapította CNRDR¹⁵ 72 órát kapott a kérék teljesítésére, amelynek hatására Sanogo béketárgyalást kezdeményezett az MNLA-val.

Április 6-án az ECOWAS és a CNRDR képviselői a békés hatalomátadásról tárgyaltak Maliban. A tárgyalások eredménye, hogy április végén egy átmeneti kormány alakult, amelynek vezetőjévé a mali Nemzetgyűlés előző elnökét, Diouncounda Traorét nevezte ki az *egykori államfő* státuszt kapó Amadou Sanogo. Ugyanazon a napon az MNLA kikiáltotta Azawad függetlenségét, amelyet az AU és az ECOWAS egyaránt elutasított.

Az ECOWAS tagállamok – látva a felkelők sikerét, és tartva egy esetleges tuareg, vagy radikális iszlamista térnyeréstől a térségben, készségbe helyezték erőiket. Kezdetben nehézséget okozott az a tény, hogy a Szervezet eddig még sohasem avatkozott be fegyveresen tagállamainak belügyeibe. A helyzet kényességére jól rámutat az a tény, hogy Nigéria és Niger volt az elsők között, akik csapatokat ajánlottak fel egy fegyveres beavatkozáshoz.¹⁶ Ezt követően az ECOWAS tárgyalt a különböző felkelő csoportokkal, és újból felszólította a mali vezetést az alkotmányos rend helyreállítására, és átlátható elnökválasztás megtartására. Emellett az ECOWAS kilátásba helyezte Mali szervezetbeli tagságának felfüggesztését is.

ENSZ-REAKCIÓ ÉS A NEMZETKÖZI BEAVATKOZÁS

2012. március 23-án az ENSZ BT szintén elítélte az erőszakos hatalomátvételt, és követelte az alkotmányos rend helyreállítását Maliban.

A BT állandó tagjai közül Franciaország az afrikai országban történő beavatkozást sürgette, mivel szerinte az afrikai országoknak – nyugati támogatással – katonai erővel kellene helyreállítani Mali belső stabilitását. Az ECOWAS vállalta a műveletben való részvételt, ugyanakkor az akcióra való felkészületlensége miatt a BT átlátható műveleti tervekhez kötötte a beavatkozáshoz szükséges hozzájárulását. Júliusban a BT kiadta 2056 (2012) számú határozatát, amelyben a Mali konfliktust fenyegetőnek minősítette a nemzetközi békére és biztonságra nézve, követelte a puccsot megelőző alkotmány visszaállítását, továbbá sürgette az átlátható elnökválasztás megtartását és a belső rend stabilizálását. Emellett az a Nemzetközi Büntetőbíróság (ICC) is bekapcsolódott a mali helyzet kivizsgálásába, miután a felkelők muszlim történelmi emlékeket rongáltak meg műveleteik során Timbuktaban.

Decemberben az iszlám szélsőségesek térnyerésének megakadályozása miatt a BT kiadta 2085 (2012) számú határozatát, amely felhatalmazást biztosított egy katonai intervencióra a Maliban tevékenykedő terrorszervezetek ellen. Ezt követően 2013. január 9-én Dioncounda Traore, a Mali Köztársaság ideiglenes elnöke felkérte Franciaországot az iszlamista csapatok megállítására. A felkérést követően az Ansar Dine elfoglalta Kona városát januárban.

¹³ Economic Community of West African Countries. A Nyugat-Afrikai Államok Közössége 1975-ben jött létre a tagállamok gazdasági integrációjának növelése céljából. A szervezetnek jelenleg Benin, Burkina Faso, Zöld-foki Köztársaság, Gambia, Ghána, Bissau-Guinea, Elefántcsontpart, Libéria, Mali, Niger, Nigéria, Szenegál, Sierra Leone, Togo a tagállamai.

¹⁴ A hatalomátvételt követően a százados bejelentette, hogy felfüggeszti az állam alkotmányát, és átveszi annak vezetését.

¹⁵ National Committee for the Democracy and the State – A Demokráciáért és az Államért Nemzeti Tanács.

¹⁶ Niger a nagyszámú tuareg kisebbség esetleges radikalizálódása, míg Nigéria a Boko Haram radikális iszlamista mozgalom más terrorszervezetekkel való aktívabb együttműködésének veszélye miatt tartotta fontosnak a beavatkozást Maliba.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A „SZERVÁL HADMŰVELET” ÉS AZ AFISMA BEVETÉSE

A 2012-es puccsot követően az országban tartózkodó európai katonai kiképzők elhagyták Malit. Mali vezetői – látva az iszlamisták előretörését – egy új különleges alakulat felállítását hagyták jóvá júliusban, amely hatására, és a BT decemberi döntését követően Franciaország újraindította katonai tréning programját. 2013. januárban Hollande francia elnök kijelentette, hogy Franciaország felkészült egy esetleges katonai intervencióra.

Ezt követően Franciaország a BT 2085 (2012) számú határozata – és a mali vezetés felkérésére – alapján megindította „Operation Serval” elnevezésű hadműveletét. A művelet megindításának módját ugyan vitatták egyes francia ellenzéki erők,¹⁷ ugyanakkor a beavatkozással mindenki egyetértett. Nagy-Britannia szintén kiállt a francia kezdeményezés mellett és támogatásáról biztosította azt. Németország, több európai állam és Kanada légiszállítási-kapacitás biztosításával járultak hozzá a művelet sikerességéhez, és pénzügyi forrásokat biztosítottak az ország humanitárius helyzetének javítására. Az Amerikai Egyesült Államok légiszállítással, felderítési adatok biztosításával, majd később légi-utántöltéssel járult hozzá a művelethez.

Január 11-én a francia különleges erők alárendeltségébe tartozó helikopterek megtámadták az iszlamista erőket Sévaré térségében, amely egyben a francia hadba lépést is jelentette. Másnap francia és mali csapatok bevetésével elkezdődött Konna ostroma, majd a francia légierő kijelölt gépei bombázták Goaban tartózkodó iszlamista fegyveresek állásait.

A harcok súlyosbodásával Franciaország 800 fős kontingensét 1.400 főre bővítette. A francia és mali alakulatok január 21-ig visszafoglalták az iszlamistáktól Konnat és Diabalyt, majd január 25-én Homborit. A francia erők ezt követően elfoglalták Gao repülőterét, majd – kiterjesztve a műveletet – 27-én a teljes várost. Január 30-ig a mali és francia erők – ellenállás nélkül – visszafoglalták Timbuktu és Kodalt. Franciaország a visszafoglalt területek megtartásáért további csapatokat vezényelt a térségbe, így a francia intervenció kontingens létszáma 4.000 főre emelkedett.

Januárban a francia intervencióval párhuzamosan az ECOWAS vezetői úgy döntöttek, hogy azonnal bevetik a Mali konfliktus rendezésére életre hívott közös haderejüket (AFISMA).¹⁸ Január 17 és 20-a között Nigéria, Szenegál és Togo megkezdte áttelepíteni a felajánlott légi és szárazföldi alegységeit Maliba és Nigerbe. Január 24-én Burkina Fasó-i katonák váltották le a Niger folyón átívelő hidat őrző francia katonákat Markalában, így az AFISMA létszáma január 31-én elérte az 1.400 főt. Februárban a csádi haderő felajánlott alegységei megkezdtek műveleteiket Kidal városában és annak térségében. Libéria szintén egy szakasznyi erővel csatlakozott a békefenntartó alakulathoz.

A „Szervál” művelet megindítását követően január 14-én az MNLA kijelentette, hogy csatlakozna a francia és mali kormányerőkhöz az iszlamisták elleni harcban, és kifogásolta az ECOWAS beavatkozását.

Annak ellenére, hogy a francia-mali erők és az AFISMA alegységei visszafoglalták és ellenőrzésük alá vonták a főbb városokat, folytatódtek a radikálisok támadásai. A szélsőséges fegyveresek gyalogsági fegyverekkel támadták a Szövetségeseket február 5-én, majd házilag készítésű robbanószerkezetet hoztak működésbe egy járőrük mellett február 8-án Gaoban. Februárban és márciusban az algériai határ térségben elterülő Adrar des Ifoghas hegységben szintén folytatódtek az iszlám szélsőségesek és a szövetséges erők közötti összecsapások. Az összecsapásokban addig 38 katona

¹⁷ A Baloldali Párt és a Zöldek kifogásolták, hogy szerintük Francois Hollande francia elnök a parlament és a kormány előzetes meghallgatása nélkül hagyta jóvá a művelet megindítását.

¹⁸ African-led International Support Mission to Mali – Mali Nemzetközi Segítségnyújtási Misszió. Az ENSZ BT 2085 (2012) számú határozata tette lehetővé a művelet létrehozását. Csapatfelajánlók és az alegységek tervezett létszáma: Benin (300 fő), Burkina Faso (500 fő), Csád (1800 fő), Nigéria (1200), Szenegál (500 fő), Togo (500 fő). Az egység parancsnoki beosztását a nigériai Shehu Usman Abdulkadir vezérőrnagy látja el, míg parancsnokhelyettese a nigéri Yaye Garba dandártábornok.

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

vesztette életét.¹⁹ A veszteségek ellenére a gyors beavatkozás lehetővé tette az iszlamisták visszaszorítását és több vezetőjük likvidálását.

A műveletek megindulását követően az AU 50 millió USD pénzügyi alapot különített el a mali haderő és az AFISMA műveleteinek biztosítására.²⁰

A francia haderő eredeti célkitűzését teljesítve – az iszlamista fegyveres csoportok sikeres visszaszorítása után – április 9-től elkezdte csapatainak kivonását Maliból. Terv szerint az erők egy része kivonásra kerül, egyes alegységek a későbbi ENSZ békefenntartó erők részét képeznek, míg ezer fő antiterrorista-műveletek végrehajtásának céljából maradna a térségben.

EU KIKÉPZŐ MISSZIÓJA MALIBAN

2013. január 17-én az EU külügyminiszteri értekezletén a tagországok képviselői rendkívüli ülésen tárgyaltak a Maliban kialakult helyzetről Brüsszelben. A képviselők úgy döntöttek, eleget tesznek a BT 2071 (2012) számú határozatának, amelyben az ENSZ felkérte a nemzetközi és regionális szereplőket, hogy járuljanak hozzá a mali haderő támogatásához. Ezt követően az EU Külügyek Tanácsa²¹ úgy határozott, hogy francia-vezetéssel azonnali hatállyal felállít egy EU katonai kiképző missziót, amelynek célja, hogy támogatást nyújtson a mali haderő műveleti képességének eléréséhez, amely ezáltal képessé válik az ország integritásának²² helyreállítására.

2013. februárban az EUTM-Mali előkészítő részlege megkezdte munkáját Bamakóban, majd márciusban a felajánlott kiképzők megkezdték az országba áttelepülést. Április 2-án az EUTM-Mali segítségével megalakult az első zászlóalj, amelynek megkezdődött a 10 hetes kiképzése.²³ A misszióhoz Magyarország legfeljebb 15 főt ajánlott, akik váltással együtt maximálisan 2014. május 18-ig maradhatnak Maliban.

KÖVETKEZTETÉSEK

Amint az számos afrikai ország esetében megfigyelhető, az etnikai csoportok élőhelye és munkalehetősége nem egyezik a jelenlegi – kolonizációs időkből örökölt – országhatárokkal. A tuaregek számos alkalommal lázadtak fel a központi vezetés ellen azzal a céllal, hogy önálló államot hozzanak létre. A mali társadalom kisebbségben lévő tuareg csoportjai függetlenségüket az önállósodási vágy, a szubjektív elnyomottság érzése, a fiatalok kilátástalansága és a relatív katonai fölény érzése miatt forszírozták. A mali vezetés nem foglalkozott érdemben a kisebbségben lévő tuaregek problémáival, nem tartotta be az előzetes megegyezéseket, és katonai puccsot végrehajtókat is a tuareg lázadók leverése ösztönözte. A 2012-es tuareg lázadás miatt, továbbá az MNLA Azawad függetlenségének kikiáltásakor felállított kormánya kirekesztő politikája miatt a mali társadalom továbbra is marginalizálni fogja a népcsoportot, és támogatja majd a tuaregek elleni hazai, és szomszédos országokbeli műveleteket.

Emellett megfigyelhető, hogy a tuareg lázadások időpontjai közel egybeesnek a térséget sújtó jelentős szárazságok idejével (1960-as, '90-es évek, majd 2011). A szárazság fokozta az öntözéshez szükséges vízmennyiséget, amely hatására jelentősen emelkedtek a mezőgazdasági termékek árai. A helyzetet súlyosbítja, hogy a térség lélekszáma jelentő-

¹⁹ 34 csádi, öt francia, kettő nigériai, egy togói, és egy Burkina Faso-i katona vesztette életét.

²⁰ A felajánlott dotáció ugyan elenyésző a művelet feltételezett 460 millió USD költségéhez viszonyítva, ugyanakkor ez volt az első alkalom, hogy az AU költségvetési keretéből béketámogató műveletre áldozott.

²¹ EU Foreign Affairs Council

²² A misszió tervezetten 15 hónapig tart, 250 fő kiképző és 200 fő támogató feladatokat ellátó katona vesz részt benne, amelyet François Lecointre dandártábornok vezet. A misszió parancsnoksága Bamakóba települt, míg a kiképzők a főváros közelében található Koulikoroba (Bamakó ÉK 60 km) települtek. A misszió tervezett költsége 12.3 millió euró. Résztevő országok és kezdeti felajánlásaik: Franciaország (207 fő), Németország (73 fő, februárban 330 fő telepítését hagyta jóvá a Bundestag), Spanyolország (59 fő), Nagy-Britannia (40 fő), Csehország (33 fő), Belgium (31 fő), Lengyelország (20 fő), Svédország (14 fő), Olaszország (14 fő), Finnország (10 fő), Magyarország (10 fő), Írország (8 fő), Ausztria (7 fő), Bulgária (4 fő), Görögország (4 fő), Szlovénia (3 fő), Észtország, Litvánia és Lettország (2-2-2 fő), Luxemburg, Románia, Portugália (1-1-1 fő).

²³ A misszió tervezett ideje alatt az EUTM-Mali kiképzői kiképzik a mali haderő kijelölt 4 zászlóalját.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

sen növekszik, ami fokozottabb mezőgazdasági termékszükségletet és ezzel egyidejűleg jelentős víztartalékot igényel. Az utóbbi faktorok, és az ország belső instabilitása miatt egyrészt fokozódhat az etnikumok közötti fegyveres összecsapások száma, másrészt számítani kell a térségből való migráció növekedésére, amely elsősorban a szomszédos országoknak okozhat jelentős többletterhet.

A 2012-es lázadás egyik legfőbb tanulsága, hogy a térség államainak destabilizálódása egyidejűleg lehetőséget ad az elnyomott, függetlenedni vágyó lázadó csoportoknak, és a szélsőséges iszlamista erőknek, hogy a hatalmi vákuumot kihasználva jelentős mennyiségű fegyverhez jussanak. A líbiai haderő fegyverzetét ellenőrző bizottságok számos jelentésben megerősítették, hogy líbiai fegyverek kerültek nyugat-afrikai lázadó iszlamista csoportokhoz, szíriai ellenállókhöz, és a Gázai övezetben működő szélsőségesekhez.

A mali események emellett rámutattak a térségben élő radikális szervezetek együttműködésére, és azok hatékonyságára. Számottevő jelentés adta hírül, hogy a radikálisok megjelenésekor nem csak a terület elfoglalása történt meg, hanem a lakosság körében végzett toborzó és szélsőséges vallási nézetekre való benevelés is! A jelenség azért fontos, mert ez arra mutat, hogy a radikális szervezetek nem csak az adott térség fölötti befolyás elnyerésére törekednek, hanem vallási-ideológiai alapú, expanzív-támadó jellegű „szabadságharcra” hívják az ellenőrzésük alatt állókat, a hasonló vallásúak védelmére. Ezt a feltevést erősíti, hogy a konfliktusban a térségben lévő radikális fegyveres csoportosulás részt vett. A francia-mali haderő térben ugyan megfékezte a radikálisokat, viszont azok felszámolása nem történt meg. Várható, hogy a Maliból kiűzött radikális csoportosulások, harci tapasztalatokat szerezve, a szomszédos országokban hajtanak végre terrortámadásokat. A terrortámadások számának fokozódásával növekedhet a muszlim és nem muszlim lakosság közötti konfliktusok aránya a térség államaiban.

A nemzetközi közösség – francia kezdeményezésre – gyorsan reagált a hatalomátvételre és a lázadásra, ugyanakkor az ENSZ BT csak júliusban adta ki 2056 (2012) számú határozatát, amelyben a Mali konfliktust fenyegetőnek találta a nemzetközi békére és biztonságra, és csak decemberben az intervenciót engedélyező 2085 (2012) számút. A határozatok kiadásának késlekedése lehetővé tette a radikális iszlamista fegyvereseknek, hogy Azawad régiót – Mali kétharmadát – ellenőrzésük alá vonják, és megkezdjék „toborzó-átnevelő” tevékenységüket. A francia-mali haderő gyors beavatkozásának köszönhetően az iszlamista fegyveresek térnyerése megtört, és feloszlásra kényszerültek. Viszont a „benevelés” hatására növekedett azok létszáma, és gerilla háború kezdődött. Az iraki és afganisztáni tapasztalatok azt mutatják, hogy gerillahadviselés esetén a térség hosszú időre destabilizálódik, amelyet a fejlettebb fegyverzettel rendelkező nyugati erők is csak személyi-anyagi veszteséggel tudtak ideiglenesen stabilizálni.

A francia beavatkozást követően az EU, hazánkat is beleértve, azonnal támogatta az európai szövetséget. Az Unió képviselői nyilatkozataikban kijelentették, hogy valós fenyegetésnek tartották a radikálisok előretörését Maliban, amely egyben kihatással lehet a régió európai gazdasági érdekeltségeire is. Az EU ezért létrehozta kiképző misszióját, amely hozzájárul a mali haderő kiképzettségi szintjének növeléséhez, az ország stabilitásának helyreállításához és növeli a helyiek irányunkban mutatott bizalmát. Azonban szem előtt kell tartani azt a tényt is, hogy a tuaregek támadását követően számos – előzőekben ugyancsak európai-amerikai kiképzésben részesült – mali katona átállt a felkelők oldalára, vagy maga is részt vett a legitim kormány elleni katonai puccsban.

Az EU továbbra is a térség stabilitásában és a helyi kormányokkal való kooperációban érdekelt. Az EU kiképző missziója lehetőséget teremt az EU-afrikai együttműködés szorosabbá tételére, a valós közös érdekekért való küzdelemben. E területen úgy gondoljuk, igazán érvényessé válhat a „win the hearts and minds” elve, mivel a térségben mutatott harci tevékenységünk, a helyiek anyagi-természeti támogatása mellett a döntő az lesz, hogy a helyi lakosok szintjén hogyan értékelődik tevékenységünk. A radikálisok terjeszkedésének tényleges akadálya elsősorban nem a fegyverek lehetnek, hanem egy valós EU alternatíva felkínálása, a helyi lakosokban keltett pozitív attitűdkeltés mentén.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A „win the hearts and minds” elvének alkalmazása akkor valósítható meg, ha a honi katonai kiképzésben egyre élet-szerűbb gyakorlatokat teremtünk, amelyekben jelentős szerep jut a műveleti eredményességre fókuszáló katonai pszichológiának is. Lehet, hogy a legjobb lőkészséggel rendelkező katona képes az ellenfél gyors leküzdésére, viszont egyáltalán nem biztos, hogy képes lesz az adott térségben élő lakosban pozitív attitűd kialakítására.

Kulcsszavak: Mali, tuareg, Líbia, Awazad, Szervál Hadművelet, AFISMA, EUTM-Mali

Key words: Mali, tuareg, Líbia, Awazad, Operation Serval, AFISMA, EUTM-Mali

FELHASZNÁLT IRODALOM

Besenyő János-Marsai Viktor: Országismertető-Líbia. „Sereg Szemle” Kiadvány 2012.

African Union pledges \$50 million for Mali intervention, in: <http://www.france24.com/en/20130128-african-union-pledges-50-million-dollars-mali-intervention-france> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

A nigeri urán rejlik a francia katonai beavatkozás mögött?, in:

http://kitekinto.hu/europa/2013/02/09/a_nigeriai_uran_rejlik_a_francia_katonai_beavatkozas_mogott/ (letöltés ideje: 2013. 4. 6.)

A Political, Security and Humanitarian Crisis: Northern Mali, in: <http://reliefweb.int/report/mali/political-security-and-humanitarian-crisis-northern-mali> (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Arrival of the British specialized trainers, in: <http://www.eutmmali.eu/> (letöltés ideje: 2013. 4. 21.)

Az újszülött még csak térden csúszik, nem áll lábra, in: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20130220-alkaida-csatlosai-maliban-jemenben-szomaliaban.html> (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Átvették a hatalmat a lázadók Maliban, in: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20120322-atvettek-a-hatalmat-a-lazadok-maliban.html> (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Civil Military Fusion Centre: CFC CC Weekly Review 2013. 3. 26., in:

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20130326_CFC_CC_Weekly_Review_Final.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Civil Military Fusion Centre: CFC CC Weekly Review 2013. 3. 19., in:

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20130319_CFC%20CC%20Weekly%20Review_%20FINAL.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Civil Military Fusion Centre: CFC CC Weekly Review 2012.11.12., in:

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CFC_Complex%20Coverage-Review-27_Nov_12_Final.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Civil Military Fusion Centre: CFC CC Weekly Review 2012. 10. 9., in:

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CFC_Complex%20Coverage-Review-09_Oct_FINAL.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Civil Military Fusion Centre: CFC CC Mediterranean Review 2012. 7. 10., in:

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20120710_CFC_MedBasin_FINAL_to_PAO.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Civil Military Fusion Centre: CFC CC Mediterranean Review 2012. 6. 26., in:

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20120626_CFC_MedBasin_FINAL%20%281%29.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Civil Military Fusion Centre: CFC CC Mediterranean Review 2012. 4. 3., in:

http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20120403_CFC_MedBasin_FINAL.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Crisis in Mali: West Scrambles to Counter Islamist Offensive, in: <http://www.spiegel.de/international/world/france-and-west-pledge-support-after-islamists-start-offensive-in-mali-a-877050.html> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

Dancing Nigerian soldiers prepare for Mali combat, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21060927> (letöltés ideje: 2013. 4. 14.)

ECOWAS STATEMENT ON MALI, in: <http://www.ecowas.int/publications/en/statement/mali1122012.pdf> (letöltés ideje: 2013. 4. 12.)

Elkezdett kivonulni Maliból a francia hadsereg, in: http://hvg.hu/vilag/20130409_Elkezdett_kivonulni_Malibol_a_francia_had (letöltés ideje: 2013. 4. 21.)

European Union External Action Service, Strategy for Security and Development in the Sahel, in: http://www.eeas.europa.eu/africa/docs/sahel_strategy_en.pdf 2013.4.21.

EUTM Mali accueille Monsieur Laurent FABIUS, in: <http://www.eutmmali.eu/> 2013.4.21

EUTM Mali: the stakes of a training mission, in: <http://www.opinicus-sro.com/EUTM-Mali-enjeux-d-une-mission-de?lang=en> 2013. 4. 21.

EUTM Mali - Advance party of EUTM Mali arrives in Bamako, in: <http://www.flickr.com/photos/eeas/sets/72157632720614388/> (letöltés ideje: 2013. 4. 21.)

EUTM Mali accueille Monsieur Laurent FABIUS, in: <http://www.eutmmali.eu/> (letöltés ideje: 2013. 4. 21.)

Franciaország: Ez már igazi háború, in: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20130206-franci-vedelmi-miniszter-ez-mar-igazi-haboru.html> (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

France fears Al-Qaeda allied to Mali rebels, in: <http://www.dailystar.com.lb/News/International/2012/Apr-03/169048-mali-rebels-near-central-town-of-mopti-france.ashx#axzz1r9YF0LWZ> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

France's Airstrike Helps Mali Army to Recapture Konna, in: <http://www.ibtimes.co.uk/articles/423409/20130112/mali-konna-capture-islamist-rebels-france-airstrike.htm> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

France in 'direct combat' in Mali within hours, in: <http://news.yahoo.com/france-direct-combat-mali-within-hours-075035063.html> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

French fight in Mali's hostile desert, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21919769> (2013. 4. 6.)

Growing concerns over African force in Mali, in: <http://www.middle-east-online.com/english/?id=58028> (letöltés ideje: 2013. 4. 12.)

Hullanak az al-Kaida vezetői Maliban, in: <http://www.origo.hu/nagyvilag/20130302-hullanak-az-al-kaida-vezetoi-maliban.html> (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

"[International condemnation for Mali coup](#)". Al Jazeera. 23 March 2012. [Archived](#) from the original on 23 November 2012.

Retrieved 24 March 2012. (letöltés ideje: 2013. 4. 12.)

Islamists declare full control of Mali's north, in: <http://www.reuters.com/article/2012/06/28/us-mali-crisis-idUSBRE85R15720120628>

(letöltés ideje: 2013. 4. 1.)

Junta Leader in Mali Coup Vows to Keep Fighting Brief, in: http://www.nytimes.com/2012/04/01/world/africa/fighting-erupts-as-rebels-advance-in-mali.html?=&_r=0 (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Liberia: Ellen - Liberia Will Send Troops to Mali for Peace Mission, in: <http://allafrica.com/stories/201301211925.html> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

Libya: Gaddafi and his Mali-Chad Tuareg mercenaries, THURSDAY 24 MARCH 2011 / BY STÉPHANIE PLASSE, in:

<http://www.afrik-news.com/article19172.html> (letöltés ideje: 2013. 4. 1.)

Mali conflict: 'Many die' in Ifoghas mountain battle, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21555898> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

Mali conflict: France boosts troop numbers, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21054946> (2013.4.13.)

Mali crisis: Key players, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17582909> (letöltés ideje: 2013. 4. 6.)

Mali conflict: Rewriting the UN's best made plans, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-21138107> (letöltés ideje: 2013. 4. 6.)

Mali profile, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13881370> (letöltés ideje: 2013. 4. 6.)

Mali: Britain prepared to send 'sizeable amount' of troops to support French, in: http://www.guardian.co.uk/world/2013/jan/28/british-troops-mali-mission?CMP=tw_t_gu (2013. 4. 7.)

Mali, in: http://www.pbs.org/wnet/africa/explore/sahel/countries/mali_intro.html (letöltés ideje: 2013. 4. 1.)

Mali: Islamist Militants in Mali Attack Timbuktu, In: <http://allafrica.com/stories/201303310144.html> (2013.4.1)

Mali Islamists suffer split as Africans prepare assault, in: <http://www.reuters.com/article/2013/01/24/us-mali-rebels-idUSBRE90M16T20130124> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

Mali, in: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ml.html>

Mali country profile. Library of Congress Federal Research Division (January 2005). in: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Mali.pdf> (letöltés ideje: 2013. 4. 1.)

Mali: Complex Emergency Situation Report No. 29 (as of 27 March 2013), in: <http://reliefweb.int/report/mali/mali-complex-emergency-situation-report-no-29-27-march-2013> (2013. 3. 29.)

Mali army says 63 soldiers, 600 Islamists dead since January, in: <http://reliefweb.int/report/mali/mali-army-says-63-soldiers-600-islamists-dead-january> (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Mali's coup leader: 'Coup isn't a nice word', in: http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2013/03/28/malis-coup-leader-coup-isnt-a-nice-word/?wprss=rss_world (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Mali coup leaders struggle to consolidate power, in: http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2012/03/29/feature-01 (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)

Mali: Timbuktu heritage may be threatened, Unesco says, in: <http://www.webcitation.org/6CO9TFxR5> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BÁLINT Tamás – DR. ZSIFKÓ Mariann

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- Mali's Tuareg rebellion: What next?, in: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/03/20123208133276463.html> (letöltés ideje: 2013. 4. 5.)
- Mali Tuareg rebels declare independence in the north, in: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-17635437> (letöltés ideje: 2013. 4. 6.)
- Mandate and Objectives, in: http://www.eutmmali.eu/?page_id=228 (letöltés ideje: 2013. 4. 21.)
- Megkezdik szolgálatukat a magyar katonák Maliban, in: http://hvg.hu/vilag/20130318_Megkezdik_szolgálatukat_a_magyar_katonak (letöltés ideje: 2013. 4. 21.)
- Mission Background, in: http://www.eutmmali.eu/?page_id=222, (letöltés ideje: 2013. 4. 21.)
- Nigeria: Air Force Sends War Planes to Mali Thursday, in: <http://allafrica.com/stories/201301170615.html> (letöltés ideje: 2013. 4. 13.)
- Report Update: Unsecured Libyan Weapons – Regional Impact and Possible Threats, in: <http://reliefweb.int/report/libya/report-update-unsecured-libyan-weapons-%E2%80%93-regional-impact-and-possible-threats> (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)
- Sahel: Food Insecurity 2011-2013, in: <http://reliefweb.int/disaster/ot-2011-000205-ner> (2013. 3. 29.)
- Sahel, in: http://www.pbs.org/wnet/africa/explore/sahel/sahel_overview.html (letöltés ideje: 2013. 4. 1.)
- SECURITY COUNCIL AUTHORIZES DEPLOYMENT OF AFRICAN-LED INTERNATIONAL SUPPORT MISSION IN MALI FOR INITIAL YEAR-LONG PERIOD, Resolution 2085 (2012) Stresses Need to Further Refine Military Planning, in: <http://www.un.org/News/Press/docs/2012/sc10870.doc.htm> (2013. 4. 13.)
- The Causes of the Uprising in Northern Mali, in: <http://thinkafricapress.com/mali/causes-uprising-northern-mali-tuareg> (letöltés ideje: 2013. 4. 7.)
- Top Mali Islamist rejects northern independence, wants sharia in whole country By Reuters Staff JUNE 17, 2012, in: <http://blogs.reuters.com/faithworld/2012/06/17/top-mali-islamist-rejects-northern-independence-wants-sharia-in-whole-country/> (letöltés ideje: 2013. 4. 1.)
- Touareg rebels step up pressure on Mali, in: http://magharebia.com/en_GB/articles/awi/features/2012/03/27/feature-01 (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)
- Tuareg rebels declare the independence of Azawad, north of Mali, in: <http://english.alarabiya.net/articles/2012/04/06/205763.html> (letöltés ideje: 2013. 4. 1.)
- Unsecured Libyan Weapons:Regional Impact and Possible Threats, in: http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/20120118_CFC_MedBasin_Thematic_Unsecured_Libya_Weapons%5B1%5D.pdf (letöltés ideje: 2013. 3. 29.)
- US slams African force as French begin Mali pullout, in: <http://www.france24.com/en/20130410-usa-slams-africa-force-ecowas-france-troop-withdrawal?autoplay=1> (letöltés ideje: 2013. 4. 12.)

A 2008-AS OROSZ-GRÚZ HÁBORÚ HATÁSA AZ EURÓPAI BIZTONSÁGRA

THE IMPACT OF THE 2008 RUSSIAN-GEORGIAN WAR ON THE EUROPEAN SECURITY

A 2008-as orosz-grúz háború jelentős hatást gyakorolt az európai biztonsági környezetre. A háború következményeként gyengült a kooperáción alapuló, ellenségkép nélküli biztonsági rendszer. A posztszovjet térség államai számára Grúzia nemzetközi joggal ellentétes területi megcsonkítása precedens értékű, és jelzi az Egyesült Államok, a NATO és Nyugat-Európa érdekérvényesítési képességének határait. A nyugati országoknak stratégiai válaszokat kell találniuk azokra a biztonsági kihívásokra, melyeket egy a korábbinál jóval határozottabb külpolitikát folytató Oroszország jelent a kontinens számára.

The 2008 Russian-Georgian war has had a significant impact on the European security environment. As a consequence of the war, the European security system based on the cooperation and confidence has been weakened. The violation of Georgian territorial integrity and sovereignty – contrary to international law – has established a precedent for the post-soviet countries and signalled the limit of the US, NATO and Western European influence in the region. The Western countries have to find strategic answers to the security challenges posed by a more assertive Russian foreign policy.

1. BEVEZETÉS

2008 nyarán a politikai uborkaszegzont és a pekingi nyári olimpiai játékok kezdetét váratlanul megszakította az európai kontinens periferiájáról, a Dél-Kaukázusból érkező híradás, mely az addig „fagyott konfliktusként” számon tartott dél-osztétiai válság hirtelen eszkalációjáról szólt. Az Oroszország és Grúzia között a nemzetközi közösség számára váratlanul kirobbant háború gyors beavatkozásra készítette mind az Egyesült Államokat, mind az Európai Uniót és annak tagállamait. Az EU – és Nicolas Sarkozy francia elnök – által közvetített tűzszüneti megállapodást követő néhány hónapban a konfliktus rendezésére irányuló diplomáciai erőfeszítések előkelő helyen álltak a különböző nemzetközi szervezetek (EU, NATO, EBESZ) [1] és a nagy- és középhatalmak között zajló bilaterális tárgyalások napirendjén. Ám néhány hónap elteltével úgy tűnt, hogy a világ továbblépett, a konfliktus következményeinek felszámolása, a dél-osztétiai és abház kérdés rendezése, az orosz-grúz kapcsolatok normalizálása kikerült a nemzetközi érdeklődés homlokteréből.

A 2008-ban kirobbant pénzügyi és gazdasági világválság mind az Európai Unióban, mind az Egyesült Államokban háttérbe szorított minden egyéb politikai kérdést, és számos európai ország fontosabbnak találta az Oroszországgal fennálló gazdasági kapcsolatainak ápolását, mint a távoli, Európa számára jórészt ismeretlen Dél-Kaukázus problémáinak rendezését. A Nyugat hosszú távú határozott kiállását szintén megnehezítette a háború kitörésének vitatott, máig nem tisztázott körülményei, melyek számos vélemény szerint egyformán terhelik Tbiliszit és Moszkvát. [2]

A háború következményeinek rendezése, és általában a Dél-Kaukázus politikai napirenden tartása az Egyesült Államokban 2009-ben beiktatott Barack Obama elnök számára sem volt elsődleges fontosságú, nem csak a pénzügyi és gazdasági válság által előtérbe helyezett problémák miatt, de egyéb külpolitikai prioritások – úgymint az afganisztáni háború lezárása és az iráni nukleáris válság – miatt is, melyekben az új washingtoni adminisztráció intenzíven kereste az Oroszországgal való együttműködés lehetőségeit. Az új külpolitikai irányvonal, az amerikai-orosz kapcsolatok teljesen új alapokra helyezése (ún. “reset”) a mai napig felemás eredményeket hozott [3], de a Dél-Kaukázus számára egyértelműen az euro-atlanti integráció lelassulását, a térség konfliktusainak rendezésére irányuló erőfeszítések mérséklődését

eredményezte. Az amerikai-orosz viszonyban bekövetkezett változások mellett az Egyesült Államok részéről általánosságban is egy folyamatos elfordulás tapasztalható az európai kontinensről Ázsia irányában (ún. "pivot to Asia"), gazdasági, politikai és katonai értelemben egyaránt [4], mely szintén hátrányosan befolyásolja a posztsovjét térség demokratizálódását, euro-atlanti integrációját.

Az EU tagállamai már a háborút megelőzően ambivalens viszonyt ápoltak Oroszországgal és a térség többi nemzetével. A nagyobb tagállamok közül különösen Németország, Franciaország és Olaszország az, melyek a kölcsönösen előnyös, és rendkívül gyümölcsöző gazdasági kapcsolatok miatt nem érdekeltek az Oroszországgal való konfrontációban, a kapcsolatok kiéleződésében. [5] Tekintettel ezen országok meghatározó szerepére az EU-ban, az EU közös kül- és biztonságpolitikája messze a lehetőségei alatt teljesíti a Dél-Kaukázus fagyott konfliktusainak rendezésében, *de facto* elismerve a térséget Moszkva érdekszférája részeként.

A fentiek ellenére, nemzetközi jogi szempontból a nyugati hatalmak és szervezeteik nem ismerik el az újonnan beállt status quo-t, Grúzia területi integritásának megsértését. Az EU Független Nemzetközi Tényfeltáró Missziójának jelentése (a Misszió vezetője után ún. Tagliavini-jelentés) amellett, hogy Grúzia felelőségét is megállapítja a konfliktus kirobbanásában, határozottan leszögezi, hogy Dél-Oszétia és Abházia elszakadása, Grúzia határainak megváltoztatása ellentétes a nemzetközi joggal. [6] Az Európai Tanács 2008. szeptember 1-jei rendkívüli ülése is élesen elítélte Oroszország egyoldalú döntését a két szakadár régió függetlenségének elismeréséről, és hangsúlyozta az államok szuverenitásának, függetlenségének, és területük sérthetlenségének alapelveit. [7]

Ugyanakkor a Dél-Kaukázus irányában tapasztalható általános érdektelenségnek köszönhetően (túl messzi, túl szegény, túl ismeretlen) eddig kevesen foglalkoztak a 2008-as orosz-grúz háború európai biztonságra gyakorolt hatásaival, pedig a koszovói példát leszámítva a hidegháború vége óta először fordult elő, hogy egy európai ország határait fegyveres erőszakkal változtatták meg, ellentmondva ezzel az 1975-ös Helsinki Záróokmányban lefektetett alapelveknek, és általában véve a nemzetközi jognak.

2. AZ EURÓPAI BIZTONSÁG NEMZETKÖZI JOGI ÉS INTÉZMÉNYI ALAPJAI

A nemzetközi viták békés rendezésének szándéka már a XIX. században megjelent a hágai békekonferenciák során (1899, 1907). A kezdetben még csak kívánalomként, nem kötelező érvényű, kogens szabályként megjelenő elv fokozatosan, az első világháborút követően elfogadott Nemzetek Szövetségének Egyezségokmányán, majd az 1928-ban aláírt Briand-Kellogg-paktumon (mely lefektette a viták békés elintézésének elvét) keresztül a második világháborút követően, az ENSZ Alapokmányának elfogadása után vált a nemzetközi jog kötelező, átfogó, minden országra érvényes részévé. [8]

Az Európát romba döntő második világháborút követően mind az európai országok politikai vezetése, mind a közvélemény részéről elemi erővel merült fel az igény, hogy többet soha ne kerülhessen sor ilyen mértékű pusztításra, mely az ENSZ létrehozásán túlmenően utat nyitott az európai integráció előtt is, mely napjainkra korábban elképzelhetetlen módon egységesítette gazdaságilag és politikailag a kontinentst.

A második világháborút követően a béke megőrzésének, a viták békés rendezésének fő fórumává az 1945-ben alapított ENSZ vált, mely Alapokmánya 2. cikkének 3. bekezdése következőképp fogalmaz: „A Szervezet összes tagjai kötelesek nemzetközi viszályaikat békés eszközökkel és oly módon rendezni, hogy a nemzetközi béke és biztonság, valamint az igazságosság ne kerüljön veszélybe.” Míg a 4. bekezdés szerint: „A Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más Állam területi épsége, vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniuk kell.” [9] Az államok közötti fegyveres erőszak tilalma alól az Alapokmány csak az önvédelem jogát, és a Biztonsági Tanács felhatalmazása alapján indított fegyveres akciót ismeri el kivételként. [10]

A hidegháború alatt Európában szükségessé vált ezeknek az elveknek a további megerősítése, kifejtése, és a megosztott kontinens igényeire történő szabása. Az 1975. augusztus 1-jén aláírt Helsinkii Záróokmány, majd az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet (EBEÉ) keretén belül 1990-ig zajló Helsinkii folyamat az emberi és kisebbségi jogok, a fegyverzetkorlátozás és a gazdasági, tudományos, technikai és környezetvédelmi együttműködés mellett intenzíven foglalkozott az európai biztonságot érintő kérdésekkel, valamint a viták békés rendezését elősegítő mechanizmusok felállításával is.

Az 1975-ös Helsinkii Záróokmány napjainkig érvényes alapelvei meghatározzák az európai biztonság kereteit. Ezek az alapelvek: 1.) szuverén egyenlőség, a szuverenitásba foglalt jogok tiszteletben tartása (beleértve a területi épséget, politikai függetlenséget és szabadságot, jogi egyenlőséget, valamint a szabad döntés jogát bármely szövetségi rendszerhez való csatlakozáshoz); 2.) tartózkodás az erőszakkal való fenyegetéstől vagy az erőszak alkalmazásától; 3.) határok sérthetlensége; 4.) államok területi épsége; 5.) viták békés rendezése; 6.) belügyekbe való be nem avatkozás; 7.) emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartása; 8.) népek egyenjogúsága és önrendelkezése; 9.) államok közötti együttműködés; 10.) a nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítése. [11]

A hidegháború végével, a megváltozott politikai feltételeknek megfelelően megújult lendülettel folytatódott az európai biztonsági rendszer átszabása, mely az 1990-es Párizsi Charta elfogadásával lépett az intézményesülés útjára. A Chartában foglaltak szerint létrejött a Külügyminiszterek Tanácsa, a Vezető Tisztségviselők Bizottsága és a Titkárság. Szintén felállításra került egy Konfliktusmegelőző Központ és a Szabad Választások Hivatala. [12] A folyamat 1994-ben az EBEÉ budapesti csúcstalálkozóján elvezetett az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezethez (EBESZ) megalakulásához, mely 57 európai, közép-ázsiai és észak-amerikai tagállamával a legfontosabb intézménye az európai biztonsági rendszernek, és amely az ENSZ Alapokmányának VIII. fejezete értelmében Európában a viták békés rendezésének elsődleges regionális szervévé vált.

Az 1999-es isztambuli EBESZ csúcs az Európai Biztonsági Charta elfogadásával további garanciákat hozott létre a tagállamok közötti konfliktusok békés rendezése érdekében. A dokumentum többek között hangsúlyozta a tagállamok egyenlő jogát a biztonsághoz; minden tagállam jogát bármely szövetségi rendszerhez való tartozás szabad megválasztásához; a tagállamok kötelezettségét arra, hogy más tagállam kárára ne erősítsék saját biztonságukat; azt, hogy az EBESZ-en belül egyik tagállamnak, vagy tagállamok csoportjának sincs joga érdekszféraként tekinteni az EBESZ tagállamaihoz tartozó bármely területet, és nincs külön előjoga ezeken a területeken a békefenntartáshoz; és azt, hogy minden tagállam biztonsága elválaszthatatlanul kapcsolódik a többi tagállam biztonságához. [13]

Az EBESZ-en túlmenően az intézményesült európai biztonsági rendszerben alapvető szerepet tölt be a NATO és az EU is, de mivel Grúzia és Oroszország nem tagja egyik szervezetnek sem, ezért ennek a tanulmánynak nem célja ezen szervezetek fejlődésének, működésének bemutatása. A főbb európai nemzetközi szervezetek közül szükséges még megemlíteni az 1949-ben alapított Európa Tanácsot, mely elsősorban a demokrácia, az emberi jogok és a jogállamiság védelmével foglalkozik, de az Európát érintő biztonsági kérdések rendezésében másodlagos szerepet játszik.

Az európai biztonságot garantáló nemzetközi jogi és intézményi keretekről összességében megállapítható, hogy elméletben átfogóan védik a szuverén nemzetállamok biztonságát, területi integritását és szabadságát. Ugyanakkor ezen mechanizmusok gyakorlati működése során – mint ahogy azt a 2008-as orosz-grúz háború is tanúsítja – többször bebizonyosodott, hogy a nyugati demokráciák minden törekvése ellenére ezen rendszer által nyújtott garanciák a nagyhatalmi játszmákban és a fegyveres konfliktusok során nem érnek többet, mint a papír, amelyre nyomtatták őket.

3. KOSZOVÓTÓL BUKARESTIG – PRECEDENSJOG ÉS A SZÖVETSÉGI RENDSZERHEZ VALÓ TARTOZÁS MEGVÁLASZTÁSÁNAK JOGA

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENES Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A felületes szemlélő számára Koszovó függetlenségének 2008 tavaszán a legtöbb nyugati ország által bekövetkezett elismerése nem sok kapcsolatban áll a Grúzia és Oroszország közötti viszony minőségével. Valójában a koszovói függetlenség elismerésének kérdése komoly ellenérzést váltott ki Moszkvában, mely az Egyesült Államok és a NATO orosz érdekszférába történő ismételt beavatkozási kísérleteként élte meg a szövetséges, szláv Szerbia „megcsonkítását” és komoly diplomáciai válaszlépéseket helyezett kilátásba. Ezen válaszlépések között többnyire még burkoltan, de már 2008 elején szerepelt Dél-Oszétia és Abházia – a Koszovói precedens alapján történő – függetlenségének Moszkva általi elismerése. [14]

Ugyanakkor a Balkánon folytatott politikájukban a nyugati országok nem vették figyelembe, hogy az 1999-es szerbiai NATO beavatkozás óta Moszkvában gyökeres politikai változás következett be. Borisz Jelcin nyugatbarát, gazdaságilag gyenge Oroszországot felváltotta Vlagyimir Putyin petrodollárok által fűtött, jóval konfrontatívabb külpolitikát megvalósító, a Realpolitik hagyományt folytató, érdekszférákban és zéró összegű játszmákban gondolkodó rendszere, mely a poszt-szovjet térségre speciális érdekszférájaként tekint. [15] Az EU és az USA nem ismerte fel, hogy Koszovó függetlenségének elismeréséért milyen árat fizethet Grúzia. [16]

Az Egyesült Államok és az EU álláspontja szerint a koszovói eset egyedi, *sui generis*, a Jugoszlávia felbomlása során bekövetkezett események speciális következménye, továbbá a függetlenség elismerését etnikai tisztogatás és népirítás előzte meg, ezért nem szolgálhat precedensként más hasonló esetekben. Ezzel szemben a dél-oszét és abház – Moszkva által is támogatott – álláspont szerint a koszovói példa alapján a két szakadár köztársaságot is megilleti a nemzetközileg elismert függetlenség. [17]

Nemzetközi jogi értelemben a koszovói kérdés valóban eminens példája a területi integritás és az önrendelkezés elve közötti klasszikus ellentmondásnak. Ugyanakkor a nyugati álláspont igazságát mégis alátámasztani tűnik az a tény, hogy a koszovói beavatkozást, mely elvezetett a tartomány függetlenségéig, megelőzte a jugoszláv hadsereg által az albánok ellen végrehajtott etnikai tisztogatás és népirítás, míg Dél-Oszétiában és Abháziában éppen ellenkezőleg, főleg az etnikailag grúz lakosság ellen követtek el atrocitásokat és a grúzokat üldözték el otthonaikból a háború során és azt követően. Mi több, a grúz hatóságoknak nem is volt lehetőségük diszkriminatív módon eljárni a két szakadár tartomány lakosságával szemben, tekintettel arra, hogy Grúzia *de facto* nem gyakorolt semmiféle kontrollt sem Dél-Oszétia, sem Abházia felett már a háborút megelőzően sem. Moszkva álláspontját tovább gyengíti az az ellentmondás, ami a koszovói függetlenség elismerésének elutasítása és a dél-oszét, abház függetlenség elismerése között feszül. Vajon mik azok a függetlenség elismeréséhez vezető feltételek, melyeket a dél-kaukázusi szakadár köztársaságok teljesítenek, de Koszovó nem?

Jogilag kevésbé ellentmondásos, ugyanakkor az orosz-grúz háború – és az európai biztonság – szempontjából nem kevésbé meghatározó esemény volt a 2008. április 2-4. között Bukarestben megrendezett NATO csúcstalálkozó. A találkozó egyik fő kérdése Grúziának és Ukrajnának a Szövetség Tagsági Akciótervéhez (Membership Action Plan – MAP) való csatlakozása volt, ami alapvetően a két ország NATO tagságra való felkészülését szolgálta volna. Moszkva élesen ellenezte a két ország NATO-hoz fűződő kapcsolatainak szorosabbra fűzését, és elfogadhatatlannak tartotta Grúzia és Ukrajna esetleges későbbi NATO tagságát. A NATO keleti expanziójával kapcsolatos orosz ellenérzés nem volt új keletű, a Szövetség korábbi bővítési hullámai – különösen a balti országok belépése – is komoly ellenállást váltott ki Moszkva részéről. Ami új elemként jelentkezett a két ország MAP tagságával, és későbbi esetleges NATO csatlakozásával kapcsolatban, az a Szövetség belső megosztottsága volt. A korábbi bővítési köröket a NATO tagállamok egységes támogatása jellemezte, de Grúzia és Ukrajna esetében olyan fontos országok elleneztek – nem kis mértékben pont az orosz kifogások miatt, a Moszkvával való konfrontáció elkerülése érdekében – a két volt szovjet tagköztársaság MAP tagságát, mint Németország, Franciaország Olaszország, Spanyolország és a Benelux államok. [18] A támogatók közül a legjelentősebbek az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Kanada és számos közép-európai tagállam volt. Különö-

sen Németország támogatásának hiánya okozott problémát a Szövetségen belül, mely a korábbi keleti bővítések során elkötelezett híve volt a közép- és kelet-európai államok felvételének. [19]

A NATO végül olyan dodonai döntést hozott, mely szerint ugyan üdvözlük Ukrajna és Grúzia NATO tagság elérésére irányuló szándékát, és leszögezik, hogy a két ország a NATO tagjává fog válni a jövőben, de a MAP csatlakozás lehetőségét megtagadták tőlük, a 2008 decemberi NATO külügyminiszeri találkozóra bízva Ukrajna és Grúzia MAP tagságának sorsát. [20] Mint tudjuk, 2008 decemberére az orosz-grúz háború egyik következményeként a kérdés aktualitását veszítette, habár a Szövetség a további bővítés iránti elkötelezettsége jeleként 2008 szeptemberében felállított egy NATO-Grúzia Bizottságot (NGC), és 2008 decembertől egy Éves Nemzeti Program (Annual National Programme) keretén belül tanácsot és segítséget nyújt Grúzia számára. [21]

A bukaresti NATO döntés ellentmondásossága, a Szövetségen belüli megosztottság, a Grúzia és Ukrajna MAP tagságára vonatkozó döntés elnapolása Oroszország számára lehetőséget nyújtott a cselekvésre, hogy a két posztszovjet ország közeledését a NATO-hoz megakadályozza. Ugyanakkor a NATO halogató hozzáállása orosz szemszögéből nézve csak lélegzetvételnyi időhöz juttatta Moszkvát, mivel nem volt garancia arra, hogy Grúzia és Ukrajna akár már a közeljövőben is nem szerez MAP tagságot. A kialakult helyzet gyors cselekvésre ösztönözte a Kreml vezetését.

Tbiliszi szemszögéből nézve a kérdés teljesen egyértelmű volt. Mint szuverén, független állam Grúzia a nyugati integráció mellett döntött, a lakosság túlnyomó többségének támogatása mellett, és biztonsági garanciát keresett a NATO-val való szorosabb együttműködésben, mely végül elvezetett volna a NATO tagsáig. A Helsinki Záróokmányban, majd a Párizsi Chartában és az 1999-es isztambuli Európai Biztonsági Chartában foglaltak értelmében Tbiliszinek minden joga megvolt, hogy megválassza a szövetségi rendszert, melyhez tartozni kíván. Ugyanakkor egy esetleges grúz vagy ukrán NATO tagság Moszkva számára áthághatatlan „vörös vonalnak” bizonyult, mint ahogy azt Putyin elnök a washingtoni adminisztráció értésére is adta. [22]

Oroszország évszázadok óta speciális érdekszférájaként, a „közel-külföldje” részeként kezeli a Dél-Kaukázust, ahol nem tűri más nagyhatalmak, szövetségek beavatkozását. A hidegháború végét követő közel két évtizedes, súlyos megaláztatásként megélt geopolitikai visszaszorulás, mely Moszkva befolyásának meggyengülésével járt Közép-Európában, a balti államokban és a Balkánon, revansért kiáltott. Minden összetevő adva volt egy fegyveres konfliktushoz.

4. HÁBORÚ ÉS EGY EURÓPAI ORSZÁG TERÜLETI INTEGRITÁSÁNAK VÉGE

A 2008. augusztus 7-én éjjel Oroszország és Grúzia között kirobbant háború felelősségének kérdése máig vitatott. Moszkva álláspontja szerint a harcokat Tbiliszi kezdte a dél-ozsét főváros, Tskhinvali elleni tüzérségi támadással, és az orosz csapatok az orosz békefenntartók és állampolgárok védelmében kezdték meg műveleteiket, valamint az állítólag a grúzok által a régióban végrehajtott népiirtás és etnikai tisztogatás megakadályozása érdekében. Ezzel szemben a grúz álláspont szerint az orosz katonai alakulatok már jóval korábban megkezdték behatolásukat Dél-Oszétiába – amely jogilag grúz területnek minősül –, így nem volt más lehetőségük, mint felvenni a harcot és megakadályozni az orosz csapatok betörését a Roki-alagúton keresztül, mely az egyetlen útvonal, amely összeköti Oroszországot Dél-Oszétiával. [23]

Ennek a tanulmánynak nem célja annak eldöntése, hogy a harcok kitöréséért kit terhel a felelősség, ezért megállapításaiban jórészt az EU által később a helyszínre küldött Független Nemzetközi Tényfeltáró Misszió jelentésére hagyatkozik, mely a mai napig a legátfogóbb és legpártatlanabb jelentés a témában.

A jelentés számos aspektusát vizsgálja a háborúnak, és legfőbb megállapításai a következők: 1.) a harcok a Tskhinvali elleni grúz tüzérségi támadással vették kezdetüket, de ez csak a több éve fokozatosan növekvő feszültség, provokációk és incidensek betetőzése volt; 2.) a 2008. augusztus 7-8-i grúz fegyveres akció nemzetközi jogsértés volt; 3.) a grúz támadást megelőző nagy mértékű dél-ozsétiai orosz katonai behatolással kapcsolatban a jelentés nem foglal

állást, de azt valószínűsíti, hogy már a harcok kirobbanása előtt a békefenntartókon kívül is érkeztek orosz csapatok, önkéntesek és zsoldosok a szakadár tartományba; 4.) az orosz légierő már 2008. augusztus 8-án reggel támadott grúz célpontokat a hadműveleti területen kívül is; 5.) az orosz katonai akció messze meghaladta a jogos önvédelem, az arányosság kereteit, ezzel Oroszország szintén nemzetközi jogsértést követett el; 6.) a hadműveletek grúz területre történő áthelyeződését követően a grúz csapatok a nemzetközi jog, és az ENSZ Alapokmánya 51. cikkében foglaltak által igazolt jogos önvédelemből jártak el; 7.) Abházia háborúba történő belépése ellentétes a nemzetközi joggal; 8.) az orosz és dél-oszét fél nem tartotta be a Nicolas Sarkozy francia elnök által közvetített tűzszüneti megállapodást, 2008. augusztus 12. után is folytatták előrenyomulásukat grúz területen; 9.) Dél-Oszétia és Abházia Grúziától való elszakadása szemben áll a nemzetközi joggal; 10.) Dél-Oszétia és Abházia harmadik ország általi függetlenségének elismerése ellentmond a nemzetközi jognak; 11.) az orosz fél által a grúziai beavatkozás egyik indítékeként felhozott, grúzok által állítólag elkövetett népirtás és etnikai tisztogatás nem bizonyítható; 12.) Oroszország a nemzetközi joggal ellentétesen adott orosz állampolgárságot egy másik szuverén ország – Grúzia – több ezer dél-oszét és abház szakadár területen élő állampolgárának, így a fegyveres beavatkozásnak az az indoka, hogy orosz állampolgárok védelmében kellett fellépni, ellentétes a nemzetközi joggal; 13.) az orosz fél által „humanitárius intervencióként” feltüntetett beavatkozás nem igazolható, többek között azért sem, mert Koszovó esetében éppen Moszkva hangsúlyozta az ilyen típusú beavatkozások jogszerűtlenségét; 14.) mindegyik hadviselő fél követett el olyan cselekményeket, mellyel megsértette a nemzetközi humanitárius jogot, de a dél-oszét irreguláris csapatok által elkövetett fosztogatás, túszejtés, nemi erőszak, a grúz lakosság elűldözése volt a legsúlyosabb ilyen típusú cselekmény; 15.) Oroszország különleges érdekszférájaként, „közel külföldje” részeként tekint a régióra, ahol a vélt, vagy valós érdeksérelmeit nehezen tűri el. [24]

A fentiek alapján jól látható, hogy a jelentés szerint Tbiliszit is súlyos felelősség terheli a harcok kirobbanásáért, de az orosz fél reakciói sem igazolhatóak a nemzetközi jog által. [25] Számos kutató tovább megy Moszkva felelőségének megállapításában, hangsúlyozva azt, hogy számos bizonyíték utal arra, hogy 2008. augusztus 7-én a grúz döntéshozók joggal gondolhatták, hogy egy orosz támadás Dél-Oszétiában elkerülhetetlen, illetve már folyamatban is van, továbbá kiemelve azt is, hogy Tbiliszi saját, nemzetközi jog által elismert szuverén határain belül kezdte meg a harci cselekményeket, míg az orosz csapatok egy független, szuverén országba hatoltak be, a nemzetközi jog által nem igazolható módon. [26]

A háború kitörésének vitatott körülményeit félretéve, az európai biztonság szempontjából a konfliktus legsúlyosabb következményeként Dél-Oszétia és Abházia függetlenségének Oroszország általi elismerésével – a koszovói példát nem számítva – a hidegháborút követően először került sor egy európai állam határainak erőszakos megváltoztatására, területi integritásának megsértésére, melyet mind az Egyesült Államok, mind az Európai Unió élesen elítélt. [27]

5. OROSZ JAVASLATOK AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI RENDSZER ÁTSZABÁSÁRA

Az orosz vezetés részéről már a 2008. augusztusi öt napos háborút megelőzően felmerült az igény az európai biztonsági rendszer átszabására. Putyin elnök hatalomra kerülését követően gyorsan nyilvánvalóvá vált, hogy Moszkva a szénhidrogén vagyonának köszönhetően megnyílt nagyobb gazdasági mozgásterét aktívabb – és agresszívabb – külpolitikai irányvonal végrehajtására fogja használni, mely változtatni kíván az Európában a biztonságpolitika területén domináns szerepet játszó NATO pozícióján.

Ennek első komolyabb megnyilvánulása Vlagyimir Putyin elnök 2007-es Müncheni Biztonságpolitikai Konferencián megtartott beszéde volt, mely a házigazdák legnagyobb megrökönyödésére élesen támadta az Egyesült Államok és a NATO Európában betöltött szerepét, a NATO keleti bővítését „súlyos provokációnak” [28] nevezve. Putyin elnök szerint elérkezett az a pillanat, amikor komolyan el kell gondolkodni a globális biztonság rendszerén, az ENSZ és az EBESZ által betöltött szerepen, és nem engedhető meg az, hogy a NATO és az EU önhatalmúlag, ENSZ felhatalmazás nélkül

avatkozzon be nemzetközi konfliktusokba. [29] Dmitrij Medvegyev elnökké választását követően a Putyin által képviselt külpolitikai irányvonal nem változott. 2008. június 5-én a frissen megválasztott elnök Berlinben egy több száz mérvadó politikusokból és üzletemberekből álló kör előtt tartott beszédében javasolta egy új nemzetközi szerződés létrehozását, mely hatásában mérve a Helsinki Záróokmányhoz lenne hasonlatos. [30]

A 2008-as orosz-grúz háborút követően, 2008. október 8-án, az Eviani Világpolitikai Konferencián Medvegyev részletesebben is felvázolta az orosz elképzelések szerinti új biztonsági rendszert. Az orosz elnök szerint a grúz agresszió a bizonyítéka annak, hogy új alapokra kell helyezni a biztonsági együttműködést, véget vetve az Egyesült Államok által képviselt unilateralizmusnak. Az új rendszer alapját az ENSZ jelentené, és egy új európai biztonsági szerződés, mely egységes, és egyenlő biztonságot nyújtana minden európai ország számára, és tiltaná az erőszak alkalmazását és az azzal való fenyegetést. Lényegében az orosz javaslat az ENSZ és az EBESZ keretében már megfogalmazott normákat ismételné meg újra, de azzal a kiegészítéssel, hogy az új rendszerben nem lenne helye katonai szövetségeknek (értsd NATO), melyek más szerződő országok biztonságát fenyegethetnék, valamint egyetlen állam, vagy nemzetközi szervezet sem rendelkezhetne speciális felhatalmazással a békefenntartásra. [31] Az Evianban kifejtett javaslat 2009 novemberére szöveges formát öltött, melyet az orosz fél diplomáciai úton eljuttatott főbb nyugati partnereinek. [32]

Az orosz európai biztonsági rendszer átszabására irányuló javaslat célja egyértelműnek látszik. Az Egyesült Államok és a NATO európai biztonságban játszott szerepének marginalizálása, és egy olyan új szerződésen alapuló biztonsági együttműködés kiépítése, melyben Oroszország *de facto* vétójoggal rendelkezik minden Európát érintő biztonsági kérdésben. Nem meglepő módon a nyugati országok, az EU és a NATO eddig érdemben nem reagáltak Moszkva felvetésére. [33]

6. ÖSSZEGZÉS – A HÁBORÚ EURÓPAI BIZTONSÁGRA GYAKOROLT HATÁSA

A 2008-as orosz-grúz háború az 1979-es afganisztáni intervenció óta az első olyan fegyveres konfliktus, melyben orosz csapatok átlépték egy szuverén ország nemzetközileg elismert határát. Ugyanakkor ez a háború nem csak Grúzia ellen irányult, hanem a nyugati értékrend, a nyugati országok alkotta szövetséges rendszerek – elsősorban a NATO – ellen is, annak a Moszkva által vélt, de nem valós fenyegetésnek az elhárítására, amit ezen szövetségi rendszerek posztsovjét térségbe irányuló expanziója jelent Oroszország számára. „Moszkva ugyanis különösen az ukrán és grúz forradalmak mögött erős amerikai támogatást látott, s úgy értelmezte, hogy a nyugatbarát kormányok hatalomra segítségével Grúziában és Ukrajnában, illetve a balti államok NATO-felvételével az Egyesült Államok gyakorlatilag Oroszország stratégiai bekerítésére és elszigetelésére törekszik.” [34]

A háború szintén mérföldkövet jelent egy folyamatban, mely a Jelcin-érában Oroszország nemzetközi politikai, katonai és gazdasági súlyvesztése miatt felhalmozódott kisebbségi komplexus Putyin elnöksége alatt, az ország energiahordozóira alapozott gazdasági növekedés által lehetővé tett kompenzációjára irányul. Az egyre öntudatosabb és erőszakosabb külpolitika – melynek egyik kiemelkedő példája volt az orosz-ukrán gázháború – lényegét 2009-ben Dmitrij Rogozin, akkori orosz NATO nagykövet foglalta össze: „Mi a válságból erősebben kerültünk ki. A nyugati partnereink most úgy tekintenek Oroszországra, mint egy olyan partnerre, amelybe nem törölhetik bele a lábukat. Helyreállítjuk az együttműködést, de a saját feltételeink szerint.” [35]

Az orosz-grúz konfliktus a hidegháborút követően első alkalommal elvezetett egy európai ország határainak fegyveres erőszakkal történő megváltoztatásához, mely teljes mértékben ellentétes a nemzetközi joggal, hiába próbálta ezt aényt Moszkva a koszovói precedens jogi fűgefalevele mögé bújtatni. A háborúval megerősödött a kontinensen a nagyhatalmi politizálás, a zérőösszegű játszmákban való gondolkodás, és gyengült az ellenségkép nélküli, kooperáción alapuló biztonsági rendszer. A nyugat-európai országok, a NATO és az EU pozíciói gyengültek, a nyugati integrációra törekvő posztsovjét államok számára a grúz példa precedens jellegű. A háborúban játszott szerepéért Oroszország politi-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENES Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

kai és gazdasági felelősségre vonásának elmaradásával a nemzetközi rendszer közelebb került egy orosz érdekszféra *de facto* elismeréséhez, mellyel szuverén országok önrendelkezési joga kerülhet korlátozásra.

Ugyan az új status quo nemzetközi szerződéssekkel történő elismerésére, az európai biztonsági rendszer átszabására orosz részről érkező kezdeményezések a nyugati fél részéről a mai napig érdemi válasz nélkül maradtak, de az EU és a NATO megosztott az orosz kapcsolatokat illetően. Kelet-Európa a nyugati országok és szervezeteik napirendjén másodrendű kérdésként szerepel, a nemzetközi pénzügyi és gazdasági világválság, az afganisztáni szerepvállalás, Kína világhatalmi pozícióba történő emelkedése és a terror elleni háború háttérbe szorítja az európai kontinens keleti periferiáján zajló eseményeket. A NATO-ban és az EU-ban tapasztalható bővítési fáradtság sem segíti elő a posztsovjét térség országainak demokratizálását, felzárkózását, mivel megfosztja ezen országokat attól az ösztönző erőtől, amely az 1990-es években hozzájárult a közép-európai államok nyugati integrációjához. Habár a 2009-ben az Európai Szomszédságpolitika keretén belül Keleti Partnerség néven indult kezdeményezés egy jó irányba tett lépés, de még mindig kevés anyagi forrás és politikai figyelem irányul a kelet-európai régióra. A NATO-nak és az EU-nak stratégiai válaszokat kell találnia azokra a biztonsági kihívásokra, melyek gátolják Kelet-Európa felzárkózását, nyugati integrációját, különben egy nap ismét arra ébredünk, hogy egy megosztott kontinens polgárai vagyunk.

Kulcsszavak: Oroszország, Grúzia, EU, Egyesült Államok, biztonságpolitika, háború

Keywords: Russia, Georgia, EU, US, security policy, war

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Lásd például az Európai Tanács 2008. szeptemberi rendkívüli ülését. Presidency Conclusions, Extraordinary European Council, Brussels. 1 September 2008. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/102545.pdf (2013.07.20.)
- [2] Az egyik legfontosabb, a háború kitörésének körülményeit vizsgáló dokumentum az EU tényfeltáró missziójának 2009-es jelentése, mely mind az orosz, mind a grúz fél felelősségét megállapítja a konfliktus kirobbanásában. Report of the Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. Volume I, September 2009. <http://www.ceiig.ch/Report.html> (2013.07.20.)
- [3] Svante Cornell: *Why a Russian 'Reset' Won't Work*. Real Clear World, 2009. április 3. http://www.realclearworld.com/articles/2009/04/why_a_russian_reset_wont_work.html (2013.07.20.) és Mark Salter: *Obama's One-Sided "Reset" With Russia*. Real Clear Politics. 2013. május 14. http://www.realclearpolitics.com/articles/2013/05/14/obamas_one-sided_reset_with_russia_118387.html (2013.07.20.)
- [4] Peter Symonds: *"Pivot to Asia": US Military Build-up in Asia, Threatening China*. GlobalResearch, 2013. június 3. <http://www.globalresearch.ca/pivot-to-asia-us-military-build-up-in-asia-threatening-china/5337361> (2013.07.20.)
- [5] A témában további információért lásd Mark Leonard és Nicu Popescu: *A Power Audit of EU-Russia Relations*. European Council on Foreign Relations, 2007. http://ecfr.eu/content/entry/eu_russia_relations (2013.07.20.)
- [6] Report of the Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. Volume I, September 2009. 17. old. <http://www.ceiig.ch/Report.html> (2013.07.20.)
- [7] Presidency Conclusions, Extraordinary European Council, Brussels. 1 September 2008. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/102545.pdf (2013.07.20.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BENES Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- [8] Bokorné Szegő Hanna: *Nemzetközi jog*. Aula Kiadó, 2000. 291-292. old. ISBN 963 9215 92 9
- [9] Egyesült Nemzetek Alapokmánya. Magyar ENSZ Társaság.
http://www.menszt.hu/tudnivalok_az_egyesult_nemzetek_szervezeterol/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya/az_egyesult_nemzetek_alapokmánya (2013.08.04.)
- [10] Deák András György, Hoffmann Tamás, Rácz András, Romsics Gergely: *A grúz-orosz válság értékelése*. MKI, T-2008/23. 9. old. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=VTFTER> (2013.08.06.)
- [11] Conference on Security and Co-operation in Europe Final Act, Helsinki, 1975. OSCE <http://www.osce.org/mc/39501> (2013.08.04.)
- [12] Charter of Paris for a New Europe. Paris, 1990. OSCE <http://www.osce.org/mc/39516> (2013.08.04.)
- [13] Charter for European Security. Istanbul, November 1999. OSCE <http://www.osce.org/mc/17502> (2013.08.04.)
- [14] Kosovo precedent 'terrifying': Putin. Thestar.com, February 22, 2008.
http://www.thestar.com/news/world/2008/02/22/kosovo_precedent_terrifying_putin.html (2013.08.06.), Russia warns Kosovo independence could set dangerous precedent. Euronews, 23.01.2008. <http://www.euronews.com/2008/01/23/russia-warns-kosovo-independence-could-set-dangerous-precedent/> (2013.08.06.)
- [15] András Rácz: *Good Cop or Bad Cop? Russian Foreign Policy in the New Putin Era*. Transatlantic Academy, January 2012.
<http://www.transatlanticacademy.org/publications/good-cop-or-bad-cop-russian-foreign-policy-new-putin-era> (2013.08.06.)
- [16] Ronald D. Asmus: *A Little War That Shook the World, Georgia, Russia, and the Future of the West*. Palgrave Macmillan, 2010. 87-110. old. ISBN 978-0-230-61773-5
- [17] Guy Faulconbridge: *Georgia rebel region seeks recognition after Kosovo*. Reuters, March 5, 2008.
<http://www.reuters.com/article/2008/03/05/idUSL05581876> (2013.08.06.)
- [18] Deák János, Szternák György: *Grúzia*.
http://portal.zmne.hu/pls/portal/docs/PAGE/ZPORTAL/ZMNE_ROOT/KUTATAS/KUTATAS_HDI/TANANYAGOK/TAB112960/GRUZIA.DOC (2013.08.06.)
- [19] Ronald D. Asmus: *A Little War That Shook the World, Georgia, Russia, and the Future of the West*. Palgrave Macmillan, 2010. 111-140. old. ISBN 978-0-230-61773-5
- [20] Bucharest Summit Declaration. NATO, 03. April, 2008. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm (2013.08.06.)
- [21] NATO's relations with Georgia. NATO, 06 August, 2013. http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm (2013.08.06.)
- [22] Ronald D. Asmus: *A Little War That Shook the World, Georgia, Russia, and the Future of the West*. Palgrave Macmillan, 2010. 127. old. ISBN 978-0-230-61773-5
- [23] Ibid. 19-25. old. és Svante E. Cornell and S. Frederick Starr (editors): *The Guns of August 2008 – Russia's War in Georgia*. M. E. Sharpe Armonk, 2009. ISBN:9780-7656-2508-3
- [24] Report of the Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. Volume I, September 2009.
<http://www.ceiig.ch/Report.html> (2013.07.20.)
- [25] Deák András György, Hoffmann Tamás, Rácz András, Romsics Gergely: *A grúz-orosz válság értékelése*. MKI, T-2008/23. 9-11. old. <http://www.kulugyiintezet.hu/pub/displ.asp?id=VTFTER> (2013.08.06.)

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

BENES Károly

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- [26] Svante E. Cornell and S. Frederick Starr (editors): *The Guns of August 2008 – Russia's War in Georgia*. M. E. Sharpe Armonk, 2009. 157-158. old. ISBN:9780-7656-2508-3
- [27] Presidency Conclusions, Extraordinary European Council, Brussels. 1 September 2008.
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/102545.pdf (2013.07.20.)
- [28] Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. President of Russia Official Web Portal, February 10, 2007.
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2007/02/10/0138_type82912type82914type82917type84779_118123.shtml (2013. 08.13.)
- [29] Ibid.
- [30] Vladimir Socor: *Medvedev proposes all-European security pact during Berlin visit*. Eurasia Daily Monitore. Volume:5 Issue:109. 9 June, 2008. http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=33701 (2013. 08.13.)
- [31] Speech at the World Policy Conference. President of Russia Official Web Portal. October 8, 2008.
http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/10/08/2159_type82912type82914_207457.shtml (2013. 08.13.)
- [32] The draft of the European Security Treaty. President of Russia, November 29, 2009. <http://eng.kremlin.ru/news/275> (2013. 08.13.)
- [33] Sally McNamara: *Russia's Proposed New European Security Treaty: A Non-Starter for the U.S. and Europe*. Backgrounder, No. 2463. September 16, 2010. <http://www.heritage.org/research/reports/2010/09/russia-s-proposed-new-european-security-treaty-a-non-starter-for-the-us-and-europe> (2013. 08.13.) és Vladimir Socor: *Medvedev proposes all-European security pact during Berlin visit*. Eurasia Daily Monitore. Volume:5 Issue:109. 9 June, 2008.
http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=33701 (2013. 08.13.)
- [34] Tálás Péter: *A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése*. ZMNE SVKI Elemzések. 2008/8.
<http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=GBPRXN> (2013. 08.13.)
- [35] Dmitry Rogozin: *NATO at Sixty: On Our Terms*. The World Today 65, no.4. April 2009.

THE ROLE OF THE EUROPEAN UNION RULE OF LAW MISSION IN KOSOVO EULEX IN THE SECURITY DYNAMICS IN THE REGION

Following the declaration of Kosovo's independence, The European Union Rule of Law Mission in Kosovo – EULEX – has been deployed under the European Security and Defence Policy (ESDP). EULEX mission, as one of the largest ESDP Missions, has induced considerable academic and policy debate within political science and security studies, as well.

The mission as such is characterised with highly complex political state of affairs. Consequently, this plethora of the mission's complexity has resulted first of all in a number of difficulties, initially in its deployment then it was followed by evident inconsistencies in its profile within the CSDP framework. Nonetheless, from the security point of view, the paper tends to underline the importance of the EULEX Mission as an ultimate regional stability and security factor.

Given that, not only Kosovo but all Western Balkan countries aspire European Integration, the EU perspective should not to be perceived only as a diplomatic and rhetorical discourse; from this end, a stable Kosovo would ultimately mean a stable region. Thus, taking into consideration EU's increased involvement in providing security as derives from CSDP, the paper tries to highlight the importance of the successful implementation of EULEX Mission by employing the Regional Security Complex theory. The paper tries to demonstrate the fact that the successful completion of EULEX mission will certainly have a crucial impact in the security dynamics of the region.

INTRODUCTION

I. EUROPEAN UNION RULE OF LAW MISSION IN KOSOVO EULEX

EULEX Mission in Kosovo is characterized by a number of very specific rather complex political circumstances. This overabundance of complexity of the mission has generated difficulties, initially in its deployment, as well as discrepancies in its profile within the CSDP framework, and external coherence, but, it certainly gives enough space for analyses of its discourse from the security point of view.

It is important to underline that EU through its presence in Kosovo supports the integration process driven by the main incentive, which is the regional stability and security. As David. A. Lake and Patrick M. Morgan put it: *'European Integration was initiated to enhance security by eliminating national rivalries and creating an extreme interdependence that would cripple national capacities for modern war'*¹. They claim that membership in EU by many eastern European countries is regarded as the ultimate guarantee for security².

Therefore, Kosovo's European perspective should not to be perceived as a simple diplomatic and rhetorical discourse; first of all, Kosovo geographically belongs to Europe and as such, a stable Kosovo by default would mean a stable region which is very important for the EU if we take into consideration its increased involvement in providing security as derives from CSDP. EULEX Mission in Kosovo supports Kosovo on its path to a European integration in the rule of law area. Ultimately, the role and the successful completion of EULEX mission will certainly have a crucial impact in the security dynamics of the region. As the representatives of the Copenhagen School, Buzan and Waeber, who developed the 'Regional Security Complex' would claim, the security issues are very much linked to territory and that

¹ Regional Orders: Building Security in a New World –Regional Security and Orders p. 36

² Idem

security threats mainly created by states can spread more easily over short distances. In the case of Kosovo, given the fragile political situation, historic circumstances and ethnic composition of neighbouring countries, an eventual destabilization could inevitably have a domino effect for the entire region. Therefore, EU as a key player and a security 'donor', has a role to play.

Hence, the paper will employ the Regional Security Complex Theory (RSCT) and the corresponding concept of security introduced by Buzan and Waever as a theoretical framework for analyzing the role of EULEX on the regional security dynamics.

For the sake of better comprehension of the complexity of historic and political circumstances, I will give a brief overview of the context and main developments prior to the deployment of EULEX Mission in Kosovo.

I. 1. 1 Kosovo

In the post-WWII Yugoslavia, Kosovo was an autonomous province, the status of which gradually enhanced between the Federal Constitutions of 1946 and the one of 1974, the latter made Kosovo a constituent federal entity of Yugoslavia. Since 1974, Kosovo had the rights of veto at federal and Serbia's level while its consent was required for all decisions: legislative and judicial as well as executive. Principally, Kosovo's status as an autonomous province of Yugoslavia was practically the same as that of other constitutive republics, and it remained part of Serbia only nominally. However, in 1989, Kosovo's autonomy was abolished by Belgrade. Consequently, a repressive police and military regime was established³. Kosovo Albanians responded to the Serbian regime's oppression through a peaceful resistance. Under the leadership of Ibrahim Rugova, who reacted against this state ordered policy of repression with a non-violent resistance, parallel governmental institutions were created. However, this peaceful resistance failed to provide a political solution while repression of the regime was increasing. Consequently, this whole situation culminated in an armed conflict in 1998 with the emergence of Kosovo Liberation Army (KLA). The conflict ended through the military intervention of NATO in March of 1999. After the end of the war, in June 1999, Kosovo came under international protectorate through U.N. Security Council Resolution 1244, which administered it until early 2008⁴.

I.1.2. UNITED NATIONS MISSION IN KOSOVO (UNMIK) PERIOD

Following NATO's military campaign against the Federal Republic of Yugoslavia (FRY) on 10 June 1999, the United Nations Security Council adopted Resolution 1244, authorizing the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) to start an extensive process of peace building, democracy, stability and self-government in Kosovo.

It is important to emphasize that Resolution 1244 for many scholars presents one of the most disputable and paradoxical resolutions of the UN. Some analysts have even argued that the fact that the FRY ceased to exist has made Resolution 1244 extraneous and consequently Kosovo independent by default.

In accordance with UN Security Council Resolution 1244 (1999) and the Constitutional Framework and the original standards statement, approved by the Security Council, a policy document under the name "Standards for Kosovo" was developed. This document set out a number of standards that Kosovo had to accomplish. As Bernard Knoll indicates, "These standards reinforce Kosovo's parallel progress towards European standards in the framework of the EU's Stabilisation and Association Process, based inter alia on the Copenhagen criteria. The standards describe a multi-ethnic society where there is democracy, tolerance, freedom of movement and equal access to justice for all people in Kosovo, regardless of their ethnic background"⁵.

³ Bertelsmann Stiftung, BTI 2012 — Kosovo Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012

⁴ idem

⁵ Knoll, B. (2005). From Benchmarking to Final Status? Kosovo and The Problem of an International Administration's Open-Ended Mandate. *European Journal of International Law* pp. 4-12.

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

Shkëndije GECI-SHERIFI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Since summer 2002, UNMIK has submitted regular baseline reports on standards implementation to the UNSC. Knoll describes that 'since early 2003, the benchmarking process has been reinforced by the Tracking Mechanism for Kosovo, through which the European Commission tracks the development of standards and provides sector-specific recommendations for different policy areas. Under the Tracking Mechanism, Kosovo is obliged to gradually bring its legislation and institutions into line with the EU *acquis*, and receives access to the EU market in return'⁶.

The unrest of March 2004 certainly presented a drawback in the process furthermore, they damaged the reputation and the credibility of UNMIK and KFOR. The severe inter-ethnic violence of March 2004 showed a clear indicator that proved that the international community's efforts to create a harmonious multiethnic society in Kosovo had failed.

On 23 May 2005, Secretary General Kofi Annan appointed Mr. Kai Eide of Norway as a Special Envoy to undertake a comprehensive review of the situation in Kosovo in order to assess if the conditions are ready to start the political process that would determine the future status of Kosovo. Kai Eide supported the commencement of the status process. He concluded that although the standards implementation in Kosovo had been uneven, the *status quo* was unsustainable and the time had come to move to the next phase of the political process and launch negotiations on future status of Kosovo⁷.

On 1 November 2005, Kofi Annan appointed former Finnish President Martti Ahtisaari as his Special Envoy to lead the political process that would resolve the future status of Kosovo. Martti Ahtisaari's appointment signalled the commencement of the last part of the international administration of Kosovo in its present form, furthermore it signalled that the time for European Union's intense engagement in this issue had come⁸.

On 2 February, 2007 UN Secretary-General's Special Envoy Martti Ahtisaari presented the plan for the future status process of Kosovo. According to this proposal, the minority communities will be granted special protection while the municipalities will undergo a process of decentralisation in order to ensure that the rights and interests of non-Albanian communities are protected. In this light, Kosovo would govern itself under international supervision but would have the right to enter into international agreements, including membership of international bodies. The Secretary-General, Ban Ki-moon considered the proposal as fair and balanced. Additionally, the proposal entailed the deployment of an international civilian and military presence that would supervise the new arrangements and ensure peace and stability. 'A European Union (EU) Special Representative would act as an International Civilian Representative, with ultimate supervisory authority over civilian aspects of the settlement, including the power to annul laws and remove officials whose actions are determined to be inconsistent with it'.⁹

On April 3, 2007 Ahtisaari presented to the UNSC his final package of proposal recommending that Kosovo should become independent state with a period of international supervision. Kosovo accepted the proposal while Serbia rejected it. Throughout April-July, 2007, a number of draft resolutions based on Ahtisaari's plan were rejected by Russia in UNSC. Consequently, Ban Ki-moon authorized a time-limited round of negotiations between Prishtina and Belgrade led by EU/US/Russian Troika. The unsuccessful diplomatic efforts of Troika to bridge the gap between the parties on Kosovo's status eventually led to the unilateral declaration of independence but in coordination with the major powers.

⁶ idem

⁷ UN Security Council (2005). Kai Aide Report, document: S/2005/635 and SG/A/955, BIO/3714, Secretary-General, Department of Public Information, [online]. Available from: <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sc8533.doc.htm> [Accessed 10 December, 2012].

⁸ UN Security Council (2005). Document: SG/A/955 BIO/3714 [online]. Available from: <http://www.un.org/News/Press/docs/2005/sga955.doc.htm> [Accessed 10 December, 2012].

⁹ UNOSEK (2005) The Status Process [online]. Available from: <http://www.unosek.org/unosek/en/index.html> [Accessed 12 December, 2012]

I.1.3 DECLARATION OF INDEPENDENCE

In coordination with Brussels and Washington, the Assembly of Kosovo adopted the Declaration of Independence on 17 February 2008, declaring Republic of Kosovo a sovereign and independent state. Kosovo adopted the Constitution on 15 June, 2008 that fully enshrined the provisions of Ahtisaari's proposal. Consequently, the Assembly invited the European Union to deploy its rule of law mission EULEX and the establishment of the International Civilian Office (ICO) to supervise the implementation of Ahtisaari's plan, the latter formally ended the supervision on September 10, 2012 that is considered a successful and historic milestone for Kosovo.

To date, Kosovo is formally recognized by 96 UN member states, including United States of America, 22 EU states, Japan and Canada. With exception of Serbia, Kosovo is recognised by its immediate neighbours, Albania, Macedonia and Montenegro. Most importantly, the International Court of Justice with a compelling vote of ten to four, on 22 July 2010, advised "that the declaration of independence of Kosovo adopted on 17 February 2008 did not violate international law"¹⁰.

II. EULEX AS A CSDP MISSION: VERTICAL VS. HORIZONTAL CONSISTENCY

Following the Western Balkans conflicts in June 1999, the Cologne European Council established the European Security and Defence Policy (ESDP)¹¹ as a part of the Common Foreign and Security Policy (CFSP). The core purpose of establishing ESDP was to give EU a more significant role in promoting international peace and security thereby becoming a 'more capable and credible global actor'¹². This was stated in the Ministerial Declaration ESDP Ten Years – Challenges and Opportunities, the declaration further emphasized that EU decisions be built "around our common values of liberty, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms, and rule of law, in conformity with the principles of the UN Charter and international law." The key aim was to 'enhance our own security, as well as the security of our neighbours and the wider world.'¹³.

In April 2009, EULEX became fully operational. The EU Joint Action of February 2008 and Council Decision of June 2010 and June 2012 provide the legal basis for the Mission. EULEX works within the framework of UN Security Council Resolution 1244¹⁴. EULEX is the largest civilian CSDP mission ever launched with the largest number of international and local staff members and an extensive mandate to monitor, mentor and advise the authorities of Kosovo in the field of police, justice and customs while retaining a number of executive powers.

The EU's paradigmatic conceptual relation with Kosovo is that of post-conflict agenda, which is sought to have the development of a sustainable democracy as the result. According to Laidi, democracy building agenda in the Balkans gives the EU great leverage and accountability on nation state building¹⁵. In regards to EULEX as a CSDP Mission, Spornbauer argues that it operates under the somewhat misleading EU label of 'civilian crisis management mission', a term which is not used by the Treaties themselves while its mandate and scope indicate that it is more accurately qualified as a Security Sector Reform and peace-building mission¹⁶.

¹⁰ *Opinion*, para. 123 (3).

¹¹ ESDP (now CSDP) was created in the wake of the 1998 Franco-British meeting in St. Malo

¹² Alexandra George, 2009, Ten Years of ESDP Missions: The European Way for Attaining Global Peace and Security

¹³ See: Ministerial Declaration: ESDP Ten Years – Challenges and Opportunities 2974th EXTERNAL RELATIONS Council meeting Brussels, 17 November 2009 available at: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/111253.pdf

¹⁴ EULEX Kosovo, European Rule of Law Mission available at:

<http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/whatisEulex.php>

¹⁵ Laidi 2008. Eu Foreign Policy in a Globalized World: Normative Power and Social Preferences

¹⁶ Martina Spornbauer, EULEX Kosovo – Mandate, Structure and Implementation: Essential Clarifications for an Unprecedented EU Mission, CLEER WORKING PAPERS 2010/5

The literature on CFSP suggests that the EU is still struggling with problems of consistency and it remains sceptical about the capability of the EU to be a coherent actor. Sjursen and Nuttall note that the EU as a global actor suffers from coherence problems both vertically and horizontally. Problems of vertical coherence may occur when the foreign and security policies of individual Member States do not fit together with policies decided at EU level. On the other hand, problems of horizontal consistency are linked to the EU being involved in various external activities that are part of different pillars¹⁷. When discussing about inconsistency in activities, we refer to differences between EU's discourse on the one hand and EU's action on the other.

The basis of CSDP as stated in CSDP Handbook¹⁸, is that Europe must speak with one voice, have a clear articulated political aspirations, if European Union is to emerge as a powerful political force at world level, it must think and act as a Union with respect to security and defence. However, in the case of EULEX, EU has failed to reach a common stance on the international status of Kosovo which poses evident inconsistencies and ambiguity especially from the legal point of view. While EULEX operates under the UN umbrella, namely UNSC Resolution 1244 and maintains a 'status neutral' position, Kosovo has its constitution that has been adopted on 15 June, 2008 enshrining provisions of Ahtisaari's proposal. UNSC Resolution 1244 therefore for Kosovo authorities is null and void. While EULEX promotes Kosovo's path towards European integration, yet, there are 5¹⁹ members within EU that oppose Kosovo's independence which throughout the way can hinder the integration process in one way or the other.

Another drawback is the northern part of Kosovo where EULEX, contrary to its mandate, has not managed to exercise its functionality. Nevertheless, EULEX has an important role to play in terms of security not only in the territory of Kosovo but region wise. The success of EULEX can therefore make EU a more credible regional security actor.

II.1. THE ROLE EULEX IN SECURITY DYNAMICS IN THE REGION

Over the recent years, EU has noted an increased involvement in providing security in its 'near abroad'. Here, I will try to employ a rather novel approach in analyses on how EULEX as an EU mechanism within a state can affect or have a role in the security dynamics within a security region, using Regional Security Complex Theory (RSCT) of Buzan and Waever with the conviction that RSCT has the ability to expand and incorporate 'non-traditional' discourse into the structural debate.

RSCT is a theory that deals with regional security in an inclusive approach that involves a number of international relations theories such as constructivism, neorealism. Buzan employs constructivism in a sense that certain security situation is not taken for granted but each and every factor is analyzed comprehensively for the accurate findings while maintaining rather neorealist approach in its anarchic views. RSCT maintains that 'most threats travel more easily over short distances than over long ones', therefore security interdependence is normally patterned into regionally based clusters²⁰.

According to Buzan and Wæver, penetration occurs when a state outside a RSC associates with a state inside the RSC, in this RSC's are linked together, but remain exclusive. In our analyses EULEX will represent an external actor penetrating within a state (Kosovo) thus dictating or rather contributing to the security dynamics of the region. Buzan and Waever argue that for Balkan developments external actors were crucial. They claim that "power differentials in combination with geography allow external actors to shape the developments in the area. This defines the Balkans as potentially a part of the EU-Europe RSC".

¹⁷ Helene Sjursen: The EU as a 'normative' power: how can this be? *Journal of European Public Policy* 13:2 March 2006: 235–251

¹⁸ Handbook on CSDP the Common Security and Defence Policy of the European union p. 68

¹⁹ Out of 27 EU member states, 22 have recognized independent Kosovo. Cyprus, Greece, Rumania, Slovakia and Spain do not recognize Kosovo.

²⁰ Buzan and Waever 2003

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

Shkëndije GECI-SHERIFI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

As indicated in the paper, in the northern part of Kosovo, so far, EULEX has not been successful, as a result of its ambivalent mandate and incoherence of CFSP. The failure could be as well attributed to the inherited situation from the UNMIK protectorate. Nevertheless, the situation in northern Kosovo is still cause for security concern unless the existing parallel structures are dismantled, and rule of law institutions start to function under the mentoring and support of EULEX, as in other parts of Kosovo.

The role of EULEX therefore is crucial in the Northern part of Kosovo in order to eliminate the organized crime, political and legal vacuum and establish a functioning rule of law institutions. Any other scenario such as partition of this part of Kosovo which as a consequence would provoke redefinition of borders given the ethnic composition of neighbouring states would have tremendous causes in the security dynamics of the region.

According to RSC theory, the security interdependence is more intense among the states inside a certain RSC than with states outside of it. As Buzan²¹ claims security is a 'relational phenomenon', in order to understand national security properly, the surrounding pattern of security interdependence should be understood first. Two important factors are the enmity and amity among units. These include established relationships between states over time and relating to certain issues, ranging from resolving border disputes, to political ideology, and the establishment of long-term historical bonds²², (in this contextual political and historic realm we could analyze relations between Kosovo vs Serbia, Kosovo vs Albania, Kosovo vs Macedonia).

From this end, the European perspective offers both a strategic objective and an incentive for transformation and is motivated by EU considerations of regional and international stabilization.

III. CONCLUSION

As described in this paper, EULEX Mission in Kosovo has a significant role whose effect in terms of the security dynamics of the region, certainly goes beyond the formal margins of its mandate that includes the territory of Kosovo. The role of EULEX has undoubtedly become a test for a successful CSFP. Even though the mission as such has met a vast criticism since its deployment phase from various political analysts including those from the EU itself, the presence of EULEX mission in Kosovo has considerably influenced the increase of security and stability in Kosovo.

Kosovo, being a young state and in transition continues to face challenges that could put security at stake therefore the cooperation and coordination of EULEX with local relevant Kosovo authorities have marked evident accomplishments but we have to stress that these accomplishments are still on the halfway. EULEX has contributed in the enforcement of freedom of movement, increase of administrative and institutional transparency, enforcement of rule of law thus making the local population expect that negative streams that affect their security will be fought and diminished with the support of this mission.

As indicated in the previous chapter, Kosovo and neighbouring countries are characterized with rather delicate historical, political and ethnic circumstances that for a long period of time have endured the Western Balkans a "hot spot". The mosaic of different communities with different cultural, religious, linguistic and ethnic background, make the Western Balkans rather prone security wise, while Albanian population is present in almost every state of this region. Apart from Kosovo and Albania where Albanians make the majority, a consistent Albanian minority lives in Macedonia, Serbia and Montenegro. Therefore, thriving implementation of EULEX mandate can positively affect neighbouring countries, as well. It is worth noting that so far, EULEX has successfully guaranteed territorial security within Kosovo

²¹ Buzan (1991: 187)

²² idem

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Shkëndije GECI-SHERIFI

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

while in a rather professional manner has managed to deal with isolated episodes of ethnic tensions, halting thus escalation and negative impact they could have in the region.

Despite the discrepancies deriving from the legal implications of its mandate there is a number of opportunities deriving from the EULEX mission that should be given credits.

First and foremost, it supports Kosovo on its path to a greater European integration in the rule of law area, it supports visa liberalization process, it supports Prishtina-Belgrade dialogue facilitated by Brussels, it continues to concentrate on the fight against corruption and works closely with local counterparts to achieve sustainability and EU best practices in Kosovo. EULEX prioritizes the establishment of the rule of law in the north²³.

Hence, we can conclude that the successful implementation of the mandate of EULEX as a key mechanism of EU, can affect positive changes in security dynamics of the region.

LIST OF ABBREVIATIONS

CSDP	Common Security and Defence Policy
ESDP	European Security and Defence Policy
EU	European Union
EULEX	European Union Rule of Law Mission
ICO	International Civilian Office
ICR	International Civilian Representative
KLA	Kosovo Liberation Army
KPC	Kosovo Protection Corps
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe
PISG	Provisional Institutions of Self-Government
RSCT	Regional Security Complex Theory
SRSG	Special Representative of the Secretary General
SSR	Security Sector Reform
UN	United Nations
UNOSEK	United Nations Office of the Special Envoy for Kosovo
UNMiK	United Nations Mission in Kosovo
UNSC	United Nations Security Council

²³ What is EULEX? <http://www.eulex-kosovo.eu/en/info/whatisEulex.php>

THE PRINCIPLES OF MODERN LANGUAGE TEACHING REPRESENTED IN AN EU TRAINING TOOL FOR BORDER GUARDS I.

A MODERN NYELVPEDAGÓGIA ELVEINEK MEGJELENÉSE EGY UNIÓS HATÁRRENDEZÉSZETI TANANYAGBAN I.

In the 1990s, the Council of Europe defined promoting plurilingualism and greater understanding between member states by the adoption of common action in the cultural field as the main aims and objectives of its language policy. In 2001 the Common European Framework of Reference (CEFR) was published. It has been serving as an integrated and transparent system of efficient language teaching, learning and assessment ever since, facilitating individual mobility and providing a sound basis for the mutual recognition of language qualifications, for the work of teachers, course designers, examining bodies and the co-ordination of their efforts. The aim of this paper is to identify the language competences defined by the principles of the CEFR and based on the peculiarities of the special language used in border policing that are to be developed when teaching this specific purpose language.

Az Európa Tanács az 1990-es években általános nyelvpolitikai célul tűzte ki a többnyelvűség, a tagállamok közötti nagyobb egyetértés előmozdítását, a kultúra területén végzett közös tevékenység segítségével. 2001-ben tették közzé a Közös Európai Nyelvi Referenciakeretet (KER), ezáltal létrehozva a hatékony nyelvtanítás, nyelvtanulás és idegen nyelvi mérés integrált és áttekinthető rendszerét, amely elősegíti az egyéni mobilitást, valamint szilárd alap megteremtését a nyelvvizsgák kölcsönös elismeréséhez, a tanárok, oktatásszervezők, a vizsgáztató testületek munkájához, annak összehangolásához. A jelen közlemény célja annak vizsgálata, hogy a KER irányelvei és a határrendészeti szakmai nyelv sajátosságai alapján melyek azok a nyelvi kompetenciák, amelyeket a szaknyelv oktatása során fejlesztenünk kell.

INTRODUCTION

From the early 1990s, the Council of Europe discussed the issues of foreign language teaching in a number of documents¹. They defined the main aims and objectives of the language policy of the Council of Europe, namely to promote plurilingualism, to achieve greater unity among its members and to convert the diversity of European languages and cultures from a communication barrier into a source of mutual understanding and cooperation, through a better knowledge of modern languages, in order to promote European mobility and overcome prejudice and discrimination and by urging the member states to co-ordinate their national policies in the field of modern language learning and teaching.

¹ *Transparency and coherence in language learning in Europe: objectives, evaluation, certification.* (Report edited by B. North of a Symposium held in Ruschlikon 1991). -Strasbourg, Council of Europe, 1992.
European language portfolio: proposals for development. -Strasbourg, Council of Europe, 1997.
Language learning for European citizenship: Final Report of the Project. -Strasbourg, Council of Europe, 1997.
'Recommendation no. R(98)6 of the Committee of Ministers to member States concerning modern languages' -Strasbourg, Council of Europe, 1998.
GIRARD, D. and TRIM, J.L.M. (eds.): *Project no.12 'Learning and teaching modern languages for communication': Final Report of the Project Group.* -Strasbourg, Council of Europe, 1998.

Based on these principles, the Common European Framework of Reference (hereafter: CEFR) was developed in the following decade and was published in 2001, which, by providing a common basis for the description of objectives, content and methods, was meant to enhance the transparency of courses, syllabuses and qualifications in the field of modern languages. Also, by the provision of objective criteria for describing language proficiency, its aim was to facilitate the mutual recognition of qualifications gained in different learning contexts. [1]

Due to the need to have a common platform and standards, the CEFR has now become a tool universally accepted by language examination centres, textbook publishers, language teaching institutions, language teachers, developers of foreign language teaching programmes and curricula in (and in many other countries outside) Europe. In Hungary, in line with Government Decree 137/2008. (V. 16.), the requirements of the various levels of language proficiency at state language exams are defined according to the CEFR. Also, language exam centres can only get state accreditation after they have proved the Accreditation Board for Foreign Language Examinations that their language testing system and its procedures are compatible with the levels of the CEFR.

Efforts to standardise training courses are also represented in the principles which serve as the basis for the activities coordinated and provided by the Training Unit of FRONTEX, the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. This makes the logical question even more relevant: Are generally accepted recommendations concerning language teaching in Europe implemented in the practices of an EU agency? Thus, the aim of this paper is to investigate how the principles and approaches of the CEFR are manifested in the new e-learning tool for teaching the special language of border policing, titled *Basic English for border guards at airports*.

THE COMMON EUROPEAN FRAMEWORK OF REFERENCE

Most Hungarian people only know about the Common Reference levels that state accredited intermediate level exams are now called "B2" or that in Europass CVs they need to specify their various foreign language skills on a scale from A1 to C2.

Language teaching and assessment specialists have been traditionally using the terms *Basic*, *Intermediate* and *Advanced* to describe the levels of language knowledge but before the creation of the CEFR it was never explicit what they exactly meant by them, either with respect to one language or when comparing several languages. The developers of the CEFR used descriptors applied in several existing language teaching and assessment systems to define the six levels of proficiency represented in the grid below:

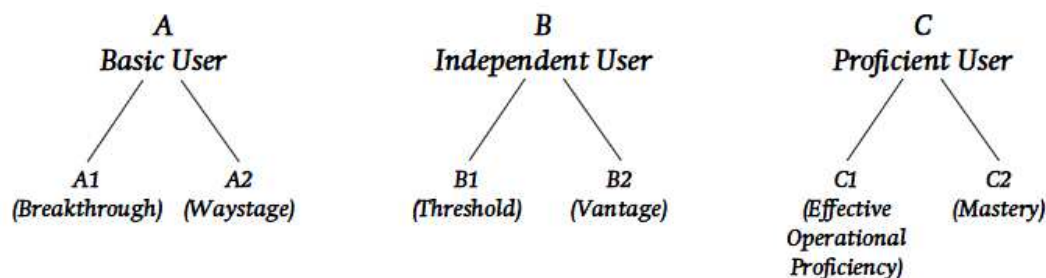

Figure 1. Common Reference Levels³

² [1] Ibid. p. 23

Before elaborating on the descriptions of the various levels, we need to look more closely at the approach concerning language use and language learning adopted by the CEFR, which is based on contemporary theories of applied linguistics.

The concept of communicative competence, underlying the communicative approach to second language teaching was published by Hymes in 1966 (as an answer to Chomsky's theory on linguistic competence) to be followed by extensive research and the development of competence-based models of communication. The most significant steps in the evolution of the concept are represented by Figures 2-4.

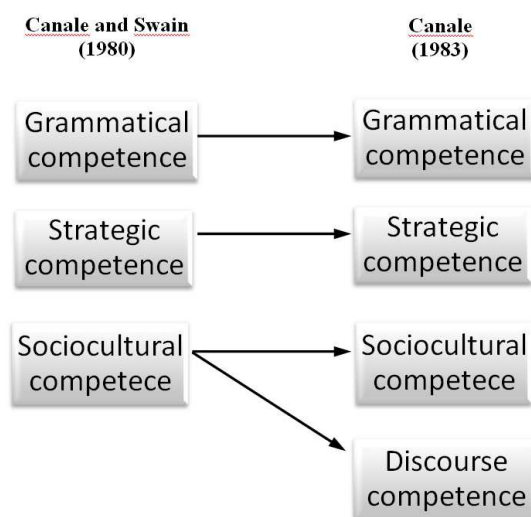

Figure 2. Canale and Swain's models as presented by Celce-Murcia, Dörnyei and Thurell [1]

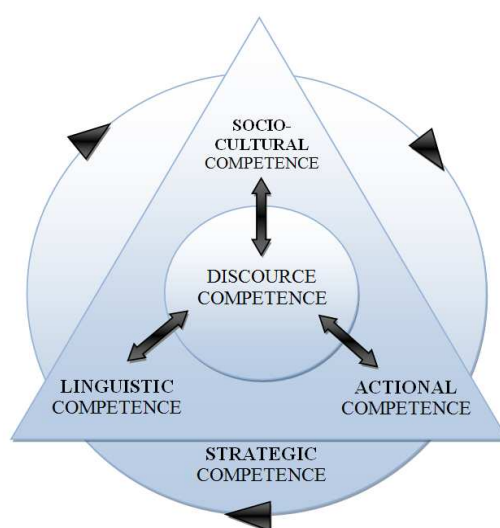

Figure 3. Celce-Murcia, Dörnyei and Thurell's Schematic Representation of Communicative Competence⁴

³ [1] Ibid. p. 23

⁴ [2] Ibid. p. 10

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BORSZÉKI Judit

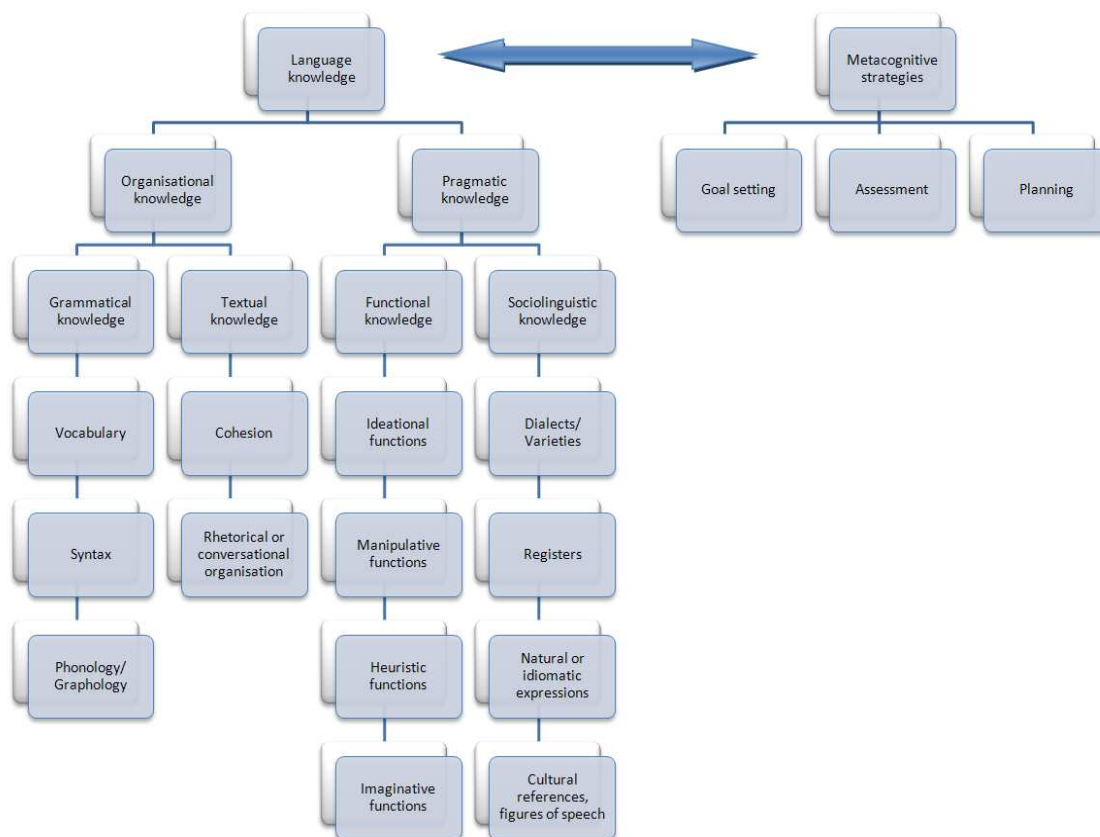
Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Figure 4. Areas of language knowledge and metacognitive strategy use by Bachman and Palmer (1996)^[11] (Chart edited by J. Borszéki)

The descriptive scheme of the CEFR is in fact a synthesis of the above models; it examines the general and communicative competences of the language learners and the strategies they use to activate them. Applying a system approach, it considers language knowledge as a succession of various levels flexibly built on each other (vertical axis) which can be analysed and assessed with the help of the criteria of the descriptive scheme. Besides classifying the general and communicative competences of the language users it also gives details of the categories necessary for typifying language use, i.e. the domains and situations setting the context (horizontal axis).

Adopting an action-oriented approach, the CEFR views language users and learners primarily as 'social agents' who have to accomplish (not exclusively language-related) tasks in a given set of circumstances, in a specific environment and within a particular field of action.

According to the definition provided by the CEFR, *language use*, involving *language learning*, comprises the actions performed by persons who draw on the acquired range of *general* and *specific, communicative language competences* at their disposal in various *contexts* (educational, occupational, public and personal domains and within them, external situations described in terms of various locations, institutions, etc.) under various conditions and constraints to engage in language activities. While doing so, they activate those *strategies* which seem most appropriate for carrying out the tasks to be accomplished. The experience gained during these actions by the participants leads to the reinforcement or modification of their competences.

By language activities the CEFR means actions during which one or more texts (any sequence or discourse [spoken and/or written] related to a specific domain) are processed (receptively and/ or productively). Competences are the sum

of knowledge, skills and characteristics that allow a person to perform actions. General competences of language learners and users involve factual knowledge (of the world, socio-cultural knowledge and intercultural awareness), related skills, 'existential' competence and the ability to learn. Communicative language competences comprise linguistic, sociolinguistic and pragmatic competences. They are summarised in the following table:

COMMUNICATIVE LANGUAGE COMPETENCE		
LINGUISTIC COMPETENCES	SOCIOLINGUISTIC COMPETENCES	PRAGMATIC COMPETENCES
<ul style="list-style-type: none"> • Lexical competence • Grammatical competence • Semantic competence • Phonological competence • Orthographic competence • Orthoepic competence 	<ul style="list-style-type: none"> • Linguistic markers of social relations • Politeness conventions • Expressions of folk wisdom • Register differences • Dialect and accent 	<ul style="list-style-type: none"> • Discourse competences • Functional competence • Design competence

Table 1. Communicative language competences, according to the CEFR. (Compiled by J. Borszéki.)

The CEFR classifies communicative activities and strategies as follows:

Productive activities

- oral production (sustained monologue: describing experience/ putting a case, speech, public announcements, addressing audiences, etc.)
- written production (completing forms, articles for magazines/ newspapers, posters for display, memoranda, notes for future reference, creative writing, writing personal and business letters, etc.)

Receptive activities

- aural reception: listening (to instructions, media, interactions between native speakers, as a member of a live audience, etc.)
- visual reception: reading (for general orientation, for information, instructions, for pleasure, etc.)
- audiovisual reception: (watching TV, video, films with subtitles, following a text as it is read aloud, using multimedia, etc.)

Interactive activities (participants alternate as producers and receivers)

- Spoken interaction (transactions to obtain goods and services, casual conversation, formal/ informal discussion, debate, interview, negotiation, practical goal-oriented co-operation, etc.)
- Written interaction (passing and exchanging notes, memos, correspondence, negotiating the text of agreements, contracts, etc., participating in on-line or off-line computer conferences)

Mediating activities

- Oral mediation (simultaneous, consecutive and informal interpretation, summarising information)
- Written mediation (exact and literary translation, summarising gist within L2 [the foreign language] or between L1 and L2, paraphrasing, etc.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BORSZÉKI Judit

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

The strategies needed to carry out various activities described in the CEFR are summarised in the table below:

Strategy category	Production	Reception	Interaction	Mediation
Pre-planning	rehearsing, locating resources, considering audience, avoidance strategies, task or message adjustment	framing, selecting mental set, activating schemata, setting up expectations	framing: praxeogram, identifying information/opinion gap, judging what can be presupposed, planning moves	developing background knowledge, locating supports, preparing a glossary, considering interlocutors' needs, selecting unit of interpretation.
Execution	compensating, building on previous knowledge, approximating, trying out	identifying cues and inferring from them	taking the floor, co-operating (interpersonal and ideational), dealing with the unexpected, asking for help	previewing: processing input and formulating the last chunk simultaneously in real time, noting possibilities, equivalences, bridging gaps.
Monitoring	monitoring success	hypothesis testing: matching cues to schemata	monitoring: (schema, praxeogram, effect, success)	checking congruence of two versions, checking consistency of usage.
Repair Action	self-correction	revising hypotheses	asking for or giving clarification, communication repair	refining by consulting dictionaries, thesaurus, consulting experts, sources.

Table 2. Communication strategies according to the CEFR. (Compiled by J. Borszéki.)

Level descriptions play a key role in various language exams. The methodology, various criteria and the related objectives of language assessment, too, are showcased by the CEFR. It also discusses important issues such as the relationship between language acquisition and language learning, the nature and development of plurilingual competence, general and specific methodological approaches as well as plurilingualism and pluriculturalism, variation in language learning objectives and the principles of designing curricula.

The CEFR has also attracted criticism, mainly for containing level descriptions whose validation was made not on an empirical basis but by combining the relevant elements of previous description scales. Besides, it does not have descriptions for mediation (e.g. translation and interpreting) or the proficiency in languages for special purposes (LSP).

Not being language-specific, it also lacks precise sets of vocabulary items or lists of required grammar constructions for the various levels of a particular modern language.

The authors of the CEFR have always emphasised that the aim of the document was not to prescribe the compulsory use of some rigid, unified system for language teaching and learning. Their intent was to provide recommendations; "Its proper role is to encourage all those involved as partners to the language learning/teaching process to state as explicitly and transparently as possible their own theoretical basis and their practical procedures. In order to fulfil this role it sets out parameters, categories, criteria and scales which users may draw upon."⁵

Still, experts acknowledged the validity of critical views and set the adaptation of the CEFR to individual languages and language teaching situations, with more detailed descriptions of language levels as the next objective. [iv] Based on the guidelines represented by the CEFR, research activities have been going on to define the communicative competences related to the particular language proficiency levels more precisely, good examples of which are the *Profile Deutsch* and *English Profile* projects.

SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN COMMUNICATING IN LANGUAGES FOR GENERAL PURPOSES (LGP) AND LANGUAGES FOR SPECIAL PURPOSES (LSP)⁶

Although within the compass of this paper we can only do it briefly, in order to establish the extent to which CEFR scales can be applied to the LSP environment, we need to examine the special features of communication conducted in languages for special purposes.

Firstly, we need to give an overview of the key concepts applied in this field.

In her book, Kurtán [v] gives a perfect summary of sociolinguistic and applied linguistic research done on the subject matter in the last few decades. Whereas the features of languages for special purposes can be defined by taking communication models (Jakobson, Hymes, Halliday, Biber) as a starting point and defining the peculiarities of LSP in terms of their components, such as setting and scene, participants, ends, act sequence, key, instrumentalities, norms of interaction and genre [vi], communication in LSP can also be considered as a transaction, interaction and as a language activity manifested in speech acts, in which the cooperation of the sender and the receiver of the message and the knowledge necessary to interpret it have a key role.⁷ LSP involve the basic functions of LGP, e.g. ideational, textual, personal, interpersonal, contextual, processing and aesthetic, as classified by Biber⁸ or referential, aesthetic, emotive, conative, phatic and metalingual as defined by Jakobson [vii], etc. When defining a certain type of LSP, identifying its typical situational contexts and its discourse community are of key importance. For the latter, Swales provides six characteristics. [viii]

A discourse community:

- has a broadly agreed set of common public goals.
- has mechanisms of intercommunication among its members.
- uses its participatory mechanisms primarily to provide information and feedback.
- utilizes and hence possesses one or more genres in the communicative furtherance of its aims.
- in addition to owning genres, it has acquired some specific lexis.
- has a threshold level of members with a suitable degree of relevant content and discursal expertise.

Further, Kurtán elaborates on the various definitions of LSP. According to contemporary interdisciplinary approach, based on various interpretations (structuralist, cognitive, functional, stylistic, sociolinguistic and pragmatic) linguistics and

⁵ [1] Ibid. p. 18

⁶ In this paper we will use the abbreviation of this expression for both the singular and the plural form of the noun 'language'.

⁷ [5] Ibid. p. 34.

⁸ [5] Ibid. p. 20

the related disciplines and specialised branches of science consider LSP as a group language, sublanguage, functional style, language variety or a register. All these interpretations try to define LSP in terms of its divergence from the standard language in terms of focal points provided by quality and quantity criteria at the level of semantics, syntax, grammar, stylistics, text structure and pragmatics. Thus, Kurtán defines the use of LSP as “use of a language for specific purposes by a certain discourse community, which explicitly and clearly reflects the part of reality the community of the given area is concerned with, and the typical manifestation of oral and written communication within this framework.”⁹

Heltai approaches the issue from the aspect of communicative competences. [ix] He states that communicating in LSP involves the communicators using language structures and elements available in a given language to fulfil the function of communication for professional purposes. The communicators’ communicative competences include the aforementioned language elements and the ability to use them in the right and an efficient way when conducting communication for professional purposes.¹⁰ As for communicative linguistic competences, LSP have rules and elements also present in standard languages, but in accordance with their function they show distributional differences as compared to standard languages. Thus, although their most conspicuous element is definitely special vocabulary, including terminology, LSP is not merely the usage of terminology. Distributional differences also apply to grammar and general scientific vocabulary, as well as discourse and strategic competences, rather than sociolinguistic and pragmatic competences (see the Murcia – Dörnyei – Thurrell model in Figure 3). Heltai thinks that the role of pragmatic competence is more limited because communication for professional purposes involves fewer communication functions and the role of indirect communication involving inference is less important. However, he establishes that there might be significant differences between the different LSP. Also, in certain peripheral LSP (e.g. the language used by teachers of foreign languages or by footballers) the use of conative and metalingual functions¹¹ is more frequent, and they use fewer field specific terms than prototypical LSP, therefore, from the aspect of terminology, standard language and professional connotations within them are more difficult to distinguish.

Accordingly, it follows that sociolects of the same LSP may exist, depending on those communicating, their aims, their shared knowledge as a basis and the extent of professionalism they want to achieve.

The basic combinations of these factors are summarised by Heltai as follows:

Sender (of message)	Receiver	Topic	Language
professional	professional	professional	LSP
professional	non-professional	professional	LSP
professional	non-professional	professional	partly LSP
non-professional	professional or non-professional	professional	not LSP

Table 3. Possible combinations of factors in the varieties of the use of LSP.¹²

⁹ [5] Ibid. p. 50 (Translated from Hungarian by Judit Borszéki)

¹⁰ [9] Ibid. p. 37

¹¹ [7] Ibid.: The conative function engages the addressee (receiver) directly and is best illustrated by vocatives and imperatives. The metalingual function refers to the codes within which the sign may be interpreted.

¹² [9] Ibid. p. 39. (Translated by J. Borszéki.)

When talking about competences needed for communicating in LSP, we must mention Douglas' interpretation of specific purpose language ability. [x] He emphasizes that "language use in specific purpose contexts involves a complex interaction among the components of specific purpose language ability – all the features of language knowledge, strategic competence, and *background knowledge*",¹³ the latter one involving *discourse domains* that the language users need to be able to interpret contextualisation cues, i.e. features of the external communicative context that language users take into consideration when making sense of current input. Douglas thus created the construct of specific purpose language ability, using elements of previous models (see Figures 2-4), especially that of Bachman and Palmer. He also states that we should look upon strategic competence (having key importance in changing situational conditions) as a kind of mediator between the external situational context and the language knowledge supported by background knowledge. Figure 5 below represents Douglas' model:

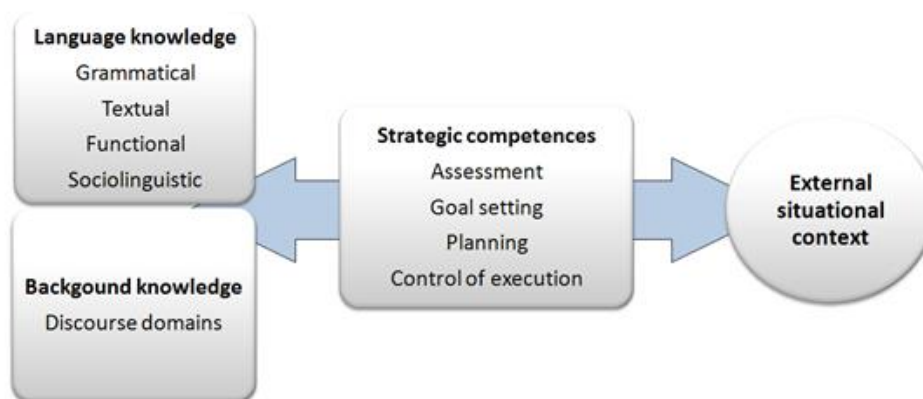

Figure 5. Components of specific purposes language ability.¹⁴

SUMMARY

In the first part of the paper we gave an overview of the basic concepts and models related to contemporary theories on communication, language teaching and specific purpose language use, underlying the practices of teaching LSP as discussed in the CEFR and the works of prominent linguists. We identified the general competences language users need to develop for successful communication, the various factors figuring in language interaction, the types of language activities and the key differences between languages for general and specific purposes.

Applying the criteria for defining LSP, and emphasizing that it will need to be proved, following extensive and thorough research and discourse analysis, we can now assume – based on empirical experience – that English for Law Enforcement and within it English for Border Policing (EBP) do exist as languages for special purposes. Border guards and other officials involved in border policing activities constitute a discourse community of EBP, which shows distributional differences in terminology, communicative functions and other language elements as compared to standard English. In the second part of this paper we will focus on two issues; 1. How are the aforementioned concepts of teaching languages for specific purposes manifested in the new e-learning tool for teaching the special language of border policing? 2. What are the sociolects of EBP this tool represents?

¹³ [10] Ibid. p. 36.

¹⁴ [10] Ibid. p. 35. (Graph edited by J. Borszéki.)

Keywords: Common European Framework of Reference, communicative language competence, LSP, border policing

Kulcsszavak: Közös Európai Nyelvi Referenciakeret, kommunikatív nyelvi kompetenciák, szakmai nyelvhasználat, határrendészet

BIBLIOGRAPHY

-
- [ⁱ] *The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. –Strasbourg.: Council of Europe, Language Policy Division, 2001. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_en.pdf
- [ⁱⁱ] CELCE-MURCIA, M., DÖRNYEI, Z., THURRELL, S.: *Communicative competence: A pedagogically motivated model with content specifications* = Issues in Applied Linguistics, 1995. Vol.6 No. 2 -p. 11 –ISSN 1050-4273
- [ⁱⁱⁱ] BACHMAN, Lyle F., PALMER, Adrian S.: *Language testing in practice*, -Oxford.: Oxford University Press, 1996. - pp. 68, 71
- [^{iv}] *Draft Guide for the Production of RLD: Version 2*. –Strasbourg: Council of Europe, Language Policy Division, 2005. http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/GuideDNR_EN.pdf
- [^v] KURTÁN, Zs.: *Szakmai nyelvhasználat*. –Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2003.
- [^{vi}] HYMES, D.: *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. –Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 1974.
- [^{vii}] JAKOBSON, R.: *Closing statements: Linguistics and Poetics, Style in language*. –New-York.: T.A. Sebeok, 1960.
- [^{viii}] SWALES, J.: *Genre Analysis. English in academic and research settings*. –Cambridge: Cambridge University Press, 1990. -pp. 24-27 (Quoted by KURTÁN [5]).
- [^{ix}] HELTAI, P.: *Szakmai kommunikáció és szaknyelv*. –In. Dr. SILYE, M. (ed.): PORTA LINGUA - 2006 Utak és perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és kutatásban, –Debrecen: Debreceni Egyetem, 2006. -pp. 37–43 – ISSN 1785-2420
- [^x] DOUGLAS, D.: *Assessing Languages for Specific Purposes*. –Cambridge: Cambridge University Press, 2000. –pp. 34-40.

A BŰNÜGYI STATISZTIKA VALÓSÁGTARTALMA

THE DOMINANT ROLE OF PARKS IN THE CRIME GEOGRAPHY

A cikk szerzője bemutatja a hivatalos bűnügyi statisztika és a ténylegesen elkövetett bűncselekmények eltérésének problematikáját. A rejtve maradt bűncselekményekben nem tettek feljelentést, emiatt ezek a jogsértések nem jutottak a hatóságok tudomására, ezért az ügyekből eljárások sem indultak. A cikk hangsúlyozza, hogy a nem hivatalos adatforrások egyike társadalomtudományi alapon történő kimutatásokon nyugszik, a másik pedig a közvéleménykutatásokon alapul, melyek közül a társadalomtudományi nagyobb jelentőséggel bír, hiszen ezekben az adatokban több tudományág eredménye egyszerre megjelenik. A társadalom minden rétegében vannak különbségek különös tekintettel azon fiatalok között, akik bűnözővé válnak.

The author presents the official crime statistics and real deviation of crime problem. The hidden crimes have not been filed, authority for these violations do not know, therefore, the authorities do not initiate action against these cases. The article points out that the source data is not an official one of the social science testing the other is based on the survey, ranging from a social science major, as a result of several disciplines at once shown in these figures. In all layers of society in particular, there are differences between those young people who become criminals.

1. TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Már a XIX. században alapvető probléma volt a hivatalos bűnügyi statisztikákban, hogy nem tudták kimutatni a ténylegesen elkövetett bűncselekmények összességét. A rejtve maradt (látens) bűncselekményekben nem tettek feljelentést, emiatt ezek a jogsértések nem jutottak a hatóságok tudomására, ezért az ügyekből eljárások sem indultak. A XX. század közepétől megindultak azok a kutatások, melyek kísérletet tesznek a látens bűncselekmények lehetséges meghatározására. A probléma megoldására a hivatalos szervek által szolgáltatott statisztikákon kívül nem hivatalos bűnügyi kimutatások is keletkeztek annak érdekében, hogy az ismertté nem vált bűncselekményeket feltárják, illetve mérhető legyen a ténylegesen elkövetett bűncselekmények összessége. A nem hivatalos adatforrások egyike társadalomtudományos alapon nyugszik, a másik pedig a közvélemény-kutatások eredménye, melyet magánvállalkozások végeznek.

A két adatforrás közül a társadalomtudományosnak tulajdonítanak nagyobb jelentőséget, hiszen ezekben az adatokban több tudományág eredménye egyszerre megjelenik. A bűnözésről az első önálló adatsor az 1940-es években jelent meg, amely már a látencia problémakörével is foglalkozott. A második felmérés tartalmazta az áldozattá válással kapcsolatos adatokat, melyek a legfontosabbakká váltak a hivatalos bűnügyi statisztikákban. Az áldozattá válással kapcsolatos felmérések a 1960-as évektől indultak meg intenzívebben és a bűnözést az áldozat szemszögéből ábrázolták. A tudományos adatforrásokban két kevésbé jelentősnek tulajdonított információbázis is szerepel, melyek a bűnözés és az igazságszolgáltatás, valamint a deviáns viselkedés megfigyelésén alapulnak (U.S. Department of Justice 1976)¹.

¹ U.S. Department of Justice Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service (1976): Criminal Victimization Surveys in Eight American Cities: A Comparison of 1971/1972 and 1974/1975 Findings. Washington, D.C.: NCJISS. pp. 19-36.

A hatóságok hivatalosan is elismerték, hogy a bűnügyi statisztikai kimutatásai csak részben fedik a valóságot, ezért 1966-ban az Egyesült Államokban, kormányzati szinten külön Rendészeti Bizottságot hoztak létre abból a célból, hogy intézkedjenek a hatóságok előtt ismeretlenül maradt áldozatok felmérésére. Az első kísérletek Washingtonban zajlottak, ahol a lakosság körében elvégzendő mélyinterjú vizsgálatok céljából kiválasztottak közepesnek, illetve magas bűnözési rátával rendelkező övezeteket.

A válaszadókat arról kérdezték, hogy a korábbi évben voltak-e valamely bűncselekmény áldozatai. Egy másik interjú során az üzleti létesítményeket vették górcső alá, mely során Bostont és Chicagót is bevonták a vizsgálatokba a vállalkozások összehasonlítása céljából. A cégek tulajdonosait, illetve vezetőit arról kérdezték, hogy vállalkozásuk áldozatul esett-e betörésnek, rablásnak vagy követtek-e sérelmükre lopást a korábbi évben. A harmadik felmérés az egész országra terjedt ki, mely reprezentatív mintában tízezer háztartás szerepelt. A kimutatás ebben az esetben is az áldozattá válásra vonatkozott, azaz a válaszadók közül ő vagy bármely velük élő személy, illetve hozzátartozója volt-e áldozat valamely bűncselekmény miatt (US Bureau of Census 1975)²

2. LÁTENCIA

A tanulmányok empirikusan igazolták, melyet már a XIX. századi kriminológusok megállapítottak, hogy a rendőrségi statisztikák kevesebb bűncselekményt mutatnak a valósánál. Az áldozattá válással kapcsolatos vizsgálatokból kiderült, hogy a látens bűnözés lényegesen nagyobb a vártnál. A washingtoni tanulmányok szerint az áldozatok száma 20%-kal több a rendőrségi statisztikai adatokéhoz képest (Biderman 1967.).³

A látens és az ismertté vált bűncselekmények áldozatai közötti különbség Boston és a Chicago tekintetében még nagyobb volt, mint Washingtonban (Reiss 1967.),⁴ sőt az országos felmérés kb. 50% körüli eltérést mutatott (Ennis 1967.).⁵

Az üzleti létesítmények esetében is magasabb volt a látens és a bejelentett bűncselekmények közötti különbség a rendőrség által jelzeteknél. A vizsgálatok azt is kimutatták, hogy a bűncselekmények típusai is befolyásolják a látencia mértékét, mely függ a sértettnek a bűncselekmény, illetve annak következményének megítélésétől. A súlyos bűncselekmények esetében az áldozatok gyakorlatilag minden esetben feljelentést tesznek, míg az enyhébb megítélésű ügyekben ezek nem történnek meg (Reiss 1967.).⁶

Az Egyesült Államok lett az egyike 1972-ben azon kevés országnak, ahol az áldozattá válást évente felmérték. A mérések elsődleges célja az volt, hogy bűnözés változásának függvényében a szükséges intézkedések a megfelelő időben megtörténjenek, illetve a szakemberek figyelemmel kísérik a társadalmi-gazdasági változások okozta bűnözési trendeket. (Penick és Owens 1976)⁷.

² U.S. Bureau of the Census. Criminal Victimization Surveys in the Nation's Five Largest Cities (1975): National Crime Panel Surveys of Chicago, Detroit, Los Angeles, New York, and Philadelphia. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service pp.8-14.

³ Biderman, A.D. (1967): Surveys of Population Samples for Estimating Crime Incidence. *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 374 16–33.

⁴ Reiss, A.J. (1967): *Studies in Crime and Law Enforcement in Major Metropolitan Areas. Field Survey III*, vol. 1. President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington, D.C.: The Commission, pp. 102-109.

⁴ Reiss, A.J. (1967): *Studies in Crime and Law Enforcement in Major Metropolitan Areas. Field Survey III*, vol. 1. President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington, D.C.: The Commission, pp. 102-109.

⁵ Ennis, P.H. (1967): *Criminal Victimization in the United States: A Report of a National Survey*. Chicago: University of Chicago, National Opinion Research Center, pp.131-148.

⁶ Reiss, A.J. (1967): *Studies in Crime and Law Enforcement in Major Metropolitan Areas. Field Survey III*, vol. 1. President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington, D. C.: The Commission, pp. 102-109.

⁶ Reiss, A.J. (1967): *Studies in Crime and Law Enforcement in Major Metropolitan Areas. Field Survey III*, vol. 1. President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington, D. C.: The Commission, pp. 102-109.

⁷ Eidson, P.B.K. and Owens M.E.B. III, eds.(1976): *Surveying Crime*. Washington, D.C.: National Academy of Sciences, National Research Council, Panel for the Evaluation of Crime Surveys, pp. 1-15.

Az országos szintű lakossági felmérések mintegy hatvanezer háztartásra terjedtek ki, 1976-tól közel tizenötezer létesítmény áldozattá válását vizsgálták. Az egyes háztartásokban a megkérdezettek valamennyien tizennégy év vagy annál idősebbek voltak, de az interjúk során információk merültek fel a tizenkettő és tizenhárom évesekre, illetve olyan személyekre, akik esetlegesen már több alkalommal voltak áldozatok. A háztartásokban élőket többségében a nemi erőszak, a rablás, a testi sértés, valamint a lopás, a háztartásokat a betöréses lopás és a gépjárműlopás, az üzletket a betöréses lopás és a rablás érintette. Két bűncselekmény típusnál, az emberölésnél és a közveszélyokozáson belül a gyújtogatásnál az áldozattá válást nem mélyinterjú, hanem más kriminalisztikai módszerrel lehetett csak kimutatni, melynek okai, hogy az emberölés esetében az áldozat már nem hallgatható meg, gyújtogatáskor pedig a látszólagos áldozat gyakran az elkövető is (U.S. Department of Justice 1976).⁸

A statisztikai különbségek gyakran abból fakadnak, hogy a rendőrség az enyhébb megítélésű cselekmények miatt hivatalból nem indít eljárást, ezért az ilyen cselekmények a statisztikában nem jelennek meg. A kutatások szerint ezek a cselekmények mintegy 50%-kal növelhetik a hivatalos kimutatásokat (Skogan 1977.).⁹

Mit mutatnak az áldozatok válaszaik? Az áldozatok több esetben hezitálnak, hogy tegyenek-e ügyükben bejelentést, avagy sem (35%), illetve úgy ítélik meg (31%), hogy a sérelmükre elkövetett bűncselekmények nem elég súlyosak ahhoz, hogy a hatóságok különösebb figyelmet fordítsanak ügyükre (US Bureau of Census 1975.).¹⁰

A kevésbé súlyos bűncselekményeket, mint pl. a kisebb kárt okozó betöréseket ritkábban jelentették a rendőrségnek, de a nagyobb károkozások majd minden esetben a hatóság előtt nyilvánvalóvá váltak. Paradox módon, néhány súlyosabb bűncselekményt, mint a súlyos testi sértést, vagy a nemi erőszakot azért nem jelzik a hatóságoknak, mert gyakori az áldozat és az elkövető közötti személyes kapcsolat, amely nagymértékben befolyásolja a sértetteknek a rendőrség felé történő bejelentési szándékát a tettes fenyegetése vagy a potenciális megtorlás lehetősége miatt. (Hindelang, Gottfredson, és Garofalo 1978.).¹¹

3. AZ ÁLDOZATTÁ VÁLÁS MÉRÉSÉNEK PROBLEMATIKÁJA

Hindelang (1981)¹² és munkatársai szerint az egyik legnehezebben megoldható probléma az áldozattá válással kapcsolatos felméréseknél a hat hónapos válaszadási határidő. A válaszadónak nemcsak a bűncselekményre kell emlékeznie e hosszú időintervallumon belül, hanem arra is, hogy a feljelentést egyáltalán megtette-e a hat hónap alatt. Hat hónap az a kritikus időszak, amikor az interjúalany elfelejthet olyan eseményeket, vagy információkat, melyek az áldozattá válásának körülményeire vonatkoznak. Ilyenek az enyhébb megítélésű és gyakrabban előforduló jogsértések. Az aggodalom és a tolerancia hatást gyakorol az sértetteknek a bűncselekmény bekövetkezésének visszaemlékezésére.

Előfordul az is, hogy az idő előrehaladtával az emlékek változnak. A sértett azt tudja, hogy bűncselekmény áldozatává vált, de nem emlékszik, hogy ez pontosan mikor következett be. A pontatlanság másik forrása a nem

⁸ U.S. Department of Justice Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service (1976): Criminal Victimization Surveys in Eight American Cities: A Comparison of 1971/1972 and 1974/1975 Findings. Washington, D.C.: NCJISS, pp. 19-36.

⁹ Skogan, W.G. (1977): "Dimensions of the Dark Figure of Unreported Crime." *Crime and Delinquency* 23 pp. 41–50.

¹⁰ U.S. Bureau of the Census. Criminal Victimization Surveys in the Nation's Five Largest Cities (1975): National Crime Panel Surveys of Chicago, Detroit, Los Angeles, New York, and Philadelphia. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service pp.8-14.

¹¹ U.S. Bureau of the Census. Criminal Victimization Surveys in the Nation's Five Largest Cities (1975): National Crime Panel Surveys of Chicago, Detroit, Los Angeles, New York, and Philadelphia. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service pp.8-14.

¹² Hindelang, M.J., Gottfredson, R. and Garofalo, J. (1978): *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*. Cambridge, Mass.: Ballinger, pp. 35-66

¹² Hindelang, M. J., Gottfredson, R. and Garofalo, J. (1978): *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*. Cambridge, Mass.: Ballinger, pp. 35-66.

¹² Hindelang, M. J., Gottfredson, R. and Garofalo, J. (1978): *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*. Cambridge, Mass.: Ballinger, pp. 35-66.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ERDEI Gábor

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

következetes válaszadások, a válaszadók egy része egyszerűen hazudik, vagy legalábbis árnyékoltan válaszol. Több oka lehet a félrevezetésnek, így az áldozatot ért kellemetlenség, a szociális helyzet, a bizalmatlanság, az elkövető védelmezése, az érdektelenség és a motiváció hiánya.

Az U.S. Department of Justice (1976)¹³ felmérései szerint az egyik fontos probléma a területi lefedettség.

A kutatások pontossága függ a megkérdezettek számától, valamint a földrajzi és ökológiai eloszlásuktól. A vizsgálatok kiterjedtsége lehet állami, régió, megyei, városi vagy akár vonatkozhat kisebb helyi közösségekre is.

Az áldozatok teljes számát a legtöbb esetben 100.000 lakosból következtetik, abban az esetben, ha az elemzésekre elegendő adat áll a rendelkezésre, ugyanis előfordulnak olyan esetek, amikor egyes földrajzi és ökológiai területeket nem egységesen kezelnek, hanem azok egymástól elkülönülnek, ezért a felmérések előtt szükséges a háztartások átfogó összeírása, de ez jelentős mértékben megnövelné a költségeket.

Fienberg (1980) 14 véleményében kifejti, hogy vizsgálatoknak lehet egy másik pontatlansági faktora, mely az időkeretből adódhat. Az interjúk hat hónapos időtartamra vonatkoznak, mely idő alatt a megkérdezettek a lakhelyükről elköltözhetnek és az új lakhelyükön a korábbi felmérés adatai szintén megjelenhetnek, továbbá a háztartások tagjainak száma is változhat pl. összeköltözés miatt. Ezért szükséges hat hónapon belül egy kontrollszűrés a kettős felmérések elkerülése végett. A legfontosabb pontatlansági tényező a számolásból ered. A válaszadók körében előfordulhat, hogy több esetben vált bűncselekmény áldozatává, ezért a kérdéscsoportokban szükséges ennek a tényezőnek kiemelése, illetve hangsúlyozása. A legjobb példa erre a betöréses lopások, melyek a nagyszámú megjelenésük miatt a válaszokban szinte személytelenül jelenik meg. A sértettek a bűncselekménnyel kapcsolatos egyes kérdésekre vagy nem tudnak, vagy nem pontosan válaszolnak, mert már elfelejtették a bűncselekmény tényszerű bekövetkezését.

Az U.S. Department of Justice (1976)¹⁵ elemzése az erőszakos bűncselekmények vonatkozásán, mint pl. súlyos testi sértéskor előfordulhat, hogy az áldozat nem tudja felidézni, hogy több elkövető közül ki okozta a sérülést.

Sorozat bűncselekményekben, vagy a rövid időn belüli áldozattá váláskor nehéz a sértetteknek elkülöníteniük az egyes eseményt legfőképpen akkor, ha az elkövetési módok hasonlóságot mutatnak. A „homályos” visszaemlékezések nyilvánvalóan az áldozatok számának pontatlanságához vezet.

Az önértékelés azért fontos, mert jobb képet ad az áldozattá válásról, illetve az elkövető és a sértett kapcsolatáról. Az önértékeléssel kapcsolatos kutatások már az 1940-es években elkezdődtek az Egyesült Államokban, majd az 1950-es évek végén Short¹⁶ és Ivan¹⁷ kísérelte meg a vizsgálati módszerek fejlesztését.

Porterfield (1946)¹⁸ mutatta ki először a látencia okozta statisztikai eltéréseket, melyet összehasonlított a főiskolai hallgatók eredményeivel. A hallgatók a középiskolákban kutattak az áldozattá válással kapcsolatban. Porterfield a vizsgálatok után azt állapította meg, hogy a bűnözés egyenletesebben oszlik meg az amerikai társadalomban, mint ahogy a hivatalos statisztikák sugallják.

¹³ U.S. Department of Justice Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service (1976): Criminal Victimization Surveys in Eight American Cities: A Comparison of 1971/1972 and 1974/1975 Findings. Washington, D.C.: NCJISS. pp. 19-36.

¹⁴ Fienberg, E.S. (1980): "Victimization and the National Crime Survey: Problems of Design and Analysis." Indicators of Crime and Criminal Justice. Quantitative Studies. Edited by Stephen E. Fienberg and Albert J. Reiss, Jr. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, pp. 33-40. .

¹⁵ U.S. Department of Justice Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service (1976): Criminal Victimization Surveys in Eight American Cities: Comparison of 1971/1972 and 1974/1975 Findings. Washington, D.C.: NCJISS. pp. 19-36.

¹⁶ Short, J.F. (1958) "Reported Behavior as a Criterion of Deviant Behavior." Social Problems 5. pp. 207-213.

¹⁷ Ivan, F. (1958): Family Relationships and Delinquent Behavior. New York: Wiley, 1958. pp. 233-239.

¹⁸ Porterfield, A.L. (1946): Youth in Trouble: Studies in Delinquency and Despair, with Plans for Prevention. Fort Worth, Tex.: Leo Potishman Foundation. pp. 686-696.

Murphy¹⁹ és munkatársai 1946-ban arról számoltak be, hogy a kórházakban a fiatalok által elkövetett szabálysértések, a látencia következtében, messze felülmúlták a hivatalos statisztikai adatokat. Wallerstein és Wyle (1947)²⁰ a felnőttek körében folytatott kiemelkedő elemzést az önértékeléssel kapcsolatban, mely során megállapították, hogy a jól szituált, „törvénytisztelő” felnőtt állampolgárok több mint 90%-a elismerte, hogy elkövetett az élet során legalább egy bűncselekményt. Ezek a felmérések megerősítik a bűnözési látenciával kapcsolatos későbbi megállapításokat, azaz, hogy a bűncselekmények jelentős hányada sohasem jut a hatóságok tudomására.

Az önértékeléssel foglalkozó kutatók feltételezik, hogy az ilyen formában kitöltött kérdőívek pontosabb képet mutatnak, mint a hatósági statisztikák. Az 1960-as évek bűnözési hulláma arra sarkalta az igazságügyi szerveket, hogy a látencia kutatásoknak nagyobb teret és támogatást biztosítsanak.

4. A MÉRT ÉS A VALÓS ADATOK KÖZÖTTI ELTÉRÉSEK CSÖKKENTÉSE

Hirschi (1969)²¹ az általa végzett kutatások alapján azt javasolta, hogy a hivatalos bűnügyi statisztikai adatokat ki kell egészíteni a látencia vizsgálatok eredményeivel.

Nettler (1978)²² azt vette fel, ha valaki megkérdőjelezi a hivatalos statisztikai adatokat, akkor mi a garancia arra, hogy az önállóan végzett kutatások eredményei megbízhatók. Az önértékeléses felmérések sem pontosak.

A pontatlanság okai pl. az áldozat fenyegetettsége az elkövető részéről, illetve a visszaemlékezés torzulása, a pontatlansága, a hatóság félrevezetése, a társadalmi szociális és gazdasági hatások és referencia időszak. Az egyedi problémák a nem megfelelő vagy nem reprezentatív minta, a nem reprezentatív területen mért viselkedés, a módszer hitelessége, megbízhatósága és hatása. Az önértékeléses felmérések adatokat szolgáltatnak a különböző bűnözői magatartásokra.

Hindelang (1981)²³ és munkatársai szerint az önértékeléses felmérések valószínűsítik a pontosságot és a következetességet, melyek alapja a kérdésfeltevés.

A társadalmi tudományos módszerek elősegítik a hitelességet és megbízhatóságot. A kutatások azt feltételezték, hogy a névtelenség hitelesebb képet ad, mint amikor a válaszadó a kérdőívet aláírja. A válaszadások hitelességének és megbízhatóságának ellenőrzésére a hivatalos nyilvántartások adatai szolgálnak. A felmérések egyik hiányossága, hogy a pszichometria²⁴ tulajdonságokra nem ad választ. A pszichometria teljesebb képet adhat az önértékelésben, azonban a túl hosszú (hat hónapos) referencia idő nem tükrözi teljes mértékben a valóságot. A legtöbb felmérés arra keresi a választ, hogy a válaszadó elkövetett-e valaha bűncselekményt, azonban a múlt idő visszanyúlhat három évig is, de lehet csak hat hónap. A hosszabb válaszadási határidő miatt a válaszadó emlékezete romlik, mely az idő múlásával egyre pontatlanabbá válik.

A kérdésfeltevésnek általános problémájaként merült fel az elkövetések számának meghatározása. Az interjúalany a gyakran, a néha, a ritkán, vagy a soha választ adja. Nagyon kevés az a válasz, amely az elkövetés számszerűségére utal. A válaszokban a válaszadók egyéni normái jelennek meg, melyek köthetők az ők, vagy a társaik viselkedési normáihoz, ezáltal a nagy mennyiségű információhalmaz értékelésre és összehasonlításra alkalmatlan. További probléma, hogy a felmérések nem egységesek, különbözőségük miatt közös értékelésük lehetetlen. Egy egységes normarendszer kidolgozása a hiányosságokat kiküszöbölheti. Az első kezdeményezés a fiatalok bűnözésére és a

¹⁹ Murphy, F.J., Shirley, M.M. and Witmer, H.L. (1946): The Incidence of Hidden Delinquency. *American Journal of Orthopsychiatry* 16. pp. 686–696.

²⁰ Wallerstein, J.S. and Wyle, C.J. (1947): "Our Law-Abiding Law-Breakers." *Probation* 25. pp.107-112.

²¹ Hirschi, T. (1969): *Causes of delinquency*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press. pp. 369-388.

²² Nettler, G. (1978): *Explaining Crime*, 2d ed. New York: McGraw-Hill, 1978. pp. 41-57.

²³ Hindelang, M.J., Gottfredson, R. and Garofalo, J. (1978): *Victims of Personal Crime: An empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*. Cambridge, Mass.: Ballinger, pp. 35-66.

²⁴ pszichometria: lelki mérlegelés, lélektan, a lelki folyamatok megismerésére végzett mérések. (Idegen Szavak Gyűjteménye) <http://idegen-szavak.hu/pszichometria>

kábítószer fogyasztására vonatkozott az Egyesült Államokban. A National Institute of Mental Health 25 1967-ben kezdeményezte a fiatalok viselkedésének felmérését.

A felmérést 1972-ben megismételték, majd 1976-ban a fiatalkori bűnözés megelőzése céljából a kormányzati szervek arra keresték a választ, hogy a 11-17 év közötti fiatalok körében mekkora valószínűséggel és eloszlásban következhet be a bűnözői magatartás. A rendszeres elemzések pontosabban becsülik meg a bűnözői magatartás kialakulásának mértékét.

Hindelang (1981)²⁶ és munkatársai a reprezentatív felméréseket a hatósági adatokkal hasonlították össze. Véletlenszerűen kiválasztott 14-18 év közötti 1.600 fiatalra való tekintet nélkül vizsgáltak. Négy féle módszert alkalmaztak, az anonim és az aláírt kérdőívet, a szemtől-szembe, valamint a vak interjút.

A kutatók arra a következtetésre jutottak, hogy az önértékeléses vizsgálatok eredményei jelentős átfedést nem tartalmaznak a hivatalos adatokhoz képest.

6. ÖSSZEFOGLALÓ

A XIX. század óta probléma, hogy a hivatalos bűnügyi statisztika nem tudja kimutatni a ténylegesen elkövetett bűncselekmények összességét. A rejtve maradt (látens) bűncselekményekben nem tettek feljelentést, emiatt ezek a jogsértések nem jutottak a hatóságok tudomására, ezért az ügyekből eljárások sem indultak.

A nem hivatalos adatforrások egyike társadalomtudományi alapon történő kimutatások, a másik pedig a közvéleménykutatások eredménye, melyet magánvállalkozások végeznek. A két adatforrás közül a társadalomtudományinak tulajdonítanak nagyobb jelentőséget, hiszen ezekben az adatokban több tudományág eredménye egyszerre megjelenik.

A társadalom minden rétegében vannak különbségek különös tekintettel azon fiatalok között, akik bűnözővé válnak.

A látenciavizsgálati módszerek nem mutatnak rá a prevalenciára,²⁷ illetve annak gyakoriságára. Az önértékeléses vizsgálatok megállapították, hogy a fekete színű bűnöző férfiak aránya magasabb a fehéreknél, a hatósági statisztikák ezt a tényt igazolják. Az empirikusan végzett kutatások nem mutattak jelentős eltérést a hivatalos adatforrásokhoz képest.

Az önértékeléses vizsgálatok és a hatósági adatok egymással korrelálnak²⁸. A kérdés az, hogy milyen területi változást okozhat a bűncselekmények eloszlása, ha az összes jogsértés a rendőrség tudomására jutna, illetve a különböző forrásokból származó bűnügyi statisztikák eltérő vagy konvergens alapú bűnözést helyeznek kilátásba

Kulcsszavak: bűnügyi statisztika, adatforrás, áldozattá válás, látencia, kérdésfeltevés, önértékelés.

Keywords: crime statistics, source data, victimization, latency, questioning, own assessment.

²⁵ National Institute of Mental Health (Nemzeti Mentális és Egészségügyi Intézet): Az Intézetet 1946-ban hozták létre az Egyesült Államokban azzal a céllal, hogy a mentális betegségek kutatása során kidolgozzák a betegség megelőzését, az egészség helyreállítását, illetve a gyógyítás lehetőségét. National Institute of Mental Health a világ legnagyobb intézete, amely ezt a feladatot látja el.

http://en.wikipedia.org/wiki/National_Institute_of_Mental_Health

²⁶ Hindelang, M.J., Gottfredson, R. and Garofalo, J. (1978): Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization. Cambridge, Mass.: Ballinger, pp. 35-66.

²⁷ prevalencia: meghatározott betegségben szenvedő egyének aránya (előfordulási gyakorisága) a teljes népességben. (Idegen Szavak gyűjteménye <http://idegen-szavak.hu/prevalencia>)

²⁸ Korreláció: kölcsönös viszony, egymástól való függés. (Idegen Szavak Gyűjteménye) <http://idegen-szavak.hu/korrelacio>

HIVATKOZÁSOK

1. Biderman, A.D. (1967): Surveys of Population Samples for Estimating Crime Incidence. *Annals of the American Academy of political and Social Science* 374 pp. 16–33.
2. Eidson, P.B.K. and Owens M.E.B. III, eds.(1976): *Surveying Crime*. Washington, D.C.: National Academy of Sciences, National Research Council, Panel for the Evaluation of Crime Surveys, pp. 1-15.
3. Ennis, P.H. (1967): *Criminal Victimization in the United States: A Report of a National Survey*. Chicago: University of Chicago, National Opinion Research Center, pp.131-148.
4. Fienberg, E.S. (1980): "Victimization and the National Crime Survey: Problems of Design and Analysis." *Indicators of Crime and Criminal Justice. Quantitative Studies*. Edited by Stephen E. Fienberg and Albert J. Reiss, Jr. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Bureau of Justice Statistics, pp. 33–40.
5. Hindelang, M.J., Gottfredson, R. and Garofalo, J. (1978): *Victims of Personal Crime: An Empirical Foundation for a Theory of Personal Victimization*. Cambridge, Mass.: Ballinger, pp. 35-66
6. Hirschi, T. (1969): *Causes of delinquency*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press. pp. 369-388.
7. Ivan, F. (1958): *Family Relationships and Delinquent Behavior*. New York: Wiley, 1958. pp. 233-239.
8. Murphy, F.J., Shirley, M.M. and Witmer, H.L. (1946): *The Incidence of Hidden Delinquency*. *American Journal of Orthopsychiatry* 16. pp. 686–696.
9. Nettler, G. (1978): *Explaining Crime*, 2d ed. New York: McGraw-Hill, 1978. pp. 41-57.
10. Porterfield, A.L. (1946): *Youth in Trouble: Studies in Delinquency and Despair, with Plans for Prevention*. Fort Worth, Tex.: Leo Potishman Foundation. pp. 686-696.
11. Reiss, A.J. (1967): *Studies in Crime and Law Enforcement in Major Metropolitan Areas. Field Survey III, vol. 1. President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice*. Washington, D.C.: The Commission, pp. 102-109.
12. Short, J.F. (1958) "Reported Behavior as a Criterion of Deviant Behavior." *Social Problems* 5. pp. 207–213.
14. Skogan, W.G. (1977): "Dimensions of the Dark Figure of Unreported Crime." *Crime and Delinquency* 23 pp. 41–50.
15. U.S. Department of Justice Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service (1976): *Criminal Victimization Surveys in Eight American Cities: A Comparison of 1971/1972 and 1974/1975 Findings*. Washington, D.C.: NCJISS. pp. 19-36.
16. U.S. Bureau of the Census. *Criminal Victimization Surveys in the Nation's Five Largest Cities (1975): National Crime Panel Surveys of Chicago, Detroit, Los Angeles, New York, and Philadelphia*. Washington, D.C.: U.S. Department of Justice, Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service pp.8-14.
17. Wallerstein, J.S. and Wyle, C.J. (1947): "Our Law-Abiding Law-Breakers." *Probation* 25. pp.107-112.

POSSIBLE NATO MEMBERSHIP OF FINLAND

(This article is sponsored by "TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0001 RISKS AND RESPONSES IN THE TALENT SUPPORT" PROJECT)

Professional and social debates were begun about the possible NATO membership of Finland. So far the membership is only an option in the official security and defense documents, while the NATO peacekeeping operations have a significant impact on the participation of the Finnish Defense Force.

During the Cold War Finland represented a consistent policy of neutrality. The country gradually built up its international relations through which it managed to maintain its security and the political and economic freedom of movement. During this period Finland used the political aim of neutrality to strengthen its international position. To achieve this Finland cooperated with regional and global international organizations by which it could gain experience. Its representatives have been actively designing and updating these organizations and they effectively represent the interests of the country. The core of this policy is neutrality and independent military defense. This policy has led to Finland's European Union membership in 1995, which is reflected in the interpretation of a new policy of neutrality. The restatement of neutrality means that Finland declared a "non-military alliance"¹ status within the European Union (EU). The new interpretation is in line with the country's security needs, and did not prevent the country from having to participate in developing the ESDP². The Finnish Security and Defense Policy tools are also adapted to the new approach. These include the fact that Finland wanted to keep a stable position in the EU's decision-making. Finland's pragmatic security policy also implies that EU-NATO relationship should be taken into account. On the level of political rhetoric it can be said that the country has continued a two-step policy in the sense that they have always insisted on the need to strengthen the EU's military capacity, but it also had a very important role in the Transatlantic security structures.

Significant changes have taken place in the relationship of Finland and the outside world after the end of the Cold War. The Security and Defense Policy Papers³ issued in the early 1990's states that "the national consciousness was based on the continuous adaption of the country's foreign and security relations, and not on the fast break with tradition. The new White Paper was prepared during the second cycle of Matti Vanhanen's prime ministership and it was published in January 2009.⁴ This document based on various reports and analyses is a starting point for Security and Defense Policy Strategy and it determines the possibilities of developing the Finnish Defense Force and functions on the long term. This analysis is an integral part of NATO's membership position. In Finland NATO-related issues on the agenda are in the centre of attention, because the Finnish public has represented an extremely negative attitude in this respect for many years.

The Finnish Defense Force's participation gives special emphasis to the NATO-related analysis in international crisis management operations. For Finland although it is not a NATO member, it is extremely important to cooperate with the alliance. Finland wishes to improve and extend the Transatlantic defense and security cooperation through this organization. Finland believes that the NATO is essential for the view of the Transatlantic military security and defense cooperation. Finland's possible NATO membership should be judged in the context of the European Union's Common Foreign and Security Policy development. The European Union's Common Foreign and Security Policy discussed a

¹ Finland's Security and Defense Policy Strategy 1995: http://www.defmin.fi/files/246/2513_2143_selonteko95_1_.pdf 2009-08-05 23:09

² ESDP: European Security and Defence Policy

³ Finland's Security and Defense Policy 1995: http://www.defmin.fi/files/246/2513_2143_selonteko95_1_.pdf 2009-08-05 23:09

⁴ Finland's Security and Defense Policy Strategy 2009: <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> 2009.07.02 13:27

number of tasks in parallel with NATO. There are a number of parallel topics in the agenda of NATO and EU.

The Finnish aspect for possible NATO membership may be that the country has substantial contribution to NATO activities while it cannot participate in decision – making. The foreign judgment of Finland, however, is likely to change with NATO membership as the majority EU member states are also NATO members. The potential NATO membership impacts the countries international position positively because the Alliance is a political and military organization, which is based on the culture of the western democracies.

KEY AREAS OF COOPERATION⁵

Finnish cooperation with NATO is based on longstanding policy of military non-alignment and a firm national political consensus. From this basis Finland selects areas of cooperation with NATO, that match joint objectives.

The important cooperation program is Partnership for Peace(PfP). Finland participation in this program, the objective of which is to develop and enhance interoperability between NATO and partner forces through a variety of PfP instruments and mechanisms. The framework for cooperation between Finland and NATO is an Individual Partnership and Cooperation Program(IPCP), which lays out the key areas of cooperation.

SECURITY COOPERATION

Finland participates in NATO-led military crisis operations in Afghanistan and the Western Balkan. Finnish soldiers have been working alongside Allied forces as part of the International Security Assistance Force(ISAF) in Afghanistan since 2002. At the beginning of 2011 Finland deployed 195 soldiers in Afghanistan. Most of them are under the Swedish-led Provincial Reconstruction Team (PRT) in Mazar-e-Sharif, located in Northern Afghanistan. Finland supports the development of the National Afghan Army, for instance by participating in the Operational Mentoring and Liaison Team(OMLT) and the NATO training mission. Finland has increased her funding to the build-up of the Afghan army through NATO's voluntary fund. In 2010 the support amounted to 600.000 Euros.⁶

Finnish forces have also played significant roles in securing peace in the former Yugoslavia. Finland contributed a battalion to the NATO-led peacekeeping mission in Kosovo and Bosnia and Herzegovina.

Finland started participating in NATO Rapid Reaction Force in 2012. Finland has maintained a rapid reaction force for peacekeeping operations which consists of two-infantry battalions, a technical battalion, a transport and a CIMIC squadron. The Finnish Navy also takes part in the rapid reaction force with two vessels but currently the Finnish Air Force is not part of the unit established for peacekeeping.

Finland participates in other NATO programs, for example: NATO-Russia Council's Airspace Initiatives, Strategic Airlift Program, and some projects for development of capabilities.

All Finnish security and defense political documents deal with the cooperation of the Scandinavian states. The document⁷ published in 2004 states that the primary aim is preserving the security and stability in the countries of the region. Furthermore it states that Sweden is a priority partner for Finland within the group of the Nordic states. Finland' Security and Defense Policy Strategy⁸ issued in 2009 stresses the priority of the cooperation of the Scandinavian states. Finland wishes to preserve cooperation among the states of the Nordic region. It makes every effort to further regional cooperation in the environmental, economic, public health, transport, and cultural development. Finland supports the

⁵ NATO's relations with Finland: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49594.htm letöltési idő: 2012-12-23 19:23

⁶ Finland supports Afghanistan: <http://www.finlandnato.org/public/download.aspx?ID=70404&GUID={0D30A335-384B-44FA-B818-B996845EE86B}> letöltési idő: 2012-12-23 17:48

⁷ Finland's Security and Defense Policy Strategy 2004: http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_White_paper_2004_1_.pdf 2010-06-01 15:54

⁸ Finland's Security and Defence Policy Strategy 2009: <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> 2010-06-01 16:17

stability and development of the regional cooperation.

DEFENSE AND SECURITY SECTOR REFORM

In the 20th century the international system and international policies went through many important changes. The Soviet-American confrontation had an influence over the majority of the world. The reason of the Cold War was "The Blocking". After the Cold War the number of conflicts increased significantly. All Finnish security and defense policy documents deal with the new types of conflicts, which involve the use of military force. The documents establish that these crises and conflicts are happening because of religious, historical grievances, for possession of natural resources and abuse of human rights and democracy.⁹

Finland has participated in PfP Planning and Review Process(PARP) since 1995 which influences Finland planning and activities. Cooperation in these frameworks is aimed at enhancing Finland's ability to take part in peace-support operation, as well as allowing the Allies and other partners to benefit from Finnish expertise.

Finland's Comprehensive crisis-management Strategy was issued in 2009. The document based on various expertise of crisis-management operations. The Finnish Ministry of Interior established the internal resources of these operations. The Finnish Defense Ministry has devised a national pool of forces for crisis-management operations.

Finland contributed to the development of the European Union(EU) Battle group concept. It is cooperating with Estonia, Sweden and Norway and other countries.

Finland contributes to NATO's program of support for security-sector reform in western Balkans, southern Caucasus and Afghanistan.

The priority of projects has been the reform of the security sector, especially increasing the resources for developing the police and the prison administration.

CIVIL EMERGENCY PLANNING

Civil emergency planning is a major area of the bilateral cooperation. The aim is for Finland to be able to cooperate with NATO in providing mutual support in dealing with the consequences of major accident or disaster in the EAPC area.

SCIENCE AND ENVIRONMENT

Finland's scientists have participated in numerous research workshop and seminars in the Science for Peace and Security Program (SPS). The topics have included border security, the fight against terrorism and environmental security in harbors and coastal areas.

Finland's possible NATO membership should be judged in the context of the European Union's Common Foreign and Security Policy development. For Finland a possible NATO membership may create new and closer bilateral relations with member states.

Another Finnish aspect for possible NATO membership may be that its international relationship has contribution to changes. Finland has a good relationship with a neighboring countries. Finland' possible NATO membership may change in the relationship. The most important change can occur in the Finnish-Russian relations because Russia has continually opposed the expansion of NATO in its neighboring areas. However Finland has had experience of a change with Russian position, as there were ambiguities in relation to the country's EU membership in the Russia. These factors and other objections of relationship between the two countries, which could negatively affect both parties were

⁹ Andrea Márton: Changes in the security and defence policy of Finland in the 21st. Century http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_1/2012_1_br_marton_andrea_angol_111_116.pdf
2012-12-27 19:21

satisfactorily addressed. Of course, Finland's possible NATO membership should provide a new basis for relations with the Baltic countries and Sweden as well. From 1990s Finland has a good relations with the Baltic countries, which should be designed to expand new areas, such as defense cooperation as the Baltic countries are NATO and EU member countries. In its relations to Sweden no significant changes are expected.

Finland's possible NATO membership should influence its foreign judgment because the majority of European Union member states are NATO members. The possible NATO membership should have a positive effect to the international situation of Finland because NATO is the political and military organization, which is based on the culture of Western democracies. The connection requires a decision from some countries, and will be based on a significant economic, political and military consensus.

Each NATO member country seeks to established balance between national sovereignty and independence decision-making and federal obligation. Due to its own decision Finland continuously participates in a widening scale of tasks, which it takes on in the framework of cooperation with NATO. The main arguments of the opponents of NATO membership are the increase of the defense budget and the binding commitments which originate from NATO membership. However, those arguing for the alliance often mentioned the example of Norway and Estonia, whose allied commitments led to the development and strengthening of the security.

Another key aspect for Finland's possible NATO membership is the country's political freedom of movement which could strengthen its own defense system and Finnish territorial defense.

The principle of reciprocity means creating security and stability within the alliance in accordance with commitments of NATO membership. Therefore the guarantee of the country's security would become part of the tasks of the alliance. Of course Finland has to aim to get supports, military capacities which it doesn't have to constitute an essential support for organization of complete defense. The possible NATO membership has other advantages such as participation of Finland in the political activities of NATO. The participation in the political decision-making process could promote the enforcement of Finnish political, military interests and the prevention of dangers which could threaten the security of the country. In a case of the NATO membership the country could delegate approximately 100-150 persons mostly military officers into the military organization of NATO.

All in all Finland's possible NATO membership could be examined from several, different points of view. Among others from the point of view of the current Finnish law, the Constitution, the national sovereignty, the current president of the republic's status and based on the compulsory conscription army, decision-making and decision support system. Finland's possible NATO membership will change the international judgment of the country. However, it will happened there will be a long way to go until majority of the Finnish society should accept the giving up certain part of defense and military traditions.

Keywords: Finland, NATO, International Relation, Finnish Defense Forces

REFERENCES

- 1) Andrea Márton: Changes in the security and defence policy of Finland in the 21st. Century http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2012/2012_1/2012_1_br_marton_andrea_angol_111_11_6.pdf 2012-12-27 19:21
- 2) Finland's Security and Defense Policy Strategy 1995: http://www.defmin.fi/files/246/2513_2143_selonteko95_1_.pdf 2009-08-05 23:09

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Andrea MÁRTON

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- 3) Finland's Security and Defense Policy Strategy 2004:
http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_White_paper_2004_1_.pdf 2010-06-01 15:54
- 4) Finland's Security and Defense Policy Strategy 2009: <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> 2009.07.02 13:27
- 5) Finland supports Afghanistan: <http://www.finlandnato.org/public/download.aspx?ID=70404&GUID={0D30A335-384B-44FA-B818-B996845EE86B}> letöltési idő: 2012-12-23 17:48
- 6) NATO's relations with Finland: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49594.htm letöltési idő: 2012-12-23 19:23
- 7) www.defmin.f

CULTURAL INTELLIGENCE (IC/CULTINT) AVAGY A KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA HELYE ÉS SZEREPE A HÍRSZERZÉSBEN

CULTURAL INTELLIGENCE - OR THE PLACE AND ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY IN INTELLIGENCE

Jelen írásomban megpróbálom bemutatni a kulturális antropológia és a hírszerzési feladatok, módszerek hasonlóságát, együttműködésük szükségességét, fontosságát. Megkísérlem szemléltetni e két „tudomány” XXI. századi együttműködését az ország védelmi és a külszolgálatok során felmerülő feladatokban, hogy miként segítheti elő a „probléma” gyorsabb és pontosabb beazonosítását, elemzését, hiszen mindkét tudomány legfontosabb eszköze az információ.

In my current writing I will try to present the similarity of cultural anthropology and intelligence tasks, the need and importance of their cooperation. Let me try to shed light on it, how these two sciences can help to more accurate and faster identification and analysis of a problem arising during XXI. century country defense and external services, as the most important resort for both sciences is information.

*„Bárminemű információ az ellenségről és annak országáról
adja alapját saját terveinknek és hadműveleteinknek”*

(Carl von Clausewitz)

„Az antropológus ugyan falvakban kutat, de nem falvakat: a kutatás helyszíne nem azonos a kutatás tárgyával...”[1] jelenik meg Clifford Geertz munkájában, amely értelmezésem szerint azt jelenti, hogy az antropológia feladata a közösség vizsgálata helyi szinten és a társadalom leképezése a lakosokon keresztül. Mint antropológus úgy gondolom, hogy egy bizonyos időben és térben egy antropológusnak hírszerzővé kell válnia, illetve egy hírszerzőnek antropológussá. Miért állítom ezt? Mind két tudomány a részletesebb, a mennyiségi és a minél naprakészebb információ megszerzésére törekszik. Az antropológia módszerei is kiválóan használhatók a hírszerzésben, hiszen alkalmazunk megfigyelési technikákat, különböző interjú típusokat, használunk kulcsinformátort kinek személyét meg kell találni és elkötelezetté kell tenni munkánk felé, továbbá szükség van a terepen való megjelenésre, a helyi viszonyok elengedhetetlen ismeretére. Ezek a módszerek szükségesek a hírszerzés információ igényének kielégítésére is. Emellett az információk ellenőrzése is szükséges mind két tudomány részéről, hiszen az egy helyről kapott információ nem autentikus.

Clifford Gertz volt az az antropológus, aki minden kétséget kizáróan bebizonyította számomra, hogy egy empirikus tudomány alap készsége kell legyen a terepmunka, amely a legfontosabb kutatási eszköz, ha részletes és kellő mélységű információra van szükségünk egy adott kultúráról vagy személyről. Aki már járt terepen az nagyon jól tudja, hogy a szerencsének, a véletlennek, az általunk nem irányított események igen gyakoriak munkánk során. Sokan nem hisznek a szerencsében, úgy gondolják, hogy a jó és pontos tervezéssel, a hosszas előkészületekkel kiiktathatók az ismeretlen elemek a képletből. Sajnos ez nem egy matematikai képlet, ha ez így lenne, akkor nem beszélhetnénk különböző technikákról, hanem elegendő lenne egy matematikai képlet az adott információ megszerzésére. Mint az életben mindenhez, így a kutatáshoz is egy jó adag szerencse szükséges, ha a kitűzött célt el akarjuk érni. Legtöbb esetben a várt célt is túlszárnyaló információkra tehetünk szert, mint az Clifford Gertz antropológussal is történt Balin. Történetének lényege, hogy kutatóként egy általa nem ismert kultúrában próbált kutatásokat végezni, kezdetben eredménytelenül. Sajnálatos

módon kutatásának kezdetén senki nem volt hajlandó szóba állni velem, elzárkóztak az „idegentől”, egyszerűen tartottak tőlem. Egyik nap egy illegális kakasviadalon vettem részt, mint néző, mikor a rendőrség razzitát tartott a területen. Erre minden résztvevő vagy néző azonnal futásnak eredt. Így tett Clifford Gertz is, tartva a hatósági intézkedéstől. A nagy rohanásban egy helyi lakos házában kötött ki és rettegve figyelték a körülöttük történeteket. A rendőrség egyszer csak rájuk tört, de szerencsésükre mindketten észnél voltak és azt állították, hogy nem vettek részt a viadalon, ugyan is ők régi barátok és hosszú idő után most találkoztak újra. Mire a rendőrség elhagyta a területet, a két egymásnak idegen összeismerkedett és immár a szerencsének köszönhetően Gertz megtalálta azt a helyi személyt, aki segített beilleszkedni és elfogadtatni személyét a helyi társadalomba.

Személyes tapasztalataim szerint, sokszor a szerencsén múlik, hogy véghez tudjuk vinni a feladatunkat és emiatt nem marad más, mint az általunk nem várt események gyors leereagálása. E képesség talán az egyik legfontosabb (a sok más egyéb mellett természetesen), ha valaki ezen a területen kíván maradandót alkotni. Ez az a képesség, amely mind az antropológiában, mind a hírszerzésben kiemelkedő kell legyen. E kivételes adottság nem mérhető, ahogy azt sem tudjuk előre megmondani, hogy mely katona fogja meghúzni az elsütő billentyűt egy adott éles helyzetben és melyik nem. E képesség mindig a terepen dől el.

A KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA

Mivel is foglalkozik a kulturális antropológia? A kulturális antropológia az antropológia (antropos + logosz = ember + tudomány) egyik ága. Angliában szociális antropológiának nevezik. Lényege, hogy a társadalomban élő személyeket vizsgálja, egy adott kulturális-társadalmi környezetben, amely során olyan speciális kutatási területeket próbál részleteiben megismerni, mint az adott kultúra hagyományrendszere, nyelve, ideológiája, a jog, a politikai berendezkedése, vallása, társadalmi/rokonsági kapcsolatai, a nemi szerepek formái, jelentős hangsúlyt helyezve a terepmunkára, azaz a tanulmányozott emberközösséggel való együttélésen alapuló tartós megfigyelésre. A kulturantropológus számára a helyi hagyományok, a nyelv, a politikai helyzet, a társadalmi rétegződés és a kultúra legaprólékosabb ismerete nélkülözhetetlen a kutatásának megvalósításához. Ebben elengedhetetlen segítőtársa a helyi társadalom egyik képviselője, akinek társadalmi helyzete tisztázott, aki elősegíti a kutató mindennapi munkáját és elfogadtatását, továbbá segít kiépíteni a bizalmat a vizsgált közösség és a kutató között. A „*kulcsinformátor*” kezeskedik a kutató biztonságáért és megbízhatóságáért a helyi lakosok körében. A terepmunka egyik legnehezebb és legfontosabb feladata az Ő személyének megtalálása és igen időigényes, aprólékos munka a bizalmas viszony kiépítése.

„TEREPMUNKA”

A kulturális antropológiában terepmunkának hívjuk a helyszínen folytatott kutatási munkát. Az antropológia módszertanilag egy igen gazdag tudomány. A kulturális antropológia e tudomány legempirikusabb ága, vagyis egy kulturantropológus csak és kizárólag a terepen begyűjtött információk által győződhet meg hipotézisének igazságtartamáról. A terepmunka technikái, illetve az alkalmazott eljárások a tereptől függően változatos repertoárt ölelnek fel: a megfigyelés különféle formái (közvetett, közvetlen, résztvevő, proxemikai), census készítés (számszerűsítés), különféle interjúk (genealógiai-, etnográfiai-, életút-), rögzítés technikák (vázlatok, térképek, foto-, magnó-, videofelvétel), kérdőívek alkalmazása stb.. A terepmunka előnye, hogy segítségével a társadalmi jelenségeket a természetes közegükben vizsgálhatjuk, „a kommunikáció olyan finom részleteit és más olyan jelenségeket is észrevehetünk, melyeket másként nem láthatnánk előre, és nem is tudnánk mérni” [2].

CULTURAL INTELLIGENCE (CI VAGY CULTINT)

A Cultural Intelligence egy igen ismert angolszász fogalom az üzleti világban, mint a szervezeti kultúra, az interkulturális kommunikáció eszköze. Sokmilliárdos üzleteket lehet kötni, ha valaki jól ismeri az adott régió hagyományait, a társadalmi szokásokat. Ezek a készségek pozitív benyomást keltenek az első találkozások idején. Ha valaki az üzleti világban időt és energiát fordít az idegen kultúra megismerésére, az lépéselőnyben lesz másokkal szemben. Így van ez a hírszerzésben és az antropológiában is. Mint kutatóknak mindig pozitív képet kell mutatnunk önmagunkról, munkánkról és ehhez elengedhetetlen a helyi kultúra ismeretének elsajátítása.

Az általam kulturális hírszerzésként ismert eszköz, vagy képesség lényege, a társadalmi, politikai, gazdasági és demográfiai információk elemzése, amely elősegíti a vizsgált társadalom megértését. A kulturális hírszerzést határozták már meg képességként is, amely felismeri a vizsgált közösség értékeit, magatartását, hitét, viselkedését és alkalmazza a megszerzett tudást egy konkrét cél elérése érdekében.[3] Mindazonáltal egy olyan helyszínen, mint a Balkán, a Közel-Kelet, vagy Afrika válságterületei, a kulturális hírszerzést szélesebb körben kell alkalmazni és törekedni kell arra, hogy a különböző kihívásokra megfelelő módon tudjuk reagálni. Vagyis az eltérő kulturális helyszíneken más eszközöket kell alkalmazni, más kommunikáció, habitus és szemlélet szükséges. Minden terep más és más – mondja az antropológus. Így az adott információkat is másképp kell feldolgozni, hiszen az adott személyek, csoportok más motivációval, hagyományokkal, jövőképpel, vallási meggyőződéssel és társadalmi státusszal rendelkeznek. Nagyon bonyolult feladat egy idegen kulturális környezetben biztonsági kockázatot jelentő információkat gyűjteni és azokat releváns eszközökkel, személyekkel elemezni. A megbízhatóság és az információ aktualitása teszi az adott információt értékessé egy külső ország vagy haderő számára.

A KOMMUNIKÁCIÓ LEGYEN A MÓDSZER ÉS A KUTATÓ AZ ESZKÖZ

A képesség az információ megszerzésére igen összetett és sosem egyszerű egy antropológus számára. Az olyan szemléletekkel és kommunikációs eszközökkel találkozunk a terepen, mint a holisztikus megközelítés,¹ az interkulturális kommunikáció,² szubkultúra,³ etnocentrizmus,⁴ akkulturáció,⁵ kultursokk, melyekkel tisztában kell lennünk és kezelnünk kell tudni, felkészülni rá. A felsorolt fogalmak pontos definiálásával, alkalmazásának lehetőségeivel több tucat oldalon keresztül lehetne foglalkozni, de jelenleg nem ez a cél. Jelen írásomban csak felszerettem volna hívni a figyelmet a tudományos eszközrendszerek, módszerek, fogalmak, szemléletek, a problémák és tapasztalatok alkalmazásának fontosságára és megjelenésére a kulturális antropológiában, melyek részben vagy teljesen része a hírszerzési munkáknak is. Egy hírszerző tisztnek munkája során – ahogy egy mondat erejéig már megjegyeztem – egy bizonyos szinten már társadalomtudóssá kell válnia ahhoz, hogy teljes kontextusában lássa a problémát, amely segíteni fogja őt feladatának pontos végrehajtásában. Az emberismeret, a helyi történelem ismerete, a társadalomismeret, a pszichológia, a helyi hagyományok, szokások ismerete, valamint a szociológiai, földrajzi és a helyi nyelv ismerete, mind mind egy plusz esély és lehetőség, hogy még aprólékosabban, még pontosabban meghatározza a probléma gyökerét, vagy adott esetben felhasználja képességeit a kapcsolateremtésben. Nem kívánom ezzel azt mondani, hogy terheljük le

¹ annak feltételezése, hogy az életmód egyes aspektusai integrálódnak más aspektusokkal, ezért egy aspektust nem érthetünk meg kiragadottan, a többitől elszigetelve.

² vagy kulturaközi kommunikáción, eltérő kultúrák képviselőinek interaktív kommunikációját értjük.

³ a kultúra valamely alcsoportja, mely valamely sajátosságok (úgy, mint etnikai csoport, vallás, szexuális orientáció, sajátos életmód stb.) szerint szerveződik; számos saját fogalommal, szabályrendszerrel, belső szervezettel rendelkezik, melyek sok esetben eltérnek a szélesebb kultúra jellemvonásaitól.

⁴ olyan hozzáállás más népekhez, kultúrákhoz, társadalmi csoportokhoz, amely szerint saját életmódunk erkölcsi, értékei, szokásai magasabb rendűek az övéiknél. A kulturális relativizmus ellentétpárja.

⁵ etnikai csoportok magukba olvasztják/elsajátítják a többségi társadalom kulturális mintáinak egy részét. Általánosabb értelemben azokat a társadalmi/kulturális változásokat értjük alatta, amelyek akkor történnek, amikor két kulturális hagyomány képviselői kapcsolatba kerülnek egymással.

hírszerzőinket minden tudományterület egyetemi szintű iskolai képzésével, hanem arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy ezen képességek tágítására is figyelmet kell szentelni. Az Egyesült Államokban 2004 áprilisa óta több hírszerző ügynökség elemző munkatársa kényszerült újra az amerikai egyetemekre beiratkozni, hogy szakértelmüket és kulturális ismeretüket bővítsék olyan antropológiai tudással, melyek szükségessé váltak munkájuk pontosabb elvégzéséhez. 2006 júliusában a brit Foreign és Commonwealth Office (FCO) és az Economic and Social Research Council (ESRC) közösen elindított egy 1,3 millió fontos kezdeményezést, melynek célja volt a szélsőséges iszlám csoportok elemzése hat különböző régióban és öt országban. A program feladata volt, hogy jobban megértse a terrorista csoportok működését és hogy kifejlesszen egy hatékony fellépést ellenük.[4]

Heinecken és Winslow úgy fogalmazták meg 2010-ben a *kulturális hírszerzést* rövideen, mint *képesség az ellenség szándékának meghatározására egy adott küldetés sikeréért*. A kulturális hírszerzés több, mint demográfiai statisztika.[5] Egy preventív eszközként kell rá tekinteni, amely elősegíti a hírszerzők, vagy katonák felkészítését az adott kulturális környezetre, de mindenekelőtt a kitelepítést megelőzően egy alapos információszerzésre alkalmas módszerek gyűjteménye, amely a helyi viszonyok és a kapcsolati hálózat feltérképezésére is kiválóan alkalmazható. Sajnos ma Irakban és Afganisztánban a nemzetközi erők elfogadottsága igen alacsony. E két országban folyó katonai műveletek hatására a keleti iszlám világ szemében megromlott a nyugati országok megítélése. Kialakult egy negatív szereteotípi a nyugati emberekről, mellyel minden nyugatról érkezőt azonosítanak és melyet ki tudja mikor tudnak levetkőzni egy olyan társadalomban, ahol a helyi lakosnak kötelessége minden sérelmet megbosszulni, akár generációkkal később is. A PRT10-ben szolgálva, egyik tolmácsunk mesélt el egy régi pashtun közmondást, amely a pashtunwali⁶ egyik alapelve is: *ha akár törzsemet, családomat vagy személyemet bármilyen sérelem ér, akkor nekem, vagy fiamnak, vagy az ő fiának elégtételt kell vennie, mert folt esett a törzs, a család, a személyem becsületén. Ha csak az unokám fogja tudni megbosszulni azt, már elégtételt vettünk és újra a közösség teljes tagjának érezhetjük majd magunk.*"

Egy idegen kultúrában való megjelenés első feladata kell legyen, hogy amennyire képességeink és eszközeink megengedik, minél részletesebben meg kell ismernünk a helyi viszonyokat, hogy elkerüljük a helyi lakosokkal való konfliktust. Az ilyen konfrontáció szinte helyrehozhatatlan károkat okoz és nem leszünk képesek a létfontosságú információk megszerzésére a jövőben.

A KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA ESZKÖZE NEM CSAK A HÍRSZERZÉSSEN

A kor sajátossága, hogy a háborús körülmények megváltoztak. Hagyományos értelemben vett háborút a hadtudomány jeles képviselői már nem prognosztizálnak. A mai modern háborúkat államon belül vívják, polgárháborús viszonyokat hozva létre ezáltal egy országon belül, faji, kulturális, vallási, különbségekre hivatkozva tépik ketté országukat, a hatalom megszerzéséért. A megváltozott körülmények változást indukáltak a nemzetközi katonai műveletekben is. Egyre nagyobb jelentőséggel bírnak az olyan képességek/eszközök, amelyek a civil lakosságot célozzák meg és velük együttműködve próbálják megoldani az ország társadalmi, biztonsági és gazdasági problémáit. Pontosán a kommunikáció jelentőségének megnövekedése és a kulturálisan eltérő művelési területek miatt tette fel több politikai és katonai vezető a kérdést, hogy mi az egyszerűbb: katonából-tudóst, vagy tudósból-katonát formálni? Külföldi misszós tapasztalataim alapján nyugodtan kijelenthetem, hogy szinte minden haderő alkalmaz a társadalomtudományokban jártas szakembereket, hogy eszközeivel támogassa a katonai célokat. Találkoztam amerikai és kanadai társadalomtudósokkal Afganisztánban, de szlovén és olasz szociológussal és pszichológussal Koszovóban. Mindannyian

⁶ Az afganisztáni és pakisztáni Pashtun lakosság hagyományrendszere, amely kiterjed az élet minden szintjére. Azonban a Pashtunok mellett huzamosabb ideig együtt élő más etnikum is használja ezt a szokásjogot, amely nem egyenlő a sharia-val az iszlám szokásjoggal.

nemzetük haderejének feladataihoz járulnak hozzá úgy, hogy szakértelmükkel megpróbálják a kulturális különbségekből fakadó félreértéseket csökkenteni és ezáltal a katonai feladatokat felgyorsítani.

A modern tiszt képzés négyöt éve nem elegendő ahhoz, hogy a hallgatók elsajátítsák azokat a képességeket és ismereteket is, melyeket egy civil társadalomtudós öt éves képzés és gyakorlatai során megtanul. Miért is kellene, hiszen a katona feladata, hogy gyakorolja be a harcban végrehajtandó feladatokat. Sajnos olyan sok óraszámban tanulnak katonai ismereteket a hallgatók, hogy a természettudomány módszereit már nem képesek magukévá tenni. Emiatt kell a világ haderőinek a saját fegyveres erők fejlesztése mellett nyitni a civil társadalomtudományok felé, hiszen a megváltozott geopolitikai és geostratégiai helyzet, a globalizáció növekedése (legyen az gazdasági vagy kulturális), a nemzetközi kapcsolatok megváltozása teszi nélkülözhetlenné az olyan tudományok alkalmazását is a haderőben – de mindenképp a hírszerzés számára –, mint a kulturális antropológia, pszichológia, lingvisztika, történelem- és társadalom ismeret, vallás és jogi ismeretek (ez akár egy nemzet íratlan szokásjoga is lehet, mint például az Albán Leke Dukagjini féle Kánon).

AFRIKA PROBLÉMÁJA A VILÁG PROBLÉMÁJA?

A muzulmán népek demográfiai robbanásából bekövetkező, az iszlám vallás előretöréséből eredő heves konfliktusok miatt, Afrika a legveszélyeztetettebb kontinens a jövőben. Afrika egy globális probléma. A föld második legnagyobb kontinense a maga 54 független államával és sajátos földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően a világ legszegényebb régiói is ezen a kontinensen találhatóak, ahol:

- naponta 30 ezer gyermek hal éhen, emellett a gyermekek egyharmada alultáplált;
- a gyermekhalandóság 25-ször nagyobb, mint az OECD-országokban. Több afrikai országban ezért csak az 5 éves kort elért gyermekeket anyakönyvezik;
- 30 másodpercenként hal meg egy gyermek maláriában;
- a HIV-fertőzöttek 3/4-e (26 millió ember) él, akik közül csak minden századik részesül orvosi kezelésben. Több mint 12 millió gyermek vált eddig árvává az AIDS miatt;
- 120 ezer gyermek harcol valamely helyi fegyveres konfliktusban;
- a születéskor várható élettartam 41 év.⁷

Az afrikai országok többségében nincs nyugdíj rendszer, így az időseket a családnak kell eltartani, ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy ahol virágzik az olcsó gyermekfoglalkoztatás, a népszaporulat is egyre növekszik, hiszen a családot ma már a gyerekek tartják el. Nem meglepő tehát a 12-20 fős afrikai nagycsaládok. De a rossz közegészségügy miatt a térségben a legnagyobb a gyermekhalálozás is. A szegényebb régiókban az emberek többsége napi 1 dollárból él. Nagyon nagy a szegénység és az iskolázatlanság a kontinensen, továbbá bonyolítja a helyzetet, hogy az afrikai népesség gyorsabban növekszik, mint az élelmiszer-termelés. Legrosszabb a helyzet Fekete-Afrikában⁸. A csökkenő nyersanyagok, víz- és élelem hiány miatt az afrikai kontinens a legveszélyeztetettebb. Afrika ad otthont a legtöbb törzsi, nyelvi, vallási, politikai és etnikai konfliktusnak a világon:

- etnikai tisztogatások Ruandában;
- vallásos és faji különbségek miatt kialakult konfliktusok Nigériában, Namíbiában, Szudánban és Szomáliában;
- polgárháború Maliban, Angolában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban és Sierra Leone-ban;

⁷ http://www.mozaweb.hu/Lecke-Foldrajz-Foldrajz_10-Afrika_a_vilag_peremen-102618 letöltés: 2013-04-11

⁸ Fekete-Afrika vagy szubszaharai Afrika az afrikai kontinensnek az a része, amely a Szahara sivatagtól délre esik

- Burundiban a Hutu lázadás és a Közép-Afrikai Köztársaságban a Séléka-koalíció lázadói nehezítik a kormány munkáját;
- és az Arab tavasz: Tunézia, Egyiptom, Líbia, Marokkó, Szudán, Mauritánia, a Nyugat Szahara, Szomália és Algéria, amennyiben csak az afrikai országokat vesszük.

Az etnikai, vallási és kulturális különbségek Arikában kedvező táptalaja a gyűlöletkeltésnek és a különböző konfliktusok megideologizálásának. A nemzeti kisebbségi, faji, kulturális, vallási vagy politikai különbségek miatt kirobbanó államszint alatti konfliktusok teszik igazán szükségessé a kulturális antropológia megjelenését a hadászatban (hadpolitikában), de mindenek előtt a hírszerzésben. Az antropológia hasznos tudomány volt a múltban is, különösen, hogy megértsék a hatalom dinamikáját az eltérő afrikai társadalmakban. 1937-ben az Angol Királyi Antropológiai Intézet létrehozásával kívánták oktatni azokat a személyeket, akik fontos pozíciókat töltöttek be a gyarmati területeken.

MINDEZ IDEHAZA...?

A kulturális tudatosság és a kulturális antropológia módszereit a nyílt forrású adatok felhasználásával történő információszerezés vagyis az OSINT műveletekben képzelném el hazánkban, melynek lényege, hogy a katonai felderítés és a hírszerzés rendszerén kívül létező, a publikum számára nyilvánosan, legális eszközökkel megszerezhető, vagy korlátozott körben terjesztett, de nem minősített adatok szakmai szempontok alapján történő felkutatását, gyűjtését, szelektálását, elemzését-értékelését és felhasználását jelenti.[6] Ugyanakkor a biográfiai hírszerzés is egy potenciális kezdőpontja lehet a kulturális hírszerzésnek, amely a szokások, magatartásmódok, a kapcsolatrendszer, a befolyás, a befolyásoltság, a befolyásolhatóság, a kiszámíthatóság, az egyéniség, a személyiség és még sok kulturális és társadalmi viszonyokat kutat. Ezekben a felderítő nemekben alkalmazhatóak leginkább hazánkban azok a módszerek, melyet az antropológia több évtizedes tapasztalatai útján kifejlesztett. A jövő magyarországi felderítő képessége a kulturális hírszerzés kell legyen, amelynek alapja a kulturális tudatosság és a társadalomtudományok eszköztára. E képesség kialakításával nem csak a katonai, de a hírszerző állomány tagjainak feladatait is megkönnyítheti, de ami a legfontosabb lerövidítheti és biztonságosabbá teheti munkájukat.

Sajnálatos módon a Magyar Honvédség napi katonai feladataiba egy új preventív társadalomtudományi eszköz megjelenése ma még igen nehézkes. Amellett, hogy igen fontosnak tartom a hagyományok megtartását – legfőképp a katonai tradíciókat –, gondolkodásunkban előrelátónak, felkészültnek kell lennünk a jövő konfliktusaira is. Nem rázhatjuk le a globális problémákat azzal, hogy minket nem fog érinteni egy másik távoli ország gazdasági, politikai vagy kulturális nehézségei. Véleményem szerint az antropológia megjelenésének fontossága több mint sürgető a katonai mindennapokban, legyen az a tisztképzésben, a hírszerzésben, a haderőtervezésben, a műveleti területre vonuló állomány kiképzésében és a katonapolitikában egyaránt. Preventív eszközként kell tekinteni a kulturális antropológiára, amely módszereivel, látásmódjával és eszközrendszerével segítheti egy nagyobb probléma megelőzését.

Kulcsszavak: hírszerzés, kulturális antropológia, kulturális hírszerzés, kulturális tudatosság.

Keywords: Intelligence, cultural anthropology, cultural intelligence, cultural awareness

BIBLIOGRÁFIA

- [1] Geertz, Clifford: Sűrű leírás. Út a kultúra értelmező elméletéhez és a bennszülöttek szemszögéből: Az antropológiai megértés természetéről. In: Niedermüller Péter (szerk.): Az értelmezés hatalma. Budapest, Századvég, (1994) 191.
- [2] Babbie, Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. 10. fejezet. A terepkutatás. Budapest, Balassi, (1998) pp. 301-336.

SZTANKAI Krisztián

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

[3] Coles J. P. Cultural Intelligence & Joint Intelligence Doctrine, 2011. forrás:

http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/ndu/jfsc_cultural_intelligence.pdf (2013-04-23)

[4] Houtman, Gustaaf: *Double or quits*. *Anthropology Today* 22/6 (2006) 1-3.

[5] Heinecken, L. & Winslo, D. (2010): *The human terrain: the need for cultural intelligence*. In. Baker D. P. and Evert Jordaan. *South Africa and Contemporary Counterinsurgency, Roots, Practices, Prospects*. Claremont: UCT Press, 2010.

[6] Lévy Gábor: OSINT (Open Source Intelligence) – Nyílt információs hírszerzés. Egyetemi Jegyzet. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, (2006) p. 6.

DR. László PÉTER – Nóra URBÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám**THE PSYCHOLOGICAL APPROACH OF SUICIDE BOMBING: ARE THERE ANY SPECIFIC PSYCHOLOGICAL AND PERSONALITY CHARACTERISTICS OF THE MOTIVATION?****AZ ÖNGYILKOS TERRORIZMUS PSZICHOLÓGIAI MEGKÖZELÍTÉSE: AVAGY LÉTEZNEK-E SPECIFIKUS SZEMÉLYISÉGLÉLEKTANI JELLEGZETESSÉGEK A MOTIVÁCIÓ TEKINTETÉBEN?**

In this paper we would like to give a detailed summary of psychological explanations of suicide terrorism. Our aim is to help understanding this horrible phenomenon and thinking about the possibilities of prevention. In this review we define the conception of terrorism and suicide bombing. The main emphasis is on the analysis of the hungarian and international literature of personal psychological approaches of suicide terrorism, but there are a lot of other, for example political, religious, cultural, sociological factors in the background of motivation. It is important to mention the role of women in suicide attacks as well. At the end of this summary we try to answer the question: is there any kind of specific suicide terrorist profile?

Dolgozatunkban részletes összefoglalót szeretnénk nyújtani az öngyilkos terrorizmus aktuális pszichológiai magyarázatairól. Célunk, hogy segítjük e szörnyű jelenség megértését és ezzel együtt a megelőzés lehetőségeiről is gondolkodjunk. Az áttekintés során értelmezzük a terrorizmus fogalmát és az ezzel kapcsolatos elgondolásokat. A hangsúlyt elsősorban a személyiséglélektani megközelítésekre helyezzük a magyar és nemzetközi szakirodalom elemzésével, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül a motiváció tekintetében a politikai, vallási, kulturális, szociológiai tényezőket sem. Lényeges említést tennünk egy rövid fejezet erejéig a női (öngyilkos) terrorizmus jelenségéről is. Tanulmányunk végén szeretnénk válaszolni arra a kérdésre, hogy vajon beszélhetünk-e specifikus öngyilkos terrorista "profilról"?

INTRODUCTION

Terrorism has become the major security threat in the world nowadays. It is not easy to define, out of the different definitions in the world the most accepted four main elements are the following (Bolgar, Szternak, 2007):

- it is performed by non- state level persons;
- the target is unarmed civilians;
- used for political aims;
- an act of aggression.

Terrorism is the use of aggression by individuals or groups to achieve their aims, this way to enforce the reaction of the antagonistic group according to the interests of the aggressor group. (Tutto, 2008.).

According to the definition of the International Anti – Terrorism Political Institute in Israel, suicide terrorism is "an operational method where the essence of the attack is death. The terrorists are aware that if they do not kill themselves, there will be no attack " (Beres, 2007.).

(Male) suicide terrorism is not a new phenomenon. In the special literature the opinions differ about the "first ones", but the truth is not far if we consider nizarits or assassins to be the first ones and the most well- known. The assassin Muslim warriors of the 11th century were well – organized for their political aims, using methods of suicide not mainly for tactical reasons, but more as strategy. Their modern- time successors differ from them mainly because while the

DR. László PÉTER – Nóra URBÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

assassins attacked only certain political groups, governors, ministers, generals, the main characteristics of the modern terrorists is that they attack the so – called “soft targets”, an attack against randomly chosen innocent civilian persons. (Beres, 2007.). The nizarits, as they originally called themselves, were later renamed assassins, in other words, or killers. Their services were widely used by close and far rival rulers. To use modern terms, they were suicide terrorists, who by sacrificing their lives, followed their rulers orders, hoping that their deeds will take them to the Islam paradise. Their methods were very similar to those of the modern- time suicide terrorists, they can be considered the spiritual predecessors of siita religion. With the end of the crusade wars the assassins disappeared from the stage of history, but the legacy of these Middle Age kamikaze has still been present in the Islam world. The brutality of the European Middle Age was ceased by the age of reforms, the renaissance, and by the 20th century the Jewish-Christian culture was radically transformed. It cannot be said about Islam, since this religion was not shaken by a movement that can be compared to that of the age of reforms.

Despite of the fact that there are several definitions of the terrorism, the psychological state induced by terrorist acts does not differ from mental consequences of other traumatic actions. From many viewpoints the strongest psychological influence of all terrorist acts is that of suicide murderous attempts. From the point of view of intervention, the main emphasis should be on prevention and this is the territory where psychology and psychiatry get involved by trying to establish the motivational factors in the personality of the murderers. It is natural that on the other levels of prevention these two areas have a great role, especially in the treatment of psychological effects of terrorist actions.

WHAT MAY MOTIVATE THE SUICIDE MURDERER?

Suicide terrorism is a terrorist action that can be applied to reach both short- term and long- term aims (Tutto, 2008.):

- this is the most aggressive of all terrorist tactics;
- the aim is to enforce the rival group to yield;
- it is applied when other terrorist tactics is of no result;
- on the one hand, it causes immediate panic, on the other hand, it causes long- time fear in the civilian population;
- the perpetrators are often motivated by vengeance, they identify themselves with the aim, because of the resulting death they are not afraid of counter actions;
- the costs are low compared to the severe physical and psychological damage caused;
- its preparation is easier than that of the classic terrorist acts, from the point of damage and the number of casualties is very effective;
- Terrorist groups mistify the assailants;
- its publicity is considerable, the fight against it is costly and difficult.

There is a common perception that nobody is born a terrorist. The person follows a certain road that can be identified by the society and the person's psychological development until he/she becomes a terrorist. During this process the following three basic conditions built on each other can be noticed:

- a severe psychological childhood trauma that influences further personal development and which impedes further personality development (in case of many terrorists it is the case of their parents' violent murder which is especially traumatic if the child witnessed it);
- in teenage years the person who can be easily influenced and seeks acceptance, by external pressure, joins an idea that represents enlightenment and provides sense for his/her life;
- the person who develops this way grows up in a society full of serious conflicts where the devices used to mirror the interests of the society include aggression (Tutto, 2008).

HADTUZOMÁNYI SZEMLE

DR. LÁSZLÓ PÉTER – NÓRA URBÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Contrary to the classic terrorists the suicide fanatics are capable for the ultimate self- sacrifice only for an ideology, they possess narcissistic traits, they lack empathy towards other people and they are devoid of feelings. They are characterized by inner emptiness, depression and loss of hope in contrary with the traditional terrorists who are basically of positive disposition. For the suicide terrorist the openness of feelings is the synonym of vulnerability. Love is perceived as a serious threat for them that means self- sacrifice, giving, adaptability, and especially, emotional dependency. One of the characteristic features of fanaticism is the absolute incapability to dependence, behind the unconditional self- sacrifice there is a simplified way of thinking in connection with ideology, in other words, they only see two categories, the “good” and the “bad”. A fanatic person is ready for the ultimate sacrifice but in many cases it came to light that perception modifying drugs had been used. The permanent “brainwash” and the proper drugs modify the perception of the perpetrator in a way that the consequences of his/her actions are not being realized either by sense or emotionally. So the person becomes perfect for performing the act.

From sociological point of view we can establish the following:

- suicide terrorists do not come from the Western world;
- male terrorists prevail;
- they are usually older than classic terrorists;
- they are usually single;
- religious fundamental groups attract more suicide terrorists;
- they usually come from the lower layers of society.

The question is whether the of terrorists’ attitude showing infinity can be considered, as a result of long-term negative influences, a personality disorder or a sick mind. (Tutto, 2008)

In the article Post and his colleagues (2009) give a detailed analysis of the actual psychological questions of suicide terrorism for psychiatrists and other specialists of mental hygiene. Their aim is to help to understand this horrific phenomenon and to think about prevention. They specify the notion of terrorism and suicide terrorism and the connected issues. The suicide terrorism according to the perception of Islam, in spite of the fact that the Koran has even three prohibitions of that, is not considered a crime but a sacrifice. There is a specific understanding of the prohibition in Koran which brings back the Jihad or the Holy war, the golden time of the caliphate and consequently, is defined by the doctrine of Salaphism. There are three approaches in the psychology of suicide terrorism: the group terrorism, the socio-psychology and other social processes as well as focusing on individual characteristics. The group model emphasizes the collective identity which puts young even muslim children on the road of terrorism and leads them to self- sacrifice. The authors make an interesting comparison between the Palestine groups and the Al- Kaida suicide terrorists from the point of motivation. They also introduce the Al-Kaida operational 2.0 version which is applied in recent times. As far as social processes are concerned, the mechanism of moral absolution, the relationship between different groups and the enemy picture, the influence of a charismatic leader and in connection with this the fade of the personality, all these factors exist in the background of suicide terrorism. The approach based on individual specifics emphasizes the traumatic and depressive background, the losses, low self- esteem and the feeling of uselessness. The authors depict the psychological explanation of the suicide terrorism by melting these three models. They also propose an interdisciplinary approach for understanding in which anthropological, political and psychological factors are taken into consideration. The aim of prevention which is also the task of psychiatrists and psychologists is that during de-radicalization processes that are found even within institutional framework the movement of children and the young towards terrorist groups is hindered.

According to an interesting approach some researchers have been searching the answers to the correlation between some characteristics of suicide terrorists and the success of their actions. (Benmelech, Berrebi, 2007). They try to prove

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. László PÉTER – Nóra URBÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

that the human factor is a very important factor in the success of terrorist actions. The more important and valuable is the target, the stronger are the terrorist's capabilities and effectiveness, together with the destructiveness of the action. Their theories connect to the approach where the relationship between education, poverty and terrorism is examined. In their view terrorism is a better business for those who are better educated and the terrorist groups are more likely to choose them. The researchers got their information from the database of the Israeli Security Agency where detailed biographical data can be found about the Palestine suicide terrorists and the assassinated between 2000 and 2005. In their statistical analysis they established that there is a strong correlation between the education level of the terrorists and the importance of the target. The older and more educated attacker killed more people during the fight for an important objective and he had less chance to be seized. They supported with data that the Palestinian terror groups are more likely to choose older and more experienced suicide terrorists for targets in big cities while for military targets they choose less educated ones. Better educated attackers are more destructive, it means they killed 4-6 times more victims during their attacks. According to the assumptions of the authors the explanation of these results is that a suicide action is a complex task because they need to reach the targets, they need to plan the exact time and place where the action takes place and they have to remain undercover. For all these they need to be educated/ in my opinion, it is more a question of being intelligent / and they need to be mentally stable. The suicide terrorist also has his profits: being valued, the memory, the moral status. The more he/she hurts the enemy the bigger is the profit.

In the past two decades the number of suicide attacks not only grew but became more global, more harmful and mainly religiously motivated. (Alcorta, 2010.) Why are the main reasons of the globalization of terrorism? Why does somebody want to become a terrorist? Are we able to diagnose any genetic, biological, cultural, social pre-factors? What is the role of religion in the motivation of such kind of terrorism? How can we effectively prevent and fight against religiously motivated terrorism? Alcorta (2010) tries to explain the religiously motivated terrorism within the framework of development basis by the indirect effect of biological and cultural factors. The dramatic size of changes in technology, the urbanization sped up the industrial globalization of today. It has a tremendous influence on traditional cultural values, it strengthens isolation and causes fitting in problems, especially for the young. Culture in general sense but religion plays a special role in the formation of the inner mental model. In the time of a personality development there are especially sensitive periods when the brain is very adaptable for the outside stimuli and they can form our perception of the world, our way of thinking, in other words the formation of the mental model. A similar period is the teen years. Boys, compared to girls are more sensitive with their quest for taking risks, both from social and biological point of view. This predisposes that their socially double situation, the conflicts of their roles, the cultural dissonance which arise from cultural margins and the specifications of urban life, further strengthens their feelings of weakness and uselessness. These young teenager boys become especially sensitive to join terrorist groups since these groups provide them with the feeling of belonging, reduce social stress, the search for identity and isolation. Religion is the best institution to strengthen relations through belief, cooperation, the feeling of togetherness. The rituals, the emotionally strong symbols, the perfectly learned ideas have a strengthening force. Those young people who come to big cities from areas with strong cultural values bring with them their beliefs and values and they protect them from cultural shock. At the same time they are more susceptible for the call of fundamental radical groups. This way religion becomes a very effective means to have their political goals and actions performed by the young and religious terrorists.

The database of terrorism of the Australian Flinders University keeps a lot of information about the Iraqi, Palestinian-Israeli, Afghani, Pakistani and Sri-Lanka terrorists who together are responsible for 90% of all suicide terrorist acts between 1981 and 2006. According to Riaz Hassan (2009) who processed the data established that in the background of terrorist actions there are more political than religious factors. Proven facts deny those ideas that the explanation of the terrorists' actions lies in their personalities or their religion. In conscription religion is a basic issue but the real motivation

DR. László PÉTER – Nóra URBÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

factors are the mixture of politics, shaming, vengeance and altruism. With the exception of one demographic fact that the majority of terrorists are young men, there is not one specific demographic, psychological, socio -economical or religious factor that would explain these horrific deeds. It can be even said that these attackers are normal from psychological point of view and they have a well- integrated social network and emotionally belong to their community. To understand the logic of terrorist groups we need to know about the individual motivation. Terrorist attacks often have strong symbolic meaning since the individual's mission is not only about death and killing other people but they are able to reach more complex tasks which can range from individual level up to social level, e.g., the approval of the community and political success. The judgment of the community is differs from the traditional one, here we can speak about altruistic suicide. It means that one person's life is worth less than the honour, religion and other collective values of a community. The configuration of these aims appears within a specific political conflict, within specific circumstances and the suicide attacks serve here as a tactical means, a weapon.

WOMEN IN SUICIDE ATTACKS

To use women in suicide attacks with different groups has become more and more widespread. From tactical point of view women can be used better (they are less suspicious and checked, they can reach the target unnoticed), from psychological point of view the result is more successful / more shocking, more noticeable and it wins the compassion of the public.

Media can successfully depict the general picture of a terrorist woman. These women depict the ultimate hopelessness, they are more a victim than a cynical citizen, among them those who kill children. Women terrorists are considered more as victims than assailants. As contrary to the male terrorist a female who turns to aggression is the one whose man was taken away, who was raped, whose family was killed. At the same time, male terrorists of similar social background, who have problems in their private lives are of no mercy from the media. From the point of motivation three areas can be emphasized: nationalism in the first place, vengeance in the second, and the third is the desire for martyrdom. Media analysis shows that that depiction of female terrorists follows the scientific conclusions. They follow two basic approaches: explanations on sociological and theoretical level and in the majority of cases, theories of personal motivation and characteristics. According to the media women are mainly motivated by personal reasons and only secondarily by political reasons. The rival, directly involved parties explain the actions of female terrorists totally differently and this duality can be noticed in the interpretation of the Israeli/Arabic and the Russian/Chechen case. The media uses well-formulated generalizations in connection with female terrorists. (Tamasi, 2009)

Using female terrorists is a modern- time phenomenon. The first known terrorist act was committed on the 9th of April, 1986 by a 16-year-old Syrian girl, Sana Khyadali. As a retaliation of the Israeli war against Lebanon she drove a car with 200 kilograms of TNT in it into a convoy full of soldiers, killing two. Since Khyadali several terrorist women chose this method to support the political aims of their organizations, which shocked both the media and the public opinion. Since 1985 about 34% of the terrorist attacks were committed by women. (Beres, 2007)

In his study Beres (2007) depicts the main characteristics of female terrorists in the most common places of action.

Their appearance in Chechnya is traced back to the conflict between Chechnya and Russia which started about 200 years ago. This phenomenon started with the first Russian- Chechen war (1994-1996).

There are two known groups of Chechen female terrorists:

- Suppressed Muslim women with weak willpower (zombies) who are forced by men by blackmail to commit the act;

DR. László PÉTER – Nóra URBÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- The “black widows” category. These women carry the legacy of the Russian intrusion conscientiously, they either lost somebody or they are nationalists. Behind their actions is the love of their land, on the other hand, they are motivated by vengeance.

Chechen leaders use female terrorists mainly as propaganda who are depicted in the media as victims.

Palestine nationalism turned into terrorism in the beginning of 1960. In reality they were reluctant to involve women into terrorism since according to Islam the role of women is defined in giving life. Female terrorists are used as a message to the world, on the other hand, the actions are used for tactical benefits and at the same time it brings shame on Palestinian men. The majority of Palestinian female terrorists are educated, there is nationalism behind their actions, their families are pure and raising the level of their well-being is also a motivating force.

The LTTE in Sri Lanka used female terrorists mainly for rational tactical reasons, for strategic aims. Women motivated by their nationalistic feelings and the desire to be valuable for the society as well as the influence of the cult of sacrifice, join the suicide terrorists.

As a conclusion the writer mentions that basically it is impossible to draw the final profile of a suicide terrorist. Female terrorists are influenced by different factors in their respective countries, their only similar feature is that they are young women.

The theory of using women as terrorists can be supplemented by the following factors:

- stereotypes connected with women (they are weak, unprotected) as well as other factors (pregnancy, clothes, cultural traditions);
- women are a stimulating force for men to join the organization voluntarily (they raise the number of fighters);
- women suicide bombers play a significantly important role in the media and in public eyes;
- they psychologically influence the society.

Using women as “human precision bombs” is not a result of individual decisions but that of an organization. The organization and its leaders decide about the method which is used in a specific situation or for tactical necessity. For the leadership of the organization the given necessity determines (the aim of propaganda, problems with the number of the staff, necessity of the action) the choice of the person. In spite of the motivational differences some general elements can still be shown: women who agree to commit a terrorist act the feeling of personal insult is mixed with strong nationalism, sometimes with a religious motivation. A higher level political aim makes the planned action sublime, idealistic, obviously moral and for all these reasons more acceptable for the individual. (Beres, 2007)

CONCLUSION

Suicide terrorist actions is one of the least defensible area of terrorism. The methods with which the assailants become martyrs have become more diverse. It is difficult to understand the concept of martyrdom logically, that is why it is very difficult to predict, to imagine and to prevent terrorist acts. Research reached the final opinion that there is no specific suicide terrorist profile, actually, they are quite ordinary people. What makes them different is that they have a strong need to do something for their society and their community where they feel they belong, combined with their individual aims, in other words, to be a martyr. Group pressure, recruitment of the terrorist organizations and the online Jihad propaganda plays a prominent role. (Beraczkai, 2009). Terrorist acts are sources of danger against which it is worth fighting in organized way. The battle against terrorism needs serious materialistic and financial means. The first and the most important step of defense is prevention, so that these actions would not even appear. This gives serious challenges to reconnaissance and criminology. If prevention is the most critical issue in the fight against terrorism, consequently, secret services, police and other collaborating forces need to use their tactics, methods and devices for the identification of the future potential perpetrators.

DR. László PÉTER – Nóra URBÁN

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

Keywords: terrorism, suicide bombing, personality, women in terror attacks

Kulcsszavak: terrorizmus, öngyilkos terrorizmus, személyiség, női terrorizmus

BIBLIOGRAPHY

- Alcorta, C. S.: Biology, culture, and religiously motivated suicide terrorism: an evolutionary perspective. *Politics and Culture*, 2010. 1. (<http://www.politicsandculture.org/issue/2010-issue-1/>)
- Benmelech, E., Berrebi, C.: Human capital and the productivity of suicide bombers. *Journal of Economic Perspectives*, 2007. 21(3) pp 223-238.
- Beraczkai, A.: Az öngyilkos terroristák. *Szakmai Szemle*, 2009. 2. pp 178-184.
- Beraczkai, A.: Preventive steps that can be taken against suicide terrorism. *Tradecraft Review*, 2009.
- Béres, J.: A nők és az öngyilkos-terrorizmus. *Felderítő Szemle*, 2007. 6(3) pp 15-26.
- Bolgár, J., Szternák, Gy.: A terrorizmus társadalmi és személyiség-lélektani háttere. *Felderítő Szemle*, 2004. 1. pp. 69-93.
- Hassan, R.: What motivates the suicide bombers? *YaleGlobal Online Magazine*, 2009. 3 September.
- Post, J.M., Ali, F., Henderson, Sch., W., Shanfield, S., Victoroff, J., Weine, S.: The psychology of suicide terrorism. *Psychiatry*, 2009. 72 (1) pp 13-31.
- Tamási, E.: Sztereotípiák virágzása: a média és a női terroristák. *Médiakutató* 2009.
- Tüttő Szabolcs: Az öngyilkos terrorizmus a gyengék fegyvere. *Hadtudomány*, 2008. 1. pp 144-151.
- Tüttő Szabolcs: Az öngyilkos terrorizmus stratégiai jelentősége, személyiség – lélektani háttere és szociológiai vonatkozásai. *Társadalomtudomány*, 2008. 02. pp 72-86.

A MAGYAR GAZDASÁG HELYZETÉNEK ALAKULÁSA A 2006-2012-ES ÉVEKBEN

ECONOMIC TRENDS IN HUNGARY BETWEEN 2006 AND 2012

Jelen publikáció célja a magyar gazdaság helyzetének ismertetése annak 2006-2012. évi alakulásának elemzésén keresztül, különös tekintettel a 2008-2009-es gazdasági válság hatására, az ezt követő változásokra, valamint a publikáció megírásáig eltelt időszak jellemző tendenciáira. Záró gondolatként kísérletet teszek jelzett területeken a várható jövőbeni hatások előrejelzésére.

The aim of this publication is to describe the state of the Hungarian economy through the analysis of its changes in the period between 2006 and 2012, with close focus on the effects of the economic crisis of 2008-2009, the changes that followed and the typical tendencies of the period up to the completion of this publication. Finally, I make an attempt to forecast the expected effects in the examined fields.

Hazánk gazdasági helyzetét a vizsgált időszakban a legfontosabb makrogazdasági mutatókon keresztül vázoló fel, az elemezni kívánt területek közül elsőként a bruttó hazai termék alakulását kívánom ismertetni.

1. BRUTTÓ HAZAI TERMÉK

A Gross Domestic Product, azaz GDP közgazdasági tartalommal bír, az egy meghatározott területen, többnyire egy országban, adott idő – általában 1 év – alatt előállított végső felhasználásra szánt javak összességének értékét jelenti. A napi médiában gyakran számolják az egy főre jutó GDP-t, mint az adott országban élők átlagos életszínvonalának mutatóját, ez azonban nem jelzi a bruttó hazai termék tényleges tartalmát, túlzott gyakorlati szempontú egyszerűsítésnek tekinthető. [1]

A GDP-n belül két kategóriát különböztethetünk meg, egyrészt a nominális vagy más elnevezéssel money GDP-t, mely a bruttó hazai termék pénzben kifejezett értékét jelenti, másrészt a reál GDP-t, mely az infláció hatását azzal kívánja kiküszöbölni, hogy a GDP-t alkotó javak mennyiségét és valamilyen meghatározott időszakhoz kapcsolódó, bázis árát vonja vizsgálat alá. Utóbbit inflációval korrigált GDP-nek is nevezi a szakirodalom. [1]

Továbbiakban jelzett makrogazdasági mutató segítségével a magyar gazdasági helyzet bemutatására vállalkozom a 2006-2012. időszakra vonatkozóan.

1.1. BRUTTÓ HAZAI TERMÉK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON A 2006-2012. IDŐSZAKRA VONATKOZÓAN

A makrogazdasági mutatók¹ alapján a 2006. év első felében a magyar gazdaságot stabilitás jellemezte, melyhez 4 százalékos feletti gazdasági növekedési ütem kapcsolódott. 2006. harmadik negyedévében már gazdasági problémák jelentkeztek, amelyek a növekedési ütem mérséklődésében, a beruházások visszaesésében továbbá az infláció megugrásában jelentkeztek. A gondok megoldására a kormányzat váratlan intézkedéseket hozott. A 2007. évet a makrogazdasági mutatók további romlása jellemezte. Ilyen alacsony mértékű növekedési ütemet ezt megelőzően utoljára 1996-ban az ún. „Bokros csomag”² stabilizációs intézkedései kapcsán regisztráltak. [2]

¹ Legfontosabb makrogazdasági mutatók: bruttó hazai termék (GDP), - jelen cikkben kerül bemutatásra - az ipari termelés, a vállalati hitelezés, a beruházások, a foglalkoztatottság alakulása

Forrás: http://www.gvi.hu/data/papers/makro_2013_1_tanulmany_130307.pdf Letöltés: 2013.07.03.

² Bokros csomag: Bokros Lajos volt pénzügyminiszter 1995. március 12-én meghirdetett stabilizációs modelljét jelenti, mely mára már tananyagként szerepel a nyugati közgazdaságtudományi egyetemeken továbbá a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank is mint követendő modellt jelölte meg. Forrás: <http://www.origo.hu/gazdasag/hirek/20020418bokroscsomag.html> Letöltés: 2013.07.03.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BEKES Katalin

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

A 2008. év első negyedében növekedés jelentkezett a gazdaságban, mely kedvező tendencia azonban csak az év közepéig tartott. A megtorpanás alapvető oka a világgazdasági válság hazánkra gyakorolt hatásában keresendő. Ennek tudható be, hogy 2008. harmadik negyedében már csak minimális mértékben, 0,7%-kal nőtt a GDP, az utolsó, negyedik negyedében pedig már 2%-kal csökkent a GDP volumene.

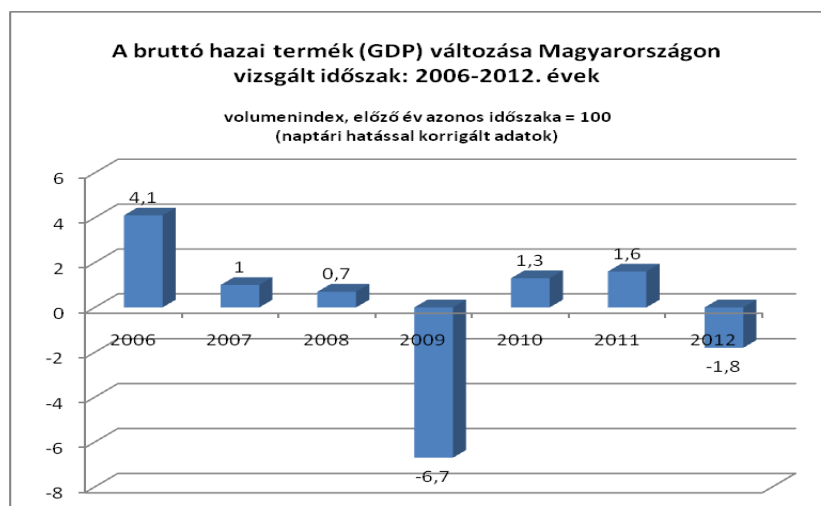
A 2008. év egészében a magyar gazdaság mindössze 0,9 %-os növekedést ért el, a recesszió mélypontja a 2009. év közepére tehető. Jelzett időszakban, 2009. második és harmadik negyedében egyaránt 7,5 százalékos GDP visszaesést, egyben a recesszió mélypontját regisztráltak. 2009. negyedik negyedében 5,1 százalékos bruttó hazai termék csökkenés jelentkezett, így 2009. teljes évre vonatkoztatva 6,8 százalékos visszaesés következett be. [2]

Továbbiakban a bruttó hazai termék 2010-2012. évi alakulásának ismertetésével ismételten a számszaki adatokra helyezem a fő hangsúlyt, az alábbiak szerint:

A válság utáni fellendülés hatása érezhető a 2010. évi adatokban, itt éves szinten tekintve 1,3 %-os növekedést tudott felmutatni a magyar gazdaság. A kedvező tendencia azonban – elsősorban a nyugat-európai gazdaságok növekedésének lassulása, illetve a nemzetközi pénzügyi helyzet úgy mint eurozóna és a nemzetközi pénzügyi rendszer instabilitása miatt – megtörik 2011. évben, amikor éves szintre vetítve a bruttó hazai termék volumene 1,6%-kal nőtt a 2010. év ugyanezen adatához viszonyítva. [2] – [3]

A 2012. évet ismét a recesszió jellemzi, mely időszakban egész évre vetítve, a 2011. évvel összevetve 1,7 %-os visszaesés következett be, a GDP értéke ekkor folyó áron 28.276 milliárd Ft-ot, 1 főre vetítve 2.844 ezer Ft-ot tett ki. A visszaesést alapvetően a mezőgazdaságban jelentkező aszálykárok és az ipar teljesítményének csökkenése okozta. Utóbbi tekintetében meg kell említenem a feldolgozóiparon belül jelentkező, negatív gazdasági hatást: a legnagyobb visszaesés jelzett szegmensen belül a számítógép, elektronikai és optikai termék gyártási területén jelentkezett, fő oka a híradás-technikai berendezések és elektronikus fogyasztási cikkek iránti kereslet csökkenése. [2] – [4]

A bruttó hazai termék előzőekben ismertetett, 2006-2012. vizsgált időszak közötti alakulásáról az alábbi, 1. számú táblázatban nyújtok további tájékoztatást:

1. számú táblázat: Forrás: www.mtva.hu Sajtó- és Fotóarchívum adatai alapján saját szerkesztés

Az 1. számú táblázat adatait elemezve megállapítom, hogy a vizsgált időszak alatt volumenindex tekintetében a legmagasabb bruttó hazai termék a 2006. év során jelentkezett, míg a legalacsonyabb értéket a 2009. év folyamán regisztrálták, ekkor a 2008. év hasonló adatához képest 7,4 százalékos csökkenés következett be.

1.2. MAGYAR GAZDASÁG HELYZETÉRTÉKELÉSE – ÖSSZEGZÉS, PROGNOZIS

Az általam fellelt források közül a GKI³ előrejelzése szerint a hazai GDP 2014. évi volumene a 2006. év szintjére esik majd vissza, mely akkor számszakilag 23.675 milliárd Ft-ot tett ki. Az államháztartás hiányát remélhetőleg a GDP 3%-a alatti szinten sikerül tartani, azonban a pénzügyi mutatók – úgy mint árfolyam, kockázati felár – lényegesen kedvezőtlenebbnek minősülnek majd a 2010. évi adatoknál. A GDP a prognózis szerint négy év alatt összességében nem nő 4%-kal sem, továbbá csökken a fogyasztás, mérséklődik a beruházás. [3] – [4]

A bruttó hazai termék ismertetését követően áttérnék a beruházások hazai alakulásának elemzésére, a nettó működőtőke, illetve a közvetlen működőtőke-áramlás változásainak figyelembe vételével.

2. BERUHÁZÁSOK ÉS A NETTÓ MŰKÖDŐTŐKE, KÖZVETLEN MŰKÖDŐTŐKE-ÁRAMLÁS ALAKULÁSA A 2006-2012. ÉV FOLYAMÁN

A beruházás az állóalapok bővítését, pótlását jelenti, így felfogható, mint pénzeszköz-befektetés, amelynek célja új építmény létrehozása vagy meglévő építmény átalakítása, értékfenntartó fejlesztése. [5]

Beruházások rendeltetés és cél szerinti csoportosításánál találkozhatunk a nemzetgazdasági beruházással, mint fogalommal, mely ilyen megközelítésben a nemzetgazdasági tárgyi eszköz állományának bővítését jelenti. [5]

2.1. BERUHÁZÁSOK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

A beruházások 2006-2012. közötti hazai alakulását vizsgálva két forrásanyagot vettem alapul, az alábbiak szerint:

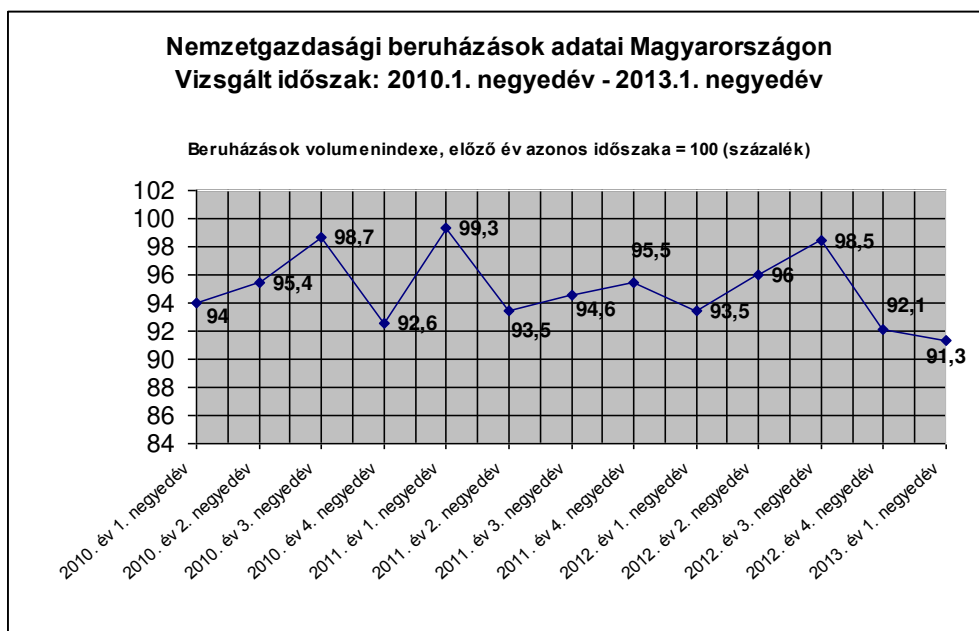
Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet⁴ vizsgálata szerint hazánkban a nemzetgazdasági beruházások volumenének 2007. évi stagnálását 2008-ban 0,4 %-os emelkedés jellemezte, majd a 2009. évet erőteljes visszaesés követte, mivel ekkor az utolsó negyedévben a mutató értéke már 11 százalékkal csökkent, a teljes 2009. évet tekintve pedig 8,1%-os romlás következett be. Számszerűsítve az adatokat a 2007. évi nemzetgazdasági beruházások folyó áron 4.771,5 milliárd Ft-ot tettek ki, a mutató értéke a 2008. évre vonatkozóan 4.942,4 milliárd Ft, a 2009. év egészére vonatkoztatva pedig 4.659,7 milliárd Ft. [2] – [6]

A Központi Statisztikai Hivatal honlapján szereplő adatok alapján hazánkban a nemzetgazdasági beruházások terén 2010-ben éves szinten 4,8 %-os csökkenés mutatkozott, a 2011. év vonatkozó adatai pedig 4,3%-os visszaesést mutatnak. A 2012. év egészére vonatkozóan 5%-os romlás tapasztalható, az elemzés során különös figyelmet érdemel a 2012. év második, illetve harmadik negyedévének kedvezőbb változása, ami átmeneti javulást hozott. [6]

A KSH hazai nemzetgazdasági beruházásokat érintő, előzőekben ismertetett adatait a 2. számú táblázatban grafikus módon is be kívánom mutatni, az alábbiak szerint:

³ GKI Gazdaságkutató Zrt.: 1992 októberében alakult a közvetlen előd (1966-1992) Gazdaságkutató Intézet munkatársainak egy része illetve bankok, munkaadók érdekképviseletek továbbá 154 neves gazdasági szakértő hozta létre. A GKI 2001-2002-ben célcsoporttá fejlődött, leányvállalatai: GKI Egészségügykutató Intézet Kft., GKI Energiakutató és Tanácsadó Kft. továbbá a GKI Tanácsadó Kft. Forrás: <http://www.gki.hu/cegtortenet> Letöltés: 2013.07.03.

⁴ Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (MKIK Gazdaság és Vállalkozáskutató Nonprofit kft.): 1999 márciusában a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara alapította; olyan non-profit, független kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Évente mintegy 17000 cég kérdőíves felmérését végzi el több módszer (személyes lekérdezés, telefonos vizsgálat, on-line lekérdezés) segítségével. Forrás: <http://www.gvi.hu/index.php/hu/institute/about.html> Letöltés: 2013.07.03.

2.sz. táblázat: forrás: <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp> (2013.06.26 01:03) adatai alapján saját szerkesztés

A 2. számú táblázat adatait elemezve megállapítható, hogy nemzetgazdasági beruházások volumenindexének vizsgált időszak alatti legalacsonyabb értéke 2013. I. negyedévében jelentkezett, mely időszakban a 2012. év IV. negyedévéhez képest 0,8 % pontos csökkenés következett be.

2.2 NETTÓ MŰKÖDŐTŐKE-KÉPZŐDÉS ALAKULÁSA HAZÁNKBAN

A hazai vállalatok beruházási és hitelezési tevékenysége jelentősen befolyásolhatja a magyar gazdaság várható jövőbeni teljesítményét. A termelés eszközeibe történő beruházás a termelési potenciált⁵ növeli, így annak alakulása hamarabb megfigyelhető, mint a GDP változása. [2]

Beruházások mérésére a makrostatistika⁶ területén alkalmazott legáltalánosabb mutató a nettó működőtőke-képződés⁷ mutatója, mely a fizikai eszközökben megjelenő tőke állományban bekövetkezett változásokat összesíti. Legfontosabb elemeként meg kell említeni a bruttó működőtőke képződést,⁸ valamint a működőtőke-állomány átértékelődését és elhasználódását. [2]

Az MKIK 2013 februárjában nyilvánosságra hozott tanulmánya szerint hazánkban a nettó működőtőke-képződés terén 2008. év óta szinte folyamatos visszaesés tapasztalható. Ugyanebben a gazdasági tanulmányban megállapítást

⁵ Termelési potenciál: teljesítő képesség, fogalom eredete: Potenciál: - latin: potentialis (képesség), potentia (energia, erő), potens (erős) – szankszrit: patih (mester, gazda) Forrás: http://wikiszotar.hu/wiki/magyar_ertelmezo_szotar/Potenci%C3%A1l Letöltés: 2013.07.03.

⁶ Makrostatistika / statisztika fogalma: olyan tudományos módszertan és gyakorlati tevékenység, melynek célja a valóság tömör, számszerű jellemzése. Jellemzője, hogy a tömegesen előforduló jelenségek egyedeit vizsgálja, amely vizsgálat alapján azok egészéről ad valóság-hű, számszerű elemzést, leírást. Forrás: web.kvif.bgf.hu/.../20050912105126T_ALAPFOGALMAK_HEFOP.doc Letöltés: 2013.07.03.

⁷ Nettó működőtőke-képződés – Net fixed capital formation, NFCF Letöltés: 2013.07.03.

⁸ Bruttó működőtőke-képződés – Gross fixed capital formation, GFCF Letöltés: 2013.07.03.

nyert továbbá az a tény is, hogy a bruttó beruházás hazánkban jelenleg még az elhasználódó fizikai tőkeeszközök pótlására sem elegendő. [2]

2.3. KÖZVETLEN MŰKÖDŐTŐKE-ÁRAMLÁS MAGYARORSZÁGON A GDP SZÁZALÉKÁBAN

A közvetlen külföldi tőkebefektetések jelentősége abban rejlik, hogy a technológia transfereken keresztül javíthatják a termelékenységet, másik oldalról vizsgálva pedig szintén további pozitív externális hatásokat fejthetnek ki – ez utóbbiak a vállalati kapcsolatokhoz kapcsolódnak, mint a piacra jutás lehetősége, finanszírozási feltételek javulása. A külföldi működőtőke fogadó gazdaságra gyakorolt potenciális pozitív jellegű hatásainak érvényesülése továbbá a fogadó gazdaságba történő beágyazódás legalább olyan jelentőséggel bír, mint az új befektetések vonzása. [7]

A közvetlen külföldi beruházások legfontosabb jellemzője, hogy a befektető élni kíván a tulajdonosi jogaival, célja között szerepel a jövedelmező befektetés és a külföldi vállalatok feletti részleges vagy akár teljes kontroll megszerzése révén az üzleti cél elérése. A portfólió-beruházások likvid eszközökbe történő befektetéseket jelentenek, ebbe a körbe a 10% alatti részvénybefektetések, állampapírok, pénzügyi derivatívok, nemzeti valuták tartoznak. Jellemzőjük, hogy a tulajdonos – ellentétben a közvetlen külföldi beruházásokkal – nem törekszik a tulajdonjogának a vállalat ellenőrzése céljából történő felhasználására, egy cél motiválja, megtakarításainak jövedelmező befektetése. A portfólió-beruházások jellegükből adódóan a világon a leggyorsabb mozgású befektetési fajtákhoz tartoznak, így annak a kockázata, hogy egy országból kivonják a befektetők, magasnak minősül. [8]

A hazai közvetlen működőtőke-áramlás elemzésének meghatározó mutatója a már ismertetett közvetlen tőkebefektetés,⁹ melyet – a gazdaságok méretének különbségeiből származó hatások kiküszöbölése érdekében – a GDP százalékában határoznak meg. [6]

Hazánk működőtőke-áramlásának elemzését a KSH adatai alapján, a 2006-2012. év vizsgált időszakra vonatkozóan kívánom elvégezni, az alábbiak szerint:

3.sz. táblázat: Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tec00046.html adatai alapján saját szerkesztés

A 3. számú táblázat adatait elemezve megállapítható, hogy a 2006-2012. vizsgált időszak alatt a 2010. évtől kezdődően kiemelkedő teljesítmény tapasztalható, 2011-ben a hazai GDP 3,4 %-át, 2012-ben már 8,4 %-át teszi ki a közvetlen működőtőke-áramlás.

⁹ Közvetlen tőkebefektetés, FDI: „egy adott gazdaság rezidens természetes vagy jogi személyének egy másik gazdaság rezidens gazdálkodó egységében való tartós érdekeltségét és a vállalatirányításban való effektív részvételét feltételezi” A nemzetközi módszertan valamennyi, 10%-ot elérő vagy meghaladó tulajdonhányad-szerzést e kategóriába sorol. Forrás: www.ksh.hu Letöltés: 2013.07.03.

2.4. BERUHÁZÁSOK JELENLEGI HELYZETE MAGYARORSZÁGON – ÖSSZEGZÉS

A hazai gazdaságpolitika egyik prioritásként kezelt célja a hazai fejlesztések növelése, új projektek létrejöttének elősegítése kell legyen. A stratégia végrehajtása során speciális szerződések megkötésével, beruházás védelmi egyezmények érvénybe léptetésével, az esetleges későbbi különadóztatás veszélyének kivédésével egyeztetni szükséges a hazai nagyvállalatokkal, multinacionális cégekkel, kisebb vállalkozások képviselőivel. [3]

A külföld felé történő irányultságot illetően – tagságunkból adódóan – az EU élvez fő prioritást, azonban mind történelmi hagyományainkra, mind földrajzi értelemben vett közelségükre tekintettel a Balkánra, illetve Ukrajnára is érdemes koncentrálni ugyanakkor a tőkevonzást illetően két fontos partnerként Oroszország és Kína jelenik meg.

2.5. ÁGAZATI FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK HAZÁNKBAN – A HAZAI AUTÓGYÁRTÁSRÓL

Az Ernst and Young 2013 januárjában végzett Európai Autóipari felmérése szerint Európa egyik legversenyképesebb autóipari piaca – a gyártási költségeket tekintve – a magyar. Csehország és Szlovákia után a harmadik helyet sikerült megszereznünk a kontinensen, melynek jelentősége abban is mutatkozik, hogy a hazai ipari teljesítmény a járműipari termelés bővülésének köszönhetően javulhat, hazánk gazdasági növekedési lehetőségeit ezen a területen érdemes kiaknázni, a hazai autóipar húzóágazattá történő további fejlesztése gazdasági jelentőséggel bír. [9]

A hazai autógyártásról a főbb tényeket az alábbiakban foglalom össze:

1. Magyar Suzuki – a Genfi Nemzetközi Autószalonon immár bemutatkozott az SX4 új generációja, melynek prototípusának fejlesztésére, illetve a sorozatgyártás előkészítésére 200 millió eurót fordítottak, éves szinten 900 darab gyártását tervezik.
2. Mercedes-Benz, Kecskemét – 2013 áprilisában a termelést a szombati műszakokra is kiterjesztették, melynek indokaként a B osztályra, illetve az új CLA-ra beérkezett nagyszámú megrendelés került megnevezésre.
3. Audi-Hungaria Motor Kft., Győr – a 2012. évben minden eddiginél több motor került le a gyártószalagról, melynek eredményeképpen a Kormány 2013. február 26-án stratégiai megállapodást kötött a gyártóval. [9]

Továbbiakban a hazai munkanélküliség alakulását kívánom bemutatni, a számszaki adatokat a 2006-2012. időszakra vonatkoztatva ismertetem, ezt követően a jövőben szükséges stratégiai lépések felvázolására vállalkozom.

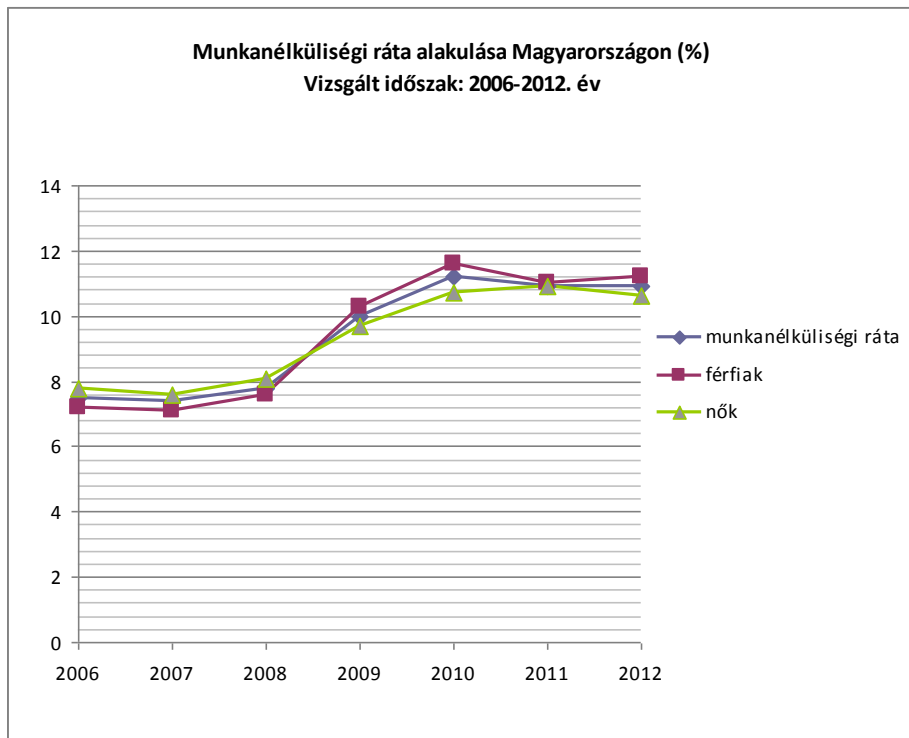
3. MUNKANÉLKÜLISÉG ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

3.1. MUNKANÉLKÜLISÉG ELŐZMÉNYEI HAZÁNKBAN – RENDSZERVÁLTÁS KORA

Hazánkban a rendszerváltáskor végbemenő gazdasági változások – a volt szocialista megrendelők fizetéseképtelenné válása miatt – eredményeképpen az export visszaesett, a termelés mérséklődött, a válsághelyzetben lévő ágazatokban a munkaerő jelentős mértékű csökkentésére került sor. Az úgynevezett „teljes foglalkoztatottság politika,” mely a szocialista eszme vívmányaként szerepelt gyakorlatilag már az 1980-as évek közepére elvesztette funkcióját, mivel ekkorra már jelentőssé vált hazánkban is a rejtett munkanélküliek száma. [10]

3.2. MUNKANÉLKÜLISÉG ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON 2006-2012. ÉVEKBEN

Munkanélkülinek, más elnevezéssel állástalannak nevezünk minden olyan személyt, aki egy adott időpontban képes és akar is dolgozni, azonban mégsem talál magának munkát. A munkaerő-állományt a munkaerő piacán jelen lévők együttes állománya, azaz a munkanélküliek és a foglalkoztatottak együttesen alkotják. A munkanélküliségi ráta a munkanélküliek számának és a munkaerő-állománynak a hányadosa, melyet százalékos formában fejezünk ki. Utóbbi mutató segítségével kívánom bemutatni hazánkban a 2006-2012. évekre vonatkozó munkanélküliséget érintő adatokat. [11]

4.sz. táblázat: Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf001.html adatai alapján saját szerkesztés

A munkanélküliség egy-egy szektor, illetve az egész nemzetgazdaságot érintően a gazdaság növekedésével fordított arányban változik. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a GDP növekedése csökkenti, míg visszaesése – recesszió – növeli a munka nélkül lévők számát. Arthur Okun¹⁰ amerikai közgazdász modellje szerint a GDP-nek a potenciális GDP-től – azaz attól a GDP-től, amely akkor állna fenn, ha a gazdaságban nem lennének ingadozások – való 3%-os eltérése 1%-os, ellentétes irányú elmozdulást okoz a munkanélküliségi rátában. [11]

3.3 MUNKANÉLÜLISÉG CSÖKKENTÉSÉRE SZOLGÁLÓ LÉPÉSEK, FOGLALKOZTATÁS ELŐSEGÍTÉSÉT CÉLZÓ LEHETSÉGES INTÉZKEDÉSEK

A gazdasági növekedés, a beruházások mértékének növekedése már önmagában a munkahelyek megőrzését, illetve új munkahelyek létrejöttét mozdítja elő. Szükség van ugyanakkor állami intézkedésekre is, melyek tovább segítik jelzett folyamat kiteljesedését. [3]

A hazai foglalkoztatáspolitikai prioritása:

- a pályakezdekők, illetve általánosan az iskolázott és szakképzett fiatalok legális álláslehetőséghez való juttatása;
- a munkaerő-kínálatának a kereslethez való minél tökéletesebb igazítása annak érdekében, hogy a munkavállaló meg tudja előzni a munkahelyének elvesztését, illetve a munkaerőpiaci szolgáltatások igénybevételével a képességeinek, készségeinek megfelelő új munkahelyet minél hamarabb meg tudja találni;

¹⁰ Arthur Melvin Okun (1928-1980) amerikai közgazdász, 1968-69 között a Közgazdász Tanácsadó Tanácsában (Council of Economic Advisors) dolgozott, nevéhez fűződik az ún. Okun-törvény Forrás: www.wikipedia.hu Letöltés: 2013.07.03.

- munkáltatók magatartását célirányosan változtatni szükséges az idősebb korosztály tekintetében, mivel az állam foglalkoztatói szerepében megvalósuló, életkor tekintetében érvényesülő diszkrimináció káros hatással jár a szellemi potenciál, munkatapasztalat szempontjából;
- a napi ingázók arányának növekedése joggal szüli az igényt a tömegközlekedési viszonyok javítására, a magyarországi sugaras közlekedési hálózat feloldására volna szükség [3]–[12]

BERUHÁZÁSOK, FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA, REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS

Jelen publikációmban kísérletet tettem a magyar gazdaság helyzetének 2006-2012. évekre vonatkozó bemutatására. Bemutatni és elemezni kívántam a gazdasági teljesítményt meghatározó olyan területeket, mint a bruttó hazai termék, beruházások, munkanélküliségi ráta alakulásának ismertetése.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy az állami beruházások, mint önálló gazdasági fejlesztő erők gyakorlatilag megszűntek, a kapcsolódó beruházások túlnyomó többsége EU-forrásokból, kötött költségvetési rendelkezésre álló keretből valósul meg. A foglalkoztatáspolitikai területéről az ingázók számának előzetesen már említett növekedése is magával hozza az igényt a fejlesztésekre (Volán, MÁV, városi tömegközlekedés, közutak fejlesztése terén). Jelzett fejlesztések egyúttal lehetőséget nyújthatnának a hazai kis- és középvállalkozások regionális szintű együttműködésére és jelen együttműködés hatására az egyes munkakörökbe bárki felvételt nyerhetne amennyiben megfelelő végzettséggel, referenciával, szakértelemmel rendelkezik. [3]

ÖSSZEGRÉS

Alapvető megállapításom, hogy a jelenlegi hazai gazdasági szabályozás, a politikai érdekek mentén történő politikai-gazdasági döntéshozatal sajnos nem kedveznek a hazai gazdaság fellendülésének. A fő cél – véleményem szerint – a tisztán piaci alapon történő igényfelmérés és teljesítés kell legyen, mivel csak ezáltal van módunk arra, hogy regionális szinten javítsunk jelenlegi gazdasági pozíciónkon.

Kulcsszavak: Bruttó hazai termék, beruházások, nettó működőtőke-képződés, bruttó működőtőke-képződés, közvetlen működőtőke-áramlás, infláció, munkanélküliségi ráta

Keywords: Gross domestic product, investments, formation of net working capital, formation of gross working capital, direct working capital flow, inflation, unemployment rate

FORRÁSJEGYZÉK

- [1] Forrás: <http://kereskedelem.tlap.hu/magazin/brutto-hazai-termek-fogalma/> (Letöltés: 2013.07.03.)
- [2] Forrás: http://www.gvi.hu/data/papers/makro_2013_1_tanulmany_130307.pdf_36-37.o. (Letöltés: 2013.07.03.)
- [3] http://www.gki.hu/sites/default/files/users/Petz%20Raymund/TANCSICS_20121018.pdf (Letöltés: 2013.07.15.)
- [4] <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/gdn/gdn21212.pdf> (Letöltés: 2013.07.05.)
- [5] Forrás: <http://users.atw.hu/epmuell/tetelek/b/pdf/10b.pdf> (Letöltés: 2013.07.03.)
- [6] Forrás: http://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tabl/tec00046.html (Letöltés: 2013.07.03.)
- [7] Forrás: http://tatk.elte.hu/dokumentumtar/doc_download/715-3-szam-sass-magdolna-versenykepesseg-es-a-koezvetlen-kuelfoeldi-mkoedke-befektetes- (Letöltés: 2013.07.03.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BEKES Katalin

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- [8] <http://mek.oszk.hu/03400/03417/html/> (Letöltés: 2013.07.03.)
- [9] <http://mno.hu/gazdasag/autogyartas-magyarorszag-europa-bronzermese-1146039> (Letöltés: 2013.07.05.)
- [10] <http://www.hrportal.hu/index.phtml?page=feature&id=31773> (Letöltés: 2013.07.03.)
- [11] <http://hu.wikipedia.org/wiki/Munkanelkuliseg> (Letöltés: 2013.07.02.)
- [12] <http://penzugysziget.hu/index.php> (Letöltés: 2013.07.03.)

THE METHODS OF PUBLIC DEFENCE WARNING AND INFORMATION AND ITS TECHNICAL AND PERSONAL EXECUTION**A LAKOSSÁGVÉDELMI RIASZTÁS-TÁJÉKOZTATÁS ÉS MÓDOZATAI, VALAMINT TECHNIKAI ÉS SZEMÉLYI KIVITELEZÉSE**

In today's period of peace beside the running lifestyle few attribute importance to the fact that our everyday life and security of our material essentials also depend on the existence of the warning system of the civil population and the knowledge of the possible used signs. The author of the essay provides an overview about civil warning systems that can still be found today, but are considered as memories of the old times and gives a summary of the state of the art technical solutions and methods which may be worthy successors in this key area of public defence. Furthermore we will get an overview on a public warning and notification system which is essential in case of emergency or in case of a disaster. In addition we will have an insight into the operation of the public administration which is responsible for the public defence warning system in the scope of the established regulations and the applicable legal provisions.

A mai békeidőszakban, a rohanó életvitel mellett kevesen tulajdonítanak jelentőséget annak, hogy a mindennapi életünk és anyagi javaink biztonsága a lakosságriasztó rendszerek meglététől, az azok esetleges használata során alkalmazott jelzések ismeretétől is függ. A szerző a dolgozatban áttekintést ad a napjainkban is megtalálható, de régmúlt idők emlékét őrző lakosságriasztó eszközökről, valamint azokról a korszerű technikai megoldásokról és módszerekről, amelyek méltó utódként foglalhatnak helyet a lakosságvédelem e kulcsfontosságú területén. Mindezek mellett áttekintést kapunk egy veszélyhelyzet, illetve katasztrófaesetén megvalósuló – lakosságra vonatkozó – figyelmeztető és figyelemfelhívó rendszer fontosságáról. A fentieken túl betekintést nyerhetünk a tanulmány tárgyát képező polgári védelmi riasztás hatáskörével felruházott közigazgatási intézmények működésébe a kialakított szabályzatok és a vonatkozó jogszabályi előírások tükrében.

INTRODUCTION

In the event of an emergency, warning of the population in time is one of the basics of survival. This is a socially expected legitimate demand, which is why it has become more and more the responsibility of the community's leadership. The more, well organized was a warning chain, the more it served the interests of the community. The new threats and challenges appearing these days declared and demanded numerous forms and methods of defence. Besides, instructing and inviting the public for defence is still an important factor together with informing them about the situation and the actions which were taken by the authorities and the right type of behaviour. Multitude of tools provided for this purpose are out of use at the moment, but still in standby mode which also reflects the all-time preferential status of preparations for defence and the lasting constant public preparedness. In this article I will give an overview of the warning and information equipment's appearance, history and usage. I will examine the changes in the field of civil defence until nowadays with the tasks of the responsible authorities of public warning and information and theirs scope of

authority. Furthermore I will present the range of the state of the art equipment and methods which are in use for public warning.

EVOLUTION OF PUBLIC DEFENCE WARNING AND INFORMATION SYSTEM

After the Hungarian conquest, until the end of 19th century bell tolls was the generally accepted warning system that could mean the presence of foreign forces (military warning), and floods, or even the breakout of epidemics (disaster management warning).

Although the real differentiation only appeared after the end of the First World War, at the end of the 20's and the beginning of the 30's. This was the time, when most of the European countries formed the first permanent air raid bodies, due to the development of air warfare. The set-up of the air raid bodies took place in different ways. The establishment of civil organizations based on the masses of citizens was almost parallel to the creation of centrally controlled government authorities. After the lost First World War and the internal conflicts, the establishment of air raid organizations and the declaration of its framework in Hungary was defined a few years later compared to the leading European countries. [1]

On the basis of the above, with the Act No. XII. 1935., the official air raid defence law was born. The Decree No. 15/1936. of the Minister of Defence, which was called "Air Raid Defence Order" was passed to implement the above. [2] The law stated foremost that all Hungarian citizens from the age 14 to 60 are under the commitment of the air raid defence. The risk and defence classification of towns, villages and the most important agricultural and industrial plants became the authority of the Minister of Defence. The Air Raid Defence was defined by two distinct trends. On one hand, the centrally organized civil defence by the countries' authorities in accordance with the criteria of public administration, while on the other hand, organizations formed on a voluntary basis, out of the civil population. [3]

Hence the concept, duties and management structure of air raid defence was properly defined. The National Air Defence Command was established, which was led by the Air Defence Commander, through whom the Minister of Defence indirectly controlled the air defence duties. The heads of the nation of that time imagined to mobilize and inform wide range of the society within the framework and with the cooperation of the Air Raid League which was established in the winter of 1937. The League was a grass-roots social organization, which was built up corresponding to the country's administrative barriers, based on the division of the counties. Its duties included the comprehensive preparation of the population and the social support of authority duties. Based on the recommendation of the Air Raid League "signalling tools" (manual siren, sinkongató – rail clanger) had to be installed in the courtyard of the tenements, which were rapidly growing in number. With the development of the technology, the bars, which were hanged onto carpet dusters (called sínkongató) disappeared from the courtyard of tenements. These iron bars, which were once essential accessories of the warning chain and the defence system, are now only memories of a bygone age. When a playful child sounded the carpet duster, the caretaker of the tenement shortly appeared. The caretaker was responsible for the operation of the alarm system, which warned the inhabitants if any unexpected event occurred. [4] On the main squares or at large intersections in the countryside, sirens (electrical sirens) and loud speakers (public) can still be found, which are essential elements of the warning chain.

Figure 1 : Loudspeaker and siren

Source: <http://biztonsagpiac.hu/wp-content/uploads/2012/09/szirena.jpg> (2013. 07.09)

The most important stage in the life of the air raid defence was that when the organization has been declared as an armed corps and the rankings of their servicemen were accepted by the Ministry of Defence. In May 1951 the first military corps of the Air Raid Defence Battalion was formed. The National Defence Council in its decision dated 12 February 1959 ordered every head of state, social and economic organizations to duly execute all duties related to passive air defence. The organization structure of the air raid defence also strictly conformed to the country's public administration and management of the national economy. The 1962 Cuban missile crisis sped up the Hungarian army's innovation and development. Air raid defence received a higher amount from the central budget. The main reason for that was that from the 1st November 1962, the National Defence Committee of the Government allocated the entire scope of duties and the whole organization from Ministry of Inner Affairs to the Ministry of Defence. The quick decision was justified by the need to concentrate all the challenges of defence against nuclear weapons in one hand in order to coordinate organizations responsible for this field and to ensure effective enforcement of the national defence requirements. Under the supervision of the Secretary of State of the Defence Ministry there were qualitative changes in several crucial areas. The supply of the bodies with special technologies and equipment became faster and further scheduled expansion of the Air Raid Defence was developed. The changes and the propositions were declared formally in 1964 in Presidential Council Regulation No. 1., which ordered that thereafter the name "Civil Defence" should be used instead of "Air Raid Defence", which fully expresses the purpose and nature of the new activities. The comprehensive definition of civil defence is dated from this point.

In the decade of 1963-72, the Hungarian civil defence not only made up for the fallback, but has successfully reached the protection level of the leading member states of the former Warsaw Pact. At that time this level nearly reached the level of protection of the NATO member States. The regulation of the duties of the civil defence and the protection against disasters are the competence of the all-time Government.

The all-time Secretary of State of Internal Affairs is responsible for managing the civil defence and the implementation of its tasks. In the event of a disaster the Secretary of State shall notify the organizations responsible for disaster management in writing. [5]

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

Edit NIKODÉM

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

The disaster management organization of the Ministry of Internal Affairs nowadays is divided into a national competence body, the Directorate General of National Disaster Management and regional organizations. Their members are professionals, officers and public servants.

County directorates are regional bodies, under which the civil defence offices operate as local bodies. The local preoperational activities are the competence of the mayor. In the event of an alarm, the hierarchy and coordination of the various bodies and the overlapping of responsibilities and competencies could also cause delays or other problems. Not perfectly clear communication can also be the source of similar problems. For instance at the time of the 2013 spring flood, on several locations it was not allowed for the locals to support the rescue operation because of the lack of their previous registration, therefore the rescue participants had to work harder and more. Those, who wanted to help the rescue operation however uncomprehendingly watched the situation. [6]

Devices included in the warning system in Hungary are the following:

- Centralised alarm devices:
 - Hungarian Television - MTV1
 - Hungarian Radio - Kossuth Radio
- Local alarm devices and emergency alarm tools:
 - Electronic siren
 - Hand held siren
 - Megaphone system
 - Steam whistle
 - Tolling (the bells)
 - "Rail clanging" (for reference see Figure 3.)
 - Bell
 - Horn [7]

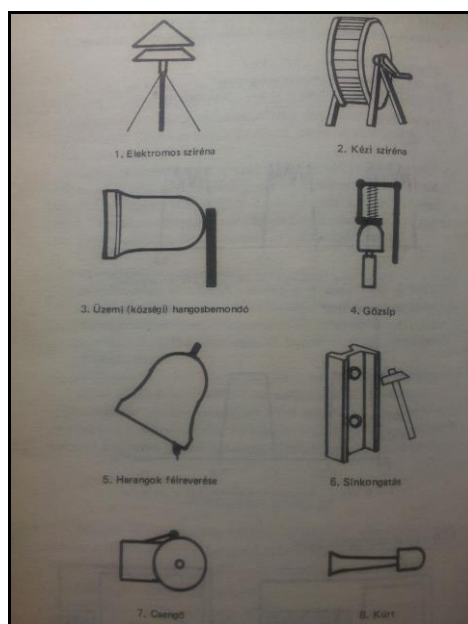

Figure 3 Local alarm devices - Dominic East-Hitesh Iad-great-Rieszal-Dr. Somos:- Defense knowledge, Zentai (a textbook publisher, Budapest, 1988, p. 314).

In addition to the devices and tools listed above, the modern technical achievements can be used to protect the population, such as the short message service (SMS) and online social networking sites (Facebook, Twitter, LinkedIn, Vkontakte etc.). With the spread of smartphones, corresponding to the needs of modern society, a direct, unmistakable message can directly be sent to the population about an unexpected event. However, due to the difficult and complicated verification process, it is more suitable for scaremongering and misinformation, which might aggravate the existing situation in an unexpected way. [8]

Today, the condition of the existing siren system reaches the adequate level, however, the operability and reliability is only partially verified. Due to the local government's management and the constraints, most of the elements of the community warning systems are more than 30 years old.

Figure 4: Szentes City's main siren which was sounded after 23 years (Performance 5 kW)

Source: http://www.delmagyar.hu/ma_felbog_szentes_foszirenaja/cikk/214/2130069/2.jpg (2013. 07.10)

A special problem is the damage caused by metal and cable thieves. The situation is similar to the railway's level crossing barriers; stealing one piece of the equipment could cause the whole system to crash. In this case, replacements are often late, because the defect is revealed only at the mandatory annual system maintenance. Currently, criminals damaging public protection systems do not get charged by the responsible courts for their threat to society, but for the financial aspect of the crime. As a result, the sentences do not have sufficient deterrent effect (only fines, in most cases), therefore the public protection systems will continue to be exposed to activities of criminals. In most cases, not the warning system itself is being purloined, because of the difficulty of conversion into money, but the connected metal power cables. Of course, the improvement of technology brings the modernization of the alarm systems and the development of the technical background as well, corresponding to this, the need to establish the new legal background has emerged, which is in line with the EU's harmonization efforts.

In the recent years it has created problems that the municipal authorities could not or did not want to spend for the maintenance of the State owned sirens, but the 2011 measures made it clear that the mayor is responsible to ensure the functionality of the warning devices and that county and district security committees are to prepare for the defence-related tasks including to ensure the existence of warning and information tools.

RELATING LEGAL REGULATIONS AND SIGNALS

The current legal background is provided by Act No. 128 of 2011 on disaster management and certain amendments of relating acts, supplemented by Government Decree No. 234/2011 (XI.10.) on the implementation of Act No. 128 of 2011 on disaster management and certain amendments of relating acts. Decree of the Ministry of Defence No. 23/2005 (VI.16.) and Decrees of the Ministry of Inner Affairs Nos. 43/2011 (XI.30.), 49/2011 (XII.20.), 62/2011 (XII.29.) constitute an organic part of the legal background.

1. § The scope of the decree covers:

- a) the Directorate General of National Disaster Management of the Ministry of Inner Affairs (hereinafter: BM OKF),
- b) the directorates of county disaster management and the Directorate of Capital Disaster Management (hereinafter jointly: directorate),
- c) the agencies of disaster management (hereinafter: agency),
- d) the organisations of civil protection,
- e) the body established in order to fulfil general police tasks,
- f) the organisation of the penitentiary,
- g) the Bureau of Constitutional Protection,
- h) the National Security Service, and
- i) the Centre for Counter-terrorism. [9]

It is important to examine and divide into two parts the regulation system. It should be considered, on the one hand, from a legal point of view on a legal thematic basis, and on the other hand, from a (state)administrative point of view, on the basis of state functions. The distinction is indeed required by the principle of division of powers. According to this division, the warning of the civilian population is partly regulated by the Act on Disaster Management as part of the administrative law, within the law enforcement administration. The legislator establishes the legal framework. Parallel to this a system of inner security function of the state exists, within which the state endeavours to maintain and to have respected the domestic legal order. The activity of implementing bodies. Each municipality should be equipped with sirens or loudspeakers that can be used to alert or inform the civilian population. The sirens are most commonly used in the case of threat of air raids (not typical), and in the case of the occurrence of a disaster.

It is another question yet strictly related to this matter that due to the lack of systemic training, those youngsters who have already not fulfilled a military service can only partially interpret the sound signals evident for the elder generation. Between the two warnings there is a difference that can be well heard. In the case of air raid warnings, a siren sound of 30 seconds can be heard at altering pitches repeated three times with a 30 second pause in-between. This is repeated three times.

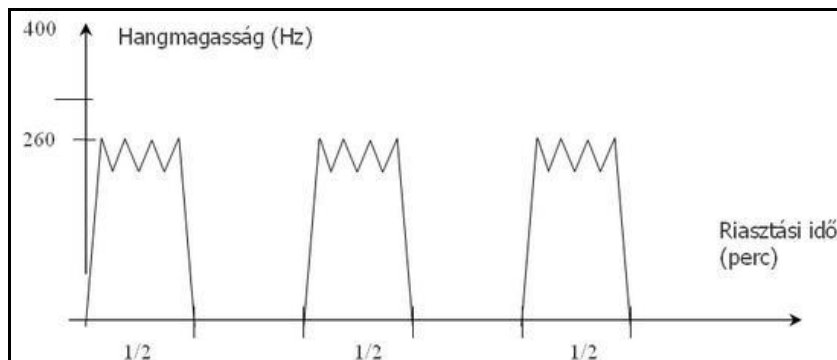

Figure 5: Siren sound

forrás: http://bacs.katasztrofavedelem.hu/cms_files/content_703.jpg (2013. 07. 11)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Edit NIKODÉM

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

In the case of disaster alerts, a continuous siren sound of 120 seconds can be heard at altering pitches.

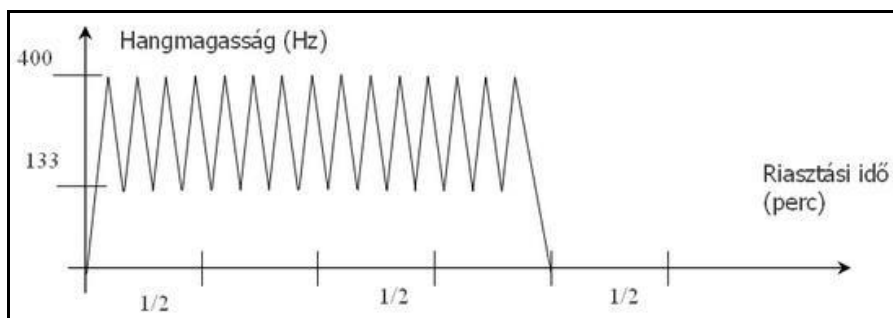

Figure 6: Siren sound

forrás: http://bacs.katasztrofavedelem.hu/cms_files/content_704.jpg (2013. 07. 11)

The warning is over: The end of the disaster and air raid warning is signified by a siren sound of 30 seconds at a uniform pitch repeated twice with a 30 second pause between the warnings.

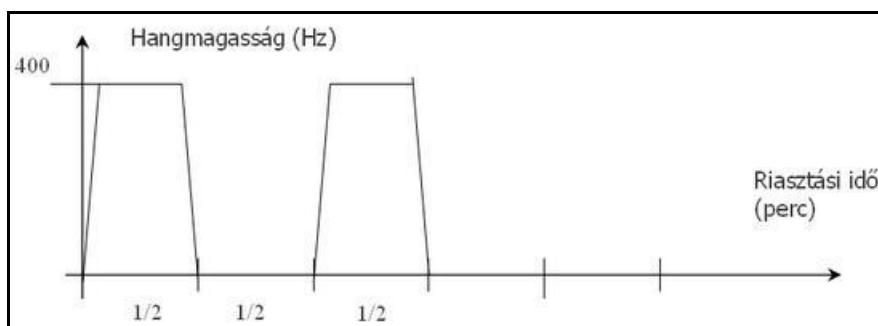

Figure 7: Siren sound

forrás: http://bacs.katasztrofavedelem.hu/cms_files/content_705.jpg (2013. 07. 11)

In addition at special localities individual systems can be established. Within the 30 km zone of the Nuclear Power Plant of Paks an Information and Warning System for Civilian Population (LTRR) has been built up which - in the case of malfunction of the power plant threatening the civilian population not only alerts but provides oral instructions, information and orders concerning the tasks to be carried out. In everyday life the competent self-governments can use the system in a so-called "town crier operation mode" in order to announce their messages. Thus the system is available in the case of any local threat for the purposes of quick and accurate information and alert. The testing of the operability of these tools is performed on the first Monday of each month, if it is a working day. The testing can be a "grouler" testing, i.e. a rising sound signal of 6 seconds, or a loud testing. "Full" testing is when the testing includes a 'disaster warning' signal and an 'alert is over' signal, and verbal communication. During testing verbal communication can be heard: "Attention, this is a test" before the signal, and "Testing is over" after the signal.

Besides the electronic sirens and warning-information systems the alerting of the civilian population can be performed by involving the public radio and television stations (M1 and Kossuth Radio). [7]

The technical tools referred to above can also be used (SMS, Internet). The negative side of these technical possibilities

is that the service providers are not state-owned. Thus the enforceability of the implementation can be a source of problems.

In the case of the "snow-chaos" during spring 2013 it has been revealed that there are service providers who - with reference to economic or other reasons - refused to transmit the warning to be sent to their subscribers.[10]

The basic methods of warning and informing the civilian population in emergency situations:

1. primarily by divulging a communication of public interest, in accordance with the provisions of the Act on Media Services and Mass Communication,
2. by means of the civilian population warning system for civilian population,
3. when the technical conditions are in place, by having recourse to electronic communication services,
4. as locally normal (loudspeaker, messenger-courier, posters),
5. by other locally available means appropriate for alerting and divulging information in emergency situation, such as hands free devices appropriate for live speech broadcasting of law enforcement bodies and private individuals, and manual hands free devices,
6. by simultaneous use of the means indicated in points 1 to 5, if appropriate and possible.

The communication of public interest shall be divulged with the content issued by the central organ of the official body for disaster management, transmitted by the by the central organ of the official body for disaster management via a closed-circuit communication channel. No derogation is allowed.

The textual communication shall include in particular:

1. the exact date and place of the occurred event
2. the probable impacts of the event
3. the extent of the caused impact
4. the probable period in time of the generated impact
5. the rules of conduct to be followed
6. the additional information possibilities

The person responsible for ordering the disaster warning:

1. in the case of a threat covering the country or more counties the minister responsible for protection against disasters via the central organ of the official body for disaster management, by subsequently informing the Government,
2. in the case of a threat covering a county or the capital the president of the county, capital protection committee via the regional body of the official body for disaster management, by subsequently informing the minister responsible for protection against disasters,
3. in the case of a threat covering a municipality the mayor via the local body of the official body for disaster management, by subsequently informing the president of the county, capital protection committee,
4. on the site of a business organization the leader of the business organization by simultaneously informing the mayor and the local body of the official body for disaster management.[11]

In Hungary the warning and informing the civilian population in emergency situations is largely determined by the system of air raid warning established, the legal background of which is provided by Government Decree No. 290/2011. (XII. 22.) on Home Defence and the Hungarian Defence Forces, and Chapter XIII of the Government Decree on the implementation of certain provisions of Act No. 93 of 2011 on the measures that can be introduced in special legal order. The Decree states that our country, as other states, shall operate an alert and information system for the event of a possible air raid in order to protect human life and essential property. This should be organized in such a way that the system be capable to alert people throughout the whole country and by cooperating with the integrated air defence

system of other states and NATO. On the basis of the amendment contained in Section 10 of Government Decree No. 267/2013. (VII. 11.) the warning of the civilian population can be ordered and ended by the person appointed by the general director of the BM OKF, whereof the air force commander of duty shall be informed".

Pursuant to Government Decree No. 290/2011. (XII. 22.) the Media Services Support and Asset Management Fund (hereinafter: MTVA) shall take charge of the divulgation of communications concerning air raid warnings (regarding their ordering or ending) via public service broadcasting channels, by interrupting the broadcast if appropriate.

Within the system of the National Disaster Management the air raid warning is signified by a siren sound with a pitch ranging from 280 Hz to 400 Hz of 30 seconds repeated three times, the ending of the air raid warning is signified by a siren sound of 30 seconds repeated two times with a pitch of 400 Hz. Additional tasks of the bodies and persons involved in the execution of the air raid warning are set out in Sections 72 to 80 of the Decree.

FACTORS AFFECTING THE SELECTION OF THE METHOD AND INSTRUMENT OF WARNING

Disasters can be categorized based on different aspects. The classification can be based on the nature, scale, amplitude, effect and method of prevention of the disaster. This also has an effect on the choice of the method and instrument of the warning.

By territorial coverage:

- International scale – nuclear disaster (Chernobyl) – international cooperation is necessary to avert, eliminate and subsequently prevent the disaster.
- National scale – spring "snow-chaos" – local forces are not sufficient to manage the problem; reinforcements have to be provided from other sources. National cooperation is needed.
- Regional scale – major forest fire – local forces can only isolate the problem, remediation and total resolution can only be achieved with support from other sources. Heavy impact on the country's economy – in the first two cases the foundations of the national economy is threatened.
- Local scale – fire on an industrial site – local forces are able to manage the situation, personnel and technological conditions are adequate, intervention is not required. Society and economy is not shaken.

By character:

- Absolute disaster – very severe natural disaster or war.
- Moderate disaster – serious natural disaster, cooperation required.
- Relative disaster – situation can be stabilized or managed by self-effort. [12]

According to the law, communities should be categorized, based on the defined risk levels. Based on to the rules laid down in the 2nd annex of the 21-24 paragraph of the Government Decree No. 234/2011. (XI. 10.) (hereinafter: Decree), Hungary's communities should be grouped in disaster management classes ranging from I-III. The classification should be made using risk assessment, taking into account the complex analysis of the factors endangering the community. Afterwards, the adequate defence level should be determined corresponding to the vulnerability, which is defined by the planning, organization, management and intervention activities needed to secure the material goods necessary for sustenance. A component of the defence level is warning. The planning of financial instruments in the government budget corresponding to the defence requirements of the communities is ensured by the secretary of state responsible for disaster management. The rules of classification and the adequate requirements for each defence level are defined in the 2nd annex of the Decree.

The deadline for classification:

For the first time, mayors had to prepare a classification proposal according to the Decree until 30 July 2012. The classification proposal is then revised by the chairman of the county or capital defence committee with the contribution of

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Edit NIKODÉM

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

the regional disaster management body and with the agreement of the chairman of the county general assembly or the Lord Mayor in the capital and with the assistance of the leader of the central disaster management body, it is introduced for approval to the secretary of state responsible for disaster management until 30 September 2012. As of 1 January 2013, the mayor of the community, with the assistance of the local body of the disaster management is to perform the risk assessment of the community by 30 September each year and offers a proposal for classification to the county or capital defence committee chairman. The chairman of the county or capital defence committee, with the contribution of the regional disaster management body reviews the proposal for classification and with the cooperation of the central disaster management body introduces it for approval to the secretary of state responsible for disaster management.

- I. defence class – communities:
 - a) directly threatened, within the 3 km radius of a nuclear reactors and 1 km radius of research reactors,
 - b) threatened by plants covered by the IV. chapter of the 2011. CXXVII. act (hereinafter: Kat.) concerning disaster management and the amendment to the related acts and are bound to prepare an external defence plan,
 - c) class I. defence level according to the risk assessment of threatening factors and placement in risk matrix under point b) of the 2nd annex of the Decree,
 - d) combined and interacting effect of the individual hazard factors justifying the increased defence of the community.
- II. defence class – communities:
 - a) indirectly threatened by nuclear reactors (within 3-30 km range),
 - b) threatened by plants covered by the IV. chapter of Kat. and are not required to prepare an external defence plan,
 - c) class II. defence level according to the risk assessment of threatening factors and placement in risk matrix under point b) of the 2nd annex of the Decree.
- III. defence class – communities:
 - a) threatened by hazardous materials originating from plants not covered by the IV. chapter of Kat.,
 - b) class III. defence level according to the risk assessment of threatening factors and placement in risk matrix under point b) of the 2nd annex of the Decree.
- IV. defence class – communities, which are outside the 30 km range from the frontiers and are not categorized to higher defence levels. [11]

According to the regulations, in case the Civil Defence sirens are sounded, the below rules are to be followed:

- Returning home on the shortest possible route, windows and doors to be locked. Pets, domestic animals to be locked in a covered place.
- People travelling with a vehicles should drive to the nearest inhabited community. Vehicle should be parked safely ensuring that it does not obstruct traffic and rescue activity and find shelter.
- People working or present in establishments should follow the instructions of the responsible management. Use of escape routes!
- Prepare for possible evacuation.
- Listen to MR1 radio or watch MTV1 channel for further information and instructions.
- Listen to the megaphone news bulletins of the disaster management (Civil Defence) and the police.

The success of the warning also depends on the ability of the population to interpret them. According to the Decree of the Ministry of Inner Affairs No. 62/2011 (XII.29.), the governors of the communities and the population should be prepared concerning:

- a) local risk factors

- b) disaster management classification of the community
- c) disaster management plan
- d) disaster management system
- e) rules of employment of local Civil Defence organizations
- f) competence of first-degree Civil Defence authority
- g) **informing and warning of the population** and
- h) knowledge of distant defence (e.g.: evacuation). [9]

The preparation of the population, including the usage of the warning devices, decoding its signals and the importance of cooperation is a critical part of civil defence.

FORECAST SYSTEMS

The currently operational forecast systems, which are to prevent threat and disaster situations are crucial part of the warning and information strategy, which aims to protect the life and material goods of the population. These structures are indirect, but indispensable factors of prevention in providing the connection between the population and the bodies authorized for warning. Currently, in Hungary, there are several forecast systems in operation, which differ in their functions and character out of which the most significant are the following:

MOlARi – MOPOWA SYSTEM

The basic function of this system is the immediate warning and information of the population affected – based on localization – in case of serious industrial accident of hazardous plants. Its main is prevention and together with this, to increase the sense of security of the population. The denomination comes from the Monitoring and Population Warning system. The establishment of the system was justified by our commitments to the European Union and the tasks related to the SEVESO II directive. The regulation dealing with defence against severe industrial accidents came into effect with 1 January 2002. Until 2013, the OKF established this system around 20 dangerous industrial sites (in 9 counties and in the capital). The three main components of the system are: monitoring and meteorological endpoints, communication and telecom systems and warning and information endpoints. [13]

STORM WARNING SYSTEM

On the Lake Balaton, Lake Velence, Lake Tisza and Lake Fertő (Neusiedl), a storm forecast and storm warning system is operated from 1 April until 31 October each year. Its operation is regulated by the revised Decree of the Ministry of Inner Affairs No. 46/2001. (XII. 27.). Beside the above mentioned the code of conduct in case of storm warning is regulated by the Navigation Rules, which is the annex of the Decree of the Ministry of Economy and Transport No. 39/2003. (VI. 13.). The notification of the storm is provided by identical luminance and colour lamps installed on the shore, which flashes with different frequency depending on the intensity of the storm. Utilizing the most recent technologies, it is possible to prevent or avert the threatening effects of the storms. The BM OKF in cooperation with the National Association of Emergency Radio and Infocommunications (hereinafter: RSOE) has developed a system, which provides a constantly accessible information source about the current storm situation over a smartphone application (internet access is necessary). Furthermore, an insurance company provides a service to its clients in which they are sending a text message about the expected dangerous meteorological events, one or two hours in advance of the occurrence together with a loss prevention advice. [14]

NATIONAL RADIATION MONITORING WARNING AND CONTROL SYSTEM

According to the Government Decree No. 167/2010. (V. 11.) about the national nuclear incident-prevention system, a National Radiation Monitoring Warning and Control System (hereinafter: OSJER) is operated in Hungary. This system is a national environmental radiation monitoring network, which is built up of nearly 70 deployed automatic telemetric stations (external radiation dose monitoring stations) of the Radiological Telemetry Network, Network of Stationary Laboratories and Network of Mobile Radiological Laboratories. Its tasks include the monitoring of radiation on a national level, the establishment of necessary radiation protection measures to maintain the living and working conditions of the population, to protect material goods and to aid the nuclear incident prevention activities, furthermore the control of accuracy of the incoming notifications and warnings of the telemetric stations and the investigation of their cause. Additionally it provides the basis of the warning and notification of the National Nuclear Incident Prevention System based on its corresponding operational status and the information of the involved operational bodies. [15]

SUMMARY

The research concluded that the different population warning devices installed in the last century are still found in many places; however, we do not have clear and confirmed data confirming if their operability. In many cases, these devices are obsolete, became the victim of some kind of abuse, or simply, due to being unutilized, they became dysfunctional. In the new age, new kinds of threats are mostly caused by the industry, expansion of economy, evolution of technology and renewable energy sources. Overall, we can draw the conclusion that the methods of preparation and defence are likely to adapt to the changes, however, we may only be certain about their operability in a real-life situation. Furthermore, the averting and elimination of the harmful effects of a potential disaster or emergency situation could prove prevention to be the most effective method. For this purpose, the most efficient method is the appropriate and timely warning and information of the population. In case of disaster or emergency situation, the most important factor is to communicate the warning to every citizen within the shortest time and in a clear message. For this reason, it is always necessary to choose the most appropriate method and instrument. For the effective operation of a well-established population warning structure, it is indispensable that the people involved are aware of the meaning of the signals and the subsequent measures and behaviour patterns to follow. It can be concluded that by regular practice – within artificially induced emergency situations – the highest and most effective level of preventive reaction can be achieved. The modern system of the civil defence aims to exploit our time's technological achievements, the mobile phone, and internet, focusing on safety and defence. In order to deliver the information provided by the presented forecast systems, the innovative solutions and possibilities of telecommunications are to be used. We can already find examples for this in many places, however, for common utilization, it is necessary to inform the target audience and to promote their usage with free publications. The effective use of civil defence warning and information systems can only be accomplished by the replacement (with new devices) and renewal of obsolete equipment along with organized drilling in induced test-situations, together with the continuous information of the public and the transfer of necessary knowledge.

Keywords: warning, passive air defence, civil defence, signalling system, siren

Kulcsszavak: riasztás, légtalalom, védelem, jelzőrendszer, sziréna

REFERENCE

1. Dr. Hoffmann Imre – Németh Klára: A tűzoltóság és a polgári védelem együttműködése a lakosságfelkészítési feladatokban

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Edit NIKODÉM

Budapest, 2013.
6. évfolyam 3. szám

- (2010.) forrás: <http://www.vedelem.hu/letoltes/historia/hist40.pdf> (2013. 07. 09)
2. Dr. Hadnagy Imre József: A magyar légoltalom létrejötte. forrás: <http://www.vedelem.hu/letoltes/historia/hist4.pdf> (2013. 07. 09)
 3. Kozák Attila-dr. Hornyacsek Júlia: A polgári védelem kialakulása, szerepe a katasztrófavédelem egységes rendszerében. Bolyai Szemle, 2012. XXI. évf. 2. szám, Budapest, 2012. NKE, 157-184. oldal (160.) forrás: portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2012/2/10.pdf (2013. 07. 09)
 4. Dr. Lázár Gábor: A magyar katasztrófavédelem történelmi alapjai különös tekintettel a tervezésre. I. rész: A magyar légoltalom szervezete, feladata a II. világháború időszakában. forrás: <http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan370.pdf> (2013. 07. 09)
 5. Szeifert Imre t.ő. főhadnagy, polgári védelmi felügyelő: Katasztrófavédelem (Polgári védelmi feladatok) 2012. forrás: http://munkavedelem.unideb.hu/TM_tovabbkepzes/2012/Kat.ved.%20DE.pdf (2013. 07. 10)
 6. forrás: <http://www.bama.hu/baranya/kozelet/arviz-a-dunan-orban-viktor-mohacson-bucsuztatta-az-arvizet-501210> (2013. 07. 10)
 7. Domonkos János – Keleti György – Ligárt József – Nagy Endre – Riczel Zoltán – dr. Somos József – Zentai Ferenc: Honvédelmi Ismeretek (Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.; 313,314,315.old.)
 8. Dr. Endrődi István: Katasztrófa-elhárításra felkészítő ismeretek (2007, Rendőrtiszti Főiskola) forrás: <https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mpvsh.hu%2Fkpanyag%2Fdownload.php%3Fid%3D5&ei=Btf4UbDgDcmTtQamn4GQBQ&usq=AFQjCNGsOhbjmGw833lor3h3ltkz4a6x0q&bvm=bv.49967636.d.Yms> (2013. 07. 09)
 9. 62/2011. (XII.29.) BM rendelet a katasztrófák elleni védekezés egyes szabályairól (1. §.)
 10. HVG cikk: „Rossz úton érkezett a kérés? Nem a BM és az OKF fordult a Telenorhoz” forrás: http://hvg.hu/itthon/20130318_belugy_OKF_havazas_SMS_Telenor (2013. 07. 11)
 11. 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról. forrás: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100234.KOR (2013. 07. 11)
 12. Dr. Nagy Károly, Dr. Halász László: Katasztrófavédelem (Egyetemi jegyzet; ZMNE Vegyi és Környezetbiztonsági Tanszék, Budapest 2002). forrás: http://hvk.uni-nke.hu/downloads/tudomanyos_elet/kmdi/2012/Nagy_Halasz_Katasztrofavedelem.pdf (2013. 07. 11)
 13. forrás: http://www.vedelem.hu/index.php?pageid=hirek_reszletek&hirazon=700
 14. forrás: http://rsoe.hu/tevekenysegek/viharjelzo_rendszerek/
 15. forrás: http://www.katasztrofavedelem.hu/index2.php?pageid=nuklearis_osjer

A FOGYATÉKOSSÁG ÉRTELMEZÉSE AZ ISZLÁM VALLÁSI ELŐÍRÁSAI SZERINT

Kutatásaim témája a nők, a gyermekek és a fogyatékoság a nagy világvallások történetében. Ezen belül is legrészletesebben az iszlám világgal és muszlim vallással foglalkozom, mivel napjaink egy fontos, de csak felszínesen ismert – és jelentősen félreértett – kérdéséről van szó.

Előadásomban szeretném ismertetni mindazokat az előírásokat, szabályokat és elveket, melyeket iszlám vallás eredeti tanítása szerint, azaz politikai hatásuktól és gazdasági befolyásuktól mentesen immáron tizennégy évszázada képvisel.

Bár hazánkban még nem érezzük jelentősnek az iszlám vallási közösségek jelenlétét, mégis sok oktatási intézményben találkozhatunk muszlim, vallásukat gyakorló diákokkal. Európa nyugati országaiban ez a probléma lényegesen hangsúlyosabb.

Az iszlámvallás testkultúrához való viszonya nem egyedül álló, megjelenik a judaizmus törvényeiben, bizonyos keresztény felekezetek (Új Vallási Mozgalmak) tanításaiban és nyomaiban az etnikai kisebbségek viselkedési mintáiban is. Ezért ennek vizsgálata egy olyan szemléletet tár elénk, mely a közel-kelet magas kultúráinak hagyományain, változatlan formában őrizhette meg tanítását egészen napjainkig.

A fogyatékoság értelmezése és kezelése, társadalmi elfogadása pedig megvilágítja számunkra az iszlám magasan fejlett társadalmi szintjét már a VII. században. Természetesen ennek elemzésénél a különböző civilizációk és kultúrák eltérő történelmi gyakorlatával is számolnunk kell és felül kell vizsgálnunk a tévesen kialakított erről szóló társadalmi ítéletet az egész iszlám civilizációra és a vallásra vonatkozóan.

FOGYATÉKOSSÁG, ISZLÁM TEOLÓGIA, TESTKÉP

TEOLÓGIAI ÉS VALLÁSFILOZÓFIAI ALAPOK

Írásom célja, hogy bemutassam a fogyatékoságról és testről alkotott kép értelmezését az iszlám vallási előírásai szerint. Természetesen e kép számtalan megnyilvánulását nehéz lenne végigkísérni az elmúlt tizennégy évszázad¹ történeti és társadalmi változásainak gyakorlatában. Amit itt és most, lehetőségem keretei közt be tudok mutatni, az a nézet, melyet a politikai befolyásuktól és a gazdasági hatásuktól mentes vallási tanítások tárnak elénk.

Az iszlám civilizáció fogyatékoságról alkotott képét nagymértékben a teológia és az etika határozza meg. Erre gyakorol módosító hatást a kultúra, a történelmi kor és a népi hitvilág egyénenként eltérő ereje (Sohn 2004. 44.).

Általánosságban egy dolog nagyon határozottan megfogalmazható, a fogyatékoságot betegségként fogják föl, betegségként, melynek tartama meghatározhatatlan, vagy legalább is e földi létben állandósultnak tekinthető.

Betegségről, a betegséghez való viszonyról és a betegek ápolásáról több helyen beszél a Korán² és a Szunnában – a prófétai hagyományban – is sok tanítás vonatkozik ide.

A betegség és a tartós betegség állapotának ontológiai megértéséhez érdemes rövid magyarázatot fűzni az idő teológiai alapokon megfogalmazott értelmezésével. Az idő, mint a harmadik dimenzió mérhető egysége, csak az ember számára, csak e földi létben nyer valós értelmet.

Az ábrahámiai vallások³ teológiái⁴ Isten örökkévalóságát tanítják. Ezt legalább olyan nehéz felfognunk, mint azt, hogy a világűr végtelen. Így az Istentől kapott kinyilatkoztatásban az időbeli távlatok nem nyernek szoros értelmezést, az

¹ Mohamed próféta i.sz. 622-ben menekül Mekkából Medinába, ezt a *Hidzsra*, az iszlám időszámítás kezdete.

² Az iszlám vallás kinyilatkoztatott szent könyve, Allah (Isten) szava. A Korán csak az eredeti arab nyelven tekinthető szentírásnak, bármilyen más nyelvre lefordítva magyarázatnak minősül.

³ Istentan (görög: theosz – logosz)

örökkévalósághoz képest nem játszik szerepet az emberi élet évtizedekben mérhető volta. Tehát az, hogy a földi élet viszonylatában valami egy napig, egy évig, vagy egy ember egész életén át tart, nem lényeges az isteni rend örökvényűségében. A szent szövegek értelmezése és a megfogalmazott magyarázatok mindennapi alkalmazásáról szóló tanítások megalkotása mindenkor a hittudósok feladata és küldetése.

Az iszlám – ellentétben szekularizált nyugati világunkkal – nem csak pusztán vallás, hanem egy átfogó, globális rendszer, mely meghatározza többek között a hívők mindennapi életét, a társadalom részletes rendjét, a muszlimok egymáshoz, illetve a nem muszlimokhoz való viszonyát is. Egyszóval az élet minden területét (Rostoványi 2004, 17-20.; Maged 2007, 56-57.). Így értendő tehát az a fentiekben megfogalmazott mondat, mely szerint a fogyatékosághoz való viszonyt a teológia határozza meg.

Az iszlám abból indul ki, hogy Allah⁵ az embert a maga tökéletességében teremtette. Az egészség is része a teremtés rendjének és mindazon jó dolgok közé tartozik, melyet az ember isteni ajándékként kapott. Ám a tökéletlenség, a sérülékenység, a mulandóság és a romlásra való hajlam is része a teremtmény életének,⁶ így önmagában a betegség fogalma is többféle jelentéssel bírhat.

A betegség kifejeződése lehet az ember természeténél fogva meglévő gyengeségének, sebezhetőségének és halandóságának. Lehet egyfajta jelzés az érintett bűneire és hibáira vonatkozóan, mely egyben magában hordozza a bűnbocsánatra, az isteni próbatételre való lehetőséget is.

Lényeges viszont, hogy *semmiképpen nem a bosszúálló Isten büntetése!* Ebben az értelemben a betegség akár a bűnbánat és az Istenhez való visszatérés eszköze is lehet. Ennek lélektani tényére az európai szakirodalom is számtalan példával szolgál, de megjelenik a Bibliában is, Jób történetében és az evangéliumokban Jézus gyógyító csodái kapcsán. (Sohn 2004, 45-46.)

Bár e próbatétel lehetősége komoly gyakorlati problémákat vet fel, a teológiai alapokon nem változtat. Bele kell gondolnunk abba, hogy egy beteg ember, egy fogyatékos személy, milyen mértékben van kiszolgáltatva másoknak. Ezt a nézőpontot megfordítva, milyen feladatokat, kötelezettségeket ró a környezetében élőkre az ő ellátásának feladata. A baj és a gond hittől, világnézettől függetlenül sok mindenre megtanít: szeretetre, reményre, végtelen türelemre. A Korán megfogalmazása szerint a 2. szúra, 286. versében:

„Allah egyetlen lélekre sem ró ki többet, mint amennyire az képes.”

„Allah nem terhel meg senki sem (súlyosabb teherrel), mint aminek (elviselésére képes).”⁷

A betegséget és ezzel együtt a fogyatékoságot nem feltétlenül kell isten ajándékának és a megtérés útjának tekinteni. A genetikai problémákból adódó fogyatékoságot egyszerűen isteni akaratként kell elfogadnia a hívő muszlimnak. Ugyanazzal a szerető könyörületességgel kell felé fordulnia, mint ahogyan Allah fordul az emberek felé.

„Létezik egy olyan hagyomány is, amely az értelmi sérült emberekre vonatkozik:

A hagyományt Imam Ali beszélte el. A Próféta (Allah áldása és békéje Reá) azt mondta: *„Három ember nem lesz elszámoltatva: a gyermek, ameddig fel nem nő; az alvó ember, ameddig fel nem ébred és az elmebeteg (illetve értelmi sérült ember), ameddig meg nem gyógyul.”* (Sunan Abu-Dawud, 4:4402.) (Hegedűs 2008, 5.)

„Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa” (Mt 5,3.)⁸

⁴ A monoteista, azaz egyistenhívő vallások, melyek a bibliai Ábrahámot tekintik ősatyának. Ezek időrendben: a zsidóság, a kereszténység és az iszlám.

⁵ „Allah” jelentése „Isten” az arab nyelvben, ez héberül „Eloáh”.

⁶ A Transzcendentális tulajdonságok teljességükben csak Istenben vannak jelen, ezeket az ember csak korlátozott keretek között birtokolhatja. Éppen ezért ezek felcserélhető fogalmak, mert abszolút tökéletességében ugyanazt jelentik. Ezek: az igaz, a szép, a jó, az örök, a szent. (Turay 1990, 72)

⁷ A kétféle fordítás a magyarénál sokkal szerteágazóbban fogalmazó arab szöveg eredeti hatását kívánja megmutatni. Az első szöveg a magyar muszlim közösségek által is használt fordítás, a második Simon Róbert híres munkája.

⁸ Máté Evangéliuma 5. rész, 3. vers.

Ennek értelmében a beteg és/vagy fogyatékos emberek, akik életükben másfajta szenvedést kaptak osztályrészül, mentesülnek az isteni igazságszolgáltatás súlya alól, ők magától értetődően, mai szóhasználattal élve, automatikusan, mintegy alanyi jogon kerülnek be a paradicsomba.

Az imádkozás során ugyanolyan jogai vannak egy fogyatékkal élőknek, mint az egészséges hívőknek – hiszen az imádság az Istenhez intézett fohász –, ennek megértését pedig magára Istenre kell bízni, aki az emberek szívét vizsgálja.⁹

Bármelyik szemléletet vonatkoztatjuk is a fogyatékosokra, akár lehetőségként, akár isteni akaratként tekintjük, az biztos, hogy tiszteletben kell tartanunk. Az iszlám megköveteli a fogyatékos emberekkel való tiszteletteljes, becsületes bánásmódot.

Az ember lelke mások számára láthatatlan marad. Mindaz, amit képességeink szerint ki tudunk fejteni önmagunkból, önmagunk által, csak lenyomatai az emberi lélek teljességének. Az ábrahámi vallások tanítása szerint, csak Isten az, aki igazán ismeri az embert, énjének bizonyos részei még önmaga előtt is rejtve maradnak.¹⁰

Attól, hogy valaki fogyatékosága okán nem tud a külvilág felé elégséges módon megnyilvánulni, még nem jelenti azt, hogy belső világa is ezt tükrözi. Gondolhatunk itt akár Stephen Hawking híres elméleti fizikusra. Ezért az embernek nincs joga megítélni és besorolni a másik embert.

Pusztán az lehet és kell, hogy legyen a kötelességünk, a kisgyermek és az idős emberek mintájára, lehetőségeinkhez képest biztosítsuk számukra a legmegfelelőbb, legméltóbb emberi életet.

Mindazok, akik a család, a hit, a társadalom védelmében szerzett sérüléseik okán váltak mozgáskorlátozottá, vagy szereztek más, maradandó sérüléseket a közösség hősként tiszteli. Az iszlám szerint azok, akik így életüket vesztik mártiroknak, vértanuknak számítanak és jutalmuk a paradicsomba való feltétel nélküli bekerülés isteni ajándéka.

A TEOLÓGIA ÉS FILOZÓFIA GYAKORLATI MEGVALÓSÍTÁSA

A méltó élet megteremtésének lehetőségei közé tartozik a fejlesztés, a terápiás kezelés, a gyógyítás és általában a segítség.

Mohamed próféta áthagyományozott mondása szerint Allah minden betegségnek megteremtette az ellenszerét, a gyógyszerét is. Az ember feladata, hogy kutatva a világot, tanulva annak titkait megtalálja a lehetőségeket. (Sohn 2004, 48.)

E gondolat belátásához¹¹ ismét az előzőekben bemutatott gondolatmenetre szeretnék utalni, az idő és az örökkévalóság összefüggésében. Mi időben élünk, számos betegség gyógyítási lehetőségét még valóban nem fedeztük fel, viszont a száz évvel ezelőtti állapotokhoz képest hihetetlen mértékű fejlődésnek vagyunk tanúi. Az a tény, hogy valamit nem ismerünk, még nem zárja ki azt, hogy az a valami van, vagy, hogy előállítása jelenlegi technológiánk szerint is lehetséges volna. Egyszerűen csak nem tudjuk, még nem kutattuk ki, még nem fedeztük fel, még tudásunk nem terjed odáig, hogy használjuk, hogy előállítsuk.

Az iszlám mindenkor nagyra becsülte a tudást, a tudós embereket. Ők azok, akik azon munkálkodnak, hogy jobbá, szebbé, hasznosabbá tegyék az egész közösség életét.

Ennek fényében mindenkor nagy hangsúlyt fektettek a gyógyító szerek megalkotására, fejlesztésére és a kezelések tökéletesítésére.

⁹ Az egészséges hívőkre természetesen szigorú szabályok vonatkoznak, hogy életükben a rendszer és a kötelesség állandó értékévé fejlődjön.

¹⁰ Gondoljunk itt az élet szélsőséges pillanataira, amikor saját magunk is meglepődünk képességeinken, reakcióinkon, vagy teljesítményünkön. Sok esetben ezeket akarattalosan nem tudjuk megismételni.

¹¹ Teológiai értelemben használt meghatározása: Belátni valamit azt jelenti, elfogadni szívvel és felérni ésszel.

Bár nagyon fontos az egyén elismerése, mégis az iszlám alapvetően közösségben, ummában¹² gondolkodik. A személyes kötelesség és a társadalmi érdek egy olyan dimenzióját mutatja be, melyben nem az egyén sikere és jóléte, közvetlen környezetének előnyei a leginkább motiváló tényezők, hanem az isteni teremtés rendjének szolgálata, mely szerint az emberiség nem azért kapta a Földet, hogy kihasználja, hanem, hogy ontológiai küldetését teljesítse (Berzsényi 2013).

Az iszlám általában felszólít és buzdít a betegségek megelőzésére, a gyógyításra és az egészséges életmódra. Minden olyan módszerben, mely az ember fizikai és lelki közérzetének javítását szolgálja, megvan az isteni gyógyító erő. A tisztálkodás, az egészséges ételek, a mértékletesség és még sok más vallási törvény, előírás szolgálja ezt.

A muszlim etika megpróbálja enyhíteni a családtagok kétségbeesését és nehézségeit azzal, hogy a fogyatékosok el látása nem csak és kizárólag egyedül a család gondja, hanem az egész közösségé. Megosztva ezzel némileg a terheket, a felelősséget és a feladatokat is. Igyekeznek a közösségek még fogyatékoságukban is hasznos tagot látni a másik emberben. Ha van rá lehetőség integrálják őt a családba és a társadalomba, megfelelő feladatokkal látják el.

Az iszlám társadalmi tanításának egyik vezérgondolata szerint a bajban lévő személyek (betegek és fogyatékosok) mindenkor számíthatnak a muszlim közösség segítségére, védelmére. A családban élő fogyatékosoknak is joguk van a közösségi támogatásra és a diszkriminációtól való megvédésre.¹³

Egy kedves történet szerint, valamelyik törökországi faluban a sírkert (temető) gondozója egy testileg és szellemileg fogyatékos férfi. Munkáját annyira szépen és jól látja el, hogy a közösség tiszteli és becsüli érte.

Azokat a nőket, akiket fogyatékoságuk miatt nem tudnak férjhez adni, a családban tartják és ők segítenek a mindennapi teendők ellátásában, ha tudnak.

Érdemes itt röviden megjegyezni, hogy az iszlám előtti arab társadalom alkalmazta az „*utódnemző házasság*” fogalmát (Zauadz al-isztibdaa), ami azt jelenti, hogy ha férj valamilyen okból nem képes utódnemzésre, vagy örökölhető fogyatékosággal rendelkezik, akkor a feleség egy rövid időre a férj legközelebbi egészséges férfi rokonához költözik. A megszületendő gyermek a férj gyermeke és jog szerinti örököse. Ezt a megoldást, mint jogszokást az iszlám civilizáció különböző kultúráiban még sokáig megtartották.¹⁴ (Maged 2007,10.)

Függetlenül a testi és szellemi állapottól, mindenkinek joga van a biztonsághoz, a szabadsághoz és a tanuláshoz. Az iszlám országok joggyakorlata szerint az állam is felelős a fogyatékkal élő polgáraiért. (Sohn 2004, 49-50.)

Természetesen elsődlegesen a család felelőssége az ellátás biztosítása. Egy fogyatékos gyermek ugyanúgy Allah ajándéka, mint az egészséges. Szüleinek, ennek értelmében kell elfogadniuk és felnevelniük. Az iszlám etikája elutasítja a fogyatékos személyek elkülönítését a családtól és a társadalomtól, ugyanakkor, mint az integrálás és a fejlesztés megfelelő eszközét, támogatja a kiegészítő iskolák működését.

Azok a tanítók és nevelők, akik ezekben az intézményekben dolgoznak, különleges tiszteletben részesülnek, hiszen hatványozottan tesznek eleget a könyörületesség isteni parancsának. Mohamed próféta szavait idézve:

„A hívők egymás iránti szeretetének, könyörületének és együttérzésének példázata olyan, mint az a test, amelynek, ha egy szerve panaszkodik, mindegyik szerv virrasztással és lázzal válaszol.” (Muszlimtól idézi Al-Hashimi 2007, 88.)

¹² Az iszlám hívők közössége, ez lehet csak egy család, vagy falu, vagy egy egész ország, de jelentheti a világon élő minden muszlimot is.

¹³ AVII. századi Arábiában a közösség védelme volt a legfontosabb dolog.

¹⁴ Arany János: Buda halála című művében is van utalás ilyen helyzetre, azzal a különbséggel, hogy ott idegen férfit hívnak nagyon messziről a nemzőapa szerepére.

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

FEJLESZTÉS ÉS TERÁPIA NAPJAINK GYAKORLATÁBAN

A Mozgássérültek Pető András Intézetének munkatársai is hosszabb ideje foglalkoznak Szíriából és Szaúd-Arábiából érkező gyermekekkel, fiatalokkal.¹⁵ A konduktoroknak,¹⁶ akik ezekben az országokban a helyszínen is tevékenykednek, nagyon jó tapasztalataik vannak.

Sokszor áthidalhatatlannak tűnő kulturális különbségek ellenére sikeres fejlesztő munkát tudnak végezni. Mindaz, ami számunkra természetes, az iszlám világban egészen máshogy működik. Tíz éves kor felett a fiúk és a lányok csak teljesen felöltözve lehetnek együtt, ez minden helyzetben legalább rövid ujjú pólót és térdig (pontosabban térd alá) érő nadrágot jelent.

A fejlesztés menetében a konduktor kézzel kell, hogy hozzáérjen a paciens testéhez, hiszen segítenie kell a mozgási gyakorlatok megtanulását. Sok esetben nem a gyerekek neme, hanem a fogyatékoságuk típusa szerint kerülnek egyik, vagy másik szakemberhez, aki annak a területnek a szakértője. Ebben az esetben kizárólag a szülő és a pedagógus egyetértésén és kölcsönös elfogadásán, egymás iránti tiszteletén múlik a munka sikere. Hiszen az iszlám törvényei szerint ellenkező nemű idegen férfi és nő¹⁷ nem érinthetik meg egymást, ha nem házastársak és/vagy nem közeli rokonnok.

Természetesen a legmegfelelőbb megoldás, ha találunk azonos nemű szakembert, amennyiben ez nem lehetséges, mindkét félnek szem előtt kell tartania a gyermek érdekeit. Az európai világban szocializálódott fejlesztő pedagógus számára a korlátozások elfogadása, a muszlim szülők számára pedig a kizárólagosan szakmai segítségre irányuló tevékenység elismerése a fontos. Nagy segítség mindkét fél számára az alázat, a szeretet és a bizalom, mely a gyermek gyógyulásának és életkörülményei jobbá tételének célját tartja szem előtt.

A gyakorlat azt mutatja, hogy az akadályok ilyen módon legyőzhetőek.

A kölcsönös elfogadás és bizalom alapján a szülők számára a konduktor az a személy, akinek Allah azért adta a tudás és a tanulás lehetőségét, hogy segítségére lehessen gyermeküknek. Tehát ebben az összefüggésben – még ha nem is muszlim – az isteni rend szolgálója és munkájával ontológiai küldetést teljesít. Hiszen a gyermek állapotának, közérzetének javításával a szülők és áttételesen a közösség gondjait enyhíti, segít a hosszú távú problémák megoldásában. Innen nézve oldható fel a sariija, azaz az iszlám vallásjogi törvény és a helyzet adta gyakorlati lehetőség ellentéte.

LEHETŐSÉGEK ÉS A VALÓS GYAKORLAT

Alapvetően az iszlám világ nagy részén a szegénység és az iskolázottság hiánya sokféle módon befolyásolja a kérdést. Az ellátás európai szemmel nézve, sok országban messze elmarad az általunk megszokottól. Ennek oka az országok gazdasági helyzetében, egészségügyi ellátó hálózatának problémáiban és egyéb nehezen orvosolható okokban keresendő.

Azt azért sajnos tudomásul kell vennünk, hogy azok a szülők, akik anyagilag és társadalmilag abban a helyzetben vannak, hogy megengedhetik maguknak gyermekük számára például a Pető intézeti kezelést, már az iskolázott, tanult, sok esetben világlátott társadalmi rétegekhez tartoznak. Így ebből nem vonhatunk le, az emberiség egynegyedére vonatkozó,¹⁸ általános következtetéseket. Mivel a szociális ellátás rendszere országonként eltérő, többnyire a helyi szervezésű fejlesztő és oktató hálózat is csak a fejlettebb országokban él, tehetősebb polgárok számára elérhető lehetőség.

¹⁵ Az intézet 18 éves korig foglalkozik fejlesztéssel.

¹⁶ A Pető Intézet speciális módszerekkel képzett fejlesztő pedagógusai.

¹⁷ Ez 10 éves kortól, tehát a nemi érés kezdetének idejétől számítódik.

¹⁸ 2009-es adatok szerint mintegy 1,6milliárd muszlim él a földön, ez az emberiség egynegyedét teszi ki.

BERZSENYI Emese

Budapest, 2013.
6. évfolyam 2. szám

Ettől függetlenül a teológiai és etikai alaptételek érvényesek és minden közösség adottságai és lehetőségei szerint alkalmazza.

Ezekben az országokban erős a néphit, a népi tradicionális vallásosság ereje, ami széles körben létező dolog az egész keleti világban. A „gonosz pillantástól”, a magyar nyelvben is létező „szemmel veréstől” való félelem, mely okozhat betegséget és fogyatékoságot is.

RUHÁZAT, A TEST ELFEDÉSÉNEK KÖTELEZETTSÉGE

Hivatkozva Samuel P. Huntington „A civilizációk összecsapása és a világrendek átalakulása” című művében leírtakra, azt mondhatjuk: hogy *az iszlám civilizáció alkalmazkodott a nyugathoz, de az új rendet nem a nyugati ideológiákban, hanem magában az iszlámban kívánja megtalálni* (Huntington 2008, 170-171.). Nem tartja követendő példának a szabad testkultúrát. Megtartotta és országonként eltérő módon ragaszkodik a test, főképpen a női test elfedésének hagyományához.

„*Próféta mondd a feleségeidnek, a leányaidnak, és a hívők feleségeinek, hogy borítsák az (orcájukra) köntösük egy részét! Így érhető el leginkább az, hogy elismertessenek és ne zaklatassanak. Allah megbocsátó és könyörületes.*” (Korán 33,59.)

A vallásjogi előírásokon és kötelezettségen kívül a nők helyzete nagy különbségeket mutat az egyes muszlim országok között, sőt egyazon ország váltakozó kormányzásának időszakai alatt is. Ezek az eltérések azonban nem az iszlámból erednek, hanem sokkal inkább a különböző kultúrák szokásain és irányelvein alapulnak. „*Már gyermekkorunkban megtanultuk, hogy a vallásnak a férfiolvasata volt az, ami behatárolta a nők lehetőségeit, nem maga a vallás.*” (Bhutto 2007, 70.) írja Benazir Bhutto,¹⁹ az iszlám világ első szabadon választott női miniszterelnöke.

A nők helyzetének kérdése különösen foglalkoztatja a nyugatiakat, de az iszlám világon belül is fontos társadalmi és politikai kérdéssé vált.

Így alakulhattak ki napjainkra olyan elfogadott szabályok, melyek lehetővé teszik a nők számára a sportolást és a nyilvános strandokon való fürdözést. Megjelent a „burkini”, vagy más néven *iszlám fürdőruha*. Ez a praktikus és a vallásjogi előírásoknak is megfelelő ruhadarab a mi általunk is ismert vékony, elasztikus fürdőruha anyagból készül, két részből áll, egy szűk szabású hosszúnadrágból és egy combközépig (térdig) érő, hosszú ujjú kapucnival ellátott felső részből.

Ennek a ruhának különböző változatai jelennek meg a sportruházatban, a szabadidős divatban és válnak nagyon hasznos segítőivé a fejlesztésben a testmozgással járó gyógytornás gyakorlatoknak.

ÖSSZEGRÉS

Röviden összefoglalva a leírtakat. A fogyatékosággal kapcsolatban az iszlám vallás tanítása már i.sz. VII. században megfogalmazta azokat az etikai elveket, melyek az isteni küldetés és rend részeként Európában napjaink gyakorlatát képezik.

A különbséget a megvalósítás lehetősége, a helyi kulturális szabályok és a politikai-vallási értelmezések mindenkor felülírhatják és ezért nem vonhatunk le általános következtetéseket, melyben magát az iszlámot ítéljük el.

Illethet bíráló szelsőséges gyakorlati magvalósulásokat és helyzeteket, de ekkor is tisztában kell lennünk az egész egy kis részének tényével.

Soha nem szabad azonban figyelmen kívül hagynunk, hogy „*a civilizációk kívülről, egy másik civilizáció szemszögéből lényegesen egységesebbnek tűnnek, mint amilyenek valójában.*” (Rostoványi 2004, 46.)

¹⁹ Pakisztán miniszterelnöke 1988-ban húsz hónap után buktatják meg, 1993-ban újraválasztják, és három évig tudja megtartani posztját. Született: [Karacsi, 1953. június 21.](#) – Merénylet áldozata lett: [Ravalpindi, 2007. december 27.](#)

FORRÁSMŰ

[SOHN, Manuel](#) (2004): *Behinderungskonzepte bei Migranten aus islamischen Kulturkreisen und ihr Stellenwert für die pädagogische Arbeit an Sonderschulen*; Forrás: <http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2004/1640/>; Letöltés: 2012. 04. 25.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

ALBRECHT, Friedrich (2003): Die Relativität des Begriffes. *Behinderungskonzepte in verschiedenen Kulturen*. In: Fachbereichstag Heilpädagogik (Hrsg.): *Das Europäische Jahr der Menschen mit Behinderung (Jahrbuch Heilpädagogik 2003)*. Freiburg i. Br.: Lambertus, S. 37-59. Forrás: <http://www.f-albrecht.eu/zuerich/relabegr.pdf>; Letöltés: 2012.04. 27.

BERZSENYI Emese (2012): *Nők az iszlám világban – muszlim nők a modern Európában*, in: Nemzedékek együttműködése a tudományban, Alkalmazott társadalomtudomány,
http://www.peme.hu/userfiles/IV.%20Konf.%20Alkalmazott%20%C3%A1rs.tud_.pdf

BERZSENYI Emese (2013): *Az egész életen át tartó tanulás hitbéli parancsának megvalósulása az iszlám vallásban*; Megjelent:http://www.tani-tani.info/az_egesz_eleten_at

BHUTTO, Benazir (2007): *A kelet lánya, önéletrajz*, Ulpiusz-ház, Budapest

HEGEDÜS Szandra (2008): *Az Iszlám szemlélete a fogyatékosokról és a sérült emberekről*

<http://iszlam.com/iszlam-az-elet-vallasa/testi-lelki-egeszsegunk/fogyatekossag-abortusz-eutanazia-az-iszlamban;> Letöltés: 2012.04.27.

KHALDÚN, Ibn (1995): *Bevezetés a történelembe*; Osiris Kiadó, Budapest

KORÁN – Simon Róbert fordítása, negyedik kiadás (2001); Helikon Kiadó, Budapest

KORÁN – A Fahd Király nevét viselő, a Kegyes Korán nyomtatására alapított Komplexum

LEHNERT, Amal Ingrid (): *Grundzüge der islamischen Erziehung*, Islamische Bibliothek

MAGED, Elloulou Musztafa (2007): *A nő helyzete az arab társadalomban*; PhD értekezés Miskolc

ROSTOVÁNYI Zsolt (2004): *Az iszlám világ és a nyugat*, Corvina, Budapest

Turay Alfréd (1990): *Istent kereső filozófusok – Teodicea*; Szent István Társulat, Budapest.